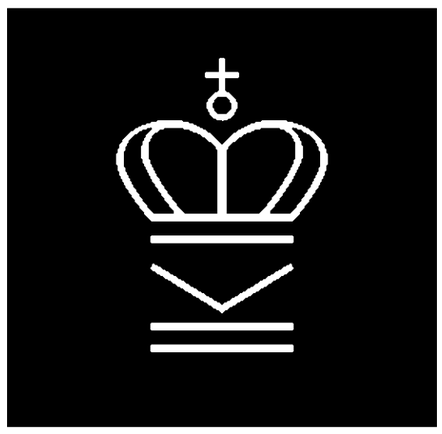

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130021439313

ORDNING AF DANMARKS OLDSAGER.

BRONZEALDEREN

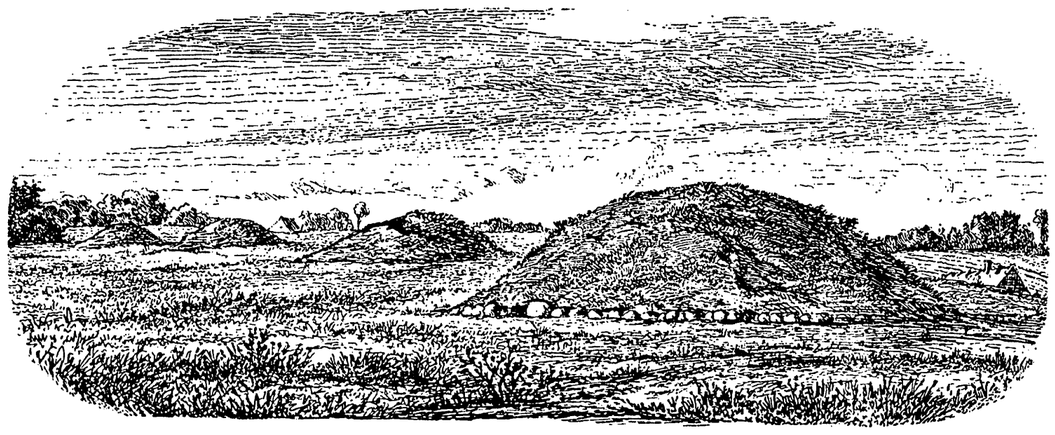
VED

SOPHUS MÜLLER.

AFBILDNINGERNE TEGNEDE OG CHEMITYPEREDE AF MAGNUS PETERSEN.

UDGIVET PAA CARLSBERG-FONDENS BEKOSTNING.

AVEC UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS.

PARIS.
LIBRAIRIE RENOUARD.

KJØBENHAVN.
C. A. REITZEL.

LONDON.
WILLIAMS & NORGATE.

LEIPZIG.
F. A. BROCKHAUS' SORTIMENT.

THIELES BOGTRYKKERI.

1891.

BRONZEALDEREN.

DEN ÆLDRE BRONZEALDER.

Gravfund.

Nr.

Ældre Former.

Fra Mandsgrave.

Klæder:
- Huer ..... 1.
- Underklædninger og Bælter ..... 2.
- Kapper, Tæpper, Dyreskind ..... 3.

Smykker:
- Ringe ..... 4—10.
- Bøilenaale ..... 11.
- Naale ..... 12.
- Knapper ..... 13—14.
- Dopper ..... 15.

Redskaber:
- Knive ..... 16.
- Rageknive ..... 17.
- Niptænger ..... 18.
- Syle ..... 19.
- Kamme ..... 20.

Vaaben:
- Sværd og Dolke ..... 21—34.
- Dopsko ..... 35.
- Bæltekroge ..... 36—37.
- Paalstave ..... 38—40.
- Spydspidser ..... 41.

Andre Gjenstande:
- Trææsker ..... 42—43.
- Kar af Træ og Ler ..... 44—45.
- Stensager ..... 46.

Fra Kvindegrave.

- Klæder ..... 47—49.
- Halssmykker ..... 50—52.
- Spiraloprulninger af Bronze ..... 53.
- Armringe ..... 54—55.
- Fingerringe ..... 56—57.
- Bælteplader og Dopper ..... 58—61.
- Bøilenaale ..... 62.
- Bronzerør til Fryndser ..... 63.
- Hægter ..... 64.
- Perler af Glas og Rav ..... 65.

Yngre Former.

Fra Mandsgrave.

Smykker:
- Armringe ..... 66—68.
- Bøilenaale ..... 69—74.
- Knapper ..... 75—80.

Redskaber:
- Knive ..... 81—84.
- Rageknive ..... 85.
- Niptænger ..... 86—87.

Vaaben:
- Sværd og Dolke ..... 88—92.
- Dopsko ..... 93—94.
- Øxer ..... 95—96.
- Spydspidser ..... 97.

Andre Gjenstande:
- Medekroge ..... 98.
- Lædertasker ..... 99.
- Kar af Bronze og Ler ..... 100—101.

Fra Kvindegrave.

- Halsringe ..... 102—105.
- Haandleds- og Ankelringe ..... 106—114.
- Bælteplader og Dopper ..... 115—116.
- Ravperler ..... 117—118.
- Naale ..... 119—122.
- Bronze-Daaser ..... 123—124.

Mark- og Mosefund.

	Nr.
Værktøi og Redskaber:	
Øxer med Skaftflader	125—131.
Øxer med Skaftrende, Paalstave	132—135.
Øxer med Skaftrør, Celter	136—138.
Øxer med Skafthul	139—140.
Meisler	141—144.
Syle	145.
Segle	146—147.
Save	148—149.
Støbeformer:	
Støbeformer til Paalstave	150.
Støbeformer til Celter	151.
Vaaben og Hestetøi:	
Øxer	152—154.
Dolk-lignende Bronzeblade	155—156.
Sværd	157—158.
Spydspidser	159.
Hjelm	160.
Bidsler	161.
Smykker:	
Halssmykker, Haandleds- og Ankelringe	162—168.
Andre Gjenstande:	
Harpixkager	169.
Miniatur-Baade af Guld	170.

DEN YNGRE BRONZEALDER.

Gravfund.

Ældre Former.

Vaaben:	
Sværd, Dolke og Miniatur-Sværd	171—178.
Pilspidser	179.
Redskaber:	
Knive	180—183.
Rageknive	184—193.
Niptænger	194—199.
Syle	200.
Kamme	201.
Synaale	202—204.
Save	205.
Smykker:	
Bøilenaale	206.
Knapper	207—210.
Naale	211—216.
Smaa Ringe o. lign.	217—225.
Ravsmykker	226—227.
Smykker af Ben	228—233.
Andre Gjenstande:	
Lerkar	234—275.

Yngre Former.

Vaaben:	
Dolke og Miniatur-Sværd	276—278.
Pilspidser	279.
Redskaber:	
Knive	280—287.
Rageknive	288—294.
Niptænger	295—297.
Andre Toiletredskaber	298—299.
Smykker:	
Bøilenaale	300.
Naale	301—317.
Stangknapper og Maller	318—326.
Bronzekjæder	327.
Smykkeringe	328—338.
Andre Gjenstande:	
Jernsager	339.

Mark- og Mosefund.

Nr.

Ældre Former.

Ægværktøi:
- Øxer med Skaftrør, Celter ..... 340—342.
- Øxer med Skaftflige ..... 343.
- Save ..... 344.

Sager henhørende til Metalarbeide:
- Støbeformer ..... 345—347.
- Hammere ..... 348.
- Punzler ..... 349.
- Bronze-Barrer, -Stænger o. lign. ..... 350—353.
- Støbeknolde ..... 354.

Kar:
- Bronzekar af nordisk Arbeide ..... 355.
- Guldkar ..... 356—359.
- Bronzekar af fremmed Arbeide ..... 360—362.

Vaaben:
- Skjolde ..... 363.
- Spydspidser ..... 364—367.
- Blæsehorn, Lurer ..... 368.

Smykker:
- Smykke-Plader og Dopper ..... 369—372.
- Halsringe ..... 373—374.
- Armringe ..... 375—377.
- Bøilenaale ..... 378—379.

Yngre Former.

Ægværktøi og andre Redskaber:
- Øxer med Skaftrør, Celter ..... 380—383.
- Meisler ..... 384.
- Bronzestykke af ukjendt Bestemmelse .. 385.
- Støbeformer ..... 386—387.

Kar:
- Bronzekar af nordisk Arbeide ..... 388—389.

Vaaben og Hestetøi:
- Sværd ..... 390—393.
- Spydspidser ..... 394.
- Bidsler ..... 395.

Smykker:
- Smykkeplader ..... 396—397.
- Armringe ..... 398—404.
- Halsringe ..... 405—412.
- Naale ..... 413—417.
- Bøilenaale ..... 418.
- Bøiler, Hængeplader, Baand og Kjæder. 419—422.

* Det er ved en Stjerne i Texten angivet, at Formen ikke er afbildet.

FORKORTELSER AF HENVISNINGERNE:

Aarb. f. nord. Oldk.: Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie, Kjøbenhavn.
Ann. f. nord. Oldk.: Annaler for nordisk Oldkyndighed, Kjøbenhavn.
Antiqu. Tidsskr.: Antiquarisk Tidsskrift, Kjøbenhavn.
Antiqv. Tidskr. f. Sverige: Antiqvarisk Tidskrift för Sverige, Stockholm.
Anthropolog. Gesellsch. Wien, Mittheil.—Sitzungsber.: Mittheil.—Sitzungsber. der anthropolog. Gesellsch. in Wien, Wien.
Archiv f. Anthropologie: Braunschweig.
Baltische Studien: Stettin.
Berliner Gesellsch. Verhandl.: Verhandlungen d. Berliner Gesellschaft f. Anthropologie, Ethnologie u. Urgeschichte, Berlin.
Boye, Fortegnelse: V. Boye, Oplysende Fortegnelse over Gjenstande i det Kgl. Mus. f. nord. Olds. af ædle Metaller, Kbh. 1859.
Bullet. Paletnolog. Italiana: Bullettino di paletnologia Italiana, Parma.
Cartailhac: E. Cartailhac, Les âges préhistoriques de l'Espagne et du Portugal, Paris 1886.
Chantre, Age du Bronze: Ernest Chantre, Age du Bronze, Paris 1875—1876.
Chantre, Le Caucase: Ernest Chantre, Recherches anthropologiques dans le Caucase, Paris 1885—1887.
Congr. Budapest, Stockholm: Congrès international d'Anthropologie et d'Archéologie préhistoriques.
Evans: John Evans, The ancient bronze implements of Great Britain and Ireland, London 1881.
Gross: Victor Gross, Les Protohelvètes, Berlin 1883.
Greenwell: William Greenwell, British barrows, Oxford 1877.
Hampel: Joseph Hampel, Alterthümer der Bronzezeit in Ungarn, Budapest 1887.
Keller: Ferdinand Keller, Pfahlbauten, Zürich 1854—1879.
Kemble: John M. Kemble, Horæ ferales, London 1863.
Kohn u. Mehlis: Materialien zur Vorgeschichte des Menschen im östlichen Europa, Jena 1879.
Lindenschmit: L. Lindenschmit, Die Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit, Mainz.
Madsen: A. P. Madsen, Bronzealderen I—II, Kjøbenhavn 1872—1876.
Matériaux p. l'hist. de l'homme: Matériaux pour l'histoire primitive et naturelle de l'homme, Paris.
Månadsblad: Kongl. Vitterhets Historie och Antiquitets Akademiens Månadsblad, Stockholm.
Mémoires d. antiqu. du Nord: Mémoires de la Société Roy. des Antiquaires du Nord, Copenhague.
Meklenburgische Jahrbücher: Jahrbücher des Vereins für meklenburgische Geschichte und Alterthumskunde, Schwerin.
Montelius, Bronsåldern: Oscar Montelius, Bronsåldern i norra och mellersta Sverige (Antiqv. tidskr. f. Sverige III).
Montelius, Tidsbestämning: Tidsbestämning inom bronsåld. (Kgl. Vitterh. Hist. och Antiqv. Akad. Handlingar, Stockh. XIII).
Mortillet, Musée préhist.: Gabriel de Mortillet, Musée préhistorique, Paris 1881.
Müller, Stenalderen: Sophus Müller, Ordning af Danmarks Oldsager, Stenalderen, Kbhn. 1888.
Nord. Tidsskr.: Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed, Kjøbenhavn.
Physik. ökonom. Gesellsch. Königsberg: Schriften der physik.-ökonom. Gesellschaft, Königsberg.
v. Sacken: Das Grabfeld von Hallstadt, Wien 1868.
Siret: Henri et Louis Siret, Les premiers âges du métal, Anvers 1887.
Svenska fornminnesfören.: Svenska fornminnesföreningens tidskrift, Stockholm.
Tröltsch: E. v. Tröltsch, Fund-Statistik der vorrömischen Metalzeit im Rheingebiete, Stuttgart 1884.
Undset, Études: Ingvald Undset, Études sur l'âge du bronze de la Hongrie, Christiania 1880.
Undset, Jernald. Begynd.: Ingvald Undset, Jernalderens Begyndelse i Nord-Europa, Christiania 1881.
Vedel: E. Vedel, Bornholms Oldtidsminder og Oldsager, Kjøbenhavn 1886.
Virchow: Rudolf Virchow, Das Gräberfeld von Koban, Berlin 1883.
Voss u. Stimming: Vorgeschichtliche Alterthümer aus der Mark Brandenburg, Brandenburg 1887.
Zannoni: Antonio Zannoni, La fonderia di Bologna, Bologna 1888.
Zeitschrift f. Ethnologie: Berlin.

Hvor anderledes lyder ikke nu Ordet »Bronzealder« end da C. J. Thomsen i 1836 for første Gang brugte denne Betegnelse? Dengang rummedes saa at sige Alt, hvad der vidstes om denne fjærne Tid, i selve Ordet og i den korte Forklaring, at Bronzealderen var det efter Stenalderen følgende Tidsrum, i hvilket Vaaben og skærende Redskaber forfærdigedes af Bronze — en Viden, som vel var gaaet i Arv fra selve Oldtiden, men endnu kun støttedes ved et saare ringe Antal af foreliggende Minder. Siden da er Stofmassen og Rækken af Erkjendelser baade vedrørende Periodens store Forhold og dens fineste Enkeltheder voxet i en forbausende Grad, og det skjønnes nu klart, at det lige saa meget er Enheden i Grundlaget for Kulturen, Uforanderligheden i ydre og indre historiske Forhold og Fællespræget i Kunststil og Smag, som berettiger til at sammemfatte det lange Tidsrum under en fælles Betegnelse.

Ved selve Navnet er der med Rette mindet om den mærkelige Kjendsgjerning, at Periodens eneste Nyttemetal var Bronzen, sædvanlig sammensat af Kobber og Tin under Forhold, som ikke afvige meget fra 90 % af det første og 10 % af det sidste Metal. Ved Siden heraf blev Guldet ofte benyttet i Kunstens Tjeneste og til Luxussager; men Sølvet findes ikke anvendt i Norden, og det er kun faa og sene Fund, som vidne om et begyndende Kjendskab til Jernet. At Stenen fremdeles, som i den forudgaaende Periode, skulde være benyttet til Vaaben og skærende Redskaber, finder ingen Bekræftelse i de foreliggende Fund.

Det er heller ikke i den hjemlige Stenalder, at Grundlaget er at søge for denne ældste Metalkultur i Norden. Fra de gamle Kulturlande i Orienten spredte det første Kjendskab til Metallerne sig vidt over Asien og over største Delen af Europa, idet den nye Kulturperiode, som saaledes blev indledet, fik et særeget Præg paa de forskjellige Omraader. Saaledes udviklede den fælles Bronzealder sig navnlig paa en særlig Maade i de Landomraader, som i Vesten brede sig om Østersøen, dels i Nordtydskland dels i det sydlige Skandinavien, og af denne nordiske Bronzealder udgjør atter Danmarks Bronzealder en Del.

Denne Gruppe dækker saaledes kun over et lille Omraade yderst i Kredsen af alle de Egne, hvorover den eiendommelige, tidlige Metalkultur, der var grundet paa Anvendelsen af Bronzen, engang bredte sig, og dog træde Minderne fra Bronzealderen her saa fyldig frem som næppe noget andet Sted. Heldige Tilstande og gode Forhold under den forudgaaende Periode maatte danne et godt Grundlag for den nye Kultur, og denne naaede til Norden, ikke i sin første Begyndelse, men under sin fulde Udvikling for her at bevares uforstyrret i lange Tider, efter at nye Kulturbevægelser vare fremkomne andetsteds i Europa. Det maa fremdeles antages, at de vestlige Østersølande i denne fjærne Tid, paa Grund af geographiske og historiske Forhold vare i langt nærmere Forbindelse med de gamle Kulturlande mod Sydost end hele det vestlige Europa, og dette nære Forhold, som mulig ved Bronzealderens Begyndelse blev knyttet endnu fastere ved Indvandringen af nye Stammer, blev vedligeholdt og end mere fæstnet i Løbet af Perioden ved den for Nordens Oldtids-Udvikling saa betydningsfulde Handel med det nordiske Rav, først fra Jyllands Kyster og senere tillige fra Preussens Rav-Egne.

Kun Forhold af denne Art forklare den store og rige Bronzealder i Norden, hvoraf Monumenter og Oldsager give et mere eller mindre fyldigt Billede, efter som Stoffet foreligger fra de enkelte Afsnit af Perioden og de forskjellige Sider af Livet. Det var Folk med blond Haarfarve, altsaa sandsynligvis af gotisk eller germansk Æt, som i Bronzealderen beboede de danske Egne. De velrustede Krigere og rigtsmykkede Kvinder i deres fulde Dragt og med det hele Udstyr af daglige Brugsgjenstande have dette Aarhundredes Undersøgelser kaldt frem af Bronzealderens Grave. Fundene fortælle om Agerdyrkning, Kvægavl og Husdyr, om Skibsfart og Handelsforbindelser med fjærne Egne, om Ofre til

Guderne og religiøse Forestillinger, om den i mange Retninger høit udviklede Industri, navnlig en beundringsværdig Dygtighed i Behandlingen af Metallerne, og om en fin og eiendommelig kunstnerisk Production. Livet i Bronzealderen, som det her blev ført af de herskende Slægter, bag hvilke der sikkert i Norden som andetsteds i Oldtiden stod en talrig Trællestand, har i mange Retninger et mærkelig civiliseret, skjønt og forfinet Præg, som, navnlig for den ældste Tids Vedkommende, bestandig stærkere minder om den oldgræske Herotid.

De mange Tusinde Oldsager, som kjendes fra Danmarks Bronzealder, især af Metal, men dog ogsaa af Landets egne Stoffer, Træ, Ler, Rav, og af Dyrenes Horn og Takker og deres Knogler, Skind og Haarbeklædning, foreligge i mangfoldige Gravfund og i talrige Fund fra Mark og Mose. Da ved Siden af Fundforholdene tillige Fundenes Sammensætning ligesom ogsaa for en ikke ringe Del selve Oldsagernes Art er forskjellig i disse to Rækker af Fund, maa de opfattes som to væsentlig forskjellige Grupper.[1]

Indenfor Gravfundene maa der atter skjelnes mellem to Klasser, Fund fra Mandsgrave og Fund fra Kvindegrave, idet en Del af de Sager, som stadig findes i Gravene, maa antages at være benyttede enten alene af Mænd eller af Kvinder.[2]

Fremdeles maa der paa lignende Maade indenfor Mark- og Mosefundene skjelnes mellem Depotfundene, som indeholde en større eller mindre Række af forskjelligartede Sager, og Votivfundene, som rumme flere eller færre Sager af en og samme Art[3]. Imellem de første vil der mulig, som det er blevet fremsat, kunne udpeges Sager, som ere nedlagte ifølge en almindelig religiøs Skik; men Hovedmassen af Fundene synes dog at kunne opfattes som gjemte eller skjulte Værdier. De sidste, Votivfundene, ere blevne opfattede som Offergaver til Guderne, sandsynligvis ifølge et Løfte. Med Hensyn til de talrige enkeltvis fundne Sager, som foreligge fra Mark og Mose, lader det sig sædvanlig ikke afgjøre, om de ere tabte eller nedlagte.

Til disse Inddelinger efter Fundforhold og Fundenes Sammensætning slutter sig en anden Række af Inddelinger efter Oldsagernes Art: Vaaben, Redskaber, Smykker o. s. v., hvorunder atter de enkelte Former. Der kan fra hele den danske Bronzealder adskilles mindst 422 kjendelig forskjellige Former, foruden flere, som kun foreligge i ganske enkelte Exemplarer, eller som af anden Grund have en ringere Betydning.

Denne store Form-Rigdom beroer væsentlig paa, at Bronzealderen er en lang Periode, gjennem hvilken kun et ringe Antal af simple Former er blevet bevaret uforandret, medens de fleste have været undergivne en fortsat Omdannelse, ved Siden af at nye Former ere fremkomne paa nordisk Grund eller tilførte udenfra. Indenfor denne sammenhængende Udvikling kan der vel intetsteds drages bestemte Grænser; men baade Oldsagformerne, Fundenes Sammensætning og Gravskikkene ere dog saa kjendelig forskjellige i Periodens tidligere og senere Del, at den til lettere Oversigt og bedre Forstaaelse naturlig maa deles i den ældre og den yngre Bronzealder. Men atter indenfor hvert af disse Afsnit frembyde de ældre og de yngre Fund saa store Forskjelligheder med Hensyn til mange Former, at der som oftest kan skjelnes mellem ældre og yngre Former. Hele Perioden maa siges at falde i 4 mindre Afsnit, dog saaledes at de to tidligere og de to senere ere nøiere sammenknyttede som Periodens to chronologiske Hoveddele.

Den nøiere Bestemmelse af Grænserne for disse Tidsafsnit frembyder store Vanskeligheder, saa meget mere som Udviklingen ikke er forløbet ganske ensartet og samtidig over hele det nordiske Omraade. Efter hvad der hidtil foreligger, stiller det sig dog som høist sandsynligt, at Bronzealderen er begyndt i Norden i Slutningen af d. 2. Aartusinde f. Chr. F., og at det var i Løbet af d. 4. Aarhundrede f. Chr. F., at den yngre og kjendelig forskjellige Kulturperiode, der betegnes som Jernalderen, gjorde sig stærkere gjældende i de nordiske Fund. Den hele Periode skulde saaledes have havt en Varighed af henved 800 Aar, og da Overgangen mellem den ældre og den yngre Bronzealder synes at maatte sættes til d. 8. Aarh., vilde hvert af de fire kortere Tidsafsnit have omfattet et Par Aarhundreder. Disse Tidslængder synes at være meget sandsynlige for eiendommelige Stilperioder, som vel tildels vare baserede paa Indflydelser udenfra, men dog for en væsentlig Del skyldtes hjemlige Udviklinger, og som bleve gjennemlevede under en selvstændig Production i Norden.

Grundlæggelsen og Udviklingen af Bronzealderens System og den rette Erkjendelse og Bestemmelse af dets enkelte Led skyldes først og fremmest J. J. A. Worsaae og Oscar Montelius.[4]

[1] Aarb. f. nord. Oldk. 1866, 313; 1876, 269. [2] Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 281; 1886, 251. Vedel, 41. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1884—1889, 251. [3] Aarb. f. nord. Oldk. 1866, 312; 1876, 269; 1886, 230; 1886, 305; 1890, 234. Mémoires d. antiqu. du Nord 1866—1871, 61; 1884—1889, 225. Ann. f. nord. Oldk. 1853, 121. Vedel, 33. Montelius, Bronsåldern, 251. Meklenburgische Jahrbücher, 54, 109. Baltische Studien, 33, 334. [4] Worsaae i Oversigt over det Kgl. danske Vidensk. Selsk. Forhandl. 1859. Worsaae, Om Slesvigs eller Sønderjyllands Oldtidsminder, Kjøbenhavn 1865. Worsaae i Aarb. f. nord. Oldk. 1866, 312; 1872, 309; 1879, 249; i Mémoires d. antiqu. du Nord 1866—1871, 61; 1873, 73; 1878—1883, 131; i Nordisk Tidskrift för Vetenskap, Konst och Industri, Stockholm 1878. Montelius, Bronsåldern. Montelius, Tidsbestämning. Montelius i Matériaux p. l'hist. de l'homme, XIX, 108. Montelius, Svenska Fornsaker, Stockh. I. Vedel, 14. Hans Hildebrand, De förhistoriska folken i Europa, Stockh. 1880. Chantre, L'Age du bronze.

DEN ÆLDRE BRONZEALDER.

Der er vist intet Forhold, som mere bidrager til at give Fundene fra den ældre og den yngre Bronzealder et forskjelligt Præg end det, at Gravskikken ikke var den samme i begge Tidsrum. I den ældre Bronzealder var det, navnlig i den tidligere Tid, almindelig Skik at gravlægge de Døde i store Grave, ubrændte og med et rigeligt Udstyr af ofte større og værdifulde Sager; men selv naar Ligbrændingen senere, i de yngre Formers Tid, særdeles ofte blev anvendt, var Gravgodset dog endnu sædvanlig rigt og anseligt i Sammenligning med, hvad der findes nedlagt i den yngre Bronzealders smaa Grave, som indeslutte Resterne af brændte Lig.

Med Hensyn til Mark- og Mosefundene gjør sig det modsatte Forhold gjældende, idet disse spille en langt mindre fremtrædende Rolle i den ældre Bronzealder end i den yngre. Atter dette bidrager væsentlig til at give Efterladenskaberne fra de to Tidsafsnit et høist forskjelligt Præg.

Sees der paa de enkelte Arter af Oldsager, saa kjendes der fra den ældre Bronzealder en Række Former af Smykker for Mænd og Kvinder, visse Vaaben og Vaabendele og visse Redskaber, som udelukkende tilhøre denne tidligere Tid, og ogsaa for de Arter af Gjenstande, som vare i Brug endnu i den senere Tid, ere Formerne i Almindelighed forskjellige indenfor de to Tidsrum; kun faa og lidet udprægede Former gaa uden større Forandringer over til den yngre Bronzealder. Paa samme Maade ere Kunststil og Ornamentik, som Helhed og tildels ogsaa de enkelte Elementer, forskjellige i de to Hovedafsnit af Perioden.

Mellem de senere Sager fra den ældre Tid og de tidligere fra det yngre Tidsrum er der dog et nært Slægtskab, og enkelte eiendommelig ældre Former bevaredes uforandrede en kortere Tid, efter at den yngre Bronzealders Gravskikke og Oldsagformer allerede vare blevne almindelige. Det er saaledes mere en videnskabelig end en virkelig historisk Grænse, der for at lette Overblik og Opfattelse bliver dragen mellem den ældre og den yngre Bronzealder.

Gravfundene.

Gravfundene udgjøre den langt overveiende Del af, hvad der er bevaret fra den ældre Bronzealder. Foreligger der end i Mus. f. nord. Olds. kun c. 280 Fund af flere Gjenstande, som med Sikkerhed kunne betragtes som hidrørende fra enkelte Grave, ere Rækkerne af beslægtede Sager, som vides at skrive sig fra Gravhøie, meget betydelige. Særdeles stort er Antallet af Grave fra denne Periode, hvis Indhold er blevet splittet i Ind- og Udland, endnu betydeligere er sikkert det Gravudstyr, som i Tidens Løb er bortkommet eller tilintetgjort, og meget hviler endnu urørt i sit gamle Gjemme. Hvor ringe en Del end saaledes det Stof, der nu foreligger til Behandling, maa antages at udgjøre af Alt, hvad der engang blev nedlagt i Jorden, og hvor meget det end behøver at udfyldes ved nye Fund, giver det dog paa mange Punkter gode, paa flere endog meget bestemte og detaillerede Oplysninger om de enkelte Formers Brug og Bestemmelse og deres fortsatte Omdannelse gjennem Tiden, navnlig forsaavidt de henhøre til Mandens og Kvindens personlige Udstyr, Klædedragt, Vaaben og Smykker. Værktøi og Redskaber forekomme derimod sjælden i Gravene.

Ældre Former.

De Former, som vare i Brug i den ældre Bronzealders tidligere Del, bevaredes kortere eller længere Tid. De fleste forekomme alene sammen med andre tidlige Former, adskillige findes tillige sammen med yngre Former, men dog endnu tilhørende den ældre Bronzealder, og enkelte simple Former bevaredes uden kjendelige Forandringer endog til Bronzealderens Slutning. Skjøndt saaledes de ældre Former have høist forskjellige Grænser i Tid, maa de samles i en egen Gruppe og under en fælles Benævnelse, idet de betegne den ældre Bronzealders tidligere Afsnit.

Der findes i denne Tid en egen Kunststil og en eiendommelig Ornamentik. Oldsagernes Form er sædvanlig mere djærvt og stort behandlet end senere; Bygningen er kraftig og svær, og det hele Præg er strengt og simpelt. Ornamentet er stort og ofte grovt behandlet i Sammenligning med det yngre. Sammenslyngede Spiraler og Kredse, oftest forbundne ved slyngede Baand, indtage en fremtrædende Plads i Ornamentiken ved Siden af Systemer af parallele Linier, Zikzak- og Perlerækker, og mellem disse Mønstre er Grunden ofte gjennembrudt eller fordybet til Udfyldning med Harpixmasse eller Indlægning med Rav. Undertiden er det ornamenterede Felt beklædt med tyndtdrevet Guldblik.

Det var i de ældre Formers Tid almindelig Skik at nedlægge Liget ubrændt i en stensat Kiste, sædvanlig

af Mandslængde, paa et Leie af Sten eller i en Egekiste, ofte beskyttet af en høiere eller lavere Stendynge og dækket af Gravhøien. Blandt 91 foreliggende Gravfund med ældre Former vides 37 at være optagne ved ubrændte Lig, 5 ved brændte Ben.

Aarb. f. nord. Oldkynd. 1876, 252; 1886, 295.

Fra Mandsgrave.

Der opbevares i Museet f. nord. Olds. mindst 59 større og sikre Fund, som efter deres Indhold maa antages at hidrøre fra Mandsgrave. Mandens Dragt var forskjellig fra Kvindens og hans Smykker af egen Form. Han alene var rustet med Sværd, Øxe og Spyd og udstyret med en bred eller svær Armring af Guld og med visse Toiletredskaber, Ragekniv og Niptang. Andre Smykker og Smaagjenstande brugtes, ligesom ogsaa Dolken, af begge Kjøn. Kun sjældnere forekommer i en enkelt Grav et fyldigere Sæt af indtil 9 Stykker af de Sager, som i det Hele hørte til Mandens Udstyr; sædvanlig findes et ringere Antal, ofte alene Sværd eller Dolk og Øxe, eller alene et Sværd.

Aarb. f. nord. Oldkynd. 1876, 282; 1886, 254.

1. Huer, jævnt afrundede opadtil og dannede af et dobbelt Lag Tøi med en ydre, flosset Beklædning af fine, tætstillede Traade, som ende i Knuder. I hvert af Lagene dannes Siden og Overdelen af særskilte Tøistykker, som ere syede sammen, og den ydre og indre Hue ere forbundne ved Syninger langs med Kanten og indvendig. Der foreligger fire fuldstændige Huer af denne Art fra Mandsgrave sammen med ældre Former, og Rester af lignende Huer ere forekomne i andre samtidige Grave. Fremdeles haves der to Huer af samme Form og Forarbeidning, men kun med eet Lag og uden den ydre, flossede Beklædning.

2. Underklædninger, som naaede fra Brystet, under Armene, indtil Knæene. De bestaa af et firkantet Stykke Tøi, der er udskaaret af et større Tøistykke med delvis Bevaring af Vævesømmene eller sammensyet af flere mindre Stykker. Hvor der ikke findes Vævesøm, kan Kanten være ombøiet og sømmet eller udsyet med Knaphulsting. To af disse Klædninger have fremstaaende Flige ved de øverste Hjørner, i hvilke der sandsynligvis var anbragt Baand eller Læderremme til Fastbinding over Skuldrene. Om Livet var Klædningen fastholdt med et Læderbælte (jfr. 13), med en Snor eller med et smalt, vævet Bælte endende i Fryndser (afbildet i Fig. 2). Længden er 75—90 Cm. Der foreligger 4 saadanne Underklædninger fra Mandsgrave sammen med ældre Former.

3. Kapper, saa lange og brede, at de fuldstændig kunde dække Overkroppen, fra Halsen, og en Del af Benene. De ere enten udskaarne af et større Tøistykke, hvis Vævesømme ere delvis bevarede i Kanterne, eller sammensyede af flere mindre Stykker. Enten ere alle Tøistykkets Hjørner rundt afskaarne, saaledes at Kappen nærmest har en oval Form, eller den er lige foroven og jævnt afrundet nedadtil. En Sømning i Kanten forekommer ikke. Ved en Kappe findes der et ydre, flosset Lag, dannet af indstukne, nedhængende Traade. Længden er 100—115 Cm. Der foreligger 4 fuldstændige Kapper, optagne i Mandsgrave sammen med ældre Former.

3 a.* Fodbeklædninger, dannede dels af mindre, firkantede Stykker Tøi, afskaarne af et større Tøistykke, dels af Læder, ere fundne delvis bevarede i flere Mandsgrave ved Siden af de under 1—3 omtalte Klædningsdele.

3 b.* Tæpper ere fundne i to Mandsgrave sammen med ældre Former, et mindre, aflangt firkantet, 180 Cm. langt, af hvid Uld og med Fryndser i Enderne, og et større, ligeledes aflangt firkantet, c. 200 Cm. langt, af sort Uld. De have været nedlagte i Graven som Dække for den Døde.

3 c.* Oxehuder med paasiddende Haar ere optagne i flere Egekister sammen med ældre Former. De laa snart underst i Kisten, snart øverst som et Dække.

De velbevarede Klæder, Tæpper og Dyreskind 1—3 c og 47—49 hidrøre alle fra Egekister; men desforuden er der i mange andre Grave fra den ældre Bronzealders tidligere eller senere Del fundet forskjellige Rester af Klædningsdele. Alle Tøierne fra denne Tid ere grove, tykke og af toskaftet Vævning, bestaaende af Faareuld med en mere eller mindre stærk Tilsætning af Hjortehaar. Ublandet Uld er kun fundet anvendt i den fine, ydre Beklædning paa Mændenes Huer (1) og i Kvindens kunstfærdige Haarnet (47). I alle forskjellige Dele af Mandens og Kvindens Dragter, baade i selve Stoffet, i Traade og Snore, er der alene paavist sort Uld. Ved et enkelt Stykke, et pynteligt Livbaand (49), maa det antages, at der er foretaget en Farvning af Ulden, idet det, skjøndt helt igjennem gjort af sort Uld, fremviser en lysere Midtstribe mellem mørkere Kanter. Men i hvilket Omfang Farvningen iøvrigt er anvendt, og hvilke Farver man har brugt, er endnu ikke oplyst.

Aarb. f. nord. Oldk. 1891, 97.

4—5. Dobbelte Spiralringe, dannede af en trind Guldtraad, der ofte er trukken af et smalt, fladt Baand, hvis Ender sædvanlig ere forenede saa nøie, at det er umuligt at paavise Stedet, hvor de ere samlede, hvorefter Baandet er lagt dobbelt og oprullet i Spiralform. Indenfor Enderne findes ofte punzlede Tværlinier. De største af disse Ringe passe til Armen, de mindste ere af Størrelse som en lille Fingerring; men der forekommer tillige Stykker af alle Mellemstørrelser. I Almindelighed kan der dog skjelnes mellem Armringe (4) og Fingerringe (5).

6.* Enkelte Spiralringe af Form som 4—5 med 1—8 Omgange, dels Arm- dels Fingerringe, dels af Mellemstørrelse, dannede af samme Guldtraad som ved 4—5, men kun bestaaende af en enkelt Traad, der sjældnere ved Enderne er ombøiet eller oprullet i en lille Spiral, som udvendig er noget fladt hamret. Af disse sidste Ringe paa 10—20 Omgange, med en indre Bredde af 1—2 Cm., kjendes kun 5 Stykker, alle fra Jylland. Disse Ringe ere ofte dannede af Halvdelen af en Ring som 4—5.

6 a.* Mindre Stykker Guldtraad af samme Art som ved 4—6, udrettede eller tilfældig bøiede, eller lagte i Ringform, undertiden med Enderne ombøiede om hinanden og oftere af Størrelse som Arm- eller Fingerringe.

4—6 a forekomme i Mus. f. nord. Olds. i henved 200 Fund. Af 4—5 foreligger der henved 200 fuldstændige eller næsten fuldstændige Stykker i noget over 100 Fund. Disse Ringe bleve anvendte allerede i den ældre Bronzealders tidligere Del, men forekomme navnlig hyppig sammen med de yngre Former. I Fund fra den yngre Bronzealders tidligere og senere Afsnit træffes de meget sjælden. Da det langt overveiende Antal skriver sig fra Gravhøie, hvor de ofte findes sammen med Smykkesager, ligger det nær at opfatte dem som Smykker. Herfor taler ogsaa Formen og det, at de meget ofte findes parvis i Kvindegravene. I Mandsgravene forekommer i Reglen kun en enkelt saadan Ring. At de have været Prydelser for Haanden, har i enkelte Tilfælde kunnet sluttes af deres Stilling i Graven. I andre Tilfælde ere de derimod fundne ved Hovedet eller Halsen, hvor de have været anbragte paa en Ring eller et Baand. Disse Ringe synes dog tillige at have tjent som Betalingsmidler, som Ringguld; herpaa tyder det, at der oftere forekommer dobbelte Ringe, 4—5, af hvilke der er brudt et større eller mindre Stykke, og at de enkelte Ringe 6 og Fragmenterne 6 a ere meget almindelige; de forekomme i over 70 Fund.

Disse Ringe ere oftere fundne imod Syd, fra Skandinavien indtil Østerrig og Ungarn, hvorimod de ere sjældne eller mangle i Vesteuropa. Det kan da antages, at deres oprindelige Hjemstavn er Siebenbürgen eller de østerrigske Alpelande, og at de derfra ere indførte til Danmark.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 234; 1886, 279, 300. Antiqu. Tidskr. 1843—45, 129. Boye, Fortegnelse, 12, 17. Anthropolog. Gesellsch. Wien, Mittheil. 1880, 89. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1886, 433; 1890, 270.

7. Guldarmringe, dannede af en vreden Stang med mere eller mindre stærkt fremtrædende Kanter og afsluttet ved Enderne i 2 eller 3 flade, spiralslyngede Baand. Den indvendige Bredde er 6—8 Cm. Fra Danmark kjendes 7 Stk., af hvilke 3 fra Jylland, 2 fra Laaland og 2 fra Bornholm. Af disse ere 3 fundne i Gravhøie sammen med Mandssager af ældre Former. Disse Ringe maa da antages at have været Mandssmykker i den ældre Bronzealders tidligere Del. Lignende Stykker forekomme sydpaa indtil Ungarn og Siebenbürgen, hvorfra de i Danmark fundne Ringe mulig ere indførte.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 233; 1886, 278. Boye, Fortegnelse, 9. Hampel, XLVII, 2.

7 a.* Armringe af Bronze som 7, kun foreliggende i enkelte Exemplarer.

8. Guldarmringe, 6—7 Cm. brede, dannede af et $1^1/_2$—2 Cm. bredt og tillige tykt Baand, der udvendig er prydet med Længdestriber, hvorved Rækker af Perler og Trekanter, og ved Enderne spaltet i to flade Spiraloprulninger. Ialt kjendes 3 Stk. fra Jylland, Fyen og Sjælland. Et af disse er fundet med Sværd af ældre Form. Disse Ringe have sandsynligvis været Mandssmykker.

9. Armringe af lignende Form som 8, men dannede af et smallere, c. 1 Cm. bredt, og tillige tyndere Baand, prydet udvendig med Længdestriber og ved Enderne oprullet i en enkelt eller i 4 Spiraler. Der kjendes 1 Stk. af Guld og 1 af Bronze, det første fundet sammen med et Sværd som 27—30. Disse Ringe have saaledes sandsynligvis været Mandssmykker.

10. Armringe, dannede af et lignende, tyndt Baand som ved 9, 1—$1^1/_2$ Cm. bredt, prydet udvendig med Længdestriber, ved hvilke Perlerækker, og tilspidset ved Enderne, som afsluttes ved en lille, knapformet Udvidelse. Der kjendes kun 3 fuldstændige Stykker af Guld og 1 af Bronze. Da de ere fundne halvt udrettede, ere de tidligere blevne antagne for Pandebaand. Paa Grund af Ligheden med 8—9 maa de dog utvivlsomt opfattes som Armbaand.

Antiqu. Tidskr. 1843—45, 132. Boye, Fortegnelse, 4.

11. Bøilenaal af Bronze, bestaaende af en Bøile — en vreden, trind Stang eller et indtil $1^1/_2$ Cm. bredt Baand, der er ornamenteret paa Udsiden med Randlinier, Længdestriber eller Kredse og tilspidset mod Enderne, hvor der findes en kort Ombøining — og en Naal, som er bevægelig forbunden med Bøilens ene Ende gjennem et Øie tæt indenfor det trinde Hoved, som har 1—3 Udvidelser. Naalens Spids hviler i en Ombøining ved Bøilens anden Ende. Længden er sædvanlig 9—11 Cm.

Det Charakteristiske ved denne Form, sammenlignet med 69 flg., er Ombøiningerne ved Bøilens Ender, Naalehovedets Form og, ved en Del Stykker, den baandformede Bøile. Brudstykker, blandt hvilke disse Enkeltheder mangle, kunne ikke sikkert adskilles fra 69 flg.

Disse Naale forekomme ikke hyppig; dog ere mindst 10 Stk. optagne i Grave sammen med ældre Former. De findes baade i Mands- og i Kvindegrave. Undertiden have de været faststukne i Mandens Kappe (3) og have sandsynligvis tjent til at sammenholde den. I flere andre Grave ere de optagne ved Pladsen for Bryst eller Skulder. Naar de i enkelte Tilfælde have ligget ved Hovedets Plads, kan dette bero paa, at de have været fæstede i eller have sammenholdt en Kappe eller et Tæppe, som var udbredt over Liget.

Dette turde være den ældste nordiske Form af Bronzealderens Bøilenaale. Nærstaaende Former forekomme i det nordlige Tydskland og det sydlige Mellemeuropa, og i Norditalien og Grækenland er der fremdraget Naale, som synes at være nær beslægtede med de nordiske. Se fremdeles 69 flg.

Antiqv. Tidskr. f. Sverige, IV, 28; VI, 3. Montelius, Tidsbestämning, 176. Undset, Etudes, 77. Congr. Stockholm, 495. Lindenschmit, I, 9, 3. Zeitschrift f. Ethnologie, 1889, 209; 1890, 144. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1890, 327.

12.* Naal af Træ, trind og glattet, lige afskaaren ved Hovedet og vel tilspidset i den anden Ende, indtil 13 Cm. lang. Der foreligger kun 3 Stk., fra Jylland, fundne i Mandsgrave sammen med ældre Former. De vare ligesom 11 indstukne i Kappen 3 og have sandsynligvis ligeledes været brugte til at sammenholde denne.

13. Store, tykt støbte Knapper af Bronze, med Over- og Underplade af omtrent samme Størrelse. Den flade Overplade er glat eller decoreret med Spiralornamenter, mellem hvilke Grunden kan være gjennembrudt eller fordybet til Indlægning med Harpixmasse. I Stedet herfor kan der findes andre samtidige Ornamenter. Bredden er 3—4 Cm. Mindst 5 Stykker ere fundne i Mandsgrave sammen med ældre Former.

13 a.* Knapper af Træ eller Horn af samme Form som 13, 2—3 Cm. brede. Overpladen er glat eller prydet med concentriske Kredse. Af ialt 3 Stk. ere de to optagne i Mandsgrave sammen med ældre Former.

Knapperne 13 og 13 a ere flere Gange fundne i Mandsgrave liggende ved Bæltestedet og have sandsynligvis tjent til at sammenholde et Læderbælte.

14.* Runde Knapper af Bronze af lignende Form som 13; men Underpladen er mindre end Overpladen, og dennes Midte er hvælvet indenfor en flad Kant. Overdelen ligner saaledes ganske 15 a, og Formen skulde siges opstaaet ved en Sammensmeltning af 13 og 15 a. Bredden: $1^1/_2$—$3^1/_2$ Cm. Der kjendes kun 2 Stk. fra Mandsgrave med ældre Former.

15. Runde Dopper af Bronze med hvælvet, halvkugleformet eller endnu høiere Midtparti, omgivet af en flad Kant. Midten er tykt støbt og dækket med Spiralornamenter eller Kredse, imellem hvilke Grunden er gjennembrudt eller fordybet til Udfyldning med Harpixmasse. Paa Bagsiden findes en Tværstang til den Rem, hvorved Doppen fastgjordes. Bredden: 5—6 Cm.

Der foreligger 5 Stk., af hvilke 2 fra en Mandsgrav i Forbindelse med ældre Former.

15 a.* Runde Dopper af samme Form som 15, med hvælvet Midte, flad Kant og Tværstang paa Bagsiden, men tyndt støbte og decorerede alene med punzlede Ornamenter: Linier, Zikzak- og Perlerækker. Bredden: $2^1/_2$—7 Cm.

Disse ikke sjælden forekommende Dopper foreligge, oftest parvis, i mindst 12 Fund fra Mands- og Kvindegrave sammen med ældre Former. De have sandsynligvis havt samme Bestemmelse som 59—61.

16. Knive af Bronze med svagt buet Blad og trindt Greb, der er afsluttet i en Knap og skraat afskaaret mod Bladet. Foruden den afbildede Kniv, der er funden i en Grav sammen med ældre Former, kjendes flere beslægtede Stykker. Denne Form ligger sandsynligvis til Grund for 81 flg.

17. Rageknive af Bronze med et tyndt, smalt og buet Blad af omtrent samme Bredde helt igjennem, lige afskaaret ved den ene Ende og med en oprullet Traad ved Bladets anden Ende, udgaaende fra Ryggen. Ingen Ornamenter. Længden: 7—9 Cm. Der foreligger kun faa Stykker, af hvilke 2 fra Mandsgrave, sammen med ældre Former.

Dette turde være den ældste Form af Bronzealderens Rageknive. Dens Sjældenhed maa bero paa, at 85, som iøvrigt hører hjemme blandt de yngre Former, tidlig har afløst den (se 85 og 184). Denne ligesom alle de yngre, væsentlig beslægtede Former maa opfattes som et Redskab, der blev anvendt ved Toilettet, sandsynligvis til Ragning. Alle disse tyndbladede Knive egne sig vel til dette Brug, og de forekomme alene i Mandsgrave, hvor de ofte findes sammen med et andet Toiletredskab, Niptangen. I flere Mandsgrave er Hovedhaaret fundet vel bevaret, medens der ikke er iagttaget nogen Levning af Skjæget. Denne Form synes kun at forekomme i Norden; men Rageknive af andre Former ere almindelige overalt i Europas Bronzealder.

Nord. Tidsskr. 2, 175. Antiqv. Tidskr. 1843—45, 18, 129. Aarb. 1876, 222, 286; 1886, 280. Montelius, Bronsåldern, 335. Congr. Stockholm, 492. Mortillet, Musée préhist. XCV. Lindenschmit, II, 3, 3. Chantre, Age du Bronze, I, 72. E. Desor: Le bel Age du bronze lacustre, Paris 1874, 7. Evans, 216.

18. Niptænger af Bronze med tykke, brede Læber, som ikke ere ombøiede ved Randen, og med stor, aaben Bøile. Ofte ornamenterede med Perle- og Zikzakrækker imellem Linier. Længden sædvanlig: 4—5 Cm.

Der foreligger 9 Stykker fra Mandsgrave sammen med ældre Former, hvorimod de ikke ere trufne i

Forbindelse med Kvindesager. De have saaledes sandsynligvis været anvendte til Borttagelsen af Haar fra Ansigtet. Dette er den ældste Form af Bronzealderens Niptænger. Ganske enkelte Stykker af lignende Form ere forekomne sydpaa indtil Mellemeuropa.

Nord. Tidsskr. 2, 175. Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 294. Montelius, Bronsåldern, 387.

19.* Syle med fin Spids og trinde saa langt, som Stykket ikke var dækket af Skaftet, men med firkantet Skaftspids, der er flad mod Enden (ligesom det under 145 afbildede Stykke) eller sjældnere tilspidset. Kun ved ganske faa Stykker er ogsaa Skaftenden trind og da tilspidset. Skaftet, som var af Træ eller Ben, af lignende Form som ved 19 a, er ikke fundet bevaret. Længden er 2—12 Cm., Tykkelsen 2—5 Mm.

I Bronze høre disse Redskaber, indtil en Længde af 8 Cm., til de hyppigst forekommende Oldsager; der opbevares i Mus. f. nord. Olds. flere Hundrede Stykker. Længere Stykker ere derimod meget sjældne. Af Guld haves 1 Stykke. Kun faa ere fundne sammen med Sager fra den ældre Bronzealder, hvorimod de almindelig forekomme i den yngre Bronzealders Grave, dels alene, dels i Forbindelse med andre Sager.

19 a. Syle af Bronze som 19, men med Bronzeskaft, kjendes kun i ganske enkelte Exemplarer fra den ældre Bronzealder. Derimod ere skæftede Syle fra den yngre Bronzealder ret almindelige (se 200).

19 b.* Syle af Bronze som 19, med fin Spids og firkantet eller trind Skaftende, men med en Udvidelse ved Midten ligesom ved 145. Denne Form foreligger i faa Exemplarer fra den ældre og den yngre Bronzealder.

De mindre, almindelig forekommende Syle findes sjælden sammen med Kvindesager, ofte med Mandssager. De have sandsynligvis tjent som Toiletredskaber. De større og sjældnere Stykker synes at have været anvendte som Arbeidsredskaber ligesom 145. Ganske tilsvarende Syle forekomme almindelig overalt i Europas Bronzealder; men Stykker med Skaft af Bronze synes kun at kjendes fra Norden.

Nord. Tidsskr. 2, 175. Antiqu. Tidskr. 1843—45, 18, 129. Evans, 188. Siret, fl. St.

20. Kamme af Bronze eller Horn, med bred og afrundet Ryg, der er decoreret med Buer, Spiraler eller Trekanter, imellem hvilke Grunden er gjennembrudt, undertiden til Indlægning med Harpixmasse. Bredden: 5—8 Cm.

Disse Kamme ere fundne i Forbindelse med ældre Former i 4 Mandsgrave og 2 Kvindegrave. Om Kammene fra den yngre Bronzealder se 201.

21. Dolke, hvis Blad er tresidet afsluttet foroven, med 2 eller 4 tykke Nagler uden særligt Hoved. Fæstet er ikke fundet bevaret. Bladet er glat, uden Længdestriber.

22. Dolke og korte Sværd, hvis Klinge er afrundet foroven, med 2 eller 4 tykke Nagler til Fæstet som ved 21. Den er stærkt hvælvet ved Midten eller kun noget tykkere. Fæstet har været afsluttet mod Klingen i en lige Linie eller en aaben Bue.

21—22 forekomme sjælden i danske Fund og ere paa Grund af deres lidet udprægede Form vanskelige at adskille fra andre Dolkeblade, som 26, 91 o. a. Nærstaaende Former forekomme imod Syd indtil Mellemeuropa.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 193.

23. Dolke, hvis Klinge er afrundet foroven, hvor der til Fastholdelse af Grebet findes 4 spinkle Nagler med bredt, hvælvet Hoved. Der foreligger kun ganske enkelte Stykker af denne og lignende Form. De turde være indførte i Danmark, da tilsvarende Former ikke sjælden forekomme i Udlandet.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 194.

24—25. Sværd med Bronzefæste. Knappen er oval eller svagt lindseformet, med stærkt fremtrædende Midtparti. Grebet er ofte svagt udvidet ved Midten, ottekantet, med en aaben, rund Udskæring imod Klingen og med tykke Nagler uden særskilt Hoved. Klingen, som ikke er kjendelig bredere ved Midten, har en bred, fladt rundet Midtstribe, sjælden mellem et Par Linier, eller er kun noget tykkere gjennem Midten. Der findes sædvanlig punzlede Ornamenter paa Grebet, navnlig Rækker af Buer, concentriske Kredse eller Spiraler. Disse Sværd ere stedse af meget ensartet Arbeide. Længden: indtil 68 Cm.

Fra danske Fund foreligger kun et forholdsvis ringe Antal, c. 30 Stk., af hvilke 3 i Gravfund sammen med andre ældre Former. Ganske tilsvarende og nærstaaende Former forekomme ikke sjælden mod Syd, indtil Donauegnene. Disse Sværd, som idetmindste for en Del ere indførte i Norden, kunne betragtes som Grundlaget for de nordiske Udviklinger 27 flg.

Montelius, Bronsåldern, 344. Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 195. Undset, Etudes, 139. Congr. Stockholm, 545, 886. Kemble, 159.

26. Sværd og Dolke som 27—28, men uden Bronzefæste eller kun med Knap til Fæstet. Klingen er rundet afsluttet opadtil eller under en Vinkel, med 2—5 tykke Nagler, og er afvexlende i Enkelthederne ligesom 27—28.

27—28. Sværd og Dolke med Bronzefæste. Den store Knap er oval, lindseformet, rhombisk eller rund med svagere fremtrædende Midtparti end ved 24—25. Grebet er ikke udvidet ved Midten og kan have forskjelligt Tværsnit ligesom Knappen. Mod Klingen har

Fæstet en rund Udskæring, mere eller mindre lukket ved fremskydende Flige og med kortere eller længere Flige ved Æggene. Klingen er ofte kjendelig bredere ved Midten og sædvanlig udstyret med en bred eller skarp Længdestribe mellem flere eller færre fine Linier. Den fastholdes i Fæstet ved tykke Nagler, og undertiden er den tillige ved en Grebspids forbunden med Sværdknappen. Ornamenterne paa Fæstet ere meget afvexvexlende, dels støbte dels punzlede: parallele Linier og Striber, Rækker af Perler, Spiraler, Trekanter, Zikzak, Kredse mellem slyngede Baand eller forbundne ved Linier, Netmønster dannet af krydsende Linier o. s. v., og Grunden mellem Ornamenterne er ofte sænket til Udfyldning med Harpixmasse. Undertiden forekommer Guldbelægning eller indsatte Ravstykker. Længden: indtil 97 Cm.

29. Sværd og Dolke som 27—28, men med Fæstet afsluttet mod Klingen i en bred, aaben Bue.

30. Sværd og Dolke som 29, men med Tunge gjennem Grebet, hvori en firkantet Udskæring med tre Nagler. Denne Form er sandsynligvis fremkommen ved en Sammensmeltning af 29 og 33.

31. Sværd som 29, men med Grebtunge som ved 33 og Knap som ved 26. De ere øiensynlig fremkomne ved en Sammensmeltning af de nævnte Former.

32. Dolke og korte Sværd med fladt og spinkelt Fæste, afsluttet mod Klingen enten som 27—28 eller som 29—30 og støbt i Et med denne, ikke fastgjort til den ved Nagler. Klingens Længde: 15—35 Cm.

26—28 foreligge i talrige Exemplarer under mangehaande Variationer; 29—30 forekomme sjældnere; af 31 kjendes kun ganske enkelte og af 32 kun 7 Exemplarer. Skjøndt enkelte beslægtede Stykker kjendes fra Vest- og Sydtydskland, maa alle disse Former betragtes som eiendommelig nordiske, ligesom de sikkert ere forarbeidede her. De synes at være afledte af den fremmede Form 24—25.

Af Sværd og Dolke som 21—32 og af lignende Former, mere eller mindre afvigende i Enkelthederne, foreligger der i Museet f. nord. Oldsager over 300 Stykker, dels fuldstændige, dels i Fragmenter. Hertil maa der imidlertid føies en betydelig Del af de talrige Sværd fra den ældre Bronzealders tidligere eller senere Afsnit, af hvilke kun Brudstykker ere bevarede, saaledes at Formen ikke nøiere kan bestemmes (c. 200 Stk.). Det langt overveiende Antal af disse Vaaben skriver sig fra Grave. Kun henved 20, for største Delen særdeles smukke og lange Stykker ere fremdragne af Moser eller paa sid Grund. Grænsen mellem Sværd og Dolke kan vel ikke drages med Sikkerhed, idet der, navnlig af Formerne med Bronzefæste, foreligger Exemplarer af alle Længder mellem 16 og 86 Cm. Dog maa der have været en Forskjel i Brugen af de længere Vaaben, Sværdene, over 25 Cm. lange, og de kortere, Dolkene, idet kun de sidste forekomme i Kvindegrave, ialt i 14 samlede Fund. I Mandsgrave forekommer derimod saavel Dolken, i 23 Fund, som Sværdet, i 38 Fund, i enkelte Tilfælde baade Sværd og Dolk. 21—32 foreligge i over 70 samlede Fund i Forbindelse med ældre Former.

Se Henvisningerne under 24—25.

33—34. Sværd og Dolke med Grebtunge, hvori Nagler til Fæstets Beklædning — 2—6 forneden og enten ingen eller indtil 5 i Grebet — og begrænset af smalle Sidekanter. Grebet er enten bredere og da ofte svagt udvidet ved Midten (33) eller smallere og da med lige Sider (34). Det har oftest været afsluttet mod Klingen i en aaben Bue (som 33), sjældnere ved en lille Indskæring (som 27—28); meget sjælden findes en løs Knap (som ved 31). Klingen er meget afvexlende i Enkelthederne, oftest omtrent som ved 24—31, sjældnere som ved 88—91.

Disse Sværd benyttedes gjennem hele den ældre Bronzealder, dog mest i dens senere Del. De foreligge i c. 40 samlede Fund, dels med ældre, dels med yngre Former. Der findes vel mindre Forskjelligheder mellem de talrige Sværd, som haves i Mus. f. nord. Olds. af denne Form — over halvandet Hundrede Stykker; men disse Forskjelligheder kunne vanskelig fastholdes, idet Sværdets mest charakteristiske Parti, Beklædningen paa Fæstet, som har været af Horn eller mulig oftere af Træ, ikke findes fuldstændig bevaret. Det er saaledes heller ikke muligt bestemt at skjelne mellem indenlandske og fremmede Stykker, af hvilke sidste der sikkert findes en Del i de danske Fund, da lignende Former forekomme næsten paa alle Omraader af Europas Bronzealder, indtil Grækenland. Dolke af denne Form ere meget sjældne, hvad der sikkert har sin Grund i, at den solide Forbindelse mellem Fæste og Klinge, ved Grebtungen, var unødvendig ved det kortere Vaaben.

Aarb. f. nord. Oldk. 1882, 319. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1850—60, 175, 184. Undset, Etudes, 132. Kemble, 161. Evans, 273. Zeitschrift f. Ethnologie, 1890, 1. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1882, 131.

35. Dopsko af Bronze, aflang og med jævnt buede Sider, som løbe sammen i mere eller mindre afrundede Hjørner, underneden flad eller noget hvælvet. Sædvanlig prydet med Længdestriber, sjælden med Spiral- og Kredsmønstre i gjennembrudt Arbeide. Bredden: 3—7 Cm.

Dopskoen har afsluttet en Sværd- eller Dolk-Skede af omtrent samme Bredde helt igjennem eller dog ikke stærkt tilspidset nedadtil. Der er bevaret flere fuld-

stændige Træskeder af Form omtrent som 33 og mere eller mindre rigt udstyrede med indskaarne Stregornamenter. Andre Skeder, af hvilke der kun er bevaret Rester, vare af Dyreskind med paasiddende Haar, som vendte indad. Sværdskederne vare ikke ofte forsynede med Dopsko af Bronze og Dolkskederne endnu sjældnere. I c. 100 samlede Gravfund af ældre Former forekommer Dopskoen kun 4 Gange; desforuden foreligger den i et Fund sammen med yngre Former. Iøvrigt afløses 35 af 93—94. Ialt foreligger der i Mus. f. nord. Olds. c. 20 Stk. Ganske enkelte Dopsko af en tilsvarende Form ere fundne sydpaa indtil Mellemeuropa.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 264. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1850—60, 183.

36. Bæltekroge af Bronze, dannede af en tyk Bøile, hvis ene Arm afsluttes i en Spids, indenfor hvilken der findes to fremspringende Flige eller Knæ, medens den anden Arm enten er tyk og lige afskaaren (som ved 36) eller afsluttes i en tyndere Plade, som er trekantet eller rundt afskaaren (og saaledes lignende 37). Paa de udvendige Sider sees oftere zirlige Ornamenter, Spiraler og andre samtidige Mønstre, dog ikke paa den spidst afsluttede Arm, som var bestemt til at dækkes. Størrelsen: 3—9½ Cm.

37. Bæltekroge af Bronze af Hovedform som 36; men i Stedet for Spidsen findes en flad Udvidelse, indenfor hvilken de fremspringende Flige, og ved Bøilens anden Ende findes en rund Plade, undertiden guldbelagt og oftest ornamenteret med Spiraler eller concentriske Kredse. Grunden mellem Ornamenterne kan være fordybet til Indlægning med Harpixmasse eller gjennembrudt. Størrelsen: 3—6 Cm. Denne Form er knyttet til 36 ved jævne Overgange og turde være en yngre Udvikling.

36—37 foreligge i over 30 Exemplarer, af hvilke 14 i Gravfund sammen med ældre Former. Adskillige af disse Fund indeholde Sværd og andre Mandssager, derimod intet af dem Kvindesmykker. Efter dette Forhold, efter Leiet i Graven og efter Formen kan det antages, at disse Bøiler vare bestemte til at indsættes i et Skulder- eller Livbælte, hvori de bleve fastholdte ved de fremstaaende Hjørner, og at de tjente til Ophængning af Sværdet eller Dolken. Noget tvivlsom er dog denne Bestemmelse, idet de enkelte Gange ere forekomne i Fund, som ikke indeholde disse Vaaben.

38. Paalstave, i den hele Form og Indretning ganske lignende Øxerne med Skaftrende (132—5), men afvigende fra dem i Enkelthederne. De ere oftest slanke og særdeles smukt formede. Skaftenden er sædvanlig omhyggelig afpudset, Skaftrenden lige afsluttet nedadtil, Siderne stærkere indbuede og Æggen mere udbuet end ved 132 flg. Bredsiderne begrænses af fremtrædende Sidekanter, mellem hvilke Bladet er mere eller mindre hvælvet. Disse Sidekanter løbe undertiden sammen paa Smalsiderne i en buet Linie. Ved Midten er Stykket enten trindt eller firsidet, dog ikke med bestemt fremtrædende Kanter, og her findes tæt under Skaftrenden et omløbende ophøiet Baand, ved hvilket der kan findes en zirlig Decoration med Linier, Perler, Zikzak, Spiraler o. s. v.

39. Paalstave, i det Hele af Bygning som 38, men, omend smalle og slanke, dog mindre zirlig formede, med Siderne ikke saa stærkt indbuede og med mere lige Æg. Kanterne ved Bredsiderne ere mindre fremtrædende eller mangle ganske, og Bladet er i Reglen fladt. Ved Midten er denne Form firsidet med mere eller mindre bestemt fremtrædende Kanter, og Ornamenter forekomme meget sjælden, medens dog det omløbende Baand under Skaftrenden som oftest er bevaret.

38—39 ere knyttede til hinanden ved Mellemformer, som forene flere eller færre Træk fra begge Sider. De mere elegante, oftest decorerede Stykker med hvælvede Flader og afrundede Kanter (38) og de simplere, sjælden decorerede Stykker med fremtrædende Kanter og flade Sider (39) staa som de videst adskilte Led i den hele Række af nær beslægtede Stykker; de ere saaledes, strengt taget, kun at betragte som Variationer af samme Form. Længden er 12—15 Cm. De foreligge i Mus. f. nord. Olds. i c. 80 Exemplarer, for den langt overveiende Del fremdragne af Gravhøie. 26 Stk. høre til samlede Fund fra Mandsgrave med ældre Former.

40. Paalstave, i Hovedformen ganske stemmende med Meislerne 142, men med meget tyndt Blad og særdeles brede Sidekanter, ialt 2⅓—3 Cm. brede. Der kjendes kun 3 Stk. af Bronze, alle af elegant Form og omhyggeligt Arbeide. Et af disse Stykker (40) er rigt udstyret med Ornamenter og har en Bevikling med Bronzebaand om Skaftenden til Fastholdelse af Skaftet; ved et andet er denne Bevikling efterlignet i Støbningen, saaledes at der er dannet et kort Rør til Optagelse af Skaftet. Et af Stykkerne hører til et Gravfund, et andet til et Depotfund, begge med Vaaben af ældre Former. Længden er 22—27½ Cm.

40 a.* Paalstav som 40, men gjort af en Rørknogle af et stort Pattedyr. Der haves kun 1 Stk., 18 Cm. langt, fundet i en Gravhøi. Et lignende Stykke kjendes fra Schweiz.

Gross, Pl. 8, 18.

38—40 have været forsynede med Træskafter, af hvilke der foreligger 1 fuldstændigt og flere mindre Rester. De bleve fastholdte i Skaftrenden ved Bronze- eller Læderbaand, som undertiden ere delvis bevarede. Efter Paalstavenes Stilling i Gravene og efter de bevarede Dele af Skafter maa det antages, at de snart

have havt et vinkelbøiet Skaft, saaledes at de førtes som Øxer, snart et længere, lige Skaft for at bruges til Stød. Af den første Form er det eneste fuldstændig foreliggende Skaft, 65 Cm. langt; et Skaft af den sidste Art er fundet afsluttet med en Knap af Bronze (40). At Paalstavene have været anvendte som Stridsvaaben og ikke som Redskaber, kan sluttes af deres hyppige Forekomst i Gravene, sædvanlig i Forbindelse med et Sværd eller en Dolk, og herpaa tyder tillige deres rige Ornamentik ligesom det, at de ikke forekomme i lignende stærkt slidt Stand som det tilsvarende Værktøi. Som 38—39 svare til Arbeidsøxerne 132 flg., saaledes svarer 40 til Meislerne 142. Benævnelsen Paalstave, hvorunder man fra ældre Tid har sammenfattet alle Periodens svære Bronzeblade med Æg som ved Øxer og med Skaftrende, er for saa vidt uheldig, som den er laant fra et islandsk Redskab fra en forholdsvis sen Tid. Udenfor den nordiske Gruppe forekomme vel Øxer af nærstaaende Former, men simplere og uden Ornamenter (se under 132 flg.).

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 205. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1884—89, 259. Antiqu. Tidskr. 1843—45, 19. Montelius, Bronsåldern, 315. Månadsblad, 1880, 138.

41. Spydspidser med lang Skaftdølle, hvori Naglehul omtrent ved Midten, og fortsat gjennem Bladet som en bred, sædvanlig høit hvælvet, sjældnere skarprygget Midtstribe, som er mere eller mindre hulstøbt. Bladet er bredest henimod Døllen, og Æggene ere ofte kjendelig indbuede henimod Spidsen. Der sees undertiden paa Døllen punzlede Tværbaand, mellem hvilke undertiden Spiralrækker, og opad mod Bladet kan der findes fremskydende, stregfyldte Trekanter eller Buer. Fremdeles kan der langs med Æggene løbe en eller to punzlede Linier. Længden: 10—40 Cm.

Bortseet fra det store Depotfund ved Smørumøvre, som indeholdt 60 Spydspidser som 41 og Mellemformer mellem 41 og 97, forekomme disse Spydspidser kun sjælden. I Mus. f. nord. Olds. haves c. 20 Stk., af hvilke 2 i Mandsfund sammen med ældre Former, 9 i Mark- og Mosefund. Se 159.

42. Æsker, runde eller sjælden ovale, dannede af tynde Træplader, undertiden muligvis Bark, idet Siden bestaaer af en sammenbøiet Plade, Laag og Bund af andre, flade Plader. I et enkelt Tilfælde er der til Laaget anvendt Bast. De ere sammensyede (med Plantetrevler el. lign.) nedad Siden og omkring Bunden, hvor der i Sammenføiningen kan ligge et tyndt Træbaand. Ialt kjendes 7 Stk., c. 10—30 Cm. store, alle fra Jylland og optagne i Egekister sammen med ældre Former. De ere hidtil ikke fundne i Kvindegrave. Flere af de mindre Æsker vare ved Optagelsen tomme og have mulig indeholdt Salve el. lign.; i en af de større fandtes der nedlagt forskjellige Gjenstande.

43. Stykker af Harpixmasse (169), af noget buet Form, med trekantet Gjennemsnit og med mere eller mindre kjendelige Mærker af, at Massen i blød Tilstand er bleven indtrykket i Hjørnet mellem to Træplader. Disse Stykker ere Levninger af Æsker eller Kar af Træ af lignende Form som 42, i hvilke Harpixmassen tættede Forbindelsen mellem Side og Bund. Disse Rester foreligge kun i faa Fund fra tidligere og senere Afsnit af Bronzealderen.

44. Skaale, særdeles omhyggelig udskaarne i Træ, med svagt indfaldende Overdel, jævnt indad skraanende Side mod den lille Bund og et stort Øre. Ialt kjendes 8 Stk., 13—32 Cm. vide foroven, af hvilke 6 ere prydede med Tinstifter, indsatte paa ensartet Maade i Rækker om Munding og Side, paa Øret, og i et Stjernemønster udgaaende fra Bunden. De ere alle fra Jylland, optagne sammen med Mandssager af ældre Former i Egekister, hvori de fandtes nedsatte enten ved Fod- eller ved Hovedenden. Der er tre Gange funden et mindre Kar indeni et større, saaledes at disse Skaale snarere maa antages at være medgivne den Døde som Gravudstyr end som Beholdere for deri nedlagte Fødemidler.

45.* Lerkar foreligge kun i enkelte samlede Fund af ældre Former. De ere ikke særlig charakteristisk formede og ikke paaviselig beslægtede hverken med Stenalderens eller med den yngre Bronzealders Kar. Der er paa dette Punkt en følelig Mangel paa Stof.

46.* Der foreligger ikke faa Beretninger om, at der i Forbindelse med Sager fra Bronzealderen er optaget enkelte Redskaber eller Vaaben af Sten, ganske i Stenalderens Former, navnlig Spydspidser og Dolke, sjældnere Pilspidser, tyknakkede Øxer, Øxer med Skafthul, Planker, Ryg- og Skaftsave, Ildsten o. s. v. Skjøndt mange af disse Beretninger maa betragtes som upaalidelige, efterlade andre ikke Tvivl om, at der undertiden er blevet nedlagt Stensager i Gravene sammen med Bronzealderens Sager. Af 162 samlede Mandsfund fra den ældre Bronzealder indeholde 17 et enkelt, eller sjælden 2—3 Stenstykker; 11 af disse Fund indeholde iøvrigt ældre Former, 6 udelukkende yngre. I Kvindegravene synes Stensagerne ikke at forekomme, og i den yngre Bronzealders Fund ere de i ethvert Fald særdeles sjældne. Forekomsten af Stenalderens Former i de ældre Mandsgrave viser dog ikke, at Stensagerne ere forarbeidede i Bronzealderen, eller at de i denne Periode have været brugte paa samme Maade som i Stenalderen. Det er sædvanlig mindre og uanselige Stykker; de ere ofte beskadigede eller fragmenterede, og meget almindelig ere de stærkt afslidte eller afstødte ved Enderne paa

ganske lignende Maade som Stenalderens Ildsten. Da der i enkelte Tilfælde er fundet Stykker af Svovlkis i Bronzealderens Grave, kunde det antages, at flere af disse Flintstykker fra den forudgaaende Periode have tjent som Ildsten, og at de i denne Egenskab ere blevne nedlagte i Gravene. I to Tilfælde have Flintstykkerne været indsyede i et Stykke Skind eller Blære. Det er heller ikke usandsynligt, at Stenalderens Redskaber og Vaaben ere blevne benyttede af Bronzealderens Folk som Amuletter eller paa anden overtroisk Maade.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 241. Vedel, 251. Meklenburgische Jahrbücher, 47, 278. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1886, 241. Müller, Stenalderen, 197.

Fra Kvindegrave.

Fra Gravfundene kjendes Kvindens eiendommelige Dragt og det rige Sæt af iøinefaldende Bronzesmykker, hvormed den var prydet. De foreligge samlede i større eller mindre Antal i mindst 30 sikre Fund i Mus. f. nord. Olds. Til intet af disse Fund hører der et Sværd eller andre særlige Mandssager, og ikke heller de større og anseligere Guldringe, som oftere ere fundne i Mandsgravene. Flere lidet iøinefaldende Smykker og mindre Brugsgjenstande forekomme derimod ensartede baade i Mands- og Kvindegrave, og Kvinden bar ofte en Dolk af samme Art som Mandens (21—35).

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 283; 1886, 284, 297.

47. Et Haarnet, dannet ved en kunstfærdig Fletning af Traade, som vare udspændte mellem de tykke Snore, hvormed Nettet er trukket sammen i Kanten, og hvormed det blev fastgjort paa Hovedet. Det tjente sandsynligvis til at samle det lange Hovedhaar ved Nakken. Der foreligger endnu et andet, noget forskjelligt Net. Begge ere fra den samme Grav, hvori der desuden optoges en Række Kvindesmykker af ældre Former, samt 48—49.

48. En Trøie, udskaaren af eet Stykke Tøi og sammensyet paa Ryggen og gjennem Ærmerne. Ved Halsaabningen, som er dannet ved en simpel Gjennemskæring af Tøiet, og ved Ærmerne findes der en Kantning med en dobbelt Række Knaphulsting. Forneden er der skjødesløst tilsyet flere smalle Tøistykker for saaledes at forlænge Trøien. Der foreligger kun denne ene Trøie, funden sammen med 47.

49. Et Skjørt, gjort af eet Stykke Tøi, hvis Vævesømme ere bevarede i Skjørtets Over- og Underkant samt fortil, hvor Sømmen er sammensyet med Tøistykkets lige afskaarne Ende. Klædningen blev fastholdt om Livet dels med en simpel, tyk Snor, dels med et smukt og kunstfærdig vævet Livbaand, der ender i pyntelige Kvaster. Paa Livbaandet var Bæltepladen 58 fastgjort, som det er angivet i Fig. 49. Skjørtet har sandsynligvis været baaret udenom Trøien 48, og det har naaet omtrent til Fødderne. Der haves kun dette ene Stykke, optaget i en Grav sammen med 47 og 48.

Om Stoffet og Farverne i Klædningen 47—49 se 1—3 og Aarb. f. nord. Oldk. 1891, 97.

50. Halskraver, dannede af en stærkt buet Bronzeplade, ganske tynd, eller noget tykkere, 4—10 Cm. bred ved Midten og smallere mod Enderne, hvor der findes en Oprulning eller sjældnere Huller til Fastbinding. Udsiden er ornamenteret, oftest med tætstillede Længdestriber paa Midtpartiet og med Spiralmønstre ved Enderne. Sjældnere mangle Spiralerne ved Enderne, og der findes paa Midten Spiraler, Kredse, bredere Længdestriber el. lign.

Fra flere Gravfund vides det, at disse Bronzeplader bares om Halsen med den større Bue nedad og Enderne vendte bagtil; disse vare sandsynligvis forenede ved Baand. Der foreligger i Museet f. nord. Olds. over halvhundrede Stykker, dels fuldstændige, dels i Fragmenter. Af disse høre 16 til samlede Fund af ældre Former fra Kvindegrave, 3 til noget senere Kvindefund og 9 til Depotfund af ældre Former.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 231, 292; 1886, 287. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1884—89, 270. F. Sehested, Archæologiske Undersøgelser, Kjøbenhavn 1884, 50. Lindenschmit, I, 10, 2. Anthropol. Gesellsch. Wien, Sitzungsber. 1889, 118.

51. Halskraver, dannede af en fladere buet Bronzeplade, 8—10 Cm. bred og ornamenteret med 2—3 Rækker af Spiraler, mellem hvilke 1 eller 2 halvmaaneformede Felter. Denne Form, som kun kjendes i 4 Exemplarer fra Bornholm, maa betragtes som en lokal Udvikling af 50. 2 Stykker høre til Fund fra Kvindegrave, 1 til et Depotfund, som iøvrigt indeholde tidligere og senere Former fra den ældre Bronzealder.

52. Halsringe, dannede af en tynd, vreden Bronzestang med glatte, trinde Ender, som ere oprullede i Spiraler, der gribe om hinanden. Bredden er 13—14 Cm. Disse Ringe forekomme kun i 2 Kvindefund sammen med ældre Former. Da de kun afvige fra de yngre, hyppigere forekommende Ringe 102 ved Spiraloprulningerne, kunne de mulig ikke betragtes som en særlig Form. Ogsaa fra den yngre Bronzealder kjendes enkelte, kun lidet afvigende, tynde og vredne Bronzeringe, der have spiraloprullede eller ombøiede Ender som 52 og 102, samt tillige et enkelt Stykke af Guld; dog ere disse Stykker stedse spinklere og tillige mindre, 9½—11 Cm. vide. Denne simple Form maa saaledes siges at have været anvendt væsentlig uforandret gjennem hele Bronzealderen.

53. Spiraloprulninger af trind, c. 2 Mm. tyk Bronzetraad eller af et fladt, indtil 5 Mm. bredt Baand, med

tætliggende Vindinger og en indre Aabning, 2—5 Mm. bred. De ere kun sjældnere optagne i længere Stykker, indtil 25 Cm. lange. I enkelte Tilfælde ere de fundne i Grave liggende saaledes, at de maa antages at have været baarne som en Halsprydelse, mulig trukne paa en Snor. De have da lignet de tynde, vredne Halsringe 52 og 102. Disse Oprulninger forekomme ikke alene i den ældre Bronzealders Kvindegrave — i 5 samlede Fund med ældre Former — men tillige i den yngre Bronzealders Grave. De yngre Stykker ere dog noget afvigende i Formen, idet de stedse ere dannede af et Baand, indtil 1 Cm. bredt og udadtil hvælvet eller med en fremtrædende Ryg gjennem Midten. Lignende Spiraloprulninger forekomme næsten overalt i Europas Bronzealder, fra Kaukasus indtil Frankrig.

Mortillet, Musée préhist. LXXXIX. Virchow, 40. Meklenburgische Jahrbücher, 54, 106. v. Sacken, 76.

54. Armringe af Bronze, dannede af et 2—3 Cm. bredt Baand, som ved Enderne er tilspidset til spiraloprullede Traade, som gribe om hinanden. Paa Udsiden findes en glat Stribe gjennem Midten med fine Ornamenter til begge Sider. Disse sjælden forekommende Ringe ere optagne i 4 Kvindegrave sammen med ældre Former, undertiden i to Exemplarer. De ere ikke uden Forbindelse med 166 og 167 og med de mange Armbaand med spiraloprullede Ender, som forekomme fra Skandinavien indtil Donauegnene og østpaa indtil Kaukasus. Se Henvisningerne under 166 og 167, samt

Chantre, Le Caucase, II, 58 og 60.

55. Spiralarmbaand af Bronze med indtil 28 Omgange, dannede af et 2 Mm.—1 Cm. bredt, indvendig fladt og udvendig hvælvet Bronzebaand. De forekomme sædvanlig parvis og ere fundne i Gravene liggende saaledes, at de maa antages at have været baarne som Armringe. Hertil passer Vidden af sædvanlig 6—7 Cm., oftere 1 Cm. større mod den ene Ende end mod den anden. Armringe af denne Art kjendes fra forskjellige Afsnit af Bronzealderen og synes at have været anvendte gjennem hele Perioden, ihvorvel ikke altid lige almindelig og med mindre Forskjelligheder. Ved de ældre Former er Baandet tykkere, enten hvælvet udadtil eller med en mere eller mindre fremtrædende Ryg gjennem Midten, saaledes at Gjennemsnittet kan være næsten trekantet; ved Enderne findes oftest en tynd, rund eller oval Plade. Ved de yngre Former er Baandet tyndere, med eller uden en ophøiet Linie gjennem Midten, og det er ved Enderne ofte tilspidset til en tilbagebøiet Traad. Disse Armringe foreligge i betydeligt Antal. I den ældre Bronzealders Kvindegrave ere de forekomne i mindst 20 samlede Fund, dels med ældre dels med yngre Former; i de samtidige Mark- og Mosefund foreligge mindst 26 St., i den yngre Bronzealders Depotfund mindst 36, hele eller itubrudte. Beslægtede eller dog lignende Former forekomme sydpaa indtil Italien og mod Øst indtil Kaukasus.

Montelius, Bronsåldern, 232. Virchow, 40. Meklenburgische Jahrbücher, 54, 106. Chantre, Le Caucase, II, 60.

56. Spiralfingerringe med indtil 12 Omgange og med en Vidde af c. 2 Cm., dannede af et smalt Bronzebaand, der indvendig er fladt, udvendig hvælvet, undertiden med en kjendelig Ryg gjennem Midten. Enderne kunne være fladt udslaaede. Disse Ringe ere fundne i Grave liggende ved Fingerknoglerne. De forekomme ikke sjælden i den ældre Bronzealders Kvindegrave; i mindst 7 Fund foreligge de sammen med ældre Former, i 6 Fund med yngre Former. I den yngre Bronzealder afløses de af 337—338.

57. Fingerring, dannet af et smalt, fladt Baand' hvis Ender gaa forbi hinanden og ere oprullede i Spiraler. Vidden er 2 Cm. Denne Ring, som kun er forekommen i en enkelt Kvindegrav, sammen med Sager fra den ældre Bronzealder, svarer i Form til Armringene 54, 166 og 167. Den geographiske Udbredelse er ligeledes den samme.

Matériaux p. l'hist. de l'homme, XVI, 165. Meklenburgische Jahrbücher, 51, 27. Chantre, Le Caucase, II, 59.

58. Bælteplader. Runde, svagt hvælvede Bronzeplader, 6—28 Cm. brede, med en lav Knop ved Midten eller en mere eller mindre stærkt fremtrædende Spids, under hvilken der paa Stykkets Bagside findes en Øsken til Fastbinding. Paa Udsiden findes der, enten alene ved Randen eller over hele Fladen, punzlede Ornamenter, navnlig Baand af Linier, Zikzak- og Perlerækker, Spiralrækker og slyngede Baand mellem Punkter og Kredse. Meget sjælden er Grunden mellem Spiralerne gjennembrudt.

Denne Form foreligger i Mus. f. nord. Olds. i talrige Exemplarer, af hvilke 13 ere fremdragne af Kvindegrave sammen med ældre Former, 4 med yngre Former. 20 Stykker høre til Mark- eller Mosefund fra den ældre Bronzealder. Fra Gravfund vides det, at de større Stykker bares anbragte under Brystet, fastgjorte til et Bælte (se 49). Ved disse ligesom ved Smykkepladerne 59 og 61 findes der undertiden i Øskenen Levninger af det Læderbaand, hvormed de have været befæstede.

59. Dopper af Bronze, formede som 58, med en lav Knop eller en høi Spids ved Midten, under hvilken en Øsken, men mindre, kun 4—7 Cm. brede. Udsiden er mere eller mindre rigt ornamenteret, navnlig med Linier, Zikzak- og Perlerækker. Denne Form er ved Mellemformer knyttet til 61, ligesom disse Formers Forekomst og Anvendelse er ganske den samme.

59 og 61 ere meget almindelige. De foreligge i mindst 17 Fund fra Mands- og Kvindegrave og i 3 Depotfund

sammen med ældre Former, medens de kun meget sjælden ere fundne i Forbindelse med den ældre Bronzealders yngre Former. Der forekommer oftere flere, indtil 9 Stykker i samme Grav. I Kvindegravene ledsage de ofte en af de store Plader 58, og de ere fundne liggende tæt omkring denne, eller ved Halsens eller Skulderens Plads. Ved Siden af at have været anbragte paa Klædningen som Prydelser have de sandsynligvis gjort Tjeneste som et Slags Knapper.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 283. F. Sehested, Archæologiske Undersøgelser, Kjøbenhavn 1884, 50, 54. Montelius, Bronsåldern, 244. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1850—1860, 197; 1884—1889, 270. Conestabile, Due dischi in bronzo anticoitalici, Torino 1874, 22. Mitth. K. K. Central-Commission, Wien 1888, 14, 8.

60.* Dopper af Bronze af Hovedform som 59, med en fremskydende Spids ved Midten, under hvilken en Øsken til Fastbinding, men mere hvælvede og kun prydede med Linier langs med Randen. Bredden: 3—4 Cm. Denne Form, som maa have havt samme Bestemmelse som 59, foreligger kun i enkelte Exemplarer.

61. Dopper af Bronze, væsentlig formede som 59; men Spidsen ved Midten er bredere forneden og gaaer mere jævnt over i den smallere Flade. Forneden om Spidsen sees mere eller mindre fremtrædende Baand, og under den, paa Stykkets Bagside, findes en Tværstang til Fastbindingen. Bredden er 2—7 Cm. Denne Form foreligger under mange Variationer, med jævne Overgange til 59. Om Anvendelsen og Forekomsten se 59.

62. Spænder af Bronze, i det Væsentlige formede som 11; men den flade Bøile er ved Midten 4—9½ Cm. bred, tilspidset mod Enderne, hvor den fortsættes i spiraloprullede Traade, og Naalehovedet dannes af en rund Skive, hvis Midte skyder frem i en høi Spids. Et enkelt Stykke har Naalehoved som 73. Bøilen er sædvanlig prydet med punzlede Ornamenter, langs med Kanten oftest Baand af Linier, Perle- og Trekantrækker, i Midten en Række af Spiraler eller af Kredse forbundne ved Linier. Den største Længde er 20 Cm.

I danske Fund foreligger denne Form alene fra Bornholm. Af ialt 22 Stykker høre mindst 12 til samlede Fund fra Kvindegrave, som iøvrigt indeholde dels tidligere, dels senere Former fra den ældre Bronzealder. Udenfor Bornholm forekomme ganske tilsvarende Stykker kun i Skaane; men nærstaaende Former findes mod Syd, navnlig fra det østlige Nordtydskland indtil Ungarn. Forbillederne for denne nordiske, østlige Form synes saaledes at være indkomne sydfra og ad østlig Vei.

Undset, Etudes, 65. Vedel, 36. Voss u. Stimming, Abth. II, 4. Tröltsch, 8, 17.

63. Bronzerør, dannede af et tyndt, firkantet tilskaaret Blad, som er rørformet sammenrullet, med en indre Aabning af 3 Mm.—1 Cm.s Bredde; indtil 10 Cm. lange. De forekomme oftest samlede i større Antal, indtil 31 Stykker, undertiden anbragte paa Snore, der have dannet en Fryndse langs med Klædningens Kant. De ere alene fundne i Kvindegrave, sædvanlig i Forbindelse med ældre Former; kun i en særlig Form, brede og korte, ere de to Gange forekomne i Fund fra den yngre Bronzealder.

Denne Form har været vidt udbredt i Europas Bronzealder; men det vides ikke, om Bronzerørene overalt have været anbragte paa samme Maade.

Physik. økonom. Gesellsch. Königsberg, 1888, 115. Virchow, 38.

64. Hægter, dannede ved Bøining af en tynd Bronzetraad, 1¾ Cm. store. De ere i flere Exemplarer fundne i en Kvindegrav sammen med Former fra den ældre Bronzealder. Hægter af samme og lignende Form kjendes fra Udlandet.

Virchow, 47.

65.* Glasperler, runde og 3 Mm.—1 Cm. store, dels mere grønblaa og gjennemskinnende, dels mere mørkeblaa og uigjennemsigtige. De foreligge — indtil 44 St. sammen — i 4 samlede Kvindefund fra den ældre Bronzealders tidligere og senere Afsnit. Ganske tilsvarende Glasperler ere oftere fundne i Nord- og Mellemtydskland. De ere sandsynligvis alle indførte fra Syden.

Aarb. f. nord. Oldk. 1882, 319. Undset, Jernald. Begynd. 461. Montelius, Tidsbestämning, 43. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1885, 336; 1890, 311. Meklenburgische Jahrbücher, 48, 265.

65 a.* Ravperler, ½—2½ Cm. store, kugleformede eller noget fladtrykte, undertiden med en kjendelig Kant om Midten. De ere alene trufne i Kvindegrave, i ringe Antal og forholdsvis sjælden, kun i 10 samlede Fund fra den ældre og yngre Bronzealder.

Berliner Gesellsch. Verhandl. 1890, 271.

Yngre Former.

De yngre Former forekomme i Fundene sædvanlig sammen, ikke i Forbindelse med ældre eller senere Oldsager, og maa saaledes betragtes som en egen Gruppe tilhørende den senere Del af den ældre Bronzealder. Enkelte af disse Former have dog allerede været i Brug samtidig med de ældre, og andre ere bevarede en Tid lang, efter at de øvrige vare afløste af senere Former.

Det er for største Delen ikke nye Arter af Oldsager, som betegne den yngre Gruppe i Forhold til den ældre; men Formerne ere prægede af en anden Stil, den nordiske Bronzealders skjønneste Stil. Alt er mere slankt og spinkelt, mere zirligt og fint dannet, og paa samme Maade er Ornamentiken finere og mindre i Enkelthederne. Denne yngre Stil maa opfattes som en umiddelbar Fortsættelse og videre Udfoldning af den ældre. Mange af Formerne ere paaviselig afledte af de ældre, idet der

foreligger jævne Overgange, og i Ornamentiken, som væsentlig er sammensat af Linier, Zikzak-, Perle- og Trekant-Rækker, Kredse, Buer, Trekant- og Stjernemønstre, gjenfindes, dog med Undtagelse af Spiralen, alle de ældre Elementer, kun benyttede paa ny Maade. Grunden i Ornamentet er fremdeles ofte fordybet til Indlægning med Harpixmasse, og Beklædningen af Bronzen med Guldblik forekommer ikke sjælden. Kun for faa Formers Vedkommende kan Forbindelsen med den ældre Gruppe ikke eftervises, og endnu færre kunne antages at være indkomne udenfra.

De yngre Former forekomme ikke sjælden ved brændte Ben. Det maa saaledes lidt efter lidt være blevet almindeligere Skik at brænde de Døde, og ved den ældre Bronzealders Slutning har dette ingenlunde været sjældent. Blandt 180 Grave, fra hvilke der foreligger Fund med yngre Former, vides 21 at have indeholdt ubrændte Lig, 52 brændte Ben. Med den nye Gravskik forandredes tillige efterhaanden Gravens Form. De yngre Former findes vel ofte i lignende Grave som de ældre, i mandslange, stensatte Kister og paa Leier dannede af Stene; men de forekomme ogsaa i kortere Gravkister, kun et Par Fod lange, og i enkelte Tilfælde have de brændte Ben været nedlagte i et Lerkar ganske som i den yngre Bronzealder.

Fra Mandsgrave.

Der foreligger i Mus. f. nord. Oldsager mindst 100 sikre Fund af yngre Former, bestaaende af flere Gjenstande, der med stor Sandsynlighed kunne betragtes som hidrørende fra Mandsgrave. De indeholde dels Gjenstande, som vides alene at være benyttede af Mænd, nemlig Sværd, Spyd og Øxe, visse Toiletsager og visse Smykker, dels Sager, som tillige benyttedes af Kvinder, nemlig Dolken og visse mindre Brugsgjenstande og Smykker. Kun sjælden indeholder Graven en større Række af indtil 11 Gjenstande, oftest kun nogle faa eller et enkelt Stykke.

Aarb. f. nord. Oldk. 1886, 254.

66. Armringe af Guld, dannede af en tyk, kantet Stang, vreden, men med glatte Ender, og oftest ovalt sammenbøiet, saaledes at Enderne møde hinanden. Det indre Tværmaal er $5^1/_2$—$7^1/_2$ Cm., for et enkelt Stykkes Vedkommende næppe 4 Cm. Disse Ringe kjendes fra Danmark i 25 Exemplarer, af hvilke 20 ere fra Jylland, 3 fra Sjælland, 2 fra Falster. Mindst 17 høre til samlede Fund af yngre Former fra Mandsgrave.

Aarb. f. nord. Oldk. 1886, 276, 296. Boye, Fortegnelse, 10. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1884—1889, 266.

66 a.* Armringe af Bronze, ganske som 66. Der foreligger kun ganske faa Stykker, derimellem to fra en Mandsgrav sammen med yngre Former.

Berliner Gesellsch. Verhandl. 1885, 247.

67.* Armringe af Guld, ligesom 66 dannede af en tyk, vreden Stang; men de glatte Ender ere ombøiede til Kroge, som gribe om hinanden. Der kjendes 3 Stykker fra jydske Grave, 1 fra Taasinge.

Boye, Fortegnelse, 10.

68. Armring af Guld, ligesom 66 dannet af en vreden Stang; men de glatte Ender ere her oprullede i smaa Spiraler. Der foreligger kun 1 Stykke fra en Mandsgrav sammen med yngre Former.

68 a.* Armringe af Bronze som 68. Der foreligger kun 2 Stykker, 5 Cm. brede, der ligesom 68 ere fra det østlige Danmark.

66—68 ere oprindelig fremmede Former, som gjennem dels fuldstændig tilsvarende, dels nærstaaende Stykker kunne følges sydpaa indtil Ungarn. De i Norden fundne Stykker ere mulig indførte derfra.

Congr. Budapest, Pl. XLVIII, LI, CXVI.

69. Bøilenaale af Bronze, som 11; men Bøilen, som i begge Ender afsluttes i Spiralskiver, dannes stedse af en trind Stang, der sædvanlig er vreden eller skraat riflet, og Naalehovedet er fladt nedadtil, hvor det hviler paa Spiraloprulningen, og tillige bredere, indskaaret eller udvidet ved Midten. Flere Stykker staa meget nær ved 11, og Afvigelserne synes fremkomne under Forsøg paa at gjøre Naalen mere praktisk og smukkere. Disse ikke almindelig forekommende Naale ere oftest store og svære i Forholdene, indtil 19 Cm. lange.

70. Bøilenaale som 69; men Naalehovedet er stærkt indskaaret fra begge Sider, med to Tværstænger skydende frem fra det smalle Midtparti. Bøilen er oftest skraatriflet, spinkel, af omtrent samme Tykkelse helt igjennem og kun buet ved Enderne. Foruden talrige Stykker af Bronze kjendes 3 af Guld, ved hvilke Naalen dog ikke er bevaret. De ere næsten alle særdeles smukt formede og af omhyggeligt Arbeide. Længden er sædvanlig 7—11 Cm. Denne Form forekommer hyppigere end nogen anden af Bronzealderens Bøilenaale.

71. Bøilenaale af Bronze som 70; men Naalehovedet dannes af en lille Ring, gjennem hvilken der strækker sig et Baand i Fortsættelse af Naalen. Denne Form, som kun foreligger i faa Exemplarer, synes fremgaaet af 70 ved, at Tværarmene paa Naalehovedet ere forenede til en Kreds.

72.* Bøilenaale af Bronze som 71: men i Naalehovedets Ring sees to hinanden krydsende Tværbaand. Denne Form foreligger kun i faa Exemplarer fra Sjælland og Bornholm.

73. Bøilenaale af Bronze som 71—72; men Naalehovedet dannes af en lille Ring uden Tværbaand. Af denne Form kjendes kun faa Stykker.

71—73 have snart en længere og tyndere Bøile af omtrent samme Bredde helt igjennem og kun buet ved

Enderne ligesom ved 69—70, snart en kortere Bøile, tykkere ved Midten, tilspidset mod Enderne og høit buet, saaledes at Formen nærmer sig til 206, fra hvilken 73 ikke altid kan bestemt skilles. Længden er sædvanlig 6—9 Cm.

11, 69—73 forekomme i over 70 samlede Fund fra den ældre Bronzealders Mands- og Kvindegrave; men oftest ere de kun bevarede i Brudstykker, saaledes at Formen ikke nøiere kan bestemmes. Det indbydes Tidsforhold mellem disse Bøilenaale er dog ikke tvivlsomt: 11 findes alene sammen med ældre Former — 69 og Overgangsstykker til 70 oftere med ældre, meget sjælden med yngre Former — 70—73 alene med yngre Former. 69—73 forekomme i ganske tilsvarende Former kun indenfor den nordiske Bronzealders Grænser; men nærstaaende Former forekomme imod Syd indtil Donaudalen. Der er gjort flere Forsøg paa i det Enkelte at eftervise Forbindelsen mellem de nordiske Former og de fremmede; men uden at et sikkert Resultat endnu synes at være vundet. Den hele Udvikling, som betegnes af 11, 69—73 med talrige indbyrdes Overgange og Biformer, maa sikkert antages at være foregaaet i Norden, dog tillige under stadige Impulser modtagne sydfra. Der synes i Norditalien at forekomme Former, som ikke meget afvige fra 69.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 217. Undset, Etudes, 85. Meklenburgische Jahrbücher, 48, 316; 54, 100. Se fremdeles under 11.

74. Bøilenaale af Bronze, af Hovedform som 69—73; men i Stedet for Spiraloprulningerne ved Bøilens Ender findes her to runde, ornamenterede Skiver, som ganske ligne Overdelen af Knapperne 75, og den ene af disse Skiver er ikke forbunden med Bøilen, men med Naalen som dennes Hoved. Der foreligger kun 2 Stykker, fra Jylland. Denne lokale Form synes fremkommen ved en Sammensmeltning af den almindelige Bøilenaal og Knappen.

75. Runde Bronze-Knapper med fuldstændig flad eller noget hvælvet Overdel, der kun sjælden er ganske uden Ornamenter, men oftest prydet med et Stjernemønster, dannet af Buer, som ere ordnede symmetrisk om et rundt Midtfelt og aabne sig ud mod Randen. Grunden mellem Buerne og Midtfeltet er oftest fordybet til Udfyldning med Harpixmasse, og Grunden indeni Buerne kan være behandlet paa samme Maade. Undertiden har Ornamentet fuldstændig Form af en Stjerne med smalle, spidse Straaler. Bredden er 1—2¼ Cm. Disse Knapper forekomme særdeles almindelig.

76. Bronze-Knapper som 75 og ornamenterede paa samme Maade, men med noget fremskydende Midtparti. Bredden er 1¼—3¼ Cm. De ere mindre almindelige end 75, men forekomme dog ikke sjælden.

76 a. To Bronze-Knapper som 76, men fast forbundne ved et Mellemstykke af Bronze. Der kjendes kun 2 Stykker, fra Bornholm og Jylland.

77. Bronze-Knapper som 76 og ornamenterede paa samme Maade; men Midten er forlænget til en høiere eller lavere Spids, som ved ganske enkelte Stykker er afsluttet ved en lille, flad Skive ligesom ved 207. Høiden: indtil 9 Cm.; Bredden: 1¼—5 Cm. Disse Knapper forekomme ret almindelig; kun Stykker med meget stærkt fremtrædende Spids ere sjældne.

75—77 ere nøie knyttede til hinanden ved Mellemformer, saaledes at der foreligger jævne Overgange fra fuldstændig flade Knapper til Stykker med meget lang Spids. 75 synes at være ældst, 77 yngst. Blandt 100 Fund af yngre Former fra Mandsgrave indeholde 30 indtil 3 Knapper, medens disse kun forekomme i 6 af 80 samtidige Kvindefund. Knapperne synes saaledes væsentlig at have hørt til Mandens Udstyr. De ere oftere fundne anbragte i Læderremme, som have tjent som Bælte, Sværdrem el. lign. 75—77 foreligge i nogle faa Fund ved Siden af den yngre Bronzealders ældre Former; de naa saaledes noget ud over den ældre Bronzealders Grænse, men afløses dog snart af de yngre Former 207—210.

78. Runde Bronze-Knapper, dannede af en flad og tyk Plade med glat Overside og med 1 eller 2 rummelige og svære Øskener paa Undersiden. Bredden: 3—6 Cm. Der foreligger ialt 9 Stykker, de fleste i to Gravfund fra den ældre Bronzealders senere og den yngre Bronzealders tidligere Afsnit

79.* Rund Bronze-Knap, dannet af en rund, tynd og noget hvælvet Plade med glat Overside og gjennemboret i Midten med to, tæt ved hinanden stillede Huller, hvorigjennem en Snor har været trukken til at fastgjøre Stykket. Bredden: 5 Cm. Denne Form kjendes kun i 1 Exemplar, fundet sammen med 116.

80. Runde Bronze-Knapper, dannede af en tynd Plade, flad og med nedadbøiet Kant eller svagt hvælvet, og med en Øsken paa Undersiden. Bredden: 1½—3 Cm. Disse sjælden forekommende Knapper findes baade sammen med Sager fra den ældre og fra den yngre Bronzealder. Udenfor den nordiske Gruppe ere lignende Former ikke ualmindelige.

Mortillet, Musée préhist. LXXXVII. Chantre, Age du Bronze, I, 494. Hampel, CXXVII. v. Sacken, 87.

81. Bronze-Knive med Skafttunge. Bladet er lige eller, oftest, mere eller mindre stærkt, men jævnt krummet gjennem hele Længden, saaledes at den tykke Ryg er udbuet og Æggen indbuet. Skafttungen har solide, undertiden noget indbuede Sidekanter, imellem hvilke der findes en Aabning, oftest med Tværbaand, eller dog et fordybet Felt, som har været dækket af Skaftets Be-

klædning. Ved begge Ender af Skaftet findes sædvanlig afsluttende Tværbaand eller Linier. Længden: 6—29 Cm. Disse Knive foreligge i betydeligt Antal.

82. Bronze-Knive med lignende Blad som ved 81, undertiden ornamenteret ved Ryggen paa begge Sider, og ligeledes med aaben Skafttunge; men denne er rundt afsluttet. Ved det afbildede Stykke er Skafttungen prydet med Tværbaand; ved andre Stykker løber Aabningen i Skafttungen spidst til imod Bladet. Længden: c. 12 Cm. Af denne Form kjendes kun nogle enkelte Exemplarer.

83. Bronze-Knive som 81, men med Skaft, der er trindt, firkantet eller af lindseformet Gjennemsnit, oftest afsluttet mod Bladet ved Tværbaand eller Linier og sædvanlig endende i en mere eller mindre stærkt fremtrædende, firkantet eller rund Knap. Længden er 7—11 Cm. Denne Form forekommer almindelig.

84. Bronze-Knive som 81, men med flad Skaftspids, der ofte er afsluttet mod Bladet ved Tværbaand eller Linier. Længden: 8—13 Cm. Disse Knive foreligge i mange Exemplarer.

Knivene 81—84 udgjøre en sammenhængende Række, idet de kun skille sig fra hverandre ved Skaftets Form, medens Bladet er ensdannet. De ere væsentlig samtidige med de yngre Former, ved Siden af hvilke de foreligge i mindst 37 Fund, medens de kun særdeles sjælden ere optagne i Forbindelse med ældre eller noget yngre Former. Deres hyppige Forekomst viser, at de have været daglige Brugsgjenstande. De kjendes baade fra Mands- og fra Kvindegrave og have saaledes været brugte af begge Kjøn.

85. Rageknive af Bronze med Blad som ved 17, men mindre buet og sværere. Ryggen er fortsat i et kort Greb, som ender i et, ofte vel formet, finere eller sværere Dyrehoved, nærmest lignende et Hestehoved med reiste Ører; disse ere enten adskilte eller forenede til en Tap. Langs med Bladets Ryg findes ofte, og da stedse paa begge Sider, fine Ornamenter, navnlig Perle- og Zikzakrækker mellem Linier. Charakteristisk for denne Form, sammenlignet med de noget yngre Former, er tillige det indbuede Afsnit fortil under Grebet. Den sædvanlige Længde er 8—10 Cm. Denne særdeles almindelig forekommende Form er vel enkelte Gange truffen i Forbindelse med ældre Form, men foreligger i mindst 20 Fund ved Siden af yngre Former. Den kjendes kun fra Mandsgrave. Om Anvendelsen se 17.

Montelius, Bronsåldern, 328. Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 223. Se fremdeles under 17.

86—87. Niptænger af Bronze med tynde Læber, 1/2—2 Cm. brede, der ere ombøiede ved Randen, og med en lille Bøile. De ere oftere ornamenterede langs med de lige eller kun svagt indbuede Sidekanter, undertiden tillige ved Læberne, med et Baand, dannet af Linier, Rækker af Perler, Trekanter, Zikzak, smaa Buer eller skraatliggende Streger. Naar Formen ikke er stærkt udpræget og Ornamenterne mangle, kunne disse Niptænger ikke adskilles fra 198. Længden: 2 1/4—6 Cm. Blandt ikke faa foreliggende Stykker høre 15 til samlede Fund fra Mandsgrave med den ældre Bronzealders yngre Former, medens intet er fundet i Forbindelse med ældre og kun ganske enkelte sammen med senere Former. Disse Niptænger ere saaledes yngre end 18, men kunne ikke antages at være afledte af denne Form, idet der ikke foreligger Mellemformer. Om Anvendelsen se 18.

Montelius, Bronsåldern, 387.

88. Bronze-Sværd og Dolke, med Fæste som ved 27—28; men Knappen er mindre og stedse rhombisk eller nærmende sig til den kvadratiske Form. Den er i Reglen ornamenteret med 8 Kredse, med eller uden forbindende Linier, omkring det lave Midtparti. Under Knappen findes runde eller spidse Buer og paa Grebet Længde- og Tværfelter. Mod Klingen afsluttes Fæstet sædvanlig som ved 27—28, kun at Fligene i Midten oftere støde tæt sammen eller ere forenede; sjældnere findes en aaben Bue som ved 29—30. Grunden mellem Ornamenterne er oftest fordybet til Udfyldning med Harpixmasse; undertiden findes der Guldbelægning paa Knappen og i Baand om Grebet. Af Naglerne gaa ingen eller kun de to yderste igjennem Klingen. Denne er sædvanlig bredest ved Midten og ornamenteret med en hvælvet Midtstribe mellem fine Linier; sjældnere er den glat, med en Ryg gjennem Midten.

89—90. Bronzesværd og Dolke som 88; men Klinge og Knap forenes ved en Grebspids med (89) eller uden (90) paasiddende Bronzeskiver, mellem hvilke der har været Skiver af Træ eller Horn. En Del af Fæstet nærmest mod Klingen kan være af Bronze (90), eller hele Fæstet har, med Undtagelse af Knappen, været af Træ eller Horn (som ved 91), som kun er fundet delvis bevaret. Stykker som 90 nærme sig undertiden stærkt til 92 baade ved Knappens og Klingens Form.

91. Bronzesværd og Dolke som 88—90; men Klingen er mod Fæstet rundet eller spidst afsluttet og har med 2—5 Nagler været fastgjort i et Fæste af Træ eller Horn, hvorpaa der var anbragt en Knap af Bronze. Naar denne mangler og Klingen ikke er ornamenteret, kunne navnlig Dolkene af denne Form vanskelig adskilles fra 21—22.

88—91 høre nøie sammen ved Form og Ornamentik. Forskjellen bestaar kun i den forskjellige Maade, hvorpaa Klinge og Fæste ere forenede, og i Udførelsen af Fæstet. Klingen er af høist forskjellig Længde, 16—76 Cm., saaledes at der ikke kan drages nogen bestemt Grænse mellem Dolke (under 25 Cm. lange) og Sværd (over 25 Cm. lange). Baade længere og kortere

Vaaben forekomme særdeles ofte i Mandsgrave i Forbindelse med yngre Former; der haves over halvhundrede saadanne Fund. Fra Kvindegrave kjendes derimod kun Dolke, hvis Klinge sædvanlig er indtil 20 Cm. lang, meget sjælden indtil 25 Cm.; der foreligger ialt 17 saadanne Fund med yngre Former.

Af 88—91 haves i Mus. f. nord. Olds. meget over 100 Stk., dels fuldstændige, dels i Fragmenter, næsten alle fra Grave. Disse Former forekomme ikke udenfor den nordiske Gruppe, hvor de sandsynligvis ere fremkomne ved en fortsat, kunstnerisk Behandling af 25—30. Der er ikke faa Stykker, som maa betragtes som Mellemformer mellem disse ældre og de yngre Former 88—91.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 196, 260. Montelius, Bronsåldern, 352. Congr. Stockholm, 886.

92. Bronzesværd med Grebspids og Knap til Fæstet, som danne Overgangen mellem Formerne 90 og 171. Knappen har et fremtrædende Midtparti; den er noget fladtrykt med fremskydende Hjørner og er rørformet forlænget med Fæstet. Klingen og Ornamenterne staa nærmest ved 171—176. Denne Mellemform, som er lige nøie knyttet til den ældre og den yngre Bronzealder, foreligger kun i faa Exemplarer.

Congr. Stockholm, 895.

93. Mindre Bronze-Dopsko af kvadratisk eller sjældnere rhombisk Form. Forneden findes en mere eller mindre fremtrædende Kant og derover Længdestriber eller sjældnere fordybede Trekanter eller aflange Felter til Udfyldning med Harpixmasse.

94. Større Bronze-Dopsko af kvadratisk Form og med fremskydende Underkant, oftere prydede med punzlede eller fordybede Ornamenter.

93—94 ere kun forskjellige i Enkelthederne og i Størrelsen; Bredden vexler mellem $1^1/_2$ og $7^1/_2$ Cm. Den første af de to Former kan vel være fremkommen ved en Omdannelse af den ældre Form 35. Baade de hyppig forekommende mindre Stykker og den større, sjældnere Form have afsluttet Sværd- eller Dolkskeder af Træ og Læder, som oftere ere fundne delvis bevarede. Skeden har undertiden nærmest ved Dopskoen været omviklet med Guldbaand. Disse Former forekomme kun i Forbindelse med Sager fra den ældre Bronzealders senere Afsnit.

95. Bronze-Øxer, spinkle og zirlig formede, med en smal, svagt hvælvet Udvidelse ved Nakken og med bred, stærkt udbuet Æg. Bredsiderne, som ved Skafthullet ere bøiede i en lidet fremtrædende Kant, ere prydede med 4—5 Længderibber, og Smalsiderne og Ægfladerne kunne være ornamenterede med Rækker af Perler og skraatliggende Streger i de yngre Formers Stil. Længden: $15^1/_2$—$17^1/_2$ Cm. Disse Øxer have utvivlsomt tjent som Stridsvaaben. Der foreligger kun 5 Stykker, alle fra Jylland og de 3 fra Gravhøie. Ganske tilsvarende Øxer forekomme i Østpreussen.

Physik. ökonom. Gesellsch. Königsberg 1888, Sitzungsber. 8.

96. Bronze-Øxe, smukt formet og ornamenteret, med en eiendommelig Udvidelse ved Nakken, fremspringende Skaftrør og bred Æg. Der kjendes kun 1 Stykke, utvivlsomt en Stridsøxe, fundet i en Mandsgrav med yngre Former.

Aarb. f. nord. Oldk. 1886, 275. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1884—1889, 264.

97. Spydspidser af Bronze med kort Skaftdølle, idet Æggene naa nær til Skaftaabningen. Her findes stedse Huller til Nagler. Døllen fortsættes gjennem Bladets Midte som en bred, hvælvet og hulstøbt Ribbe, der ved en bestemt Linie skilles fra Ægfladerne. Æggene ere jævnt udbuede gjennem hele Længden, eller de ere mere lige henimod Odden og mod Døllen og stærkere buede paa et enkelt Sted noget nedenfor Midten. Langs med Æggene kan der findes en eller flere punzlede Linier. Døllen er næsten altid ornamenteret med, oftest særdeles zirlig punzlede Baand, dannede af Linier og Rækker af Perler, Trekanter eller Zikzak, og ind over Døllen ligger en Række Trekanter eller Buer, ofte stregfyldte, som skyde frem i lange Spidser. En enkelt Gang findes der ved et Stykke af denne Form en Spiralrække om Døllen ganske som ved 41, fra hvilken 97 maa antages at være udgaaet som en yngre Udvikling, idet disse Former ere knyttede til hinanden ved jævne Overgange. Længden: 20—42 Cm. Disse Spydspidser forekomme ikke ofte. Der haves dog i Mus. f. nord. Olds. over 30 St.; men kun et mindre Antal vides at være fundet i Gravhøie, 1 i en Mandsgrav sammen med yngre Former. I flere Depotfund foreligge de dels ved Siden ældre, dels med yngre Former.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 203. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1882, 130.

98. Medekroge af Bronze, omhyggelig formede, med Øsken til Snoren, dannet ved en Ombøining af Stangen. Længden er 3—9 Cm. Af ialt 11 Stykker er 1 fra et Depotfund med ældre Former, 3 fra Mandsgrave med den ældre Bronzealders senere og den yngre Bronzealders tidligere Former, og flere andre vides at være fundne i Gravhøie. Denne Form synes saaledes at have været i Brug gjennem hele Perioden, ligesom den ikke sjælden forekommer udenfor den nordiske Gruppe.

Aarb. f. nord. Oldk. 1886, 283. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1884—1889, 267. Chantre, Age du Bronze, I, 87; II, 279. Mortillet, Musée préhist. LXXXVII. Keller, 7. Bericht, 15. Gross, 50. v. Sacken, 90.

98 a.* Medekroge af Ben, af lignende Form som 98, 4—5 Cm. lange. Der kjendes kun 2 Stykker, fra Urner. Det ene, som er ornamenteret, er fundet sammen med en Knap som 210.

99. Runde Lædertasker med Bærerem, indrettede til at aabnes langs med Siden og til at lukkes ved en gjennem Øskener stukken, 14—17 Cm. lang Bronzenaal med lille, rundt Hoved. Der kjendes 2 Stykker fra Mandsgrave med yngre Former. I disse Beholdere fandtes Toiletredskaber, Amuletter el. lign.

Ann. f. nord. Oldk. 1848, 341. Aarb. f. nord. Oldk. 1889, 335.

100. Bronze-Skaale, tyndtdrevne og med et ved Nitter fastgjort, bredt Øre. Den lille Bund har i Midten en opdreven Bule. Over den rundede Bug hæver sig en noget udadskraanende Overdel, hvis Kant falder udad. Bredden: 12—26 Cm. 2 Stykker høre til Fund fra Mandsgrave, 10 Stykker til et Depotfund, alle med yngre Former. Disse Kar, som ere indførte til Norden, kjendes ogsaa fra Fund i Tydskland, Frankrig og Schweiz.

Chantre, Age du Bronze, I, 216. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1875, 45. Meklenburgische Jahrbücher, 47, 273.

101.* Lerkar ere sjælden forekomne i Gravene sammen med de yngre Former, ialt i 7 Fund. Det er dels smaa, krukke- og kopformede Kar af lignende Form som 262 og 267 fra den yngre Bronzealder, dels større Kar af Form som 244—246. De første ere sikkert blevne nedlagte som Gravgods, de sidste have sandsynligvis alle tjent som Beholdere for de brændte Ben, skjøndt dette ikke altid er udtrykkelig angivet.

Fra Kvindegrave.

Mest fremtrædende blandt de yngre Former, som fremdrages i Kvindegrave, ere de mange og afvexlende, større og mindre Smykkeringe af Bronze, som ikke ere lidet forskjellige fra de tilsvarende Smykker i ældre Stil. Sammen med dem forekomme mange andre Gjenstande, af hvilke nogle, om end ikke udelukkende, saa dog overveiende kjendes fra Kvindegrave, medens flere mindre Brugsgjenstande ligesaa hyppig findes i samtidige Mandsgrave. Sværd, Spyd, Øxe og andre særlige Mandssager forekomme ikke i disse Fund, hvorimod oftere en Dolk, ialt i 17 af 79 samlede Fund fra yngre Kvindegrave i Mus. f. nord. Oldk.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 285; 1886, 284.

102. Halsringe, dannede af en tynd og vreden Bronzestang, let tilspidset mod de glatte Ender, som enten ere ombøiede til Hager, der gribe ind i hinanden (102), eller lige afskaarne (som 103). Det er muligvis kun tilfældig, at disse spinkle Ringe, som sædvanlig kun optages i Brudstykker, ikke hidtil ere fundne med spiraloprullede Ender og saaledes fuldstændig lignende 52. Ringe af denne Art foreligge i 7 Fund fra Kvindegrave sammen med yngre Former. Se 52.

103. Halsringe, dannede af en spinkel og trind Bronzestang, noget tilspidset mod de lige afskaarne Ender, som ikke slutte tæt sammen og ikke ere ombøiede til Hager. Ornamentet dannes sædvanlig af et Baand af punzlede, jævnsides løbende Linier, som er slynget om hele Midten af Ringen, og Mellemrummene mellem Baandets Snoninger ere udfyldte med Tværstreger. Sjælden bestaaer Ornamentet af to Rækker af stregfyldte Trekanter, som gribe ind i hinanden. Disse Ringe, som forekomme ret almindelig i Jylland, foreligge i mindst 6 Kvindefund ved Siden af andre yngre Former.

104. Halsringe, dannede af en trind Bronzestang, $^2/_3$—2 Cm. tyk, der er sammenbøiet saaledes, at de lige afskaarne Ender mødes, og ornamenterede med skraatliggende Rifler, Tværbaand, Felter med Zikzakrækker o. lign., Alt udført ved tætstillede Linier. Til denne sjældnere forekommende Form henhøre 5 Stykker i Kvindefund med yngre Former.

105. Halsringe af Bronze, dannede af en trind, $^2/_3$—1 Cm. tyk Stang, der er tilspidset mod de glatte Ender, som ere ombøiede til Hager. Ornamentet dannes af stærkt fremtrædende Tværrifler, som ere glatte eller punkterede i afvexlende Striber. Der kjendes kun 6 Stykker i to Kvindefund og et Depotfund, alle fra det østlige Danmark, sammen med den ældre Bronzealders senere og den yngre Bronzealders tidligere Former.

De 13—16 Cm. store Ringe 102—5, som ere kredsrunde eller noget ovale og indrettede til at aabnes, have utvivlsomt alle været anvendte som Halsringe. Af 102—3 forekommer der undertiden flere, indtil 4 Stykker i samme Grav; de maa saaledes have udgjort et samlet Smykke. 52 og 102 turde være den ældre Grundform, hvorfra de andre ere udgaaede.

106. Haandleds- og Ankelringe, runde eller oftere ovale, dannede af en trind Bronzestang, der sædvanlig er noget tilspidset mod de lige afskaarne Ender. Udvendig findes sædvanlig punzlede Ornamenter, oftest Tværbaand dannede af Linier, med mellemliggende Felter fyldte med Tvær- eller Skraalinier, eller med hveranden krydsende Linier.

107. Haandleds- og Ankelringe af Bronze ganske som 106, men indvendig mere eller mindre flade og hvælvede udadtil eller af lindseformet Gjennemsnit. De staa ofte meget nær ved 106.

108. Haandleds- og Ankelringe, runde eller oftest ovale, dannede af en firkantet Bronzestang, der sædvanlig er noget tilspidset mod de lige afskaarne Ender. Der findes ofte paa de udadvendende Sider fint punzlede, lineære Ornamenter, navnlig Trekanter eller lignende Mønstre som ved 106. Ofte ere Kanterne noget afrundede, hvorved Formen nærmer sig til 106.

106—8 maa betragtes som Variationer af samme Form, nøie knyttede til hverandre ved foreliggende Mellemformer. Tykkelsen ved Midten vexler mellem $^1/_2$ og

1 Cm., det største Tværmaal mellem 6 og 11 Cm. Hyppigst forekomme Stykker paa 6—7 Cm., sjældnere Ringe paa 9—10 Cm. Skjøndt de mellemliggende Størrelser ikke ganske mangle, kunne disse Ringe, ligesom 109—111, dog for største Delen henføres til to Klasser: mindre Stykker, som passe til Haandledet, og større, som kunne være baarne om Ankelen. De mindre Ringe ere undertiden fundne i Gravene liggende ved Armenes Plads. Disse ikke sjælden forekommende Ringe findes kun i Kvindegrave, oftest parvis, sjældnere i større Antal. De foreligge i mindst 5 Fund sammen med ældre og i 19 Fund sammen med yngre Former.

Meklenburgische Jahrbücher, 54, 101. Chantre, Le Caucase, II, 58. Anthropol. Gesellsch. Wien, Sitzungsber. 1889, 118.

109. Ankelringe af Bronze, dannede af et 1—1½ Cm. bredt Baand, fladt indadtil og hævende sig i en Ryg udadtil, saaledes at Gjennemsnittet er trekantet. Ved de lige afskaarne Ender findes svagt fremtrædende Baand, og iøvrigt bærer Ringen punzlede Ornamenter, Tværbaand vexlende med aflange Felter, stregfyldte Trekanter o. lign. Det største Tværmaal er 8—10 Cm. Disse Ringe staa Formerne 110—111 meget nær. De foreligge kun i to Fund fra Sjælland og Bornholm sammen med yngre Former. Om Anvendelsen se 106—108.

110—111. Haandleds- og Ankelringe af Bronze, runde eller ovale, dannede af et indadtil oftest fladt, sjældnere hult eller svagt hvælvet, udadtil mere eller mindre stærkt hvælvet Baand, 1—2½ Cm. bredt og af samme Bredde ved Midten og henimod Enderne eller noget bredere ved Midten. De smallere Stykker ere sædvanlig tykt støbte, de bredere tyndt støbte og da undertiden hule indadtil. Gjennemsnittet kan undertiden være næsten trekantet, idet Ryggen gjennem Midten træder stærkere frem, og Formen nærmer sig da meget til 109; er Ringen tillige bred og tynd, staaer den nær ved 375. Udvendig findes tætstillede Længdestriber, en noget bredere gjennem Midten og smallere paa begge Sider, ofte tværstribede eller punkterede. Ved de lige afskaarne Ender sees oftest en let Udvidelse med fremtrædende Tværbaand og indenfor denne en kjendelig Indsnøring. Disse almindelig forekommende Ringe, der oftest ere af omhyggeligt Arbeide og af skjøn Form, foreligge — oftest parvis — under mange Variationer og baade i større og i mindre Exemplarer, med et Tværmaal af 6—10 Cm. De kjendes fra mindst 13 Kvindefund af yngre Former. Om Anvendelsen af de forskjellige Størrelser se 106—108.

Aarb. f. nord. Oldk. 1886, 290.

112. Armringe af Bronze, ovale, 4½—6 Cm. vide, dannede af et tykt, udadtil hvælvet, indadtil hult Baand, 1—1½ Cm. bredt, enten ornamenteret omtrent som 107 eller skraatriflet med Tværbaand ved Enderne. Disse Ringe ere kun forekomne i 3 jydske Gravfund, 2 og 3 Stykker sammen og i et Tilfælde sammen med yngre Former.

113. Armring, dannet af et tykt Guldbaand, der udvendig er prydet med Længdestriber og Perlerækker. Fra Danmark kjendes kun et enkelt Stykke; men lignende Ringe forekomme i det nordlige Tydskland. Denne Form staaer meget nær ved 114.

Mestorf, Vorgeschichtliche Alterthümer, Hamburg 1885, 326.

114. Armringe af Bronze, runde eller noget ovale, dannede af et 1—4 Cm. bredt Baand, der er lige afskaaret ved Enderne. De ere prydede med tætstillede Længdestriber, der ofte ere punkterede i afvexlende Felter, og ved Enderne findes Tværstriber, svagt fremspringende Lister eller andre Ornamenter. Det største Tværmaal er 5—6½ Cm. Disse ret almindelige Ringe findes sædvanlig parvis og alene i Kvindegrave. De foreligge i mindst 8 samlede Fund ved Siden af yngre Former.

Aarb. f. nord. Oldk. 1886, 290. Månadsblad, 1880, 154.

115. Rund Smykkeplade af Bronze, temmelig tykt støbt, hvis Midte hæver sig i en høi Spids, der afsluttes ved en rund Skive, sædvanlig ornamenteret med et Stjærnemønster i indlagt Arbeide ganske som ved 75—76. Om den nederste, brede Del af Spidsen ligge tætstillede Riller og paa Pladen et Baand af Linier, Perle-, Trekant- eller Zikzakrækker foruden fordybede Ornamenter udfyldte med Harpixmasse. Under Hulheden i Midten findes en Tværstang til Fastbinding. Bredden er 5—19 Cm.

116. Runde Dopper af Bronze, ganske som 115, men mindre, 1½—5 Cm. store, og tarveligere ornamenterede.

115—116 ere samme Form, kun forskjellige i Størrelse. Dog synes der at være Anledning til at skjelne mellem de mindre, ofte forekommende Stykker 116 og de større og sjældne 115, idet de sidste alene findes i Kvindegrave. 115 foreligger, i et enkelt Exemplar og i Forbindelse med yngre Former, fra mindst 5 Kvindegrave; 116 er forekommet i 2 Mandsgrave og 6 Kvindegrave, oftere i flere Exemplarer. Under ganske tilsvarende Forhold findes de ældre Former 58—59, til hvilke 115—116 i det Hele synes at slutte sig som yngre Udviklinger. Det kan derfor antages, at 115 have været baarne som Kvindesmykker paa lignende Maade som 58, medens 116 ligesom 59 have været et tarveligere Smykke for begge Kjøn, mulig tillige anvendte paa Klædningen som et Slags Knapper. I et enkelt Tilfælde er der fundet 12 Stykker trukne paa en Læderrem, sandsynligvis for at danne et Bælte.

Montelius, Bronsåldern, 244.

117—118. Aflange Ravperler, tykkest ved Midten og noget tilspidsede mod Enderne, enten glatte eller med indskaarne Tværlinier, 1½—2½ Cm. lange. De ere

fundne i to Kvindegrave sammen med den ældre Bronzealders senere og den yngre Bronzealders tidligere Former.

Aarb. f. nord. Oldk. 1886, 294. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1884—1889, 267. Berliner Gesellsch. Verhandlungen, 1890, 276, 290.

119. Bronzenaale med trindt, noget tilspidset Hoved. Længden: c. 10 Cm. Kjendes kun i 3 Exemplarer, af hvilke 2 fra Mands- og Kvindegrave i Forbindelse med andre Sager fra den ældre Bronzealder.

120. Bronzenaale, med langt Hoved, tykkest ved Midten og helt igjennem tæt og dybt tværriflet. Af 2 Stykker fra Danmark er det ene fra en Kvindegrav sammen med yngre Former. De ere sandsynligvis indførte, idet Naale af samme og lignende Form oftere forekomme sydpaa gjennem det østlige Tydskland indtil Bøhmen.

Anthropolog. Gesellsch. Wien, Mittheil. XIV Tab. 6, 28. H. B. Geinitz, Die Urnenfelder von Strählen und Grossenhain, Cassel, 1876, Pl. VII, 5. Meklenburgische Jahrbücher, 48, 317.

121. Bronze-Naale med et lille, kegleformet Hoved, prydet med Riller, og med en fremspringende Øsken ved Stilken. Længden: c. 11 Cm. Af ialt 5 Stykker, alle fra Jylland, ere 2 fra Kvindegrave, sammen med yngre Former.

122. Bronze-Naal med rundt, oventil fladt Hoved. Kun 1 Stykke, fra en Mandsgrav, sammen med yngre Former.

Bronzenaale med Stilk og Hoved ere meget sjældne i den ældre Bronzealder og synes alene at forekomme i de yngre Formers Tid. De brugtes baade af Mænd og Kvinder.

123. Runde Bronze-Daaser, tykt støbte, med lige Side, flad Bund og oftest med fladt Laag, hvorunder en Fals, som passer ind i Karret. Ved dettes Overkant og paa Laaget findes tre brede Øskener svarende til hverandre og bestemte til at optage en Skyder af Træ til at fastholde Laaget. Karrets Side er glat og kun sparsomt ornamenteret, hvorimod Bunden kan være rigt decoreret, navnlig med Baand af Linier, Zikzak- og Perlerækker samt med fortløbende Buer, og Grunden er ofte fordybet til Indlægning med Harpixmasse el. lign. Tværmaal: $5^1/_2$—$11^1/_2$ Cm. Af ialt 12 Stykker høre 3 til Kvindefund, 5 til Depotfund, som iøvrigt hovedsagelig indeholde senere Former fra den ældre Bronzealder.

124. Runde Bronze-Daaser som 123; men om Siden løbe fremspringende Baand, og Bunden er svagt hvælvet eller skyder frem i en Spids og er stedse rigt ornamenteret. Ved et Stykke ere Øskenerne anbragte midt paa Siden. Tværmaal: 8—22 Cm. Af ialt 7 Stykker høre 3 til Fund fra Kvindegrave, 2 til Depotfund, sammen med den ældre Bronzealders senere Former, og 1 til et Depotfund af den yngre Bronzealders tidligere Former.

123—124, som staa hinanden meget nær ved Form og Ornamentik, turde være de ældste af alle Bronzekar af nordisk Arbeide, fra hvilke den yngre Bronzealders Hængekar ere udgaaede. Disse Kar have sikkert tjent som Beholdere for mindre Gjenstande paa lignende Maade som 42 og 99. Et af dem indeholdt ved Optagelsen af Graven en Del mindre Gjenstande, som maa have tjent som Amuletter el. lign., et andet indesluttede kun et Stykke Bronzetraad.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 209. Montelius, Bronsåldern, 275. Congr. Stockholm, 496. Baltische Studien, XII, 27. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1885, 410; 1888, 589.

Mark- og Mosefundene.

Sagerne fra Mark og Mose indtage en mindre fremtrædende Plads mellem den ældre Bronzealders Fund end de Sager, som regelmæssig forekomme som Gravgods. Der foreligger kun 68 samlede Fund, af hvilke 31 Depotfund, 37 Votivfund, og Rækkerne af enkeltvis fundne Sager ere ikke særdeles store. Dog give disse Fund et vigtigt Bidrag til Kundskab om Bronzealderen. Medens nemlig Gravene fortrinsvis indeholde Krigerens og den høiere staaende Kvindes almindelige Udstyr af Vaaben, Smykker og mindre Brugsgjenstande, have Fundene udenfor Gravene navnlig ydet Værktøi, Redskaber el. lign., samt en Række Vaaben og Smykker af særlig og sjælden Art.

En Adskillelse mellem en ældre og en yngre Stilgruppe lader sig vel ogsaa gjennemføre for disse Former, forsaavidt de foreligge i større, samlede Fund eller kunne bestemmes ved Forekomsten af lignende Gjenstande i Gravfund. Saaledes kunne 18 Depotfund henføres til den ældre, 13 til den yngre Stil. Da imidlertid de fleste af de Former, som udelukkende eller fortrinsvis kjendes fra Mark- og Mosefund, ikke forekomme i talrige og store Fund, lader deres chronologiske Stilling indenfor den ældre Bronzealder sig mindre sikkert angive. De kunne derfor rettere inddeles efter deres Art i Værktøi og Redskaber, Vaaben og Smykker, hvortil komme forskjellige andre Sager.

Værktøi og Redskaber.

Hvad der kjendes af Værktøi og Redskaber fra den ældre Bronzealder, henhører under faa Arter, nemlig Øxer og Meisler, Syle, Segle, Save og Medekroge, Alt af Bronze, samt Støbeformer. De fleste af disse Sager kjendes udelukkende eller dog for den langt overveiende Del fra Fund udenfor Gravene; kun Medekrogen findes oftere nedlagt som Gravgods (98). At man ikke skulde have havt andre Redskaber, kan næppe antages. Det

er imidlertid let forstaaeligt, at mange mindre Gjenstande, som tjente til daglig Brug i Huset, og som ifølge den raadende Skik ikke bleve medgivne den Døde i Graven, ikke ere blevne bevarede til vor Tid, saaledes som de nysnævnte, for en Del større Sager, som bleve anvendte i Mark og Skov, hvor de let kunde bortkomme.

Øxer og Meisler.

De Bronzeblade med Øxe- og Meisel-Æg, som efter Form og Fundforhold ikke kunne betragtes som Vaaben, falde efter Skæftningsmaaden i flere Klasser: Øxer med Skaftflader, med Skaftrende, med Skaftrør og med Skafthul, samt Meisler. Vel kunne disse Bronzeredskaber ikke altid med Sikkerhed adskilles efter deres Anvendelse som Øxer eller som Meisler, idet baade de bredæggede og de smalæggede Stykker have kunnet anvendes paa begge Maader, kun med en forskjellig Skæftning; men Skafter ere sjælden fundne bevarede og da kun i mindre Rester. Det er imidlertid sandsynligt, at de mere bredbladede Stykker alene eller fortrinsvis have været anvendte som Øxer, de smalbladede som Meisler, og herfor taler det tillige, at de første, stedse mere almindelig anvendte Redskaber ere bevarede i talrige Exemplarer, hvorimod de sidste ere meget sjældne. Heller ikke kunne alle de forskjellige Former med lige stor Sikkerhed bestemmes som Arbeidsredskaber. For adskillige, almindelig forekommende Former kan der vel ikke være Tvivl i saa Henseende, idet de ikke findes nedlagte sammen med Vaaben i Gravene, og idet de baade egne sig til at tjene som Værktøi og tillige ofte forekomme i saadan stærkt slidt Tilstand, som stemmer med Anvendelsen til Arbeidsbrug. For andre nærstaaende, men sjældnere Former er Bestemmelsen som Arbeidsredskaber derimod mere tvivlsom.

Evans, 27. Mortillet, Musée préhist. LXVI fig. Chantre, Age du Bronze, I, 40. Lindenschmit, I, 1, 3; I, 2, 2, Kemble, 141. W. Osborne, Das Beil, Dresden 1887. Gross, 40. Archæological Journal, London IV, 1 og 327. Congr. Stockholm, 540. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1885, 364. Anthropolog. Gesellsch. Wien, Verhandl. 1885, 62. Matériaux p. l'hist. de l'homme, II, 219, 295; XV, 441. Meklenburgische Jahrbücher, 52, 16.

Øxer med Skaftflader.

Øxerne med Skaftflader ere svære og massive Metalblade med Æg som ved Øxer, hvis Ægflader fortsættes uden Afbrydelse indtil Nakken. En svagt fremtrædende Tværlinie angiver dog ofte Stedet, hvor Skæftningen afsluttedes. Oftest findes der ved Bredsiderne mere eller mindre fremtrædende Sidekanter til Støtte for Skaftet; kun enkelte, sjældne Former (125—127) ere uden Sidekanter. Disse sidste synes at være af Kobber eller af lidet tinholdig Bronze; alle de øvrige Former ere af Bronze. Der kan mellem disse Øxeblade adskilles en Række Hovedformer, kjendelige ved bestemte Træk; men desforuden foreligger der ikke faa Stykker, som maa siges at staa paa Overgangen mellem to af disse Former. Slidte Exemplarer kjendes af alle de forskjellige Former, dog kun for nogles Vedkommende i større Antal.

125. Med tynd eller skarp Nakke, svagt hvælvede Bredsider og noget udbøiede Smalsider og med let afrundede Kanter. De ere saaledes ganske formede som Stenalderens Øxer: Müller, Stenalderen, 54—55. Ialt 9 Stykker, 9—14 Cm. lange.

126. Med bred og tyk Nakke, flade Bredsider og lige Smalsider, som kun nærmest ved Æggen bøie noget udad. Kanterne ere mere fremtrædende end ved 125. De ligne saaledes Stenalderens Øxer: Müller, Stenalderen, 59—64. Ialt 5 Stykker, 10—14 Cm. lange.

127.* Med tynd Nakke, der er kjendelig smallere end Æggen, og i det Hele meget lignende 128, fra hvilke de navnlig skille sig ved Manglen af fremspringende Kanter ved Bredsiderne til Støtte for Skaftet, undertiden tillige ved en noget større Bredde ved Nakken. Ialt 10 Stykker, 9—16 Cm. lange.

Øxeblade uden Kanter ved Bredsiderne af samme og lignende Former som 125—127 forekomme ikke sjælden baade sydpaa gjennem Europa indtil Middelhavet og i Vesteuropa, samt i Asien indtil Indien. Disse Former ere i Norden ikke fundne sammen med Sager i den ældre Bronzealders charakteristiske ældre Stil og tilhøre saaledes mulig Tiden før den egentlige Bronzealders Udvikling. I Danmark ere disse Øxer stedse fundne enkeltvis. Kun i 1 Depotfund foreligger en Mellemform mellem 127 og 128 ved Siden af Armringen 163. Et Stykke siges at være fundet i en Gravhøi.

Månadsblad, 1880, 139. Montelius, Tidsbestämning, 88. Congr. Budapest, 304. Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 292. Evans, 40. Cartailhac, 230. Greenwell, 47. Siret, fl. St. Schliemann, Ilios, London 1880, 477. M. Much, Die Kupferzeit in Europa, Wien 1886, 43. Franz v. Pulszky, Die Kupferzeit in Ungarn, Budapest 1884, 36. Se fremdeles foran anførte Skrifter.

128. Med bred, sædvanlig kun svagt udbuet Æg og med meget lave, ofte næsten umærkelige Sidekanter, mellem hvilke der meget sjælden sees en svagt fremtrædende Tværlinie, hvor Skaftet afsluttedes, som ved 129. Nakken er lige afskaaren eller afrundet. Ialt foreligger der i Mus. f. nord. Olds. c. 60 Stk., 8—33 Cm. lange, af hvilke kun 1 siges at være fundet i en Gravhøi. Mindst 16 Stykker ere decorerede paa den bredeste Del af Bladet med tætstillede Tværlinier, i enkelte Tilfælde tillige med Zikzakornamenter. Kun tre Stykker ere yderligere decorerede paa Bred- og Smalsider med punzlede eller støbte Ornamenter, som dette oftere forekommer ved lignende Øxer fra Vesteuropa. Disse enkelte Stykker ere saaledes utvivlsomt indførte. 18 Stykker

høre til 4 Depot- og Votivfund. Kun de mindre Stykker ere kjendelig slidte.

129. Med bred og stærkt udbuet Æg og med lave, men dog kjendelig fremspringende Sidekanter, mellem hvilke der næsten altid sees en lidet fremtrædende Tværlinie, hvor Skaftet afsluttedes. Skaftenden er lige afskaaren eller afrundet. Der foreligger i Mus. f. nord. Olds. c. 20 Stykker, 11—24 Cm. lange, af hvilke 2 i et Depotfund. Kun de mindre Stykker ere kjendelig slidte.

130. Med bred og meget stærkt udbuet Æg og med lave, men dog kjendelig fremspringende Sidekanter. Ved flere viser Skaftenden en Indskæring mellem to indadbøiede Flige. Der kjendes fra Danmark kun 6, ikke kjendelig slidte Stykker, 18—19 Cm. lange, af hvilke 3 i et Depotfund sammen med ældre Former.

131. Med forholdsvis smal og lige eller svagt udbuet Æg og med stærkt fremtrædende Sidekanter, imellem hvilke der kan findes en svag Tværlinie, hvor Skæftningen afsluttedes. Skaftenden er lige afskaaren, let afrundet eller oftere uregelmæssig afbrudt. Der foreligger i Mus. f. nord. Olds. c. 40 Stykker, 8—16 Cm. lange, ofte meget stærkt slidte. De ere kun forekomne i 1 Depotfund, og kun 1 Stykke siges at være fundet i en Gravhøi.

Øxer med lavere eller høiere Sidekanter af lignende Former som 128—131 ere fremdragne i stort Antal sydpaa indtil Ungarn og Italien ligesom ogsaa overalt i Vesteuropa. De ere i Danmark vel alene trufne i Forbindelse med ældre Former; men paa Grund af det hidtil foreliggende lille Antal af samlede Fund synes det endnu at maatte betragtes som usikkert, om de chronologisk ganske falde sammen med disse Former, eller om de mulig for en Del (128—129) tilhøre Tiden før Bronzealderens egentlige Begyndelse i Norden.

Montelius, Bronsåldern, 177. Månadsblad, 1880, 142. Berliner Gesellsch. Verhandl. XI, 444. Se fremdeles foran anf. St.

Øxer med Skaftrende, Paalstave.

En egen Gruppe udgjøre de svære og massive Metalblade med Æg som ved Øxer, i hvis Skaftende der er indrettet en dyb og rummelig Rende, hvori Skaftet var indpasset og fastholdt ved omviklede Baand. Ved Siden af to Hovedformer, som ere forekomne i talrige Exemplarer, kjendes nogle faa nærstaaende Former, af hvilke der foreligger faa eller kun enkelte Stykker. Ikke sjælden forekomme Stykker, hvis Blad er kjendelig forandret ved Slid og Opskærpning, hvorfor det maa antages, at disse Former have været anvendte som Arbeidsredskaber. Hermed stemmer det, at de ikke ere udstyrede med egentlige Ornamenter saaledes som de tilsvarende Stridsøxer (38—39), og at de ikke saaledes som disse forekomme i Gravene, eller dog kun yderst sjælden. Samme og nærstaaende Former have en vid Udbredelse i Europa, fra Skandinavien indtil Ungarn, Spanien og Irland.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 205. Montelius, Bronsåldern, 310. Månadsblad, 1880, 138. Cartailhac, 230. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1882, 133. Se fremdeles Henvisningerne S. 21.

132. Brede og svære, med dyb Skaftrende, som er afsluttet lige eller buet. Skaftenden er i Reglen ikke afpudset. Bladets Sider ere sædvanlig kjendelig indbuede og Æggen oftest bred og ikke lidet udbuet. Ved Bredsiderne findes sædvanlig fremtrædende Sidekanter, forenede ved en buet Linie paa Smalsiderne. Nærmest ved Skaftrenden sees paa Ægfladerne to eller sjældnere tre ophøiede Støbelinier, som løbe sammen og fortsættes i en Linie gjennem Bladets Midte. Paa slidte Stykker er oftere kun en større eller mindre Rest af disse Linier bevaret.

133. Brede og svære, med dyb Skaftrende, som er afsluttet lige eller buet. Skaftenden er i Reglen ikke afpudset. Bladets Sider ere kjendelig indbuede som ved 132 eller næsten lige, og Æggen er lige eller svagt udbuet, bredere eller smallere. Ved Bredsiderne kan der findes mere eller mindre fremtrædende Sidekanter, som ere forenede ved en buet Linie paa Smalsiderne, eller disse Kanter kunne fuldstændig mangle. Fra Skaftrenden løber der gjennem Bladets Midte en høiere eller lavere, afrundet Ryg, tilspidset henimod Æggen. Ved slidte Stykker kan denne Ryg være mere eller mindre fuldstændig fjærnet.

132 og 133 adskille sig kun fra hinanden ved mindre Forskjelligheder i Formen og ved den forskjellige Indretning af Støbelinierne paa Ægfladerne. De naa en Længde af indtil 20 Cm. og kunne være afslidte indtil en Længde af 10 Cm. Bredden ved Æggen er 2½—6 Cm. Af 132 haves i Mus. f. nord. Olds. 26 enkeltvis fundne Stykker, hvorhos et Depotfund har indeholdt 43 Stk. Af 133 foreligger der 79 enkeltvis fundne Stykker, 4 Stk. fra Mandsgrave og 65 Stk. i 9 Mark- og Mosefund. De synes væsentlig at tilhøre de ældre Formers Tid, men forekomme dog ogsaa i Forbindelse med yngre Former.

134. I det Hele formede som 133, men uden Midtryg paa Ægfladerne. Ved Bredsiderne findes svagt fremtrædende Sidekanter, undertiden forenede i en buet Linie paa Smalsiderne. Der forekommer baade sværere Stykker som 132—133 og slankere som 39, men begge Arter oftere slidte og sandsynligvis anvendte som Redskaber. Til denne Form kan der henføres 11 Stykker i Mus. f. nord. Olds., som iøvrigt ere en Del forskjellige i Enkelthederne. Om 2 af dem angives det, at de ere fundne i Grave.

135. Af Hovedform som 133, men Skaftrenden er dybere, idet dens Kanter træde frem foran Øxens Bredsider. Der foreligger kun 2 Stykker, som utvivlsomt

ere indførte fra Vesteuropa, hvor denne Form er almindelig.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 297.

Øxer med Skaftrør, Celter.

Bronze-Celten har Øxe-Æg, er hul og tykt støbt, med Aabning i den Æggen modsatte Ende til Optagelse af Skaftet. Det er kun faa Former og et lille Antal Stykker, som foreligge fra den ældre Bronzealder, meget lignende 132—133 i Bygning og Enkeltheder; kun Skæftningsmaaden er væsentlig forskjellig. Dette nøder dog ikke til at antage, at Celten har havt en anden og særegen Bestemmelse. Stærkt slidte Exemplarer foreligge imidlertid ikke, og flere Stykker ere fremdragne af Grave, hvad der kunde tale for, at disse Former med en mere skrøbelig Æg, som ikke taalte en fortsat Opskærpning, bleve anvendte som Stridsøxer.

Svære Bronzeblade med Skaftaabning i den Æggen modsatte Ende forekomme under forskjellige Former fra Atlanterhavet gjennem Europa og Asien indtil det stille Hav, og Intet taler for, at denne Form først er bleven anvendt i den nordiske Bronzealder. Dog bære Formerne 136 og 138 ikke Præg af at være afledte, men synes snarere at være Nydannelser, fremkomne ved at støbe i en Form, som var tagen over en skæftet Paalstav som 132—133.

Benævnelsen »Celt« er laant af det latinske »Celtis«, et Ord, som sandsynligvis er fremkommet ved en Skrivefeil. Det er fra Slutningen af det 17. Aarh. blevet anvendt paa Bronzeøxer af forskjellig Form, i den nyere Litteratur sædvanlig alene paa Øxer med Skaftrør.

Evans, 27. Aarb. f. nord. Oldk. 1882, 351. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1882, 130. Se fremdeles Henvisningerne foran under: Øxer og Meisler.

136. Større Celter, 10—19 Cm. lange, med tyk Kant om Skafthullet, ved hvilket der findes en Øsken eller et Naglehul. Æggen er sædvanlig kun lidet bredere end Skaftenden. Ægfladerne begrænses af buede Linier, og gjennem Midten løber en mere eller mindre fremtrædende Stribe eller Linie.

137. Større Celter som 136, 12—17 Cm. lange; men Midten af Ægfladerne er glat. Ved Øskenen kan der findes omløbende Baand, som undertiden ere decorerede.

136—137 forekomme sjælden. Der foreligger c. 15 Stk., deraf 2 i Mandsgrave fra den ældre Bronzealder og 2 i Depotfund i Forbindelse med tidligere Former fra den yngre Bronzealder.

138.* Celter som 137, med Tværbaand ved Skafthullet, men derunder sees paa Bredsiderne et firkantet Felt, som ganske ligner den nederste Del af Skaftrenden ved Paalstavene 132. Der kjendes kun to Stykker af denne Form.

Øxer med Skafthul.

139. Svære Øxer med stort Skafthul, flad, firkantet Nakke og Æg af samme Bredde som Nakken eller kun lidet bredere. Bredsiderne løbe jævnt fra Æg til Nakke, eller de ere ved Skafthullet bøiede i en svagt fremtrædende Kant. Smalsiderne ere enten begge lige, eller den mod Skaftet vendende Side er svagt indbuet. Æggen falder ofte noget indad mod det mod Skaftet vendende Hjørne, og dette navnlig kjendelig ved slidte Stykker. Bredsiderne og en af Smalsiderne, sædvanlig den mod Skaftet vendende, ere ofte ornamenterede; paa den anden af Smalsiderne og paa Nakken ere Ornamenterne i Reglen enten ikke blevne udførte, eller de ere fuldstændig fjærnede ved Slid. I det Hele ere Ornamenterne oftere delvis udslettede ved Slid og Afpudsning. De bestaa af punzlede Baand sammensatte af lige eller buede Linier, imellem eller ved hvilke korte Tværstreger, Smaabuer eller Punkter, og navnlig af Rækker af Trekanter udfyldte med Skraastreger, ofte stillede med Spidserne mod hinanden, saaledes at der imellem dem fremkommer rudeformede, glatte Felter. Længden er 15—20 Cm. Ialt haves i Mus. f. nord. Olds. 27 Stykker, blandt hvilke ikke faa ere kjendelig slidte. 9 St. høre til et Votivfund; 1 St. siges at være fundet i en Gravhøi. Disse Øxer have utvivlsomt været bestemte til at anvendes som Arbeidsredskaber. Den nøie Overensstemmelse med Stenalderens Øxer: Müller, Stenalderen 91, tyder paa, at denne Form henhører til et tidligt Afsnit af Bronzealderen.

Montelius, Bronsåldern, 216.

140. Øxer dannede af Hjortetak og ikke forskjellige i Form fra den yngre Stenalders Øxer af samme Stof, fra hvilke de kun skille sig ved Ornamenterne (Müller, Stenalderen 112—113). Æggen er fremkommen ved en skraa Overskæring af Takken, Siden og Nakken er glat tildannet, og Skafthullet er anbragt ved Nakken eller nær ved Midten. Ornamenterne bestaa hovedsagelig i uregelmæssig stillede, inddreiede Dobbeltkredse om et fordybet Midtpunkt, en Decoration som synes udelukkende at tilhøre Bronzealderen. Der kjendes kun 5 saaledes decorerede Stykker, alle fundne alene, uden Forbindelse med andre Oldsager.

Mémoires d. antiqu. du Nord, 1850—60, 29.

Meisler.

En Række kraftige Bronzeredskaber, med smal Æg som ved Meisler, uden eller med kun tarvelige Ornamenter og ofte med Mærker af stærkt Slid, synes at maatte opfattes som Meisler til Arbeidsbrug. De forskjellige Former, som alle ere sjældne, svare for en Del til de forskjellige Former af den ældre Bronzealders langt hyppigere forekommende Øxer og maa antages at være samtidige med dem. Sædvanlig fremdrages disse Stykker

enkeltvis i Mark eller Mose; kun en enkelt Form er oftere truffen i Grave. Samme og lignende Former forekomme oftere sydpaa indtil Italien og i Vesteuropa.

Evans, 172. Hampel, IX. Lindenschmit, I, 5, 3. Gross, 44. Zannoni, XXVIII.

141. Med smalt, firkantet Blad, afsluttet i en 1—1½ Cm. bred Æg og med Skaftflader begrænsede af mere eller mindre fremtrædende Sidekanter. Oftest findes ved Overgangen mellem Bladet og Skaftpartiet et fremspringende Knæ. Længden er 11—18 Cm. Ialt kjendes kun 6 enkeltvis fundne Stykker. Desuden forekomme flere nærstaaende Former i enkelte Exemplarer.

142. Lange og smalle, med høiere eller lavere Sidekanter og jævnt tiltagende i Bredde mod Æggen, som er 2—4 Cm. bred. Længden er 16—19 Cm. Der foreligger kun 3 enkeltvis fundne Stykker.

141—142 svare som Meisler til Øxerne 128—131. En tilsvarende Form fra Gravene er 40.

143. Med trindt Skaftrør, styrket ved en tyk Kant eller ved fremtrædende Baand om Mundingen; sjælden findes her punzlede Ornamenter. Mod den 1—1½ Cm. brede Æg er Stykket firkantet med bestemt fremtrædende Kanter. I Modsætning til, hvad der er Tilfældet ved den yngre Form 384, er her et større Stykke af Ægenden massivt støbt; Længden er ligeledes større: 9—15 Cm.

Der haves i Mus. f. nord. Olds. ialt 20 St., af hvilke 3 fra Mandsgrave sammen med ældre Former, 4 i Depotfund fra den ældre Bronzealder og den tidligere Del af den yngre Bronzealder. Disse Stykker opfattedes tidligere som Lansesko, skjøndt de ikke vare trufne i nogen Grav i Forbindelse med en Spydspids. De synes at svare som Meisler til Øxerne 136—137.

144. Med et ¼—½ Cm. tykt Blad, bredere ved Midten og med jævnt rundede Sider, afsluttet i en smal Æg og i den modsatte Ende gaaende over i et kort, trindt Skaftrør. Der kjendes kun 3 Stykker, 10—16 Cm. lange, de to af dem i Depotfund fra den ældre Bronzealder.

Syle.

145. Syle med trind Spids, flad, firkantet Skaftende og en Udvidelse eller et fremspringende Knæ ved Overgangen mellem det trinde og det firkantede Parti til Støtte for Skaftet. Dette er ikke fundet bevaret. Længden: 9—14½ Cm.

Denne Form, som er væsentlig overensstemmende med 19, synes efter Størrelsen og Styrken at maatte opfattes som et Arbeidsredskab, et Bor eller en Syl. Den foreligger kun i faa Exemplarer og kun i ganske enkelte samlede Fund, dels fra Grave, dels fra Mark eller Mose. Lignende større Syle forekomme undertiden udenfor den nordiske Gruppe.

Se Henvisningerne under 19.

Segle.

Bronzealderens Segle, med en indbuet, skarp Æg og en udbuet, tyk Ryg, ere alle støbte i en enkelt Form, saaledes at de ere fuldstændig flade paa den ene Side. Paa den anden Side sees ved Skaftenden en Knop, som har støttet Skæftningen, og langs med Ryggen findes der en eller to ophøiede Linier. Skaftet er ikke fundet bevaret; det har sandsynligvis været af Træ, anbragt paatværs af Bladets Længderetning og formet som de Træskafter til Haandsegle, som kjendes fra senere Dele af Oldtiden. Æggen er undertiden kjendelig slidt. De fleste Stykker falde under to Hovedformer, 146 og 147, som sædvanlig kunne bestemt adskilles; dog foreligger der ogsaa Mellemformer, som forene Træk fra begge Sider. Begge Former forekomme ved Siden af hinanden i de samme Fund og baade sammen med den ældre og den yngre Bronzealders Former. I Gravene findes Seglen særdeles sjælden; der haves kun 2 Stykker fra den ældre Bronzealders Kvindegrave og enkelte fra den yngre Bronzealders Grave. Derimod foreligger der i Mus. f. nord. Olds. 92 Stk., dels hele, dels itubrudte, i 21 Depotfund fra forskjellige Afsnit af Perioden. Lignende og andre Former forekomme almindelig sydpaa indtil Italien og Vesteuropa.

Chantre, Age du Bronze, I, 65. Lindenschmit, I, 12, 2. Mortillet, Musée préhist. LXXVIII. Keller, 7. Bericht, 13. Evans, 194. Meklenburgische Jahrbücher, 54, 103.

146. Bladet er kjendelig tilspidset henimod Enden, næsten lige eller kun noget krummet, og Ryggen er udbuet fra Skaftenden og noget indbuet henimod Spidsen. Længden: 10—21 Cm.

147. Bladet er af omtrent samme Bredde helt igjennem eller kun lidet smallere henimod den bredt afrundede Spids, og Ryggen er jævnt buet, svagt eller stærkere, gjennem hele Længden. Bredden: 1½—3½ Cm. Længden: 10—15 Cm.

Save.

Den ældre Bronzealders Save dannes af et tyndt Bronzeblad af ringe Længde, med en lige eller indbuet, tandet Æg. De falde under to Hovedformer, 148—149. De sidste have sikkert havt Greb anbragt ved Ryggen paa lignende Maade som Stenalderens Rygsave (Müller, Stenalderen 138—140), og de have saaledes ikke kunnet bruges til at save igjennem et Stykke, men kun til at danne en Fure. Hvorledes 148 have været skæftede, er uvist; mulig have disse Stykker ikke havt Greb ved Ryggen, saaledes at man med dem har kunnet save igjennem.

148. Af omtrent samme Bredde gjennem hele Længden, enten fuldstændig lige eller svagt buede, og da med Tænder i den indbuede Kant. Ved den ene eller ved

begge Ender findes et Hul til Fastholdelse af Skæftningen. Længden: indtil 21 Cm.; Bredden: 1—2 Cm.

Denne Form kjendes kun i ganske faa Exemplarer. 2 høre til Fund fra Mandsgrave fra den ældre Bronzealder, 1 til et Depotfund fra den yngre Bronzealder. Ganske tilsvarende Stykker kjendes fra Schweiz og Sardinien.

Desor: Le bel âge du bronze lacustre, Paris 1874, Pl. II. Gross, 49. Evans, 184. Matériaux p. l'hist. de l'homme, XVIII, 209.

149. Bredest ved Midten og smallere mod begge Ender, med stærkt udbuet, tynd Ryg uden Tapper til at fastholde Skæftningen og med noget indbuet Æg. Disse Save ere stedse flade paa den ene Side, men oftere noget tykkere paa den anden Side, hvor der kan findes en ophøiet Længdestribe til Støtte for Skæftningen. Længden: 18—19 Cm.; Bredden: 2—3 Cm.

Der foreligger mindst 30 Stk., de fleste i 3 Votivfund og 3 Depotfund fra den ældre Bronzealder. Denne Form kjendes kun fra den nordiske Bronzealder.

Congr. Stockholm, 494. Montelius, Bronsåldern, 242.

Støbeformer.

Af de forskjellige Gjenstande til Brug ved Forfærdigelsen af Metalarbeider, som kjendes fra Bronzealderen, kunne kun nogle faa Stykker med Sikkerhed henføres til Periodens ældre Del, nemlig Støbeformerne 150—151. Om andre Redskaber, som endnu kun foreligge i yngre Fund, kan det dog antages, at de i væsentlig samme Form bleve anvendte ogsaa i ældre Tid, nemlig Hamrene 348 og Punzlerne 349. — Støbeformer af Sten eller Bronze forekomme overalt i Europas Bronzealder.

Mémoires d. antiqu. du Nord, 1850—60, 441. Congr. Stockholm, 444. Wittlock, Jordfynd från Wärends förhistoriska tid, Stockholm 1874, Pl. 8 flg. Månadsblad, 1872, 97. Lindenschmit, II, 12, 1. Meklenburgische Jahrbücher, 52, 13. Hampel, III flg. Evans, 427. Archæological Journal, London, IV, 335. Daniel Wilson, The Archæology of Scotland, Edinburgh 1851, 223. Chantre, Age du Bronze, I, 26; II, 214. Chantre, Le Caucase, I, 88. Gross, 53. Keller, 7. Bericht, 16. Schliemann, Ilios, London 1880, 433.

150. Støbeformer til Paalstave som 132, med to ensdannede Sider, hver svarende til en af Paalstavens Bredsider og til Halvdelen af Smalsiderne. Der kjendes fra Danmark kun 4 Halvdele af saadanne Former. De tre ere af Bronze, tykt støbte, med Tapper til at gribe ind i Formens anden Halvdel og bagtil afrundede. Et Stykke er af Sten, fladt bagtil og paa Siderne og i det Hele formet som 151. De ere alle fundne alene, uden Forbindelse med andre Oldsager.

151. Støbeformer til Celter som 137. Der kjendes kun 1 Stykke, af Sten, med to ganske ensdannede Halvdele. Udadtil frembyder Formen lige og afpudsede Flader.

Vaaben og Hestetøi.

Den ældre Bronzealders Vaaben af de sædvanlig i Gravene forekommende Former, Sværd, Øxer og Spyd, ere oftere fundne enkeltvis i Mose og Mark, sædvanlig i særlig store og smukke Exemplarer, og fremdeles foreligge de samme Former i mange Depot- og Votivfund. Men desforuden kjendes der fra Mark- og Mosefundene en Række eiendommelige Former, som hidtil ikke ere trufne i Grave, og som for største Delen udmærke sig ved Skjønhed og Størrelse. De ere dels af hjemligt Arbeide, dels indførte fra nærmere eller fjærnere Omraader.

152. Svære Øxer med stort Skafthul, om hvilket der kan findes et kort, fremstaaende Rør til Støtte for Skaftet, med flad, firkantet Nakke og med bred Æg. Bredsiderne ere ved Skafthullet prydede med stærkt fremtrædende Baand. Der kjendes kun 3 Stk., af hvilke et bærer punzlede Ornamenter. To af dem høre til et Depotfund af den ældre Bronzealders tidligere Former. Længden er c. 21 Cm.

153. Meget store og svære Øxer, med en stor og afrundet eller tilspidset Knop ved Nakken, fremskydende Rør om Skafthullet og bred, udbuet Æg. Der kjendes kun 4 Stk., af hvilke de 3 ere rigt udstyrede med punzlede Spiralornamenter i den nordiske Bronzealders ældste Stil. Længden er 36—48 Cm. Paa Grund af den store Vægt og Skafthullets Stilling synes disse Øxer ikke skikkede til at tjene som virkelige Vaaben. De ere alle fundne i Mark eller Mose, uden Forbindelse med andre Oldsager. Lignende Øxer, som kunne have været Forbilleder for den nordiske Form, forekomme almindelig i Donauegnene, særlig i Ungarn.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 244. Ann. f. nord. Oldk. 1853, 337. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1850—60, 171.

154. Meget store Øxer med Skaftrør, der er afsluttet i en Knap, med en lignende Knap ved Nakken og med bred, stærkt udbuet Æg. De ere rigt ornamenterede i den ældre Bronzealders senere eller den yngre Bronzealders tidligere Stil og slutte sig som senere Udviklingsformer nøie til 153. Disse Stykker ere meget tyndt støbte over en Lerkjærne, som fylder det Indre, og synes saaledes for skrøbelige til at have været anvendte som virkelige Vaaben. De kunne have tjent som Votivstykker eller paa anden særlig Maade. Der foreligger kun to Par i to Votivfund fra Jylland og fra Södermanland i Sverige.

Ann. f. nord. Oldk. 1853, 336. Aarb. f. nord. Oldk. 1866, 120, 124. Montelius, Bronsåldern, 291. Boye, Fortegnelse, 32. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1850—1860, 170; 1866—1871, 276.

155. Dolk-lignende Bronzeblade, 8—11 Cm. brede, med bredt afrundet Spids og skarpe Ægge og afsluttede ved Skaftenden i en flad eller toppet Bue. Her findes

2—3 Huller til spinkle eller indtil 3½ Cm. tykke Nagler. Gjennem Bladets Midte løber en bred, hvælvet Stribe. Længden er 23—36 Cm. Der kjendes ialt 7 enkeltvis fundne Stykker, fra Sjælland og Fyen, de fleste opgravede i Moser.

Disse Bronzeblade ere i Enkelthederne ikke lidet forskjellige og synes at skrive sig fra forskjellige Fabrikationssteder og fra noget forskjellig Tid. Flere mere plumpt formede Stykker med meget svære Nagler synes at være af Kobber eller have dog kun en ringe Tilsætning af Tin; de tilhøre sandsynligvis en noget tidligere Tid end de ældre Former fra den ældre Bronzealder og skrive sig saaledes fra Tiden forud for Bronzealderens egentlige Begyndelse i Norden. Ganske tilsvarende Former forekomme hyppig udenfor den nordiske Bronzealders Grænser, navnlig i England og Irland, og beslægtede Former findes sydpaa indtil Middelhavet. Det maa da antages, at de i Danmark fundne Stykker ikke ere af hjemligt Arbeide.

Sandsynligvis har Bronzebladet ikke været skæftet som en Dolk, men været anbragt ved Enden af et langt Skaft og da tjent som et Øxe-lignende Stridsvaaben. Ganske tilsvarende Bronzeblade, fastgjorte i et Skaft af Bronze, kjendes fra Skaane og Nordtydskland, og der er i Spanien fundet Levninger af et Træskaft af lignende Form.

Montelius, Tidsbestämning, 58. Månadsblad, 1880, 150. Svenska fornminnesfören. V, 28. Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 291. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1877, 35; 1882, 69; 1885, 135. Anthropolog. Gesellsch. Wien, Mittheil. 1880, 220. Lindenschmit, I, 2, 4; I, 6, 2; I, 11, 2; II, 11, 3; III, 6, 1. Tröltsch, 54, 95. Evans, 261. Mortillet, Musée préhist. LXVIII. Siret, 145. Bullet. Paletnolog. Italiana, 2, 44.

156. Dolk-lignende Bronzeblade af lignende Form som 155, men mere lige afskaarne i Skaftenden og med lineære Ornamenter. Kun to Stykker, 25—30 Cm. lange, af hvilke det ene i et Depotfund sammen med tidligere Former fra den ældre Bronzealder. Denne Form staaer nær ved 23. Bronzeblade af lignende Form, med eller uden Dolk-Fæste, have en vid Udbredelse over Europa, fra Syden indtil Vesteuropa og Norden.

Se Henvisningerne under 155.

157—158. Sværd, hvis Klinge er udvidet ved Midten og nærmest ved Grebet, til hvilket den har været fastgjort ved Nagler. Ved Midten findes egne, særdeles fint udførte Linieornamenter. Fra Danmark kjendes kun to Stykker, som sikkert ere indførte, idet nærstaaende Sværd og Dolke forekomme sydpaa indtil Mellemeuropa.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 291. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1872—1877, 383.

159. Spydspidser med bred og solid Dølle, fortsat gjennem Bladet som en stærkt hvælvet eller kantet Midtribbe. Bladet er bredest henimod Døllen, og Æggene løbe jævnt sammen mod den brede Spids. Ved et enkelt Stykke findes om Døllen Tværbaand og stregfyldte Trekanter. Ved Døllens Midte er anbragt et Naglehul. Denne lidet udprægede og sjældnere forekommende Form kan kun for de større Stykkers Vedkommende skilles fra 41 og 394. I et Depotfund foreligge 4 Stykker sammen med Former fra den ældre Bronzealders tidligere Del.

160. Hagestykke af en Hjelm af Bronze, tykt støbt, fortil belagt med en tynd Guldplade og dækket med Spiralornamenter. Der kjendes kun eet Stykke af denne Art.

Ann. f. nord. Oldk. 1853, 357. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1850—60, 193.

161. Bidselstænger af Bronze, buede og med flere Aabninger til Anbringelse af Mundbid og Tøiler. Der foreligger fra Danmark kun et fuldstændigt Par, i et Gravfund sammen med tidligere Former fra den yngre Bronzealder, samt et Fragment. Fremdeles haves der et Par Stænger af Hjortetak, smukt ornamenterede i den ældre Bronzealders Stil. Fra Udlandet kjendes talrige lignende Stykker af Bronze eller Ben. Om den yngre Bronzealders Bidsler se 395.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 295. Congr. Stockholm, 384. Månadsblad, 1887, 145. Meklenburgische Jahrbücher, 52, 11. Chantre, Age du Bronze, I, 152. Mortillet, Musée préhist. LXXXV. Chantre, Le Caucase, II, 86. Keller, 7. Bericht, 21. Gross, 81. I. Gozzadini, Mors de cheval italiques, Bologne 1875. Hampel, LXI.

Smykker.

Mange af de Kvindesmykker, som sædvanlig forekomme i Gravene, findes ogsaa i Mark og Mose, navnlig i større og mindre Depotfund, saaledes som dette er anført under de enkelte Former. Af ialt 31 saadanne Fund indeholde 14 alene Sager, som maa henføres til Kvinden. 6 af disse Fund bestaa af Arbeider i den ældre Bronzealders ældre Stil, 8 rumme Sager i yngre Stil. Men foruden de fra Gravene kjendte Former foreligger der fra Mark og Mose, tildels i samlede Fund, en Del Former af eiendommelig Art, dels særlig kostbare og skjønne, dels sjældne og indførte Stykker, som mulig ligesom de Vaaben fra Mark og Mose, der ere af en lignende særegen Art, maa opfattes som Offergaver.

162. Ankelring, dannet af en sammenbøiet, tyk og trind Bronzestang, der er prydet med punzlede Ornamenter. Det meget kjendelige og eiendommelige Slid, som sees indvendig paa to modstaaende Steder, synes at være fremkommet ved, at Ringen har været baaren om Ankelen. Der kjendes kun 1 Stykke fra Danmark og et ganske lignende fra Posen.

Kohn u. Mehlis, II, 224.

163. Ringe af Bronze, dannede af en trind, ovalt sammenbøiet Stang, der er 1¼—3¼ Cm. tyk ved Midten

og noget tilspidset mod Enderne, hvor der kan findes Tværbaand. Det største Tværmaal er 10—14 Cm. Disse Ringe, af hvilke der i Danmark kun er fundet 9 Stykker, hørende til 1 Depotfund sammen med Sager fra Bronzealderens ældste Tid, maa antages at være indførte, da lignende Sager i stort Antal forekomme gjennem det østlige Tydskland indtil Ungarn. De have muligvis snarere været anvendte som Betalingsringe end som Smykker.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 245. Månadsblad, 1880, 152. Anthropolog. Gesellsch. Wien, Mittheil. 1889, 36.

164. Halssmykker, dannede af et fladt Guldbaand, der er $1^1/_2$— 5 Cm. bredt ved Midten og tilspidset mod begge Ender, hvor det afsluttes i smaa Plader. Der foreligger kun tre enkeltvis fundne Stykker, af hvilke de to ere prydede paa den ene Side med ophøiede og fordybede Længdelinier. Da lignende Smykker kjendes i ikke ringe Antal fra de britiske Øer og navnlig fra Irland, kunne de i Danmark fundne Stykker være indførte.

Svenska fornminnesfören. VII, 137. Boye, Fortegnelse, 3.

165. Armbaand af Guld, dannet af en tyk, sammenbøiet Plade, der udvendig er prydet med fremspringende Baand, mellem hvilke Zikzakrækker. Dette enestaaende Stykke synes efter Ornamenterne at maatte henføres til den ældre Bronzealder. Formen afviger iøvrigt ikke meget fra 114.

166. Armringe, dannede af et indadtil fladt, udadtil hvælvet Bronzebaand, hvis Ender ere oprullede i modsat Retning til meget store, flade Spiralskiver. Foruden nogle Fragmenter kjendes kun 1 Stykke fra Danmark, fundet sammen med 100. Dette er en i Danmark fremmed Form. Dens egentlige Hjemstavn er Nordtydskland, navnlig det Meklenborgske, hvor den fremtræder som en lokal Udvikling af en vidt udbredt Form af Armringe med spiraloprullede Ender.

Meklenburgische Jahrbücher, Register: Handbergen. Se Henvisningerne under 54.

167. Armringe af Bronze som 166; men Spiralskiverne ere kun $^3/_4$—4 Cm. brede. Baandet er prydet med punzlede Ornamenter, navnlig jævnsides løbende Linier, ved hvilke Trekant- eller Zikzakrækker. Der kjendes kun 3 Stykker, af hvilke 2 i Depotfund fra den ældre Bronzealder. Ligesom denne Form er nær beslægtet med de fremmede Ringe 166, saaledes forekomme andre nærstaaende Former sydpaa indtil Mellemeuropa.

Berliner Gesellsch. Verhandl. 1855, 78. Se Henvisningerne under 54.

168. Guldring, dannet af et tykt, sluttet Baand, udvendig prydet med Længdestriber. Dette enestaaende Stykke maa formentlig henføres til den ældre Bronzealder.

Andre Gjenstande.

169. Harpixkager, runde Skiver, der ere gjennemborede i Midten, 12—30 Cm. brede og 3—5 Cm. tykke, dannede af den saakaldte Harpixmasse. Denne eiendommelige Masse, hvis væsentligste Bestanddele ere Harpix og Birkebark, mulig blandet med noget Rav, blev almindelig anvendt baade i den ældre og den yngre Bronzealder, dels til Indlægning paa Metalsager, dels paa mange forskjellige Maader som Tætnings- og Bindemiddel. Da den ved Forbrænding har en behagelig Lugt, har det været formodet, at den tillige benyttedes som Røgelse. Foruden flere enkeltvis fundne Stykker foreligge Harpixkagerne i 3 Votivfund. Se 43.

Aarb. f. nord. Oldk. 1866, 130; 1868, 119; 1886, 236. Jahrbücher d. Vereins v. Alterthumsfreunden im Rheinlande, Bonn, 86, 135.

170. Votiv-Baade af Guldblik, med afrundet Bund og tilspidsede mod begge Ender. Rælingen og Spanterne dannes af tynde Bronzebaand, som ere bøiede om hinanden. Indenfor disse ligge Blade af tyndt Guldblik, hvis Kanter ere lagte over hinanden i Bunden af Baaden og bøiede om Bronzebaandet foroven, saaledes at dette dækkes; ligeledes skjules Spanterne udvendig af paalagte Baand af Guldblik. c. 100 Stykker af omtrent samme Størrelse fandtes nedlagte, indstukne i hinanden, i et Lerkar. Henførelsen til den ældre Bronzealder er ikke sikker.

Aarb. f. nord. Oldk. 1886, 236. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1884—1889, 238.

DEN YNGRE BRONZEALDER.

Inddelingen af Bronzealderen i to Tidsafsnit er for en væsentlig Del bygget paa Forskjellen i Gravskikke. Ligbrændingen var næsten eneherskende i det yngre Afsnit, og Gravgjemmet var en lille, stensat Kiste, et Kar, en lille Stenhob el. lign., naar da ikke Resterne fra Ligbaalet nedlagdes alene dækkede af Jord. Graven var sædvanlig dækket af en Høi eller anlagt i en ældre Høi; kun sjælden er der truffet Grave fra denne Tid paa flad Mark.

Paa de forskjellige Gravskikke beroer det, at der er en væsentlig Forskjel mellem den ældre og den yngre Bronzealders Oldsager, baade med Hensyn til Sagernes Art og til den Maade, hvorpaa de foreligge. Medens den ældste Skik at nedlægge et virkeligt Udstyr hos den Døde bevaredes væsentlig uforandret under den ældre Bronzealders senere Del, da Ligbrændingen efterhaanden blev mere almindelig, maatte Gravgodset tabe sin Betydning, efterat den nye Gravskik i den yngre Bronzealder var trængt fuldstændig igjennem og havde raadet i lange Tider. Det indskrænkedes til faa og ubetydelige Sager, som kun nedlagdes i Erindringen om den gamle Skik. I Modsætning hertil tiltoge Nedlægningerne udenfor Gravene, i Mark og Mose, baade i Antal og i Indhold, saaledes at de, anderledes end i den ældre Bronzealder, have en langt større Betydning end Gravfundene.

Det beroer fremdeles paa Gravskikken, at der ikke for den yngre Bronzealders Vedkommende med samme Sikkerhed kan skjelnes mellem Mands- og Kvindesager som for de ældre Tider, idet det tarvelige Gravgods endnu næppe giver tilstrækkelig faste Udgangspunkter for en nærmere Bestemmelse. Det tør imidlertid antages, at Forholdene i den yngre Bronzealder vare væsentlig de samme som tidligere. Til Manden kan da henføres Sværdet, større Guldringe og visse Toiletsager, Ragekniv og Niptang, medens større Smykker af Bronze, navnlig Hals- og Armringe, kun bleve baarne af Kvinder; fælles for begge Kjøn vare mangehaande mindre Brugsgjenstande, Knapper, Naale, Knive o. lign.

Ved Siden af Gravskikkene er det selve Formerne for den yngre Bronzealders Oldsager, deres Stil og Ornamentik, som berettige til at henføre dem til et yngre Tidsafsnit. Vel bevares visse ældre Former fremdeles uforandrede; men Hovedmassen af Sagerne fra den yngre Tid er dels af anden Art end de ældre, dels af nye Former og præget af en anden og yngre Stil. Det egentlige Kunstværd er sikkert ringere end i tidligere Tid. Stilen er mindre streng og alvorlig, ikke længere fasthoIdt indenfor bestemt afstukne Grænser, og med den større Bevægelighed og Mangfoldighed i Motiverne er der fulgt en vis Usikkerhed og Ligegyldighed. Ved Siden af fortræffelig forarbeidede og skjønne Sager findes der fra den yngre Bronzealder ikke faa Gjenstande af ringe Værd.

Det yngre Tidsafsnit kan ikke ved bestemte Grænser skilles fra det ældre. Flere af den ældre Bronzealders Former forekomme i smaa Grave, som indeslutte brændte Ben, og undertiden i Forbindelse med senere Sager; de gamle Former omdannes kun lidt efter lidt, og den nye Stil trænger kun langsomt igjennem. Under denne gradvise og uafbrudt fortsatte Udvikling kan der ogsaa indenfor den yngre Bronzealder skjelnes mellem ældre og yngre Former.

Gravfundene.

Mange Tusinder af Grave fra den yngre Bronzealder ere efterhaanden bleve aabnede, og Indholdet af mangfoldige af disse Grave er blevet bevaret, uden at der herved er vundet et nøiere og alsidigt Kjendskab til dette Tidsafsnit. De fleste af disse Grave have nemlig ydet et særdeles tarveligt Udbytte, og det langt overveiende Antal har ikke indeholdt Oldsager. Fremdeles ere Fundene ofte ikke blevne optagne saaledes, at det vides, hvilke Gjenstande der have været nedlagte i samme Grav. Der haves saaledes endnu kun sparsomme Oplysninger om det indbyrdes Tidsforhold mellem mange Former, selv om disse foreligge i et endog betydeligt Antal. I Mus. f. nord. Olds. opbevares kun c. 200 Fund, som ere af Betydning i denne Henseende, idet de indeholde flere Gjenstande fra samme Grav.

Hovedmassen af disse Sager giver tilmed kun ringe Kundskab om Udviklingen og Forandringen af Stil og Smag. Egentlige Vaaben og større Smykker forekomme meget sjælden, Værktøi næsten aldrig; særdeles almindelige ere derimod Smaagjenstande henhørende til Toilet og Klædedragt samt visse Miniatur-Stykker, som erstattede et egentligt Gravudstyr.

Ældre Former.

De ældre Former frembyde mange Berøringspunkter med den umiddelbart forudgaaende Gruppe. Flere maa

vel betegnes som Nydannelser, hjemlige eller nyindførte; men andre ere øiensynlig kun videre Udviklinger af ældre Former. Paa samme Maade er Stil og Ornamentik endnu nær beslægtet med den ældre Bronzealders senere Stil, hvis Motiver kun lidt efter lidt forandres og vige Pladsen for nye Forsøg, og flere tidligere Former forekomme endnu af og til ved Siden af denne Gruppes Oldsager, ligesom enkelte Former, som egentlig høre herhen, undtagelsesvis kunne forekomme i Fund, som i det Hele have en ældre Charakter.

De ældre Former kunne heller ikke ved bestemte Grænser skilles fra de yngre. Den eiendommelige Ornamentik, som træder fyldig frem i den yngre Tid, spores her allerede kjendelig, og et ikke ringe Antal Former synes at være fælles for hele den yngre Bronzealder. Den ældre Gruppe har saaledes nærmest Præg af at tilhøre et Mellemstadium mellem mere udprægede Stilgrupper.

171. Bronzesværd med meget lang Grebspids, mod hvilken Klingen er afsluttet under en Vinkel (som ved Fig. 92) eller afrundet (som ved Fig. 171). Gjennem dens Midte løber ofte en Ryg (som ved Fig. 171) eller en smal, hvælvet Stribe mellem fine Linier, som henimod Grebet bøie udad (som ved Fig. 92). Kun et enkelt Stykke har fuldstændigt Bronzefæste, afsluttet mod Klingen i en bred, aaben Bue. Ved de øvrige findes kun en Knap, der er flad i samme Retning som Klingen, med stærkt fremskydende Midtparti og forlænget til Siderne som en Tværstang. Fæstet har iøvrigt været af Horn eller Træ, hvorpaa der ofte var anbragt Bronzesøm med toppede Hoveder. Ornamenterne paa Grebet dannes navnlig af Kredse, Halvkredse, Trekanter og Mæanderbaand, med Grunden fordybet til Indlægning med Harpixmasse. Længden er 47—87 Cm.

Disse Sværd slutte sig nøie til 92 som en videre Udvikling. Af c. 13 Stykker i Museet f. nord. Olds., fuldstændige eller i Fragmenter, ere 3 fundne i Grave sammen med ældre Former.

Montelius, Bronsåldern, 193.

171 a.* Bronzesværd som 171, men uden Knap til Fæstet, idet denne enten oprindelig har manglet eller er gaaet tabt ved Optagelsen. Stykker af denne Art skille sig kun ved Grebspidsens Længde fra 176 a. De forekomme ligesaa sjælden som 171; fra Grave haves kun to Stykker, fundne i Forbindelse med ældre Former.

172—173. Bronzedolke og Miniatur-Sværd af samme Form som 171, men med helt Bronzefæste, som næsten altid, og stedse ved de mindre Stykker er støbt i Et med Klingen, omfattende den med en aaben Bue. Der findes baade særdeles omhyggelig forarbeidede Stykker (172), undertiden med Guldbaand om Fæstet, og meget slet dannede Stykker, hvis Fæste afsluttes i tre raat støbte Tapper (173). Længden er 5—34 Cm.

Denne Form, som foreligger i mange Exemplarer (over 30 Stykker), er 6 Gange funden sammen med ældre Former. Efter Størrelse og Bygning kunne disse Stykker næppe være anvendte som Dolke eller som Knive; de synes at være Efterligninger af Sværd, alene bestemte til at nedlægges i Graven i Stedet for Sværdet.

Montelius, Bronsåldern, 285. Congr. Stockholm, 896.

174. Bronzesværd med bred Grebtunge, begrænset af lave Kanter som ved 33—34, men med hvælvet Knap af lignende Form som ved 176 flg., udstyret med et aflangt Bronzebeslag. Der kjendes kun 1 Stykke af denne Form. Uden Tvivl have dog andre foreliggende Sværd med bred Grebtunge havt en lignende hvælvet Knap, som kun ikke er bevaret, idet Fæstet fuldstændig var gjort af Horn eller Træ; saaledes kunne disse Stykker ikke adskilles fra 33—34.

Denne Form danner Overgangen mellem den ældre Bronzealders Sværd med bred Grebtunge og de yngre Former 175 flg.

175. Bronzesværd med smal Grebtunge, begrænset af høie Sidekanter, som undertiden ere dækkede med Guldblik og ornamenterede med punzlede Kredse. Grebets Beklædning var oftest fastgjort ved Nagler og afsluttedes mod Klingen i en aaben Bue. Klingen er udstyret som ved 171. Længden: indtil 81 Cm. Til denne Form høre c. 21 Stykker i Mus. f. nord. Olds., af hvilke 3 foreligge i Gravfund sammen med ældre Former.

Aarb. f. nord. Oldk. 1866, 201. Montelius, Bronsåldern, 191.

176. Bronzesværd, hvis Fæste er formet og udstyret som ved 175; men Sidekanterne med Tværbaand ere støbte for sig og anbragte om Grebspidsen som ved 177. Fæstet har havt en Beklædning paa Siderne af Horn eller Træ, styrket ved Nagler. Det bar en stor, rundet Knap med et aflangt Bronzebeslag foroven og afsluttedes mod Klingen ved en særskilt støbt Ring. Klingen er som ved 171, dog stedse afrundet mod den korte Grebspids. Længden er 44—80 Cm. Af 3 Stykker i Mus. f. nord. Olds. høre de to til Gravfund af ældre Former.

Aarb. f. nord. Oldk. 1875, 202.

176 a.* Bronzesværd som 176, men uden Beslagene til Fæstet, idet disse enten oprindelig have manglet eller ere gaaede tabt ved Optagelsen. Disse sjælden forekommende Stykker kunne alene ved Grebspidsens Længde adskilles fra 171 a.

177—177 a. Bronzesværd og Dolke med Fæste som ved 176, men med smallere Klinge, der oftest kun er jævnt hvælvet eller har en Ryg gjennem Midten, sjælden en Midtstribe mellem Linier, ved hvilke der kan findes Rækker af punzlede Buer. Klinge og Grebspids mødes

under en Vinkel. Ikke sjælden forekomme Klinger af denne Form uden Bronzebeslag til Fæstet, som da sandsynligvis har været fuldstændig af Horn eller Træ; de ere ofte af meget tarveligt Arbeide. Længden er 20-73 Cm.

Til denne Form kan der, foruden Fragmenter, henregnes over 40 Stykker i Mus. f. nord. Olds., af hvilke 3 foreligge i Gravfund med ældre Former. De fleste ere fundne i Mark eller Mose, dels enkeltvis, dels hørende til Votiv- og Depotfund med ældre eller yngre Former. Vaaben af denne Art maa saaledes antages at have været i Brug gjennem hele den yngre Bronzealder.

178—178 a. Bronzedolke og Miniatur-Sværd som 177, men med Fæste af Bronze, der er støbt sammen med Klingen. Grebet kan være omviklet med smalle Guldbaand (178), og nedadtil mod Fæstet kan der ved Linier eller ved paalagte Guldplader være antydet 4 Nagler (178 a). Ved enkelte ganske smaa Stykker er Fæstet indrettet til at modtage en Beklædning paa Siderne ligesom ved 176. Længden er 4—24 Cm. Nogle af disse ikke sjælden forekommende Stykker synes ikke at være ganske uskikkede til at anvendes som Dolke. De fleste kunne derimod, efter deres ringe Størrelse, korte Greb og hele Bygning, ikke antages at have været bestemte til at bruges som Dolke eller Knive; enkelte Stykker ere endog gjorte af tyndt Bronzeblik. De have sandsynligvis havt samme Bestemmelse som 172—173.

179—179 a. Tveæggede Bronzeblade med Skaftspids, sandsynligvis Pilspidser, snart tykt støbte, snart spinkle eller endog ganske tyndt udhamrede. Bladet afsluttes mod den korte Skaftspids enten afrundet (179 a) eller under en Vinkel (179); dog kunne disse to Former ikke altid adskilles. Æggene ere sædvanlig skarpe, Spidsen omhyggelig tildannet og Skaftenden fladt udslaaet af Hensyn til Skæftningen. Iøvrigt er Formen ofte temmelig uregelmæssig og hele Behandlingen lidet omhyggelig; kun sjældnere forekommer en simpel Ornamentering. Ved enkelte Stykker findes der en lille, fremstaaende Ring anbragt paa hver Side af Skaftspidsen nærmest ved Bladet. Længden vexler mellem 4 og 15 Cm.

Der forekommer meget hyppig et enkelt saadant Stykke i den yngre Bronzealders Grave, oftest i Forbindelse med ældre Former. I Mus. f. nord. Olds. foreligger over 150 Stk. Efter Formen skulde de bestemmes som Pilspidser, hvormed det stemmer, at de særdeles ofte findes sammen med Mandssager, men derimod næppe med Kvindesager.

180. Bronzeknive med Greb, der er formet ganske som ved 171—173 og støbt i Et med Bladet. Tværstangen ved Enden af Grebet er snart omhyggelig dannet, bred og flad, snart plumpt formet som to Tapper. Bladet er jævnt buet fra Greb til Spids eller svagt tilbagebøiet henimod Spidsen. Ved Ryggen sees oftere Linier, ved hvilke Rækker af Trekanter, Zikzak og S-Figurer. Knive af denne Form, 7—11 Cm. lange, altsaa tildels saa smaa og tillige saa spinkle, at de ikke skulde synes at have havt en praktisk Bestemmelse, forekomme ikke sjælden i Grave, fornemlig paa Sjælland, og oftest i Forbindelse med ældre Former. I Mus. f. nord. Olds. foreligge over 20 Stykker. Ligesom Sværdene med et tilsvarende Fæste ere disse Knive ved Mellemformer knyttede baade til ældre og til yngre Former, 83 og 276.

181. Bronzeknive med jævnt buet eller lige Blad og med Grebet formet som en rund Øsken. Denne er enten støbt sammen med Bladet, eller den dannes af en trind eller firkantet Stang, som udgaaer fra Ryggen, og hvis Ende snart simpelt er bøiet ind imod Æggen, snart er indføiet i et Udsnit. Langs med Ryggen findes undertiden Zikzakrækker. Disse Knive, som ikke sjælden forekomme i den yngre Bronzealders Grave, særlig paa Sjælland, enkelte Gange i Forbindelse med ældre Former, ere utvivlsomt at opfatte som yngre Udviklinger af 82. Der haves i Museet f. nord. Olds. c. 10 Stykker. Længden er 6—13 Cm.

182. Bronzeknive med Blad som ved 180—181, hvis Ryg enten er jævnt buet gjennem hele Længden eller noget tilbagebøiet henimod Spidsen, og med kort, bred Grebspids, som løber jævnt til mod Æggen. Ved Skaftenden findes oftere et Naglehul, navnlig ved de større Stykker. Disse Knive, som oftest ere smukt formede, ere ved foreliggende Mellemformer nøie knyttede til 84, og paa den anden Side kunne de ikke altid skilles fra 282. De vexle i Størrelse fra 7 til 25 Cm. og ere snart tykt støbte og solide, snart saa tynde og spinkle, at de synes lidet skikkede til at anvendes som Knive. De forekomme ikke sjælden i den yngre Bronzealders Grave, hyppigst sammen med ældre Former. Nærstaaende Former forekomme udenfor den nordiske Gruppe mod Syd og Vest.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 233.

183. Bronzeknive med Skafttunge, mellem hvis ophøiede Kanter Skaftets Beklædning har været fastgjort. Bladet er ved Midten mere eller mindre stærkt krummet, undertiden tillige tilbagebøiet henimod Spidsen. Af disse Knive forekommer der i danske Fund kun 6 Stykker, 23—27 Cm. lange; 3 af dem ere fundne i Grave sammen med ældre Former. Da ganske tilsvarende Former ikke sjælden forekomme sydpaa indtil Mellemeuropa, maa de i Danmark fremdragne Stykker sikkert betragtes som indførte.

Lindenschmit, II, 8, 2. Keller, 3. Bericht, Pl. V. Gross, Pl. XV.

184. Rageknive af Bronze som 85; men Grebet er bøiet tilbage under en Vinkel mod Bladets Ryg, og

Bladet er rundt udbøiet fortil mod Grebet. Dyrehovedet er ikke naturalistisk behandlet som ved 85, men decorativt, og sædvanlig tillige plumpt formet, oftere fladt udvidet fortil ved Snuden og med en udstaaende Tap ved Panden i Stedet for Øren, eller i et enkelt Tilfælde med to krumme Horn. Øinene ere ikke altid angivne. Ved et enkelt Stykke er Grebet omviklet med Guldbaand.

185. Rageknive af Bronze som 184; men i Stedet for et tydeligt Dyrehoved findes her en mere eller mindre aaben Krog, undertiden med et fladt Fremspring ved Enden. I enkelte Tilfælde ere dog Dyrehovedets Øine angivne. Nogle faa Stykker, som ere raat formede, uden Ornamenter, fuldstændig flade paa den ene Side og tykke paa den anden, stemme saa nøie overens med en sydpaa, navnlig i Schlesien hyppig forekommende Form, at de maa antages at være gjorte indenfor samme Arbeidskreds.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 224.

186. Rageknive af Bronze som 185; men Grebet ender i en Spiraloprulning.

187. Rageknive af Bronze som 185; men Grebet er oftere mere tilbagebøiet mod Bladets Ryg, og Krogen er ofte noget tilspidset og flad ved Enden. Denne Form har saaledes en ikke ringe Lighed med 188.

184—187 slutte sig nøie til hverandre baade ved Grebets og Bladets Form og ved Ornamentiken, der stedse bestaaer i et Baand langs med Ryggen, oftest dannet af jævnsides løbende Linier, ved hvilke Rækker af Zikzak, Trekanter og Smaabuer. Længden er 7—10 Cm. Disse Knive ere oftere forekomne i den yngre Bronzealders Grave i Forbindelse med ældre Former, særdeles ofte med Niptang og Syl. Der foreligger i Mus. f. nord. Olds. over 70 Stk. De maa antages at være yngre Udviklinger af 85, fra hvilken Form 184 ikke altid kan adskilles; muligvis er ogsaa 186 afledet af 17. Om Anvendelsen og Litteratur-Henvisninger se 17.

188. Rageknive af Bronze som 184—187; men Bladet er sædvanlig mere langstrakt og tilspidset mod Grebet, og dette dannes af en trind Traad, som er bøiet helt tilbage til Bladets Ryg og atter frem, saaledes at der dannes to Øskener. Grebet ender i et mere eller mindre kjendeligt Dyrehoved, der nærmest har Lighed med et Fuglehoved med fladt, tilspidset Næb og ofte tillige med fremspringende Øine. Der findes ofte Ornamenter ikke alene langs med Ryggen, men tillige ved Ægsiden nærmest mod Grebet og langs med Knivens lige afskaarne Ende. Ved Siden af de ældre Mønstre, dannede af lige Linier, ved hvilke Rækker af Zikzak, Punkter og Smaastreger, anvendes her de samme buede Liniebaand, som forekomme fyldigere ved de yngre Knive 288. Baandene afsluttes ofte i Skibsstevne og Dyrehoveder, der bøie ind over Fladen, hvor der tillige kan findes Dyrefigurer, Fugle, Fiske og firføddede Dyr, Solbilleder og Triskeler, Alt dog sparsommere anvendt end ved 288. Undertiden er det traadformede Greb støbt sammen med Bladet i tilbagebøiet Stilling, Grebet kan danne tre Øskener, eller Bladet kan have takket Ryg, hvorved det faaer en vis Lighed med Save. Længden er 6—10 Cm.

189. Rageknive af Bronze som 188; men det traadformede Greb er lige afskaaret ved Enden, uden Dyrehoved.

190.* Rageknive af Bronze som 188; men Grebet ender i en lille Oprulning og bærer intet Dyrehoved.

188—190 forekomme særdeles almindelig i den yngre Bronzealders Grave, ofte ved Siden af Niptang og Syl, og navnlig i Forbindelse med ældre Former, sjælden med yngre. Der kjendes sikkert flere Hundrede Stykker. Disse Former maa antages at være fremkomne ved Omdannelse af 184—187. Om Anvendelsen af disse Knive, som ofte forekomme stærkt slidte, se 17.

Se Litteratur-Henvisningerne under 17.

191. Rageknive af Bronze som 188, men med meget stort og rigt decoreret Blad og med et stort og bredt Dyrehoved ved Enden af Grebet. Der foreligger kun to Exemplarer af denne Form, c. 13 Cm. lange, det ene fundet sammen med 188.

192.* Rageknive af Bronze, af Hovedform som 188, lige afskaarne i den ene Ende og spidst tilløbende i den anden Ende, hvor Bladet fortsættes i et kort Baand, der er ombøiet mod Ryggen, enten ganske uregelmæssig, eller med en lille Oprulning, eller saaledes at der dannes en lille Øsken. Undertiden er Øskenen dannet allerede ved Støbningen og ikke ved en Ombøining af Bladets Ende. Ligesom disse Knive, som alle ere af tarveligt Arbeide og uden Ornamenter, forekomme andre lignende Knive af endnu daarligere Arbeide og af mere tilfældig Form særdeles hyppig i den yngre Bronzealders Grave, ofte ved Siden af Niptang og Syl. De lade sig ikke nærmere klassificere. Ægget er ofte stærkt slidt, og Anvendelsen synes at have været den samme som for 184—187.

193.* Knive af Bronze, med tyndt Blad og skarp Æg, altid smaa, indtil 3 Cm. korte, af ganske tilfældig Form og uden egentligt Greb, men dog oftere med en Ombøining af Kanten ved den ene Ende for saaledes bedre at kunne føres. De ere oftere gjorte af Brudstykker af andre Bronzegjenstande, af Knivsblade eller af Former som 344, 411 og 420. Ofte have sikkert disse i den yngre Bronzealder hyppig forekommende Knive været anvendte som Rageknive; se 17.

194. Niptænger af Bronze som 86—87, smalle og med lige Sider, sædvanlig af en egen langstrakt Form, decorerede med Baand langs med Siderne og med en

opdreven Bule yderst ved Læberne eller med flere saadanne stillede i en Række efter Stykkets Længde.

195—195 a. Niptænger af Bronze som 194, men bredere ved Læberne, oftest med kjendelig indbuede Sider og med tre mere eller mindre stærkt opdrevne Buler eller inddreiede Kredse ved Læberne, ordnede i en Trekant, og tillige ofte med punzlede Baand langs med Sidekanterne. Der haves desuden et Stykke af Guld.

196. Niptænger af Bronze som 195; men Baandet langs med Sidekanterne er fortsat ind over Fladen, hvor det er bøiet om de tre Buler. Der haves desuden et Stykke af Guld.

197. Niptænger af Bronze, formede og ornamenterede som 194—196, men med et rundt Felt, oftest prydet med en Midtknop ved Overgangen mellem Bøilen og Bladet.

198. Niptænger af Bronze som 194—196, af mere eller mindre langstrakt Form, smallere eller bredere ved Læberne, med lige eller indbuede Sider, men med fuldstændig glatte Blade uden Ornamenter. Til denne Form henregnes saaledes alle vel formede Niptænger fra den yngre Bronzealder, som ikke ere ornamenterede. 198 lader sig ikke sikkert adskille fra ikke ornamenterede Stykker af Form 86—87.

199.* Niptænger af Bronze af Hovedform som 194-198, men af tilfældig og ubestemt Form, dannede af et sammenbøiet Stykke Bronzeblik, undertiden af et Brudstykke af en anden Bronzegjenstand og stedse uden Ornamenter. De ere altid korte, 2—4 Cm. lange, med en Bredde ved Læberne af 3 Mm.—2 Cm.

194—199 staa hverandre meget nær og kunne kun adskilles efter Ornamenterne, ikke efter Formen. Der findes alle Overgange mellem Stykker med smalle Læber og lige Sidekanter, de første sandsynligvis i det Hele ældre, sluttende sig til 86—87, de sidste væsentlig senere, med Overgange til 296. 194—195 ere oftere forekomne sammen med den yngre Bronzealders ældre Former, 196—199 baade i Forbindelse med ældre og yngre Former. Længden vexler mellem 2 og 9 Cm. Der kjendes flere Hundrede Stykker af disse Niptænger; sjældnest er 194, hyppigst forekommer 198. Ornamenterede Stykker ere undertiden delvis guldbelagte. Stærkt slidte Stykker, ved hvilke de opdrevne Buler ere gjennemslidte, træffes ikke sjælden. Niptængerne findes særdeles hyppig i Gravene sammen med Rageknive og andre Mandssager og maa ligesom de tilsvarende ældre Redskaber antages at have været anvendte ved Toilettet (se 18 og 86—87). Nærstaaende Former forekomme ikke sjælden sydpaa indtil Mellemeuropa.

Montelius, Bronsåldern, 387. Mittheil. Anthropolog. Gesellsch. Wien 1889, 141. Meklenburgische Jahrbücher 51, 19. Se fremdeles under 18 og 86—87.

200. Syle af Bronze som 19, men med Skaft af Bronze, Ben, Rav eller af Træ, som dog kun er fundet delvis bevaret, forekomme ikke sjælden i den yngre Bronzealders Grave, baade i Forbindelse med ældre og med yngre Former, men dog langtfra saa hyppig som Syle uden bevaret Skaft (se 19). Skaftet er trindt, 2—6 Cm. langt, bredest ved Enden eller ved Midten og ofte profileret. Om Anvendelsen og Litteratur-Henvisninger se 19.

201. Kamme af Bronze eller Horn af samme Hovedform som 20, med bred, afrundet Ryg, i hvilken forskjellige Mønstre i gjennembrudt Arbeide, Buer, Kredse o. lign., undertiden med ihængte Smaaringe. Tænderne ere oftest støbte i Et med Ryggen, sjælden indsatte i en Fure. Disse Kamme, som alene efter Ornamenterne kunne adskilles fra 20, forekomme undertiden i den yngre Bronzealders Grave, baade i Forbindelse med ældre og med yngre Former. Nogle have en lignende Størrelse som 20, idet de ere $4^1/_2$—6 Cm. brede, og kunne saaledes vel have tjent som Kamme; andre, som ere mindre, indtil $2^1/_2$ Cm. brede, synes snarere at maatte opfattes som Miniatur-Stykker, forfærdigede for at tjene som Gravgods. I Mus. f. nord. Olds. opbevares c. 15 Kamme, som synes at maatte henføres til den yngre Bronzealder.

202—204. Synaale af Bronze, eller sjældnere af Ben, afrundede eller lige afskaarne ved Hovedet, trinde, eller sjældnere flade og da undertiden dannede af et ganske tyndt Baand og ornamenterede med Rækker af indpunzlede Skraastreger eller Smaakredse. Øiet, som oftest er aflangt, sjælden rundt, er anbragt ved Midten, nærmere ved Hovedet eller umiddelbart ved dette. Længden er sædvanlig 4—11 Cm. Disse Naale forekomme almindelig i den yngre Bronzealders Grave. Der opbevares i Mus. f. nord. Olds. over halvhundrede Stk. Lignende Former kjendes fra Udlandets Bronzealder.

Schliemann, Ilios, London 1880, 564. Chantre, Age du Bronze, I, 86; II, 277. Mortillet, Musée préhist. LXXXVIII. v. Sacken, 89.

205.* Brudstykker af Save som 344, indtil 2 Cm. korte, forekomme særdeles ofte i den yngre Bronzealders Grave. De ere da ofte omdannede til Knive, idet de have faaet en Æg, og idet en Del af Kanten er ombøiet, for at Stykket saaledes bedre kunde føres eller skæftes (se 193). Ligesaa ofte forekomme imidlertid Smaastykker med eller uden Savtænder, som ikke synes at kunne være anvendte til praktisk Brug. Det har mulig været Skik at nedlægge et saadant lille Metalstykke som Erstatning for et egentligt Gravudstyr.

206. Bøilenaale af Bronze som 73; men Spiralopruln ingerne ere større og flade, Bøilen er meget bred ved Midten, tværriflet og hul underneden, og Ringen

ved Naalens Hoved løfter sig i en Kant og er mere eller mindre lukket i Bunden, undertiden fuldstændig. Længden er 7—10 Cm. Der opbevares i Mus. f. nord. Olds. mindst 18 Stykker fra alle Landsdele. De ere 6 Gange trufne i Grave, og i 4 Grav- og Depotfund foreligge de sammen med den yngre Bronzealders ældre Former, i et Gravfund sammen med den ældre Bronzealders yngre Former. De maa saavel efter Formen som efter Fundforholdene opfattes som yngre Udviklinger af 73 og Forløbere for 378.

Antiqv. Tidskr. f. Sverige, IV, 28.

207. Bronzeknapper som 77, med toppet Overdel, hvis Midte skyder frem i en høiere eller lavere Spids, der oftest er afsluttet i en lille Skive. Knappens Overdel er sædvanlig tværriflet og undertiden guldbelagt; paa selve den fremskydende Spids kan der findes Skraabaand. Høiden er indtil 7 Cm. Denne Form er nøie knyttet til 76—77.

208. Knapper med flad eller svagt hvælvet Overdel, hvorpaa der om et rundt Midtfelt findes en eller flere stærkt fremtrædende og brede Kredse, udførte ved Støbningen. Underdelen er oftere firkantet. Bredden er $^3/_4$—$2^1/_4$ Cm. I Bronze forekommer denne Form særdeles almindelig, undertiden med guldbelagt Overdel; af Guld kjendes 1 Stykke. Disse Knapper kunne ikke bestemt skilles fra 209. Sjælden forekomme Stykker af samme Form, men med udecoreret Plade.

209. Med flad, hvælvet eller toppet Overdel, der er prydet med fint indpunzlede og svagt fremtrædende, concentriske Kredse og stregfyldte Baand om et rundt Midtfelt. Overdelen er undertiden guldbelagt. Bredden er 1—3 Cm. Disse Knapper kunne ikke altid adskilles fra 208. Lignende Stykker uden Ornamenter paa Overdelen forekomme sjælden.

210. Bronzeknapper med firkantet Overdel, i hvilken der findes to modstillede Rækker af 3 eller 4 trekantede Felter, som ere fordybede eller gjennembrudte. Imellem disse Felter dannes der et Zikzakmønster eller rude- eller lindseformede Felter. Denne eiendommelige Decoration staaer utvivlsomt i Forbindelse med det fordybede Trekantmønster, som ofte forekommer, navnlig ved ældre Former fra den yngre Bronzealder.

207—209 forekomme særdeles almindelig i den yngre Bronzealders Grave sammen med ældre Former. Der kjendes flere Hundrede Stykker. 210 er derimod sjælden, kun foreliggende i Mus. f. nord. Olds. i c. 13 Exemplarer. 207 og 208 forekomme fremdeles undertiden ved Siden af den ældre Bronzealders yngre Former, og 208—210 træffes ikke sjælden i Forbindelse med den yngre Bronzealders yngre Former. Disse Knapper ere saaledes blevne anvendte i uforandret Form i Løbet af længere Tid.

De forekomme enkeltvis eller indtil 3 Stykker sammen, ofte med stærke Spor af Slid baade paa Over- og Underdel og navnlig paa Mellemstykket, som sædvanlig er slidt paa en egen Maade, idet Halvdelen er slidt fra den ene Side, Halvdelen fra den anden Side. De ere tilmed ofte trukne skæve, saa at Mellemstykket staaer skraat imellem de to Plader. Heraf fremgaaer det, at de have været knappede i et seigt og haardt Materiale, som har sluttet fast om Knappen fra to Sider og virket stærkt i forskjellig Retning. De kunne saaledes, paa samme Maade som 75—77, have været anbragte i Lædertøi, Bælte, Sværdrem el. lign.

211. Bronzenaale med rundt Hoved, ofte noget fladtrykt, tilspidset opadtil og med en mere eller mindre kjendelig Kant om Midten. Stilken er sædvanlig tværriflet nærmest ved Hovedet og svagt bøiet.

212. Bronzenaale med rundt Hoved som 211; men dette er i Toppen prydet med et rundt Felt, der er fordybet eller svagt fremtrædende og dannet af en eller to Kredse om et Punkt. Samme Ornament kan findes paa Siderne. Den let bøiede Stilk er omtrent som ved 213.

213. Bronzenaale som 212; men Hovedet bærer 5 stærkt fremtrædende, runde Felter eller Knopper. I Toppen findes ofte et større Felt med to fordybede Kredse; de 4 andre, som ere anbragte paa Siden, modstillede hinanden 2 og 2, ere stedse mindre, med kun 1 Kreds. Den buede Stilk er nærmest ved Hovedet trind og skraat riflet; længere nede er den oftere flad, med firkantet, ovalt eller trekantet Gjennemsnit, og ornamenteret fortil enten med Længdelinier, ved hvilke Rækker af Trekanter eller Punkter, eller med skraatliggende Tværbaand. Der haves desuden et Stykke i Guld.

214. Bronzenaale som 213; men Knopperne paa Hovedet træde langt frem som runde Stænger med glat eller fordybet Endeflade, og selve Hovedet træder tilbage eller forsvinder mellem Korsarmene. Mulig har Mellemrummet mellem disse oftere været fyldt med en nu tabt Masse, saaledes at ogsaa disse Naale have havt et trindt Hoved med noget fremtrædende Knopper. Stilken er omtrent som ved 213.

211—214 ere knyttede til hinanden ved Mellemformer. Længden vexler mellem $6^1/_2$ og $11^1/_2$ Cm. Disse Naale forekomme ret almindelig i den yngre Bronzealders Grave, ofte i Forbindelse med ældre Former, sjælden med yngre Former. I Mus. f. nord. Olds. opbevares over 50 Stykker. De synes at udgjøre Led i en fortløbende Udvikling, saaledes at 211 er den ældste Form. Denne synes atter at være udgaaet fra den ældre Form 119.

Meklenburgische Jahrbücher, 51, 21.

215. Bronzenaale med fladt Hoved, fra hvis Midte der hæver sig en trind, i Enden flad eller fordybet Tap,

som sikkert har været omgiven af en nu tabt Masse. Hovedet kan saaledes oprindelig have havt lignende Form som ved 213—214, med hvilke disse Naale i ethvert Fald ere nær beslægtede. De foreligge kun i nogle enkelte Exemplarer.

216. Bennaale, trinde, spidse, lige afsluttede ved Hovedet og her oftest prydede med indskaarne Zirater, Trekanter, Firkanter og Zikzakbaand udfyldte med Streger. Længden: indtil 22 Cm. Disse Naale forekomme ikke sjælden i den yngre Bronzealders Grave.

217. Bronzeringe, dannede af et tyndt, 1—1½ Cm. bredt, med Længdestriber prydet Baand, som i den ene Ende afsluttes i en smal Krog, der griber ind i et Hul tæt indenfor den anden, lige afskaarne Ende. Bredden er 3—5½ Cm. Disse Ringe kjendes kun i faa Exemplarer, hvorfor deres chronologiske Plads er noget tvivlsom. Der er i en Grav fundet to saadanne Ringe liggende, hvor Hovedet havde havt sin Plads, een til hver Side; de kunne saaledes antages at have været Øreenringe. En lignende Form kjendes fra England.

Sehested, Archæologiske Undersøgelser, Kjøbenhavn 1884, 50. Evans, 392.

218. Bronzeringe, dannede af et smalt, tyndt Baand, der er smallere mod de afrundede Ender. Der foreligger 2 Par, fra Urnegrave, c. 2 Cm. vide.

219. Smaaringe af Bronze, ½—1¼ Cm. brede, 1¼—2 Cm. vide, sluttede, flade indvendig og profilerede udvendig paa forskjellig Maade, med Linier eller fremtrædende Baand. De forekomme ikke sjælden i den yngre Bronzealders Grave i et eller et Par Exemplarer og kunne have været anvendte som Smykkeringe, Beslag til Skafter eller paa anden Maade.

220. Spiraloprulninger af smalle, tyndere eller tykkere Bronzebaand, med en eller flere Omgange og ½-2 Cm. vide. De have oftest Præg af at være dannede paa tilfældig Maade ved Sammenbøining af Brudstykker af Baand, som egentlig have havt anden Bestemmelse. Saadanne Ringe forekomme oftere i den yngre Bronzealders Grave i et eller et Par Exemplarer og kunne være anvendte paa forskjellig Maade som Smykkeperler, Fingerringe el. lign.

220 a.* Smaaringe af Guld som 220, sammenbøiede af et smalt, uregelmæssigt Baand, c. 2 Cm. store. Der foreligger kun enkelte Stykker. Deres Anvendelse og chronologiske Stilling indenfor Bronzealderen kan ikke bestemt angives.

221. Smaaringe af Bronze, runde, ½—2 Cm. store. De ere dannede af en ganske fin eller en tykkere Traad, en trind eller firkantet Stang, et Baand, der er fladt, hvælvet eller kantet udvendig, eller hvælvet paa begge Sider og saaledes af lindseformet Gjennemsnit, og de ere enten sluttede og støbte eller aabne og sammenbøiede. I sidste Tilfælde kunne Enderne gaa lidt over hinanden, og Ringene have da ofte Præg af at være dannede paa mere tilfældig Maade, af Brudstykker af Traade, Baand eller Stænger, som have havt anden Anvendelse.

Disse Ringes Bestemmelse kan ikke nærmere angives. De mindre kunne have været baarne som Perler paa en Snor; de større kunne have været anvendte som Fingerringe, som Forbindelser mellem Baand og Remme, som Beslag paa Skafter og paa anden Maade. De forekomme hyppig enkeltvis eller i flere Exemplarer i den yngre Bronzealders Grave.

222. Smaaringe af Bronze, 1—1½ Cm. brede og vide, sluttede, glatte indvendig og profilerede udvendig, med et bredt, hvælvet Baand ved Midten og smallere Baand ved Kanterne. Disse Ringe, som ikke ganske sjælden forekomme i den yngre Bronzealders Grave, have sandsynligvis tjent som Beslag paa Skafter til Syle, Knive el. lign.

223. Tre under en Trekant sammenstillede Bronzeringe, der ere forenede i Støbningen. I Midten findes der oftest et lille, rundt eller trekantet Hul, og til en af Ringene er der undertiden føiet en lille Ring paatværs af de andre. Disse Ringe forekomme sjælden, undertiden i Forbindelse med ældre Former fra den yngre Bronzealder. Størrelsen er 2½—5½ Cm. En enkelt Gang er der til en saadan Ring fastgjort en fin Læderrem; den har saaledes sandsynligvis været anvendt til Ophængning ved Dragten af mindre Brugsgjenstande eller til Paaklædningen.

224. Runde, stærkt hvælvede Plader af tyndt Bronzeblik med ombøiede Spidser paa Bagsiden, hvorved de have været fæstede i Læder el. lign., 1—2 Cm. store. Disse Plader forekomme i flere Exemplarer i enkelte Fund fra den yngre Bronzealder. Lignende Stykker kjendes fra Tydskland og Frankrig.

Montelius, Tidsbestämning, 44. Chantre, Age du Bronze, Pl. LXII. Archiv f. Anthropologie, XV, 305.

225. Flade Bronzestykker med to modstillede, smaa Øskener til Fastbinding. De have Form af runde eller aflange Ringe, eller dannes af et undertiden zirlig foldet Baand, eller af en Plade med gjennembrudt Mønster og oftest svagt bøiet efter Længden. Længden er 2½—4 Cm. Saadanne Stykker forekomme ikke ganske sjælden i jydske Fund, undertiden i Forbindelse med den ældre Bronzealders yngre Former, men dog navnlig i den yngre Bronzealders Grave. Mærkerne af Slid i Øskenerne vise, at disse Bronzestykker have været fastbundne, sandsynligvis som Forbindelse mellem Baand eller Remme eller paa lignende Maade.

226. Ringe af Rav, runde, oftest noget flade og kantede, ½—1½ Cm. tykke og indtil 5 Cm. store.

227.* Perler og andre Hængesmykker af Rav af forskjellig og undertiden uregelmæssig Form.

226—227 forekomme sjælden, i et eller faa Exemplarer, i den yngre Bronzealders Grave. Se 65a og 117.

228.* Ringe af Ben, 1½—2 Cm. store, snart af firkantet Gjennemsnit, snart trinde. De findes alene eller sammen med 229—233, snart kun i enkelte Exemplarer, snart i større Antal, indtil 23 Stykker.

229. To, tre eller fire sammenhængende Ringe af Ben af lignende Størrelse som 228. De foreligge kun i enkelte Exemplarer, fundne i Grave fra den yngre Bronzealder sammen med 230 flg.

230. Korsformede Stykker af Ben, gjennemborede i Midten og prydede paa den ene Flade med indskaarne Streger, ½—4 Cm. store. Undersiden er flad eller, efter Benstykkets naturlige Form, fordybet. Oversiden er flad eller hvælvet. De forekomme oftere sammen med 228-233, snart i ganske faa Exemplarer, snart i større Antal, indtil 50 Stykker.

231. Runde, flade Skiver af Ben, c. 2 Cm. brede, gjennemborede i Midten og undertiden prydede paa den ene Flade med indskaarne Streger. De forekomme enkeltvis i den yngre Bronzealders Grave, oftere sammen med 228—233.

232. Trinde Benstykker, gjennemborede efter Længden og i Siden. Der foreligger kun 2 Stykker, det ene fundet sammen med andre Bensager, 228—233.

233. Aflange Benstykker, udskaarne af en Rørknogel og derfor hule paa Undersiden og med hvælvet Overside, som undertiden er prydet med indskaarne Mæanderbaand. I den ene Ende findes en stor, rund Aabning, ved hvilken der sees en eller, ved de større Stykker, flere Gjennemboringer. Der foreligger i Mus. f. nord. Olds. kun 6 Stykker, 9—17 Cm. lange, 1—3 Cm. brede, de fleste i Fund med andre Bensager, 228-232.

228—233 forekomme i Mus. f. nord. Olds. i 16 Fund fra Jylland, af hvilke kun enkelte ved Siden af Bensagerne indeholde nogle mindre Metalsager fra den yngre Bronzealder. De kjendes kun fra Urnegrave. Et af Fundene, hvori flere, kun halvt færdige Sager, maa opfattes som et Værkstedfund. Disse Bensager synes at have udgjort samlede Sæt, hvori 229, 232 og 233 forekomme i et enkelt Exemplar, 228 og 230 i større Antal. De have sandsynligvis været anbragte ved Klædningen som et Slags Smykker.

Nord. Tidsskr. 2, 266.

Lerkar. Næsten alle de Lerkar, som kjendes fra den yngre Bronzealder, ere fundne i Grave. Bortseet fra enkelte Stykker af visse Former, der ere fundne nedlagte som Gravgods (263, 267, 268), have de alle, store og smaa, tjent som Gjemme for Resterne fra Ligbaalet. De fleste, og navnlig alle de Kar, som have en snæver Aabning og ere forsynede med et egentligt Laag (271—275), ere sikkert tillige alene gjorte for at tjene som Gravkar. Blandt de øvrige, mere aabne, som kun findes dækkede med et Laag af tilfældig Art, en flad Sten, Bunden af et Lerkar eller et rundt tilpasset Potteskaar, kan der derimod findes Kar, som oprindelig have været bestemte til at bruges som Madkar, og det Samme gjælder om de Skaale (237 og 243), som undertiden dække over Urnen. Nogen bestemtere Grænse kan der næppe drages mellem Huskar og Gravkar.

Det følger af Lerkarrenes ensartede Bestemmelse, at Formerne ikke ere meget afvexlende. Hovedmassen er Krukker; Kander og Skaale forekomme sjælden. Formerne ere simple og lidet udprægede; kun ganske enkelte have kunstnerisk Værd (234, 237, 245). Ornamenteringen er sjælden og yderlig fattig. Paamalede Farver forekomme ikke; men de mange Farvenuancer, fra sorte og mørkt brunlige til lyst graalige og rødlige, skrive sig mulig for en Del fra en forskjellig Behandling af Leret og en forskjellig Fremgangsmaade ved Brændingen. Der forekommer alle Overgange fra omhyggelig glattede og blankt afpudsede Kar til Stykker med meget ujævn Flade, og ligeledes findes der baade særdeles vel formede og godt brændte Kar og næsten uformelige og slet forarbeidede.

Da Gravkarrene ere fremgaaede af den lokale Industri i de enkelte Egne, hvor man længe kan have fastholdt de engang anvendte Former, og da der ikke for Lerkarrene saaledes som for Metalsagerne let kunde modtages nye, mulig langveisfra indførte Forbilleder, er det forstaaeligt, at de have et meget ensartet Præg. Lerkarrene fremtræde under faa, ikke meget varierede Former, og en skarpere Adskillelse mellem dem vil ikke let kunne gjennemføres. De fleste almindeligere forekommende Former falde dog under visse Grupper (234—242, 243—252, 253—262, 263—266), indenfor hvilke de stærkere profilerede og bedre Former synes at være mere oprindelige, idet de i det Væsentlige uforandrede forekomme imod Syd, idetmindste indtil Mellemtydskland, medens de mere afslebne Former, som næppe forekomme ud over Nordtydskland, turde være senere Udviklinger. En bestemtere Henførelse af de forskjellige Former til den yngre Bronzealders tidligere og senere Afsnit er imidlertid endnu næppe mulig. Heller ikke synes der at kunne paavises en Forbindelse med ældre Former i Norden, hvad der sikkert kunde bero paa, at Karrene fra det nærmest forudgaaende Tidsrum, den ældre Bronzealder, endnu kun foreligge i ringe Antal; ikke usandsynligt er det dog, at flere nye Former ere modtagne sydfra samtidig med, at den nye Gravskik,

Ligbrændingen, ved hvilken disse Kar benyttedes, vandt Udbredelse i Norden. Den hele Forandring, som disse Former derefter ere undergaaede i Danmark, har kun bestaaet i en Udjævning af Profileringerne og en Omdannelse af de mere sammensatte Former til simple, rummelige Beholdere, tjenlige til Gjemme for de brændte Ben.

Ann. f. nord. Oldk. 1844-45, 317. Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 305. Undset, Jernald. Begynd. 329. G. H. Stråle, Grafkärl, Stockholm 1873, 99. Meklenburgische Jahrbücher, 51, 8. H. B. Geinitz, Die Urnenfelder von Strehlen und Grossenhain, Cassel 1876. Physik. ökonom. Gesellsch. Königsberg, XXVII, Tab. 3 flg. Voss u. Stimming, fl. St. Anthropolog. Gesellsch. Wien, Mittheil. XIX, Tab. III.

234—237. Kar, hvis Underdel bøier afrundet, mere eller mindre stærkt ind mod Overdelen, som er lige opstaaende, indadskraanende eller indbuet. Ved Overgangen mellem Over- og Underdel findes ofte et eller to, sjælden fire Ører eller Knopper, eller i Stedet herfor et Ornament. De ere oftere omhyggelig formede og have glat Overflade, og kun sjældnere viser Underdelen den samme ru Flade, som er omtalt ved 253—260. Et egentligt Laag forekommer sjælden.

Der findes mange Variationer, efter som Adskillelsen mellem Over- og Underdel er mere eller mindre stærkt fremtrædende, efter Sidens større eller mindre Skraaning mod Munding og Bund, og efter de forskjellige Forhold mellem Høide og Bredde. Den samme Grundform findes ved Skaale (237), fra 10 Cm. høie, og ved Krukker, 10—33 Cm. høie. Disse Kar ere ikke almindelige.

238—242. Krukker af lignende Bygning som 234—37; men Over- og Underdelen skilles kun ved en let Indsnøring eller ved indridsede Linier. Bredden kan ligge ved Midten (238—39) eller lavere (240), og Siden falder mere eller mindre kjendelig indad mod Mundingen, hvis Kant oftest er let udbøiet. Bugen er undertiden stærkt indsnævret mod den lille Bund (242). Ved Overdelen kan der findes et eller to modstillede Ører eller i Stedet herfor Knopper. Laag forekommer ofte. Høiden vexler mellem 15 og 38 Cm.

Disse Former synes at være udgaaede fra 234—35 ved en Udjævning af Indsnøringen mellem Over- og Underdel. 238—239 forekomme almindelig og under mange Variationer efter det forskjellige Forhold mellem Høide og Bredde. 240—242 ere sjældne i udpræget Form.

243. Skaale, 8—11 Cm. høie, med et Øre ved Mundingen. Over- og Underdel mødes i en mere eller mindre stærkt fremtrædende Kant ligesom ved Krukkerne 244 flg., til hvilke disse Skaale synes at svare, ligesom 237 svarer til 234 flg. Disse Kar forekomme sjælden.

244—246. Kar med Over- og Underdel, som mødes i en mere eller mindre fremtrædende Kant, hvorfra Siden, der er lige eller svagt indbuet, falder mere eller mindre stærkt indad mod Munding og Bund. Overkanten er ofte let udbøiet. Den største Bredde er ved Midten eller nærmere ved Munding eller Bund. Udsiden er glat afpudset, eller Underdelen (246), meget sjælden tillige Overdelen (244), viser samme ru Flader, som er omtalt under 253—260, ofte tillige med jævnsides løbende Striber, frembragte ved Indtryk af Fingerenderne (253). Sjælden er Underdelen i Stedet herfor prydet med indridsede Streger. Et egentligt Laag forekommer kun ved de Kar, som have en snæver Munding. Ører findes ikke.

Disse Kar forekomme almindelig, i forskjellig Høide — 15—68 Cm. — og med meget afvexlende Forhold mellem Høide og Bredde ved Munding, Bug og Bund. At de mere lave, aabne og skaalformede Kar og de høie, lidet aabne og krukkeformede maa betragtes som væsentlig samme Form, skjønnes af de mange Mellemformer, som nærme sig mere eller mindre til disse Yderled i den hele Række.

247—252. Krukker, hvis Side er jævnt buet fra Munding til Bund eller mere lige skraanende opadtil og nedadtil, og med en mere eller mindre afrundet eller kantet Bug. De ere slanke eller udbugede, med den største Bredde i Midten eller noget lavere. Mundingens Kant er oftest lidet, ved 252 bredt udadbøiet. Ved Kar som 251 kan der ved Mundingen findes aflange Knopper, og meget sjælden forekommer der ved Kar som 248 to store Ører foroven eller ved Midten. Laag forekommer almindelig. Høiden vexler mellem 16 og 40 Cm.

247 og 249 ere særdeles almindelige, 248 og 251 forekomme hyppig, 250 og 252 ere sjældne og kjendes i udpræget Form hidtil navnlig fra Møen og Bornholm. De synes alle at være fremgaaede af Former som 238—242 og 244—246 ved en fortsat Udjævning af Profileringen, og de ere knyttede til disse mere oprindelige Former og til hverandre ved mange Mellemformer.

253—260. Krukker, hvis Side er svagt udbuet fra Munding til Bund, dog ofte tillige noget indbuet under Mundingen, og af omtrent samme Bredde foroven og forneden eller dog kun lidt smallere i Bunden. Ikke sjælden er der, snart tæt under Mundingen, snart længere nede paa Siden anbragt to (259) eller tre (255) runde eller aflange Knopper til Støtte for Haanden, eller der findes ved Mundingen en Række saadanne Fremspring (253). Naar Karret er noget smallere ved Mundingen (256, 259), er det ofte dækket med Laag. Udsiden er ofte ru, undertiden meget ujævn (255, 258), ikke sjælden med nedadløbende Striber, dannede ved Indtryk af Fingrene (253); indvendig er dog Karret altid glat afpudset, ligesom stedse under Bunden og ofte ogsaa udvendig nærmest ved Munding og Bund. Den ru Udside kan da ikke antages at hidrøre fra Mangel paa Dygtighed

eller Omhu ved Forarbeidningen; det har sandsynligvis hermed været tilsigtet, at Karret skulde kunne bæres sikrere. En egentlig Ornamentering forekommer sjælden og da kun af den simpleste Art, idet Udsiden er fyldt med Indtryk af Fingerspidserne i det vaade Ler (257). 256, 257 og 258 forekomme særdeles almindelig; 253, 255 og 259 ere ikke sjældne; 254, med et Øre, kjendes kun i faa Exemplarer. Høiden vexler mellem 11 og 37 Cm.

261—262. I det Hele som 253—260; men den øverste Del af Siden er noget indbuet eller indad skraanende efter en bestemt Linie. Med eller uden Ører eller Knopper, anbragte tæt under Mundingen. Disse Kar ere ved Mellemformer knyttede til 253—260.

263. Kar med rundet Bug og lang Hals, ved hvilken et større Øre. Om Bugen sees oftere et Ornament, dannet af skraatstillede Streger. Laag forekommer undertiden. Høiden er 20—26 Cm. Der findes jævne Overgange mellem disse temmelig sjældne Kar og Former som 240, og paa den anden Side er Slægtskabet med 264—266 umiskjendeligt. De have snart tjent som Beholdere for brændte Ben, snart ere de fundne nedlagte som Gravgods ved Siden af et større Kar, som indeholdt Benene.

264—266. Kar med rundet Bug og kort Hals, ved hvilken en stor Hank. Om Bugen findes oftere et Ornament som ved 263. Laag forekommer ikke. Høiden er 16—20 Cm. Disse i Danmark sjældne Former forekomme imod Syd indtil Ungarn.

267—268. Kopper med lige, skraanende eller buet Side, med eller uden Øre, af tarveligt Arbeide og af ringe Størrelse, 5—10 Cm. høie. De forekomme sjælden, snart anvendte som Beholdere for de brændte Ben, snart nedlagte som Gravgods.

269. Saakaldte »Husurner«, oventil lukkede Kar med en firkantet Aabning i Siden, lukket med en løs Plade. Der kjendes kun fire Stykker fra Danmark.

Disse eiendommelige Kar, som alene have kunnet tjene som Beholdere for Resterne fra Ligbaalet, ere beslægtede med de gjennem Tydskland indtil Italien forekommende Kar, som tydelig ere Efterligninger af en Hytte.

Sitzungsberichte d. königl. preuss. Akademie d. Wissensch. zu Berlin, 1883, 985. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1885, 166.

270. Kister, firkantede med afrundede Hjørner eller ovale og forsynede med Laag. De forekomme meget sjælden. Længden: indtil 30 Cm.

271—275. Laag til Gravkar, dannede af en flad Lerplade med afrundet Kant (271) — en mere eller mindre hvælvet Plade, hvis Kant har nøie passet til Karrets Munding eller har sluttet om den (272) — en flad Plade, omgiven af en stærkt fremtrædende Kant, som omslutter Karrets Munding (273) — en flad Plade med indad skraanende Kant, som passer ind i Karrets Munding (274) — en flad eller hvælvet Plade, hvis Kant dækker eller omfatter Karrets Munding og med en indvendig høiere eller lavere Fals (275).

Yngre Former.

Medens adskillige af de Former, som træffes ved den yngre Bronzealders Begyndelse, i mindre Grave og ved Resterne fra Ligbaalet, maa antages at have været i Brug indtil Bronzealderens Slutning, bleve mange andre efterhaanden afløste af nye Former, som saa ofte forekomme sammen og saa sjælden i Forbindelse med de ældre Former, at de maa sammenfattes under en egen Gruppe som yngre Former.

Det er for en stor Del Sager af samme Art som de ældre, kun med saadanne Forskjelligheder i Formen, som fremkomme ved Gjentagelse og fortsat kunstnerisk Behandling af de samme Motiver. Adskillige ere dog af hidtil ukjendt Form, dels Nydannelser paa nordisk Grund, dels Efterligninger af nye, fremmede Forbilleder, og ved Siden af alle disse Sager, som maa antages at være forfærdigede i Norden, forekommer der et ikke ringe Antal indførte Stykker. Af Enkeltheder i Formen, som ere eiendommelige for dette Tidsafsnit, kan navnlig anføres: Afslutninger og Udsmykninger med oprullede Baand og Traade (som ved 284 og 295), løsthængende Ringe og Bronzekvaster (283, 287), og Forbindelser af glatte Knopper eller Baand og tværstribede Mellemstykker (283, 331, 333).

Ornamenterne ere prægede af en egen Stil, som spores allerede ved flere af de ældre Former, men først her træder fuldt udviklet frem. Hovedelementet dannes af fintpunzlede, jævnsides løbende Linier, som danne simpelt eller kunstig bøiede Baand, ofte i rige Sammenstillinger. Ved Siden heraf anvendes fortsatte Tvær- og Skraabaand, Rækker af Buer, S-Figurer, Kredse og ofte Billeder af Skibe, Alt sædvanlig udført med flere, jævnsides løbende Linier. Fremdeles forekommer der, især langs med disse Ornamenter, Rækker af Punkter, Spidser og navnlig Dobbeltpunkter, hvilket sidste Motiv først her findes almindelig anvendt.

Der foreligger i Mus. f. nord. Olds. c. 70 Gravfund, som indeholde flere Sager, der enten alle eller for største Delen ere af yngre Stil. I enkelte af disse Fund forekommer der Gjenstande, som synes at være forarbeidede med Jern-Instrumenter. Disse Sager tilhøre sydpaa den begyndende Jernalder, og paa samme Maade berøre enkelte af de yngre Former den ældste Jernalder i Norden.

276. Bronzedolke og Miniatur-Sværd, hvis Fæste afsluttes, ikke ved en Knap, men ved et Tværstykke med indad krummede eller oprullede Ender, imellem hvilke der kan findes en Spids i Forlængelse af Grebet. Klingen, som undertiden er ornamenteret, er støbt i Et med Fæstet og afsluttes mod dette under en lige Linie eller en aaben Bue. Grebet kan være omviklet med Guldtraad eller prydet med oprullede Traade som ved 284. Længden er 7—35 Cm.

277. Tveæggede Bronzeblade som 276; men Grebet er ved Enden spaltet i to udad bøiede og oprullede Traade.

278. Tveæggede Bronzeblade som 277; men Grebet er spaltet i længere Traade, som ere bøiede paa forskjellig Maade frem og tilbage, førend Enderne ere oprullede.

278 a.* Tveæggede Bronzeblade som 278; men Grebet er spaltet i endnu længere Traade, som ere bøiede tilbage ved Siden af Grebet og oprullede ved Enden ganske som ved 285.

276—278 foreligge i Mus. f. nord. Olds. i over 20 Exemplarer, af hvilke 5 ere fundne i Forbindelse med Mandssager fra den yngre Bronzealder. Skjøndt Æggene sædvanlig ere omhyggelig tildannede og skarpe, synes de fleste af disse Stykker ikke at være brugelige som Vaaben eller som Knive, hvorfor de maa antages at være Miniatur-Sværd, alene bestemte til at nedlægges som Gravgods. De kunne være Efterligninger af Sværd som 392—393.

Antiqu. Tidskr. 1843-45, 18.

279. Tveæggede Bronzeblade med lang Grebspids. Bladet er tendannet og rigt udstyret med punzlede Ornamenter, navnlig Rækker af Smaabuer og, paa Grebspidsen, skraatliggende Tværbaand. Der foreligger i Mus. f. nord. Olds. mindst 10 Stykker, og flere vides at være fundne i Forbindelse med Mandssager af den yngre Bronzealders senere Former. Længden er 10—23 Cm. Disse smukt formede og omhyggelig forarbeidede Stykker maa ligesom de ældre, simplere Former 179 antages at have været anvendte som Pilspidser.

280. Bronzekniv med Dølle til Optagelse af Skaftet. Der kjendes kun eet Exemplar fra Danmark.

281. Bronzeknive med en trind eller firkantet Skaftspids udgaaende fra et riflet eller profileret Led, mod hvilket Skaftet har sluttet. Bladets Ryg er stærkt udbuet henimod Skaftet og undertiden tillige tilbagebøiet mod Spidsen. Der foreligger kun 3 enkeltvis fundne Stykker.

280—281 forekomme mod Syd indtil Mellemeuropa og det nordlige Italien, hvorfra der kjendes talrige Exemplarer. De i Danmark fundne Stykker maa saaledes antages at være indførte.

Chantre, Age du bronze, I, 69; II, 180. Mortillet, Musée préhist. LXXIX. Lindenschmit, II, 8, 2. Keller, 7. Bericht, 14. Gross, 46. Annales de la Société archéolog. de Namur, VII, 259, Pl. I.

282. Bronzeknive, hvis Ryg oftest er jævnt buet gjennem hele Længden, sjældnere tilbagebøiet henimod Spidsen, og hvis Æg er afsluttet mod Grebspidsen ved et dybt Indsnit. Ved Skaftenden findes sædvanlig et Naglehul. De ere i Sammenligning med de ældre Knive 182 oftest temmelig raat formede, men stærke og undertiden udstyrede med Skibsornamenter og Bølgelinier paa Bladet. Længden er sædvanlig 10—23 Cm. Disse ikke almindelig forekommende Knive foreligge i 8 Gravfund og Depotfund sammen med yngre Former. Se 182.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 233.

283. Bronzeknive med Skaft, som afsluttes i en Tværstang med oprullede Ender, ved hvilke der kan være anbragt aflange Hængeplader (420). Bladets Ryg er sjældnere lige eller jævnt buet; oftest bøier den tæt indenfor Grebet noget udad, derefter indad og atter ud, som ved 284. Paa den ene eller paa begge Sider af Bladet findes ofte Ornamenter: Skibs-, Bølge- eller S-formede Zirater. Grebet er oftest tværriflet med en Knop ved Midten. Størrelsen vexler mellem 8 og 17 Cm. Stærkt slidte Exemplarer forekomme undertiden. Der foreligger c. 20 Stykker, af hvilke 4 fra Grave sammen med yngre Former.

284. Bronzeknive som 283, men uden Midtknop paa Skaftet og enten simple og af tarveligt Arbeide eller med forskjellige Decorationer anbragte ved Grebet, oprullede Traade o. lign. Imellem Spiraloprulningerne ved Skaftet kan der findes en Spids i Forlængelse af Grebet, ganske som ved 276. Stykker af denne Art, dog temmelig forskjellige i Enkelthederne, forekomme ikke sjælden, oftere i Forbindelse med yngre Former.

Undset, Jernald. Begynd. 321.

285. Bronzeknive af lignende Art som 284; men Spiraloprulningerne ved Skaftet ere bøiede tilbage ved Siden af dette. Der foreligger kun enkelte Stykker.

286. Bronzeknive af lignende Art som 285; men de Traade, hvori Grebet ender, ere forenede og bøiede paa eiendommelig Maade. Der kjendes kun et enkelt Exemplar.

284—286 synes ganske at svare som enæggede Knive til de tveæggede Stykker 276—278. Længden er 8—15 Cm. De større have sikkert været anvendte som Knive; men flere af de mindre synes at være for spinkle i Haandtag og Blad til at have kunnet tjene til virkeligt Brug. De ere sandsynligvis Miniatur-Stykker, alene bestemte til at nedlægges som Gravgods.

287. Bronzeknive med Skaft som ved 283; men dette afsluttes i en Ring, som undertiden er delt ved et Kryds, og hvori der kan være anbragt mindre Ringe eller Hængeplader (som 420). Længden vexler mellem 8 og 20 Cm. Stærkt slidte Exemplarer forekomme undertiden. Der foreligger c. 25 Stykker, af hvilke 4 ere fundne i Grave sammen med den yngre Bronzealders senere Former.

288. Rageknive af Bronze som 188—189; men Bladet er oftest bredere, tyndere ved Ryggen og mere lige afskaaret fortil mod Grebet, og dette dannes af en Traad, som er tilbagebøiet mod Bladets Ryg, saaledes at der dannes en Øsken, og derefter oprullet i en eller flere Vindinger. Store Partier af Bladets ene Side dækkes oftere af rige Ornamenter, dannede af jævnsides løbende Linier, derimellem navnlig: Billeder af Skibe, Bølgelinier, S-Figurer, Rækker af Buer samt Dyrefigurer og hellige Tegn, ligesom ved 188. Knive af denne Form, med en Længde af indtil 17 Cm., forekomme særdeles almindelig, hyppigst dog uden eller med tarvelige Ornamenter. De foreligge i mindst 22 Fund sammen med yngre Former, saaledes at de tør betragtes som senere Udviklinger af 186 og 188—190.

Montelius, Bronsåldern, 334. Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 223. Meklenburgische Jahrbücher, 51, 18.

289. Rageknive af Bronze, dannede af en tynd, aflang firkantet Plade, som er skraat afskaaren i en af Langsiderne, saaledes at der dannes et Slags Skaft. Til denne Side findes Æggen, til den modsatte Side Knivens Ryg. Der forekommer oftere fint indpunzlede Ornamenter, undertiden paa begge Sider, navnlig af samme Art som ved 288. Denne Form turde være fremkommen ved en Simplificering af den mere sammensatte Form 288 eller ved en Efterligning af Stykker, ved hvilke Grebet var afbrudt. Enkelte Stykker, som ere afrundede i den smalle Ende, ikke lige afskaarne, kunne betragtes som Mellemformer.

290. Rageknive af Bronze, som 289, men med et retvinklet Indsnit i Bladet, hvorved der dannes et Slags Skaft. Denne Form kan ikke bestemt adskilles fra 289, fra hvilken den synes at være udgaaet.

289—290 foreligge i henved 50 Exemplarer, 5—12 Cm. lange, af hvilke mindst 11 Stykker ere fundne sammen med den yngre Bronzealders senere Former. Se Henvisningerne under 17.

291—293. Rageknive af Bronze med mere eller mindre udbuet Æg og indbuet Ryg, ved hvilken der kan være anbragt 2—4 Ringe (292), eller sjælden et Slags Greb, der er formet og decoreret paa høist forskjellig Maade (293). Fladerne ere oftere prydede med Ornamenter, navnlig Tremolerstik, skrafferede Trekanter eller Kredse om et Midtpunkt, sikkert for en Del udførte med Jern-Instrumenter. Længden er 5—12 Cm. Af disse sjældnere forekommende Former foreligge mindst 8, tildels stærkt slidte Exemplarer i Gravfund sammen med senere Former fra den yngre Bronzealder.

294. Rageknive af Bronze, som 291—293, men trekantede, med en Ring anbragt ved det Æggen modsatte Hjørne. Denne Form er øiensynlig udgaaet fra 292, idet Udskæringen ved Ryggen under den fortsatte Efterligning blev meget lille og Kniven saaledes fik en trekantet Form. Der foreligger kun faa Stykker, 5—10 Cm. lange.

291 forekommer i nøie tilsvarende Exemplarer sydpaa indtil Mellemeuropa og i Frankrig. De i Danmark fundne Stykker maa saaledes antages at være indførte. 292—294 synes derimod at være hjemligt Arbeide.

Aarb. f. nord. Oldk. 1886, 219; 1876, 226. Undset, Jernald. Begynd. 333. Se fremdeles Henvisningerne under 17.

295. Niptænger af Bronze som 196, men med Traade, hvis Ender ere oprullede i Spiraler, udgaaende fra Siderne. Disse Niptænger, som kun foreligge i enkelte Exemplarer, maa sikkert henregnes til den yngre Bronzealders senere Del, da den samme Udsmykning med oprullede Traade forekommer ved andre Sager fra denne Tid (276, 284). Længden er $5^1/_2$—7 Cm.

296. Niptænger af Bronze som 196, men bredere ved Læberne, dels uden Ornamenter, dels rigt ornamenterede i samme Stil som 288—290, med brede, foldede Baand, Bølge- og S-Figurer, dannede af jævnsides løbende Linier. Ved Læberne findes der ofte 3 eller flere, indtil 6, opdrevne Buler eller i Stedet for disse inddreiede Kredse. Disse Niptænger have en Længde af $3^1/_2$—$11^1/_2$ Cm. med en Bredde af indtil $5^1/_2$ Cm. De forekomme meget almindelig, med jævne Overgange fra 196; mindst 11 Stykker foreligge i Gravfund i Forbindelse med den yngre Bronzealders senere Former. Om Anvendelsen og Literatur-Henvisninger se 18.

297. Niptænger af Bronze med lange, smalle Blade, der ere af omtrent samme Bredde ved Læberne og henimod Bøilen, som har Form af et kort Tværrør, hvorved Stykket kunde ophænges. Bladene ere oftest prydede med Længdestriber eller Rækker af Punkter eller Smaastreger. Længden er 7-10 Cm., Bredden $^3/_4$-1 Cm. Der opbevares i Mus. f. nord. Olds. mindst 8 Stykker, af hvilke enkelte ere fundne sammen med yngre Former.

298. Øreske af Bronze, bestaaende af en trind Stang med en lille Ske-formet Udvidelse i den ene Ende og med en Ring til Ophængning i den anden Ende. Der haves kun 1 Stykke, 11 Cm. langt.

299. Negle-Renser af Bronze, dannet af en, oftest vreden Stang, som i den ene Ende har en Ring eller et Øie til Ophængning og i den anden Ende er tyndt og

hult udslaaet og kløvet i to Spidser. Der foreligger 6 Stykker, 6—11 Cm. lange.

297—299 have utvivlsomt været bestemte til at anvendes ved Toilettet; de ere en enkelt Gang fundne sammen, forenede ved en Bøile, hvorved de kunde ophænges ved Klædningen. Lignende Former forekomme sydpaa indtil Mellemeuropa.

Antiqu. Tidskr. 1843-45, 20. Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 294. Undset, Jernald. Begynd. 319. Archiv f. Anthropologie, XV, 307. Anthropolog. Gesellsch. Wien, 1889, 101. v. Sacken, 89.

300. Bøilenaale af Bronze, ganske af Form som 418, men smaa, 5—7 Cm. lange, med jævnt hvælvede Plader uden Ornamenter og med Naalen fastgjort til Bøilen alene ved en Ombøining. Disse Miniatur-Naale, som, sammenlignede med 418, ikke skulde synes at være bestemte til virkeligt Brug, foreligge i Mus. f. nord. Olds. i mindst 7 Exemplarer, for største Delen fra Grave af den yngre Bronzealders Form. De have sandsynligvis alene været bestemte til at tjene som Gravudstyr.

301. Naale af Bronze med rundt, fladt eller noget hvælvet Hoved og med ombøiet Stilk. Det 3/4—3 Cm. brede Hoved er prydet med Kredse om et ofte noget fremtrædende Midtfelt og er undertiden guldbelagt. Kun ganske enkelte Stykker ere uden Ornamenter. Stilken er trind, ofte ornamenteret, navnlig med Tvær- og Skraabaand, som dog sædvanlig kun ere udførte paa Forsiden. Længden er 6—72 Cm.; dog findes kun de almindelig forekommende kortere Stykker, indtil en Længde af 32 Cm. i Grave; de længere og sjældnere ere alle fundne i Mark eller Mose. I 6 Gravfund og 3 Depotfund foreligge disse ofte meget smukt forarbeidede Naale i Forbindelse med yngre Former. De ere sikkert af nordisk Arbeide, omend Formen sandsynligvis er udgaaet fra fremmede Former som 315.

Montelius, Bronsåldern, 222.

302.* Naale af Bronze som 301; men Stilken er flad og Hovedet mindre, 1—1 1/4 Cm. bredt. Længden er 9—10 Cm. Disse Naale forekomme sjælden.

303.* Naale af Bronze med rundt Hoved som 301, men med lige Stilk. Det 3/4—2 Cm. brede Hoved er enten ornamenteret som 301, og da undertiden guldbelagt, eller — ligesaa hyppig — glat. Stilken er trind eller firkantet, stedse uden Ornamenter. Længden: 6—15 Cm. Disse ofte tarvelig forarbeidede Naale foreligge i Mus. f. nord. Olds. i talrige Exemplarer, af hvilke 5 i Gravfund sammen med yngre Former. De ere sikkert af nordisk Arbeide og høre tillige væsentlig hjemme i Jylland.

304. Naale af Bronze, hvis Hoved dannes af en, sædvanlig riflet Tværstang, 2—12 Cm. lang, af samme Tykkelse helt igjennem eller noget tilspidset mod Enderne, hvor der kan være anbragt smaa, runde Plader, indtil 1 Cm. brede, ganske som ved 322. Alle Enkelthederne ved Hovedet ligne saaledes ganske Stangknapperne 318 og 322. Den trinde Stilk udgaaer fra en glat Midtknop paa Tværstangen og er bøiet nærmest ved denne. Den er oftest ornamenteret paa Forsiden med skraatliggende Baand. Længden er 4—24 Cm.

305.* Naale af Bronze som 304, hvis Hoved dannes af en Tværstang med Endeplader, men med lige Stilk; i Hovedformen altsaa ganske stemmende med 417 og kun afvigende ved Størrelsen af Endepladerne paa Tværstangen. Længden er 3 1/2—8 Cm.

Stangnaalene 304—305 ere øiensynlig formede med Stangknapperne 318 flg. som Forbillede, og disse Former maa antages at være fremkomne i Norden. 304 foreligger i Mus. f. nord. Olds. i over 30 Exemplarer, af hvilke flere i Gravfund sammen med yngre Former. 305 forekommer sjælden.

306. Naale, dannede af en trind eller firkantet Traad, som er oprullet ved Hovedet i en flad Spiral med indtil 5 Omgange og indtil 2 1/2 Cm. bred. Stilken er snart bøiet under Hovedet, snart uden Bøining. Længden: 8—20 Cm. Af disse ikke almindelig forekommende Naale ere enkelte fundne sammen med yngre Former. Ved et Stykke af Guld har Spiralen ved en 10 Cm. lang Stang været forbunden med en anden lignende Naal.

307.* Naale af Bronze som 306; men Stilken danner foroven en stor Bue, saaledes at Hovedet hænger nedad ved Siden af den oftere delvis vredne Stilk. Denne Form svarer saaledes ganske til de store Stykker 414. Længden er 2—11 Cm. Denne sjældnere forekommende Form er undertiden truffen i Forbindelse med yngre Former.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 294.

308. Naale af Bronze, dannede af en trind Traad, som ved Naalens Hoved er fladt udslaaet og oprullet. Stilken danner en større eller mindre Bue under Hovedet. Længden: 9—11 Cm. Der foreligger kun enkelte Stykker, optagne sammen med yngre Former. Ganske tilsvarende Naale forekomme særdeles hyppig i Øst-Tydskland.

Physik. ökonom. Gesellsch. Konigsberg 1885, 114.

309. Naale af Bronze, hvis Hoved dannes af 2—4 kun lidet fremspringende Led, under hvilke Stilken kan være fint riflet eller sjælden vreden. Hyppig forekommende. Længden: indtil 17 Cm.

310*. Naale af Bronze, som 309, med oventil riflet Stilk, men uden særligt Hoved. Sjældne.

311. Naale af Bronze med lille, fladt Hoved, hvorunder et eller flere, lidet fremtrædende Led. Stilken er oftere vreden nærmest ved Hovedet og undertiden bøiet som ved 308 og 316. Længden: indtil 25 Cm. Hyppig forekommende.

312. Naale af Bronze med tykt, rundt Hoved, hvorunder der kan findes svagt fremtrædende Led. Stilken er oftere riflet eller vreden som ved 309 og 311. Længden: indtil 27 Cm. Ikke almindelige.

313. Naale af Bronze med tykt Hoved, der er profileret med 2—4 Indsnit og opadtil viser en fordybet Flade. Under Hovedet kan der findes fine Led, og Stilken kan være riflet. Længden: indtil 27 Cm. Ikke almindelige.

314. Naale af Bronze med hult, tragt- eller skaalformet Hoved, i hvis Midte der kan findes en fremstaaende Spids, omgiven af Kredse. Lignende Kredse sees undertiden udvendig. Stilken kan have fine Led under Hovedet som ved 311 og 313; den kan tillige være bøiet som ved 308 og 316. Længden: indtil 15 Cm. Sjældnere forekommende.

315. Naale af Bronze med fladt eller noget toppet Hoved, der er prydet med concentriske Kredse om det noget fremtrædende Midtparti. Et større Stykke af Stilken er profileret med smallere og bredere Baand. Længden: indtil 28 Cm. Ikke almindelig forekommende.

316. Naale af Bronze med stort, mere eller mindre vaseformet Hoved, udhulet foroven og undertiden med Øskener udvendig til Hængezirater. Stilken er lige eller bøiet. Længden: indtil 41 Cm. Der foreligger kun faa, indbyrdes ikke lidet forskjellige Stykker.

309—316 ere trufne i 22 Gravfund og Depotfund sammen med yngre Former. Tilligemed andre lignende Naale og med forskjellige Mellemformer danne de en egen Gruppe, som øiensynlig skriver sig fra Værksteder paa et begrænset Omraade, hvor der arbeidedes paa ensartet, fabriksmæssig Maade. Ganske tilsvarende Stykker kjendes fra talrige Fund sydpaa indtil Mellemeuropa, overalt sikkert indførte fra et sydligere Kulturcentrum.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 292. Undset, Jernald. Begynd. 460. Mortillet, Musée préhist. LXXXVIII. Voss u. Stimming, fl. St. Keller, 6, Bericht, 285. Physik. ökonom. Gesellsch. Kønigsberg 1886, 161. Meklenburgische Jahrbücher, 51, 21.

317. Naale af Bronze, hvis Hoved dannes af en rund, gjennembrudt Plade, 5—6½ Cm. bred, med en ydre og en indre Ring, forbundne ved Tværbaand. Ved Kanten er der, modstillet Naalen, anbragt 1—3 Øskener. Der foreligger fra Danmark kun 4 Stykker, sikkert alle indførte, idet ganske tilsvarende Naale hyppig forekomme i Vest- og Syd-Tydskland.

Aarb. f. nord. Oldkynd. 1876, 236. Chantre, Age du Bronze, I, 162; II, 187. Lindenschmit, I, 4, 4. Tröltsch, 36, 75. Chantre, Le Caucase, II, 64.

318. Stangknapper, hvis 1½—9 Cm. lange Stang er af samme Tykkelse ved Midten og ved Enderne eller oftere noget tilspidset mod Enderne, glat eller ofte tværriflet. Øskenen er forbunden med Stangen ved et kort Mellemstykke, og dens Aabning vender enten mod Stangens Ender eller, sjældnere, mod dens Længde. I Bronze forekommer denne Form meget hyppig; der opbevares i Mus. f. nord. Olds. over 60 Stykker. Af Guld kjendes 2 Stk. De foreligge i 9 Fund med yngre Former. Ved to Stykker er der i Øskenen fastgjort en Pincet, som ved Hjælp af Stangknappen har været ophængt ved Klædningen.

319. Stangknapper af Bronze som 318, men hule og af samme Tykkelse ved Midte og Ender, c. 1½ Cm. lange og indtil 1½ Cm. tykke. De kunne have omfattet en længere Stang af Træ el. lign. Kun 3 Stykker.

318 turde være Grundformen for hele Rækken 318—325, fremkommen ved en Efterligning i Metal af lignende Stykker, der bestode af en Stang af Træ eller Ben, om hvis Midte der var slynget en Snor. Der kjendes vel kun Stangknapper af Metal; men ved et saadant Stykke er Øskenen en tydelig Efterligning af en Snor, og der haves en Stang af Bronze ganske som ved 318, uden Øsken, men med en Indsnøring om Midten, bestemt til Fastbinding af en Snor. Stangknapperne forekomme ofte parvis og have da sandsynligvis været anvendte som Lukke ved Klædningen eller Bæltet. Fremdeles have de tjent til at ophænge mindre Brugsgjenstande ved Klædningen (jvfr. 318 og 324), til at fastgjøre Enden af en Kjæde (jvfr. 327) o. lign. Disse Former kjendes kun fra Norden og maa være dannede der.

320*. Stangknapper af Bronze som 318, men med et indtil 7½ Cm. langt Mellemstykke mellem Tværstang og Øsken. Dette Mellemstykke er tværriflet; naar det er længere, findes glatte Knopper anbragte i nogen Afstand fra hverandre. Der foreligger c. 15 Stykker, enkelte Gange i Grav- og Depotfund sammen med yngre Former.

321.* Stangknapper af Bronze som 318, men med to modstillede, ensdannede Øskener ved Midten, hvis Aabninger vende mod Stangens Ender. Længden: indtil 8½ Cm. Kun 2 Stykker.

322. Stangknapper af Bronze som 318, men med en lille Udvidelse ved Stangens Ender eller en større, flad Skive, indtil 1½ Cm. bred. Disse Knapper foreligge kun i faa Exemplarer.

323. Stangknapper af Bronze som 318, men med en let bøiet, glat Stang, ved hvis Ender der kan findes smaa Plader som ved 322. Kun smaa Exemplarer, 1½—2½ Cm. lange. Der opbevares i Mus. f. nord. Olds. c. 20 Stykker.

324*. Stangknapper af Bronze som 318, men med stor, oval Øsken anbragt i samme Retning som Stangen. Der kjendes mindst 6 Stykker, de 3 med en ihængt Pincet, som saaledes ved Hjælp af Stangknappen har

været ophængt ved Klædningen. De ere flere Gange optagne i Forbindelse med yngre Former.

325*. En Dobbeltknap af Bronze, dannet af to Stænger som ved 318, uden Øsken, men forbundne ved en 2 Cm. lang Tværstang, der udgaaer fra Midten af Stængerne. Kun 1 Stykke.

326. Maller, dannede af en tyk og firkantet eller en tynd, trind og da undertiden ved Midten vreden Bronzetraad med spiraloprullede Ender. Bredden: 2-6 Cm. Der foreligger kun 6 Stykker, mulig anvendte i Forbindelse med Stangknapper som 318. En beslægtet Form er 419.

327. Bronzekjæder, dannede af bevægelige Led, som ere formede og decorerede som 318—319, men hule og med to udløbende, i Midten sammenstødende Tapper eller en sluttet Bøile, som griber ind i det tilstødende Led. Der kjendes to indtil 75 Cm. lange Kjæder, afsluttede i en Stangknap som 318, og en kort Kjæde, bestaaende af 3 Led, i hvis ene Ende der er ophængt en Niptang som 296, medens der i den anden Ende er indleddet en Stangknap som 318.

Montelius, Tidsbestämning, 155. J. Mestorf, Vorgeschichtliche Alterthümer, Hamburg 1885, 305.

328*. Armringe af Guld med Endeknopper som 401, men hule indvendig, idet de ere dannede af et tyndere eller tykkere Baand, hvis Kanter ere ombøiede indadtil. Undertiden er der indvendig lagt en tynd Bronzeplade til Forstærkning af Bøilen. Endeknopperne ere forenede eller adskilte og da mere eller mindre udhulede fra Fladen. Bøilen er 1/2—1 Cm. bred, Vidden 6—8 Cm. Der kjendes 7 Stykker, af hvilke 6 høre til Fund fra Grave og 4 ere optagne i Forbindelse med Mandssager af yngre Former.

329. Armringe af Bronze, af lignende Form som 328, dannede af en Bøile med Endeknopper. Bøilen er tyk, 1/2—1 1/2 Cm. bred, af samme Bredde gjennem hele Længden eller noget bredere ved Midten, snart firkantet, med Kanter indadtil og udadtil, snart trind, af lindseformet Gjennemsnit, flad indadtil og hvælvet eller kantet udad, eller hvælvet udvendig og hul indvendig. De massive eller hule Endeknopper kunne være halvkugleformede eller kegleformede, stødende sammen med Fladerne, eller de danne tilsammen en fladtrykt Kugle. Oftest ere Endeknopperne adskilte, dog sluttende nøie sammen; sjældnere ere de forenede i Støbningen. Naar Bøilen er flad indvendig, kunne ogsaa Kuglerne indadtil være fladt afskaarne. Disse Ringe ere oftest af oval Form, dog noget fladere til den Side, hvor Knopperne findes. Ornamenterne bestaa væsentlig i Længdestriber paa Bøilen og Tværbaand ved Endeknopperne. Der foreligger mange Variationer vexlende i Bredde fra 4 til 7 1/2 Cm. De større, som i det Hele ere sjældnere, forekomme kun undtagelsesvis i Grave, men oftere i Depot- og Votivfund; omvendt ere de almindeligere forekommende, mindre Ringe sjældne i disse Fund, men hyppige i Gravene. Disse Ringe ere trufne i Forbindelse baade med ældre og med yngre Former fra den yngre Bronzealder; dog synes de væsentlig at tilhøre det sidste Tidsafsnit.

329 a*. Armringe af Jern som 329. Der foreligger 4 Stykker i et Depotfund sammen med yngre Former.

330. Armringe af Bronze af lignende Form som 329, med indadtil flad eller hul, udadtil hvælvet Bøile, men endende i mindre, svagt hvælvede Knopper eller kun lidet bredere Partier, der ere adskilte eller, sjælden, forenede i Støbningen. Ornamenterne bestaa kun i Tværbaand ved Endeknopperne. Disse Ringe skille sig fra 329 kun ved, at Formen er mindre udpræget og Enkelthederne mere afslebne. Bredden er 3—6 1/2 Cm.; men hyppigere forekomme kun mindre Stykker, 4—5 Cm. vide. Ikke sjælden findes der Ringe, som ere gjorte mindre ved, at et Stykke er afbrudt og Enderne derefter ere bøiede sammen. Disse ikke sjældne Ringe forekomme baade sammen med ældre og med yngre Former fra den yngre Bronzealder; dog synes de væsentlig at tilhøre Periodens sidste Afsnit.

330 a.* Armringe af Guld af lignende Form som 330, c. 7 Cm. vide. Der kjendes kun 2 Stykker.

331. Armringe af Guld, dannede af et temmelig tyndt, udadtil hvælvet Baand, hvis Kanter ere ombøiede indadtil, snart saaledes at de mødes ved Midten, snart saaledes at Baandets indre Hulhed er synlig. Her sees undertiden en Bronzeplade, som tjente til at styrke det bøielige Guldblik. Ringens Ender ere lige afskaarne og udvendig prydede med punzlede Baand. Disse Ringe ere ovale, med et største indvendigt Tværmaal af 6 1/2-8 Cm. Baandets Bredde er 1/2—1 1/2 Cm. De foreligge i Mus. f. nord. Olds. i 7 Exemplarer, af hvilke 2 høre til Gravfund og Depotfund af yngre Former.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 233.

332. Armringe, dannede af et meget tyndt, hvælvet Bronzebaand, 1/2—1 1/2 Cm. bredt ved Midten og tilspidset mod Enderne, som ere oprullede udadtil. Langs med Kanterne løbe fint indridsede Linier, imellem hvilke der findes andre meget fine Stregzirater. Vidden er 4—6 Cm. Disse Ringe foreligge i Mus. f. nord. Olds. i 18 Exemplarer, de fleste hørende til 1 Gravfund og 2 Depotfund af yngre Former. En saadan Ring kjendes fra Østpreussen.

Physik. ökonom. Gesellsch., Königsberg 1888, Pl. I.

333. Armringe af Bronze, dannede af et sluttet, tykkere eller tyndere, udadtil hvælvet, indadtil hult Baand, 1/2—1 Cm. bredt, der aabner sig i 1 eller 2 Ringe, nærmest ved hvilke Baandet kan være tværstribet.

Bredden er c. 8 Cm. Af ialt 8 Stykker ere enkelte fundne i Forbindelse med yngre Former. Tilsvarende Ringe kjendes fra Østerrig.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 295. Svenska fornminnesfören. tidskr. V, 35.

334. Armringe, dannede af et c. 1/2 Cm. bredt Bronzebaand, der er fladt paa begge Sider, eller svagt hvælvet udadtil, og tilspidset mod Enderne, hvor det er oprullet i Spiraler, som ikke gribe om hinanden. Disse Ringe ere altid smaa, 3 1/2—5 Cm. vide, spinkle og af tarveligt Arbeide. Der foreligger kun faa Stykker, af hvilke nogle fra Grave af den yngre Bronzealders Form.

335.* Armringe af Bronze, dannede af et lignende smalt Baand som 334; men Enderne ere bøiede tæt sammen og derpaa kort ombøiede indad. Undertiden ere de dannede af et Brudstykke af et længere Baand. Bredden er sædvanlig c. 5 Cm. Disse tarvelige Ringe forekomme ikke sjælden i Grave af den yngre Bronzealders Form.

336*—337.* Dobbelte Spiralringe af Bronze, ganske svarende til Guldringene 4—5, idet de ere dannede af en trind Traad, hvis Ender ere forenede, undertiden saa nøie, at det er vanskeligt at paavise Stedet, hvor de ere samlede, hvorefter Baandet er lagt dobbelt og oprullet i Spiralform. Sjældnere er Traaden først sammenlagt dobbelt og Enderne derefter sammensnoede. Indenfor Enderne findes undertiden punzlede Tværlinier. Bredden vexler mellem 2 og 10 Cm., saaledes at de største passe til Armen, de mindste til Fingeren; men der forekommer tillige Stykker af Mellemstørrelse. I Almindelighed kan der dog skjelnes mellem Armringe, 336, og Fingerringe, 337.

338.* Enkelte Spiralringe af Bronze som 336—37 og ganske svarende til Guldringene 6. De have snart kun noget over een Omgang, saaledes at Enderne just gaa forbi hinanden, snart flere, undertiden mange Omgange, og Enderne ere snart lige afskaarne, snart afsluttede ved en Ombøining af tilfældig Art. Ikke sjælden synes de at være dannede af Brudstykker af Ringe som 336—37. Vidden er sædvanlig 1 1/2—2 1/2 Cm.

336—338 forekomme ofte i den yngre Bronzealders Grave og ikke sjælden i samtidige Depotfund, sædvanlig i Forbindelse med yngre Former. De synes saaledes henimod Bronzealderens Slutning at have afløst Guldringene 4—6 og have sandsynligvis havt samme Bestemmelse som disse ældre Ringe. De samme Former forekomme sydpaa indtil Mellemeuropa.

Berliner Gesellsch. Verhandl. 1890, 173.

339.* Kun i enkelte Bronzealders Fund er der forekommet Gjenstande af Jern. Et Knivsblad er optaget i Forbindelse med senere Former fra den ældre Bronzealder, og nogle Ringe (329 a) ere fundne sammen med den yngre Bronzealders senere Former. Fremdeles foreligger der i 3 Fund fra Periodens Slutning Sager, som henhøre til den ældste nordiske Jernalder.

Vedel, 280, 288.

Mark- og Mosefundene.

Mark- og Mosefundene indtage i den yngre Bronzealder en langt vigtigere Plads end i den ældre Tid, idet de baade ere talrigere og tillige indeholde langt flere Gjenstande, som enten aldrig eller kun undtagelsesvis ere forekomne mellem det sædvanlig tarvelige Gravudstyr. Foruden en Del Værktøi og Redskaber kjendes der fra disse Fund navnlig kostbare Kar, prægtige Vaaben og andet Krigsudstyr, samt større Smykker, af hvilke Sager Meget synes snarere at have været bestemt til at tjene som Offergaver til Guderne end til at anvendes i det virkelige Liv. Disse Fund give et langt fyldigere Kjendskab til Bronzealderens senere Afsnit end de mindre Brugsgjenstande, som sædvanlig nedlagdes i Gravene. Ved Siden af ikke faa enkeltvis fundne Gjenstande foreligger der henved 170 større og mindre Mark- og Mosefund fra denne Del af Perioden.

Ældre Former.

I en Række af 40 Depotfund foreligger der et betydeligt Antal af Former, som stedse findes i Forbindelse med hverandre, men aldrig eller kun undtagelsesvis optages sammen med Sager fra den ældre Bronzealder eller med den yngre Bronzealders senere Former. Enkelte af dem forekomme tillige undertiden i den yngre Bronzealders ældre Gravfund, og de have næsten alle ganske det samme Præg som de Former, der stadig forekomme i disse Fund. Flere slutte sig nemlig som yngre Udviklinger nøie til den ældre Bronzealders Former, og Ornamentiken frembyder i det Hele den samme Blanding, som kjendes fra de tilsvarende Gravfund, af ældre Motiver og af saadanne, som først fuldtudviklede træde frem i Bronzealderens yngste Afsnit. Denne Fundgruppe synes saaledes med Rette at kunne henføres til den yngre Bronzealders ældre Del.

Ægværktøi, Redskaber til Metalarbeide og Støbemasse. Kun faa Former af Ægværktøi og af Redskaber til Metalarbeide kunne betegnes som eiendommelige for det ældre Afsnit af den yngre Bronzealder (340—347). De andre Gjenstande henhørende til Bronzens Forarbeidning, som her ere behandlede (348—354), forekomme vel tildels ikke i tidligere Fund; men dette maa sikkert alene bero paa tilfældige Forhold, og paa samme Maade

maa disse Sager antages at have været brugte indtil Bronzealderens Slutning, selv om de ikke ere trufne i senere Fund. Saa sjælden forekommende Sager kunne ikke ventes bevarede fra alle Bronzealderens fire Afsnit.

340. Bronzeøxer med Skaftrør, Celter, af Hovedform som 136—137. Ved Skafthullet findes et tykt Baand, fra hvilket der udgaaer en Øsken. Æggen er af omtrent samme Bredde som Skaftenden. Ægfladerne begrænses til Siderne af buede Linier og ere mellem disse decorerede med 2—8 fremspringende og jævnsides løbende Lister, der bøie til Siderne og afsluttes omtrent ved Øskenen. Mellem Listerne og Baandet om Skafthullet kan der findes en Knop eller et Kredsornament. Længden: 5—13 Cm.

341. Celter, af Hovedform som 340, men sexkantede ved Skaftenden. Ægfladerne gaa helt op til Baandet om Skafthullet og ere decorerede med 1—4 mere eller mindre fremtrædende, lige og parallele Lister eller med 2—5 bredere eller smallere, fordybede Striber. Længden: 6—12 Cm.

341 a. Celter som 341, men firkantede, med glatte Sider og med en tyk Kant ved Skafthullet. Længden: 10—19 Cm.

342. Celter, som kun i Enkelthederne afvige fra 340—341. De ere af langstrakt Form, kun lidet bredere ved selve Æggen. Om Skafthullet løber et tykt Baand, fra hvilket der udgaaer en Øsken. Sædvanlig findes der ved denne et omløbende Baand, dannet af 2—4 fremspringende Linier. Ægfladerne afsluttes i en mere eller mindre fremtrædende Bue. Længden: 5-10 Cm.

340—342, som findes varierede paa forskjellig Maade, ere knyttede til hverandre ved Mellemformer, og der forekommer tillige mere bredæggede Stykker, som nærme sig til 380 flg. Ved disse sidste findes der oftere indvendige Støbesømme, medens saadanne yderst sjælden forekomme ved 340—342. Der opbevares i Mus. f. nord. Olds. 69 Stykker, foruden mange Fragmenter, som kunne henføres til Formerne 340, 341 og 342, omtrent lige mange af hver Form; af 341 a haves der kun 5 Stk. De fleste ere fundne enkeltvis; andre foreligge i 16 Depotfund sammen med ældre Former og i 1 med yngre Former. Disse Øxer synes saaledes at have afløst den ældre Bronzealders Celter 136—137, idet de nye Former maa antages at være indkomne fra Udlandet. Om disse Øxeblade have været bestemte til at tjene til Arbeidsbrug og ikke snarere til Skærpe for Kastevaaben el. lign., er vanskeligt at afgjøre, da Skafter ikke ere fundne bevarede. Den omhyggelig slebne Æg er oftere knækket, men særdeles sjælden kjendelig slidt som ved egentlige Arbeidsredskaber.

Se Literatur-Henvisningerne S. 21, under: Øxer.

343. Bronzeøxer med Skaftflige. Bladet er tykt og firkantet med 4 fremstaaende, rundt afskaarne og sammenbøiede Flige til Fastholdelse af Skaftet. En Øsken kan findes eller mangle. Skaftenden er sædvanlig uregelmæssig afbrudt; sjældnere viser den en Indskæring mellem sammenbøiede Tapper. Ornamenter findes ikke. Længden: indtil 17 Cm.

Disse i det Hele plumpe og simpelt forarbeidede Stykker ere undertiden kjendelig slidte og have sandsynligvis været anvendte som Arbeidsøxer. I Mus. f. nord. Olds. opbevares 28 Stykker, dels enkeltvis fundne, dels hørende til 3 Depotfund med ældre og 1 med yngre Former. Det er saaledes en i Danmark sjælden Form, indkommen fra Udlandet, hvor den findes særdeles almindelig, i Vesteuropa og sydpaa indtil Italien.

Chantre, Age du Bronze, I, 54. Cartailhac, 229. Mortillet, Musée préhist. LXXIV. Se fremdeles Literatur-Henvisningerne Side 21, under Øxer.

344. Save af Bronze, af omtrent samme Bredde, 1—2 Cm., gjennem hele Længden, svagt eller stærkere, undertiden meget stærkt buede og da altid saaledes, at Æggen er indbuet, Ryggen udbuet. De ere altid flade paa den ene Side, medens den anden Side oftest er hvælvet eller har en Midtstribe som Grænse for Skæftningen. Ved Ryggen findes fremstaaende Tapper til at fastholde Skaftet, og Bladets Ender ere ofte ombøiede. Æggen er oftere stærkt forandret ved Slid og Opskærpning. Medens Brudstykker ere særdeles almindelige (205), forekomme fuldstændige Stykker, indtil 18 Cm. lange, sjælden. Der opbevares i Mus. f. nord. Olds. c. 20 Stykker, dels enkeltvis fundne, dels i flere Depotfund fra den yngre Bronzealder. De maa saaledes antages at have afløst den ældre Bronzealders Save 149.

345. Af Støbeformer af Sten til Celter som 340 og 341 kjendes to Halvdele, den ene afbildet 345, den anden af Hovedform som 151, flad foroven og forneden og afrundet bagtil.

346. Af Støbeformer af Sten til Save som 344 kjendes 4 Halvdele. De ere firkantede og flade eller afrundede bagtil, hvor der ved et af Stykkerne findes en Øsken til det Baand, hvormed Formen blev sammenholdt under Støbningen. Den anden Halvdel af disse Former, som ikke er bevaret, maa indadtil have havt en fuldstændig jævn Flade, idet Savene stedse ere flade til den ene Side. Alle disse Former ere indrettede til samtidig Støbning af 3 eller 4 Stykker.

347.* Støbeformer til Knive som 182 og 186 ere udskaarne i Siden af to andre Former, til Celter (345) og til Save (346).

Antiqu. Tidskr. 1858—60, 279. Madsen, II Till. Se Literatur-Henvisninger S. 25, under: Støbeformer.

348. Hammere af Bronze, firkantede eller ovale, med massivt, svagt hvælvet eller kantet Næb og hule i den modsatte Ende til Optagelse af Skaftet. Under Skaftaabningen, som er forstærket med et fremspringende Baand, kan der findes en Indsnøring, undertiden prydet med ophøiede Tværbaand. Et Stykke er fundet med Rester af et Træskaft, som er bøiet under en Vinkel tæt ved Hammerhovedet. Længden er 5½—12 Cm. Disse Stykker ere ved deres Vægt og Form vel skikkede til at anvendes som Hammere til Behandling af det støbte Bronzestykke. Der foreligger i Mus. f. nord. Olds. ialt 9 Stykker, af hvilke 3 i Depotfund fra den yngre Bronzealder. Lignende Former forekomme sydpaa indtil Ungarn og Italien og i Vesteuropa.

Berliner Gesellsch. Verhandl. 1885, 458. Mortillet, Musée préhist. LXXVI. Chantre, Age du Bronze, I, 38. Gross, 44. Evans, 177. Hampel, X.

349. Bronzepunzler til Udførelsen af Ornamenter paa Bronze. Det er firkantede Stænger, ½—¾ Cm. brede og tykke, med Æg i den ene Ende og en Flade i den modsatte Ende til Modtagelse af Hammerens Slag. Længde: indtil 10 Cm. Der opbevares i Mus. f. nord. Olds. 7 Stykker, af hvilke 3 i samlede Fund. Det er ved Forsøg vist, at der med saadanne Punzler af Bronzealderens Metallegering kan udføres lineære Ornamenter paa Bronze af samme Metalblanding. Ganske lignende Punzler kjendes fra Udlandet.

Archiv f. Anthropologie, X, 27. Chantre, Age du Bronze, I, 84. Evans, 165. Mortillet, Musée préhist. LXXVI.

350.* Bronzebarrer, raat støbte, indtil 41 Cm. lange og 1½—4 Cm. brede. De ere formede efter den Fordybning, hvori de ere støbte, med en stærkt hvælvet og en flad Side og afrundede om Enden.

351.* Bronzekager, ovale, med en flad og en hvælvet Side, indtil 9 Cm. brede og 1½ Cm. tykke. Formen skriver sig sandsynligvis fra, at Metallet er størknet i Støbeskeen.

352.* Bronzestænger, mere eller mindre omhyggelig støbte, runde, firkantede eller flade, indtil en Længde af 20 Cm. Disse Stænger ere sikkert at betragte som Forarbeider, bestemte til at udsmedes til finere Bronzesager.

353.* Bronzeklumper, indtil 10 Cm. brede og 3 Cm. tykke, dels uformelige, dels med jævne Flader, idet Bronzen er størknet paa en Flade.

354. Støbeknolde, de Dele af Bronzemassen, som ved Støbningen størkne i Formens Aabning og i de Kanaler, som fra denne føre til den indre Hulhed. De kunne efter Formens Art og efter de støbte Gjenstande være kegleformede eller flade, med indtil 5 udløbende Tapper. Selve Knoldens Bredde vexler mellem 2 og 4 Cm.

350—354 foreligge i ikke ringe Antal, dels enkeltvis fundne, dels i 18 Depotfund fra den yngre Bronzealder. Ganske lignende Sager forekomme udenfor den nordiske Gruppe.

Antiqu. Tidskr. 1843—45, 127, 173. Zannoni, Pl. 51. Se Henvisningerne S. 25 under: Støbeformer.

Kar.

355. Bronzekar af lignende Form som 124, men med lav Overdel og en noget bredere, fladt hvælvet eller tilspidset Underdel. Fra Randen reise sig to aflange Ører som ved 124; men et Laag findes ikke. Disse oftest tyndt støbte Kar ere sædvanlig fuldt decorerede, men med mindre Omhu end 124. Flere have fordybede Ornamenter til Indlægning med Harpixmasse, dels lignende Buemønstre som ved 123—124, dels flade Buer, stillede i Række bag hinanden om Bugen, dels tætstillede, straaleformet anbragte Striber. Hovedsagelig have disse Kar dog punzlede Ornamenter, dels lignende Baand som ved 123—124 af jævnsides løbende Linier med Rækker af Skraastreger, Punkter, Trekanter og Firkanter, som danne Zikzakmønstre, dels andre Mønstre, Rækker af concentriske Buer og concentriske Kredse i Forbindelse med bøiede Baand. Oftere bærer Bunden et stort Stjærnemønster, dannet ved Sammenstilling af store Buer med eller uden Smaakredse ved Spidserne. Bredden ved Mundingen vexler mellem 6 og 13 Cm.

Disse Kar bære i Form og Ornamentik tydelig Præg af at være fremkomne ved en videre Udvikling og Omdannelse af 124, ligesom de paa den anden Side øiensynlig ere Forløbere for 388. Der findes en større Afvexling i Ornamentiken og ligeledes mindre Fasthed i Formen end ved 124 og 388, saaledes at de snarest maa betegnes som Overgangsformer mellem disse mere udprægede Former. Af 23 Stykker i Mus. f. nord. Olds., som kunne henføres til denne Form, høre 20 til Depotfund af ældre Former. Om Anvendelsen se 388.

Montelius, Bronsåldern, 279. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1885, 419. Lindenschmit, II, 9, 1. Se fremdeles under 124 og 388.

356. Skaale af Guld, 10—18 Cm. brede ved Mundingen, med en lav Overdel og en lidt bredere, underneden afrundet Underdel. Der kjendes fra Danmark 8 Stykker i 3 Votivfund.

357. Øsekar af Guld, bestaaende af en Skaal af lignende Form som 356, 10—12 Cm. bred, til hvilken der er fastnittet et Haandtag af Bronze, omviklet med Guldbaand og endende i et Hestehoved med fremstaaende Tap i Panden, ganske som ved 184. I 3 Votivfund foreligge 19 Stykker, af hvilke 6 dog have mistet Haandtaget.

358. Bægre af Guld med bred Overdel og smallere Fod, c. 10 Cm. høie. I Mus. f. nord. Olds. opbevares 2 Stykker fra et Votivfund.

359. Flaskeformede Kar af Guld, med smal Hals og nedentil afrundet Bug, c. 10 Cm. høie. Der kjendes kun 2 Stykker fra et Votivfund.

356—359 ere alle gjorte af tyndt drevet Guldblik og prydede med uddrevne, glatte eller riflede Baand, Buler, concentriske Kredse o. lign. i den yngre Bronzealders Stil. Lignende Kar ere oftere forekomne udenfor den nordiske Bronzealders Omraade, indtil Sydtydskland, og enkelte Stykker kjendes fra Vesteuropa. Det ligger saaledes nær at antage, at de i Danmark fundne Stykker ere indførte ligesom 360—362; dog er det ikke usandsynligt, at ialtfald nogle af disse 31 Kar ere af hjemligt Arbeide.

Antiqu. Tidskr. 1843—45, 116. · Congrès Copenhague 1869, Bulletin, 403. Aarb. f. nord. Oldk. 1875, 7. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1872—77, 209. Madsen, II, 25-28. Montelius, Tidsbestämning, 174. Månadsblad, 1889, 137. Lindenschmit, III, 11, 1. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1890, 290.

360. Bronzeskaale, 12—15 Cm. brede ved Mundingen, af drevet Arbeide og prydede med Rækker af uddrevne Buler. Der kjendes fra Danmark 10 Stk., 6 i et Votivfund, 4 i et Depotfund sammen med den yngre Bronzealders ældre Former. Ganske tilsvarende Kar ere fremdragne sydpaa indtil Mellemeuropa.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 188, 277. Montelius, Tidsbestämning, 174. Undset, Jernald. Begynd. 316. Gross, 89. Hampel, LXIV.

361. Smaa Bronzekar af lignende Form som 359, men med bredere Hals og nedadtil tilspidset Bug. Der kjendes kun et Par Stykker i et Gravfund sammen med den yngre Bronzealders senere Former.

Mémoires d. antiqu. du Nord, 1872—1877, 206.

362 a. Store Bronzekar, indtil 28 Cm. brede ved Mundingen, med 4 korsformede Beslag til 2 bevægelige Hanke. De ere enten bredest ved Mundingen og afrundede nedadtil, eller de have Form af en Spand (som 362 a) med flad Bund, hvorfra Siden skraaner udefter for atter at falde noget indad mod Mundingen. Der er i Danmark fremdraget 5 Stykker, af hvilke 2 fra Grave, 2 fra Moser; 1 af dem er fundet sammen med den yngre Bronzealders ældre Former, 2 med yngre. Lignende Kar forekomme oftere sydpaa indtil Norditalien.

Aarb. f. nord. Oldk. 1875, 6; 1876, 189. Montelius, Tidsbestämning, 167. Månadsblad, 1889, 125. Undset, Jernald. Begynd. 311. Lindenschmit, III, 1, Beilage, 8. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1872—1877, 206. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1887, 534. v. Sacken, 91.

362 b. Store Bronzekar, indtil 30 Cm. høie, med 2 paanittede, faste Hanke og med uddrevne Ornamenter, efter hvis Stil de maa henføres til den yngre Bronzealders ældre Former. Der kjendes fra Danmark kun to spandformede og to vaseformede Kar, alle fra Moser, de første fundne sammen, et af de sidste optaget sammen med 11 Øsekar som 357. Henhen hører ogsaa en stor Si fra et Depotfund, sammen med ældre Former. Tilsvarende Kar ere fundne sydpaa indtil Norditalien.

Aarb. f. nord. Oldk. 1875, 9. Undset, Jernald. Begynd. 314. Lindenschmit, IV, 19. Meklenburgische Jahrbücher, 47, 288. v. Sacken, 91.

360—362 ere alle gjorte af meget tyndt drevet Bronze, de større Kar af flere paa eiendommelig Maade sammennittede Stykker. De ere alle indførte til Norden, sandsynligvis fra Etrurien eller ialtfald fra Italien. I Danmark tilhøre de den yngre Bronzealders ældre og yngre Afsnit.

Vaaben. Af de ældre Former af Vaaben fra den yngre Bronzealder forekomme kun Sværdene (171 flg.) af og til i Gravene, medens de sjældnere findes i Mark og Mose. Andre Gjenstande henhørende til Krigernes Udstyr, Spyd, Skjolde og Blæsehorn, ere derimod udelukkende fremdragne udenfor Gravene, dels enkeltvis, dels i større Fund.

363. Bronzeskjolde, runde eller ovale, 48—68 Cm. store, af drevet Arbeide, med paanittede Haandtag og med uddrevne Ornamenter. Der opbevares i Mus. f. nord. Olds. 4 Stykker, fra Moser, af hvilke et efter Ornamenterne maa henføres til den yngre Bronzealders ældre Former. Lignende Skjolde forekomme udenfor den nordiske Gruppes Omraade i Tydskland og i Vesteuropa. De maa alle antages at være udgaaede fra Værksteder paa et begrænset Omraade i Syden, rimeligvis Etrurien.

Ann. f. nord. Oldk. 1853, 358. Antiqu. Tidskr. 1843-45, 112; 1846-48, 199. Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 277. Undset, Jernald. Begynd. 318. Lindenschmit, III, 7, 2. Svenska fornminnesfören. VII, 130. Kemble, 166. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1850-1860, 194. Conestabile: Duc dischi in bronzo antico-italici, Torino 1874, 20. Evans, 442.

364. Spydspidser af Bronze med kort Dølle, idet Æggene naa tæt hen til Skaftaabningen; her findes der sjælden Naglehuller. Døllen fortsættes gjennem Bladets Midte som en kjendelig, afrundet Ryg; men denne gaaer jævnt over i Ægfladerne og er ikke som ved de ældre Former adskilt fra dem ved en bestemt Linie. Æggene ere oftere stærkt bøiede ved Midten og løbe da næsten lige henimod Od og Dølle. Umiddelbart ved Skaftaabningen findes der oftest let fremtrædende eller fordybede, støbte Baand; sjælden sees en Linie tæt indenfor Æggene. Disse Stykker ere tyndt støbte og undertiden hulstøbte ogsaa udenfor Midten paa lignende Maade som 365. Der forekommer sædvanlig kun mindre Stykker, 12—23 Cm. lange. Ialt foreligge 14 Stykker, af hvilke 2 i Depotfund sammen med ældre Former.

Denne Form er ved Mellemformer knyttet til 97, fra hvilken den øiensynlig er fremgaaet ved en videre Udvikling; paa den anden Side er den ved Mellemformer knyttet til 365.

365. Spydspidser af Bronze, tyndt og tillige hult støbte, ikke alene gjennem Midten, som ved de ældre Former, men tillige helt ud til Æggene. Den korte Dølle fortsættes gjennem Bladet af en mere eller mindre afrundet Kant. Decorationen bestaaer i ophøiede, støbte Linier om Døllen og paa Bladet, gjennem dettes Midte og indenfor Æggene. Paa Fladerne mellem disse Linier kan der findes en Belægning med Harpixmasse (169). Naglehuller findes ikke. Denne Form er ved Mellemformer knyttet til 264. Længden er 12—22 Cm. Der opbevares i Museet 9 enkeltvis fundne Stykker foruden flere i 5 Depotfund af ældre Former.

366. Spydspidser af Bronze, med længere Dølle end ved 364 og med bestemtere fremtrædende Midtribbe gjennem Bladet. Om Døllen findes, snart umiddelbart ved Skaftaabningen, snart nær ved den, 1—3 ophøiede, støbte Baand; i et enkelt Tilfælde er Døllen prydet med punzlede Baand og Buer. Stykker med kortere Dølle staa meget nær ved 364, fra hvilken denne Form ikke altid lader sig skille. Der kjendes kun 4 mindre Stykker, 14—18 Cm. lange, i et Depotfund af ældre Former.

367. Spydspidser af Bronze, med Baand om Døllen paa lignende Maade som ved 366, hvilken Form de i det Hele staa nær, men med facetteret Midtribbe. Til denne Form kunne henregnes ialt 7 indbyrdes noget forskjellige Stykker, dog alle med facetteret Midtribbe, derimellem det smukke Stykke, som er afbildet under 367. De høre til Mark- og Mosefund med ældre Former. Længden er 14—26 Cm.

368. Blæsehorn af Bronze, »Lurer«, indtil c. 2 M. lange, med en bred Skive om Lydaabningen og med Røret bøiet paa eiendommelig Maade. Paa Røret er der med Mellemrum anbragt profilerede Tværbaand samt Øskener til Bæreremme eller til Bronzekjæder af forskjellig Sammensætning, som oftere findes bevarede. Lurerne ere støbte i flere Stykker, som ere omhyggelig sammenføiede ved Tapper eller indvendige Rør eller ved omsluttende Ringe. Nogle ere ornamenterede i den yngre Bronzealders ældre Stil, andre i den yngre Stil, og ved disse sidste er der nærmest ved Mundstykket, undertiden ogsaa ved Mundingen, anbragt en Række Bronzekvaster som 420. Disse Horn tilhøre saaledes hele den yngre Bronzealder. Der kjendes fra Danmark 23 Stykker, alle fra Moser; 8 Gange ere 2 Stykker fundne sammen, 1 Gang 6 Stykker, og alle disse Horn udgjøre efter Form og Ornamentik sammenhørende Par. Det maa saaledes antages, at de have været anvendte parvis, som Krigsredskaber eller mulig til helligt Brug.

Antiqu. Tidskr. 1843—45, 113; 1846—48, 20; 1861—63, 25. Ann. f. nord. Oldk. 1853, 362. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1850—1860, 200; 1866—1871, 136. Aarb. f. nord. Oldk. 1886, 235. Madsen, I, 18.

Smykker. Blandt dette Tidsafsnits Smykker findes der sammenhørende Sæt af Halsringe, Armringe og Smykkeplader (369—377), som ganske svare til Kvindesmykkerne fra den ældre Bronzealder. Formerne ere ikke lidet forskjellige fra de ældre, men øiensynlig udgaaede fra dem som videre Udviklinger. Disse Smykker have utvivlsomt været baarne af Kvinder.

369—371. Runde, koniske eller sjælden fladt hvælvede Bronzeplader, oftest med et mere eller mindre fremtrædende Midtparti, afsluttet ved en Knap. Under Midten findes en Tværstang, hvorved Stykket kunde fastbindes eller en udskydende Stang, som ender i en rund, oftere gjennembrudt Skive, hvorved det kunde anbringes som en Knap. De sædvanlig rige Ornamenter ere ganske som ved 355. Bredden vexler mellem 5 og 12 Cm. Der foreligger i Mus. f. nord. Olds. 14 Stykker, af hvilke 12 høre til Depotfund af ældre Former, fra Fyen og Sjælland.

Disse Stykker slutte sig i Form og Ornamentik som yngre Former til 115—116, fra hvilke de ikke altid kunne skilles, og de have sandsynligvis ligeledes været anvendte som Smykkeplader, de mindste tillige som Knapper.

372. Flade Bronzeplader med ophøiede Kredse paa Oversiden om en fremstaaende Spids og med to store Bøiler paa Undersiden. Der kjendes kun 3 Stykker i 1 Depotfund af ældre Former. Ligesom andre lignende Plader fra ældre Tid (78) maa de antages at have været anvendte som Knapper.

373. Halsringe af Bronze som 105, men indtil 3½ Cm. tykke, hult støbte og aabne paa Bagsiden, kun med nogle Tværbaand for at styrke Væggene. Da de svære Ringe ikke ere elastiske nok til at kunne aabnes ved, at Enderne bøies fra hinanden, ere de sammensatte af to Stykker, et større og et mindre. Naar det mindre Stykke er løsnet, dannes der en Aabning af 8—12 Cm.s Bredde, som er tilstrækkelig stor til, at Ringen kan lægges om Halsen, og det udtagne Stykke kan da atter fastgjøres ved Krogen i den ene Ende og ved en Tap i den anden Ende, som griber ind i Ringens Hulhed og yderligere fæstnes ved en Tværstift. Forsiden er for største Delen skraat riflet som ved de ældre vredne Ringe, og Ryggen af Vindingerne kan være punkteret ligesom ved 105, saaledes at glatte og punkterede Baand vexle med hinanden. Nærmest ved Enderne ere Ringene glatte og ornamenterede med Skraabaand af jævnsides løbende Linier. Den indre Hulhed kan være udfyldt med Harpixmasse, eller Noget af Støbekjærnen er efterladt for at styrke Ringen.

Disse Ringe, som øiensynlig ere fremkomne ved en videre Udvikling af 105, have været baarne som Hals-

baand, oftere to eller tre sammen, liggende løst ovenpaa hinanden; de ere ikke sjælden stærkt slidte mod hinanden. Der opbevares i Mus. f. nord. Olds. c. 20 Stykker, indvendig 11—18 Cm. brede, for største Delen i 7 Depotfund af ældre Former.

374. Halsringe af Bronze, som 373, baarne tre sammen, liggende over hinanden, men med en anden Indretning for at anbringes om Halsen. Ringenes Ender støde ikke sammen, men efterlade en Aabning af 8—9 Cm.s Bredde, som udfyldes af et særskilt Baand, der er leddet sammen med Ringene ved Nagler. Skraariflerne paa Ringenes Forside ligge paa den inderste og den yderste Ring i samme Retning; paa den mellemste Ring vende de i modsat Retning.

Det er øiensynligt, at disse Ringe have tjent som Halssmykker, og at Formen er fremkommen under Forsøg paa at indrette 373 mere bekvemt med Hensyn til Anbringelsen om Halsen. Der kjendes 5 fuldstændige Sæt, som alle høre til Depotfund af ældre Former. Meget nærstaaende Smykker forekomme i det østlige Nordtydskland, og Halssmykker, som ere sammensatte paa lignende Maade, dels samtidige, dels ældre, forekomme sydpaa indtil Donaudalen.

Berliner Gesellsch. Verhandl. 1878, 361. Archiv f. Anthropologie, XV, Suppl. 6.

375. Armringe af Bronze, dannede af et $1^1/_2$—$4^1/_2$ Cm. bredt, tyndt Baand, hvælvet eller med en Kant gjennem Midten og lige afskaaret ved Enderne. Langs med alle Kanter findes fremstaaende Lister, og ligeledes findes der gjennem Midten en Ryg eller en eller flere Lister, som ved Ringens Ender bøie ud imod Kanterne. Tæt indenfor Enderne findes ved de bredere Stykker to Gjennembrydninger paa hver Side, oftest trekantede, til Sammenbinding. Til Forskjel fra de ældre Armringe er Formen her næsten kredsrund, sjælden kjendelig oval. Vidden er 5—$7^1/_2$ Cm. Der findes i Mus. f. nord. Olds. 44 Stykker i 13 Depotfund af ældre Former.

376. Armringe af Bronze af lignende Form som 375, men indtil 6 Cm. brede, uden Gjennembrydninger ved Enderne og oftere ornamenterede med Buemønstre. Der foreligger i Mus. f. nord. Olds. kun 6 Stykker, af hvilke 2 i et Depotfund af ældre Former.

377. Armringe af Bronze af samme Form som 376, men indtil $11^1/_2$ Cm. brede og rigere ornamenterede, med flere riflede Baand, imellem hvilke forskjellige Mønstre. Der opbevares i Mus. f. nord. Olds. 11 Stykker, de fleste i Votivfund.

375—377 maa være udgaaede fra samme Grundform. Naar Ringene 375 ere smalle, med en Kant gjennem Midten, Tværstriber for Enderne og tillige en lille Indsnøring indenfor disse, have de en ikke ringe Lighed med 111. Der foreligger desuden enkelte Stykker, som utvivlsomt maa opfattes som Mellemformer mellem 111 og 375.

378. Bøilenaale af Bronze som 206; men den undertiden guldbelagte Bøile er smallere og fint tværriflet, og Skiverne ved Enderne af Bøilen dannes ikke af spiraloprullet Traad, men af tynde, svagt hvælvede Plader, omgivne af en skraat riflet Kant. Denne er ikke støbt sammen med Pladens Omkreds, men løst forbunden med den. I Midten af Pladerne kan der findes en fremstaaende Knop. Naalehovedet har Form af en Ring. Længden er 10—$15^1/_2$ Cm. Bøilenaale ganske af denne Form foreligge i Mus. f. nord. Olds. i mindst 11 Exemplarer fra alle Landsdele. De ere i 1 Gravfund og 2 Depotfund forekomne i Forbindelse med den ældre Bronzealders yngre Former og den yngre Bronzealders ældre Former.

379. Bøilenaale af Bronze som 378; men den riflede Kant om Pladerne er fast fastbunden med disse ved hele Omkredsen, og Pladerne kunne være prydede med 2 eller 3 ophøiede Baand indenfor hinanden, som ere bøiede efter Pladens Form, undertiden mæanderagtig foldede og rundt forenede ved Enderne. Undertiden findes fremdeles indpunzlede Kredsornamenter eller Buemønstre som ved 355. Naalehovedet dannes af en lille oval Skive. Et enkelt Stykke er guldbelagt. Længden: $8^1/_2$—$15^1/_2$ Cm. Der opbevares i Mus. f. nord. Olds. mindst 23 Stykker — 4 fra Jylland, 14 fra Fyen, 5 fra Sjælland — de fleste i 13 Depotfund sammen med ældre Former. Fremdeles foreligge Fragmenter af flere i 2 Depotfund af ældre Former fra Sjælland.

378 og 379 maa betragtes som yngre Udviklinger af 206, til hvilken Form de ere knyttede ved jævne Overgange, og som Led i den hele chronologiske Rækkefølge af Bøilenaalene, hvis Afslutning betegnes ved 418.

Antiqu. Tidskr. f. Sverige, IV, 28. Lindenschmit, I, 7, 4. Se fremdeles under 11 og 418.

Yngre Former.

Den yngste Gruppe af Bronzealderens Mark- og Mosefund skiller sig endnu kjendeligere fra de samtidige Gravfund, end dette er Tilfældet med nogen af de tidligere Grupper. Ikke blot Værktøi og forskjellige Redskaber, Metalkar og Vaaben forekomme næsten udelukkende i disse Fund, men ogsaa store Rækker af forskjelligartede, ofte pragtfulde og kostbare Smykker. Dog er Samtidigheden mellem de Sager, som regelmæssig fremdrages i og udenfor Gravene, ikke tvivlsom, idet den hele Stil og Behandlingen af Form og Ornamentik er ganske overensstemmende. Mark- og Mosefundene vise ligesom Gravfundene den sidste, kraftige Udvikling

af den nordiske Bronzealders Smag og Technik, som nu, langt fjærnet fra de første Udgangspunkter i den ældre Bronzealder, culminerer i høist eiendommelige, ofte skjønne, omend tillige overudviklede Former og i en fyldig, omend ikke sjælden udskeiende Ornamentik. Fremdeles forekomme visse Sager, som væsentlig høre hjemme i Gravfundene, undertiden i Fundene fra Mark og Mose, og flere af disses særegne Former svare nøie til Gravgodset som Pragtstykker til tarvelige, dagligdags brugte Sager.

Der foreligger i Mus. f. nord. Olds. 60 for en Del store Fund, som maa henføres til denne Gruppe, idet de enten udelukkende indeholde yngre Former, eller ved Siden af disse kun enkelte ældre, som bevaredes mere eller mindre uforandrede indtil Periodens Slutning.

380. Bronzecelter med rund, oval eller lindseformet Skaftaabning, om hvilken der findes et tykt Baand, og med eller uden Øsken eller undertiden med et Naglehul til Fastgjørelse af Skaftet. Æggen er oftest ikke lidet bredere end Skaftenden, og dens Hjørner kunne være afskaarne som ved 381. Ægfladerne afsluttes i en smallere eller bredere Bue, oftere næsten spidst, eller fortsættes indtil Baandet om Skafthullet som ved 381. Kun ganske enkelte Stykker ere ornamenterede med punzlede Linier tværs over Ægfladerne. Længden er 4—10 Cm. Denne Form er særdeles almindelig; i Mus. f. nord. Olds. opbevares meget over 100 Stykker, for største Delen fremdragne enkeltvis i Mark eller Mose. I 11 samlede Fund af yngre Former foreligge 16 Stykker.

381—382. Celter af Bronze som 380, men med forlænget Skaftrør, idet Tværbaandet er anbragt ½—5 Cm. indenfor Skaftaabningen. Med eller uden Øsken som 380 og med samme Æg og Ægflader. Ved de største Stykker kan Skaftrøret være prydet med ophøiede Linier. Længden er 6—12 Cm. Mindre Stykker med kort Skaftrør ere almindelige, større Stykker med langt Skaftrør derimod sjældne. Der foreligger i Mus. f. nord. Olds. 44 Stykker, af hvilke kun 3 høre til 2 Depotfund af yngre Former, medens de øvrige ere fundne enkeltvis i Mark eller Mose.

383. Celter af Bronze, lignende foregaaende, men med en rund Udvidelse ved Midten og ornamenterede i de yngre Formers Stil. Længden er 7—9 Cm. Der kjendes ialt 4 Stykker, af hvilke 2 høre til Depotfund af yngre Former.

380—382, som ere nøie knyttede til hverandre, og som, til Forskjel fra 340—342, næsten altid have indvendige Støbesømme (se Fig. 380), samt 383 maa efter Fundforholdene antages at afslutte Rækken af Bronzealderens Celter. De staa ligesom de ældre i nær Forbindelse med fremmede Former, om de end sikkert for største Delen ere forfærdigede i Danmark. Om Anvendelsen se 340—342.

Montelius, Bronsåldern, 214, 340. Cartailhac, 239. Se fremdeles S. 21, under: Øxer.

384. Meisler af Bronze med trind eller, sjælden, firkantet Skaftaabning og næsten altid trinde henimod den 1—1½ Cm. brede Æg. Skaftaabningen er oftest omgiven af en tyk Kant eller af smalle Baand. Den indre Hulhed gaaer dybt ned mod Æggen. Ægfladerne kunne være afsluttede i en Bue, ganske som ved 380. Længden er 4—10 Cm.

Af ialt 13 Stykker foreligge 6 i Mark- eller Mosefund sammen med den yngre Bronzealders ældre eller yngre Former. 384 maa saaledes antages at have afløst 143. Disse smalæggede Bronzeblade svare som Meisler ganske til Øxerne 340—342 og 380—382.

385. Bronzestykker af ukjendt Bestemmelse, bestaaende af en trind, hulstøbt Stang, der er prydet med Tværbaand og i den ene, noget bredere Ende afsluttet i en rund og flad, 3—4½ Cm. bred Plade, i den anden, noget smallere Ende løbende ud i en firkantet Stang. Denne ender i en c. ½ Cm. bred Æg; i Kanterne findes indskaarne Hakker og ved Overgangen til den trinde Del af Stykket en lille Øsken. Det maa herefter antages, at Bronzestykket har været drevet ind i Træ, hvori det skulde fastholdes ved Hakkerne og ved Baand gjennem Øskenen. Det skulde saaledes opfattes som et Slags Haandtag til en ukjendt Gjenstand af Træ. Længden er 20—21 Cm. Der kjendes ialt 6 Stykker, af hvilke 4 i 2 Depotfund af yngre Former. Fremdeles foreligge nogle enkeltvis fundne Bronzestykker af væsentlig samme Form, men kun 7 Cm. lange, med spinkel, massiv Stang og uden Øsken; de have sikkert havt en lignende Bestemmelse som de større Stykker.

386.* Støbeformer af Sten til Celter som 380-381, i det Hele formede som 151 og 345, men enten flade eller afrundede udadtil. Der kjendes kun 4 enkeltvis fundne Halvdele.

387.* Støbeformer af Sten til Meisler som 384. Der kjendes kun 1 Exemplar, i det Hele formet som 386, bestaaende af to ensdannede, udadtil afrundede Halvdele.

388. Bronzekar af lignende Form som 355; men Bunden er sædvanlig stærkere hvælvet, og indenfor Mundingen kan der findes en fremspringende Kant med gjennembrudt Mønster. Den væsentligste Forskjel bestaaer dog i, at disse Kar i Reglen ere rigt ornamenterede i de yngre Formers charakteristiske Stil, med Bølgelinier, fortsatte S-Slyngninger, Mæandre og andre, snart rene, snart opløste Mønstre, der hovedsagelig ere udførte med flere, jævnsides løbende, punzlede Linier og ordnede i Baand om Karrets Over- og Underdel. Tværmaalet ved Mundingen vexler mellem 11 og 23 Cm.

Af over 50 Stykker høre de fleste til 28 Depotfund af yngre Former. Disse sædvanlig meget tyndtstøbte Kar, ved hvilke der har været anvendt Voxmodel, og som i det Hele oftere ere af fuldendt Arbeide, slutte sig som videre Udviklinger til den noget ældre Form 355.

389. Bronzekar af samme Form som 388, men uden fremspringende Kant ved Mundingen og afvigende ved Ornamentiken, som ved disse Kar hovedsagelig dannes af ophøiede Kredse og Knopper, udførte i Støbningen og ordnede i Rækker mellem ophøiede Baand. Ved et enkelt Stykke findes de for 388 og 389 charakteristiske Ornamenter forenede. Disse Kar ere tykkere støbte end 388, og Voxmodel har næppe altid været anvendt. Tværmaalet ved Mundingen er 14—20 Cm. Af ialt 5 Stykker høre 3 til Depotfund af yngre Former. De ere saaledes samtidige med 388.

388—389 have i Depotfundene oftere indeholdt forskjellige mindre Sager, ligesom dette har været Tilfældet med de ældre Kar af beslægtet Form 355. Deres Bestemmelse har saaledes sandsynligvis alene været at tjene som Beholdere for andre Gjenstande.

Antiqu. Tidskr. 1858—60, 6. Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 210. Mémoires d. antiqu. du Nord, 1850—60, 150. Montelius, Bronsåldern, 272. Månadsblad, 1879, 141. Meklenburgische Jahrbücher, 52, 8. Baltische Studien, XI, 22. Lindenschmit, III, 12, 2. Se fremdeles under 124 og 355.

390. Bronzesværd med Grebtunge, begrænset af meget lave Sidekanter, og med fine, ophøiede Linier paa Klingen, hvis Ægge ere udbuede paa eiendommelig Maade. Nærmest ved Fæstet kan der findes et lille Udsnit i Ægen. Der kjendes fra Danmark 3 Stykker, hørende til Depotfund af yngre Former. Lignende Stykker forekomme undertiden imod Syd indtil Mellemeuropa, og ganske overensstemmende Sværd ere ikke sjældne i det vestlige Europa, hvorfra de i Danmark fundne Stykker sandsynligvis ere indførte.

Montelius, Bronsåldern, 204. Svenska fornminnesfören. VII, 127. Evans, 273. Chantre, Age du Bronze, I, 112. v. Sacken, 28.

391. Bronzesværd med lignende Klinge som ved 390, men med Bronzebeklædning paa Fæstet, hvis Midte er fordybet til Optagelse af en Plade, fastgjort ved Nagler. Ved det afbildede Stykke mangler baade denne Plade og et Tværstykke ved Knappen. Dette er det eneste Stykke, som kjendes fra Danmark; det maa antages at være indført fra det vestlige Europa, hvor lignende Sværd oftere forekomme.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 197, Anm. 4.

392. Bronzesværd med Fæste af Bronze, afsluttet i to lange Baand, som ere oprullede i Spiralskiver. Der foreligger fra Danmark kun 1 Stykke, sikkert indført sydfra, idet nøie tilsvarende Stykker oftere forekomme indtil Norditalien.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 198. Montelius, Bronsåldern, 208. Montelius, Tidsbestämning, 108, 124. Congr. Stockholm, 910. Chantre, Age du Bronze, I, 110. Tröltsch, 46, 87. v. Sacken, 29.

393. Bronzesværd, hvis Fæste afsluttes i større Oprulninger paa lignende Maade som ved 392, men med Grebtunge, til hvilken Beklædningen har været fastholdt ved Nagler. Af denne Form er der i Danmark kun fundet 2 Stykker, sandsynligvis indførte, da lignende Stykker ikke sjælden forekomme sydpaa indtil Mellemeuropa.

Undset, Études, 136. Matériaux p. l'hist. de l'homme, XIX, 524.

Foruden 392 og 393 foreligger der i danske Fund kun nogle enkelte Sværd med lignende Oprulninger ved Fæstet, men iøvrigt afvigende i Enkelthederne og sandsynligvis af indenlandsk Arbeide. Dog kan det næppe betvivles, at Sværd med Fæste af denne Form have været almindelig brugte i Danmark i Bronzealderens sidste Afsnit, da Miniatur-Sværd, 276, hvis Fæste afsluttes ved Spiraler eller ved en Tværstang, høre til de hyppigere forekommende Oldsager.

394. Spydspidser af Bronze med lang Skaftdølle fortsat gjennem Bladet i en høi, bestemt fremtrædende, hulstøbt Midtribbe. Ægene ere jævnt buede, saaledes at den største Bredde er ved Midten eller ved de længere Stykker noget nedenfor Midten. Decorationen bestaaer sædvanlig i Baand af tætstillede, punzlede Linier om Døllen tæt ved Aabningen, med mellemliggende, glatte Baand. Kun meget sjælden findes en videre Decoration, med Rækker af concentriske Halvbuer eller Dobbeltpunkter langs med Baand af punzlede Linier. Længden er 7—57½ Cm. Stykker over 15 Cm. ere sædvanlig ornamenterede, under denne Størrelse meget sjælden; de første have ikke Naglehuller, de sidste jævnlig, idet den kortere Dølle ikke var tilstrækkelig til at fastholde Skaftet. Disse mindre og udecorerede Stykker er det ofte vanskeligt at adskille fra lidet charakteristiske Spydspidser af Form 159, idet den eneste kjendelige Forskjel er, at Bladets største Bredde ved 394 falder omkring eller nær ved Midten, men ved 159 henimod Døllen. Denne Form synes ikke at staa i Slægtskabsforhold til de nærmest forudgaaende Former fra den yngre Bronzealder, 364—367, og nøie tilsvarende Stykker ere forekomne udenfor den nordiske Bronzealders Grænser, i Frankrig. Formen er saaledes muligvis af fremmed Oprindelse. Af charakteristiske og ornamenterede Stykker opbevares i Mus. f. nord. Olds. c. 25, af hvilke flere i 7 Depotfund sammen med yngre Former.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 203.

395. Bidsler af Bronze med en hul Stang, sammensat af to Halvdele og afsluttet i Øskener, hvori Ringe til Tøilerne. I disse Ringe er der anbragt runde Hængeplader med Øskener. I Mus. f. nord. Olds. opbevares to ensdannede Exemplarer i et Depotfund af yngre Former samt flere Sæt af Hængeplader. Fra en Grav foreligger et ganske lignende Bidsel, dog med Stangen gjort i et Stykke og kun 5 Cm. lang imellem Øskenerne; det synes saaledes ikke at være bestemt til virkeligt Brug. Hængeplader af samme Form kjendes fra flere Fund i Tydskland og Vesteuropa.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 297, Anm. 2. Evans, 404.

396. Halvkugleformede eller stærkt hvælvede Bronzestykker, hvis Midte skyder frem i en bred, hul Spids, der oftest er afsluttet i en Knap. De ere indrettede til at fastgjøres, de mindre Stykker ved en under Midten anbragt Knap (som ved 369), de større ved to modstillede, brede Udskæringer eller ved fremstaaende Øskener ved Kanten, eller, oftest, ved en indvendig anbragt Bøile og overfor denne en Knap (som ved Fig. 396). Der findes sædvanlig rige Ornamenter som ved 388 eller 389. Bredden vexler mellem 7 og 16 Cm. Der foreligger i Mus. f. nord. Olds. 23 Stykker, af hvilke de fleste i 15 Depotfund af yngre Former.

Disse Stykker have været opfattede som Laag til Kar som 388—389, sammen med hvilke de oftere forekomme, navnlig i de store Depotfund; de passe dog aldrig i Størrelse, og det har ikke været muligt at forklare, hvorledes Forbindelsen mellem Karret og det formentlige Laag skulde have været. Der maa i Modsætsætning hertil ved Bestemmelsen af disse eiendommelige Stykker formentlig lægges Vægt paa, at 396 undertiden kommer 369 flg. meget nær i Form, og det turde da ligge nær at antage, at 369 og 396 svare til hinanden som ældre og yngre Former, der vare bestemte til samme Brug. 396 skulde saaledes være det yngste Led i den Række af Smykker til Anbringelse paa Klædningen ved Baand eller Remme, hvis ældste Former ere 58 flg.

Montelius, Bronsåldern, 233. Antiqu. Tidskr. 1858-60, 6. O. Rygh, Norske Oldsager, 2. Afd. 5. Archiv f. Anthropologie, XV, Suppl. 5.

397. Runde, stærkt hvælvede Bronzeplader, alle fuldstændig ensdannede, med en flad Kant, en Knap i Midten og under denne en rummelig Øsken til Fastbinding. Bredden er 8½—18½ Cm. I Mus. f. nord. Olds. opbevares 22 Stykker i 3 Votivfund, og 6 Stykker i 2 Depotfund sammen med yngre Former. Da de ikke ere støbte, men drevne, og da ganske tilsvarende Stykker forekomme sydpaa indtil Mellemeuropa, turde de alle være indførte til Danmark. Det ligger nærmest at opfatte dem som Prydelser til Hestetøi.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 190. Montelius, Tidsbestämning, 168. Lindenschmit, III, 7, 3. Månadsblad, 1887, 164. Chantre, Age du Bronze, I, 155. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1885, 444. Keller, 7. Bericht, 23. Meklenburgische Jahrbücher, 52, 12. Mittheilungen d. prähist. Commission f. Oesterreich, I, 36. v. Sacken, 45.

398—399. Armringe af Bronze, dannede af et 2½—13½ Cm. bredt Baand, der er lige afskaaret ved Enderne og inddelt i Længdestriber, der ere hvælvede eller, sjælden, karnisformet buede. Langs med Enderne findes sædvanlig nogle Tværstriber og indenfor disse et eller flere, oftest trekantede Huller til Sammenbinding. Ved Ringenes Midte eller, ved de bredere Stykker, indenfor en af Kanterne er der endelig anbragt 2—3 Øskener, i hvilke der hænger smaa, aflange Plader eller runde Stænger. De smallere Stykker som 398 findes i Sæt paa 2, 4 eller 6 Ringe og have saaledes sandsynligvis været baarne flere sammen. Det maatte da ligge nær at danne bredere Ringe som 399, omtrent svarende til 3 af de smalle. Af Slidet kan det sees, at Ringene sædvanlig have været baarne saaledes, at den Kant, ved hvilken Hængestykkerne vare anbragte, vendte opad mod Albuen; ved denne Ende have Ringene 399 sædvanlig en noget større Vidde. Disse Former kunne være fremkomne ved Omdannelse af den noget ældre Form 375. Der opbevares i Mus. f. nord. Olds. 24 Stykker, de fleste hørende til 2 Votivfund og til 6 Depotfund sammen med yngre Former.

Antiqu. Tidskr. 1843—45, 113. Meklenburgische Jahrbücher, 51, 25.

400—400 a.* Armringe dannede af en firkantet, c. ½ Cm. tyk Stang, med Kanter udad og indad og lige afskaaren for Enderne, hvor der kan findes nogle Tværlinier. Vidden er 6½—8 Cm. Der foreligger 2 Stykker af Bronze (400) i et Depotfund af yngre Former og 2 Stykker af Guld (400 a). Disse Ringe ville ikke altid kunne skjelnes fra 108, ihvorvel de sandsynligvis ere uden Forbindelse med denne ældre Form.

401. Armringe af Guld, dannede af en oval Bøile, som afsluttes i sammenstødende, skaalformede Knopper. Bøilen er ½—2 Cm. bred, med ovalt eller trindt Gjennemsnit og massiv; kun i et enkelt Tilfælde er den hul og dannet af et Baand, hvis Kanter ere ombøiede indadtil saaledes, at de mødes ved Midten og kun skilles ved en Længdefure. Ved nogle af de massive Ringe sees indvendig en lignende Fure. Endeknopperne og de nærmeste Dele af Bøilen ere sædvanlig prydede med ophævede, ofte riflede Baand, undertiden i Mæander-Slyngninger, og Bøilen bærer punzlede Ornamenter, navnlig S-Figurer, Punkt-Rækker og Kredse. Vidden er 6—8½ Cm. I 2 Votivfund foreligge 5 Stykker, i 2 Depotfund 2 Stykker, sammen med tidligere Former fra den yngre Bronzealder, og af enkeltvis, i Mark og Mose fundne Ringe opbevares i Mus. f. nord. Olds. 11 Stkr.

Flere af dem ere stærkt slidte, navnlig udvendig og indvendig paa Endeknopperne, saaledes som de maatte slides ved at bæres som Armringe. At de have havt denne Bestemmelse, fremgaaer tillige af deres Overensstemmelse i Form med Ringene 329 flg. og 402 flg. Flere Ringe af denne Form ere fundne i Nordtydskland.

Antiqu. Tidskr. 1843—45, 216. Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 233. Boye, Fortegnelse, 43. C. A. Holmboe: Om Edsringe, Christiania 1863. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1890, 294.

402.* Armringe af Bronze, lignende 401, men dannede af et bredt og fladt eller hvælvet Baand (som 403) og med hule eller indadtil flade Endeknopper, der ere adskilte eller forenede. Gjennem Midten af Bøilen løbe stærkt hvælvede eller mindre fremtrædende Længdebaand. Bøilen er ved Midten 2—5 Cm. bred og smallere mod Enderne. Disse Ringe foreligge i 5 Exemplarer, de fleste hørende til 1 Votiv- og 1 Depotfund sammen med yngre Former. De slutte sig nær til Ringe som 329, der ere flade indadtil.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 236. Lindenschmit, II, 7, 2.

403. Armringe af Guld som 402, men med en 4—8 Cm. bred Bøile. Der kjendes kun 2 Stykker.

Boye, Fortegnelse, 39.

404. Smykkeringe af Bronze, dannede af et bredt, tykt støbt Baand, hvis lige afskaarne Ender oftere ere decorerede med ophøiede Striber, og hvis Længdekanter ere rundt ombøiede indadtil, saaledes at Ringene indvendig ere aabne og hule. Oftere ligge Enderne ikke lige, men skraat for hinanden. Ringenes Bredde vexler mellem 3 og 8 Cm.; den indre Aabning, som er kredsrund, har en Vidde af 7—10 Cm. Der kjendes ialt 12 Stk., af hvilke 4 høre til 2 Depotfund af yngre Former; 1 siges at være fundet i en Grav af den yngre Bronzealders Form. Disse Ringe maa utvivlsomt opfattes som Armringe, ihvorvel de største ikke skulde synes at være bestemte til at bæres. Lignende Former forekomme sydpaa indtil Bøhmen.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 235. Undset, Jernald. Begynd. 324. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1888, 563. Korrespondenzblatt. d. Gesammtvereins d. deutschen Geschichts- u. Alterthumsvereine, 1888, 102.

405. Halsringe, dannede af en $^1/_4$—$^3/_4$ Cm. tyk, firkantet Bronzestang, noget tilspidset mod Enderne, der er vreden saaledes, at Vindingerne med visse Mellemrum vende i modsat Retning. Lukket dannes af Hager, som gribe i hinanden. Det indre Tværmaal er $8^1/_2$—18 Cm. Af ialt 28 foreliggende Stykker høre mere end 17 til 3 Depotfund af yngre Former.

406. Halsringe af Bronze, lukkede og vredne paa samme Maade som 405, men dannede af en Stang med fire fremspringende, tynde Længdebaand, indtil $1^1/_2$ Cm. høie. Det indre Tværmaal er $11^1/_2$—14 Cm. Der haves 18 Stykker, de fleste i 8 Depotfund af yngre Former.

407. Halsringe af Bronze, der ere lukkede og vredne paa samme Maade som 405, men dannede af en indtil $2^1/_2$ Cm. tyk Stang med fire tykke og stærkt fremtrædende Længdebaand. Ved andre c. 1 Cm. tykke Ringe er Vridningen efterlignet ved indskaarne Furer. Det indre Tværmaal er $13^1/_2$—21 Cm. Disse Ringe bares parvis, liggende løst ovenpaa hinanden. Der kjendes 31 saadanne Par af Ringe foruden 20 enkelte Stykker. I 5 Depotfund foreligge de sammen med yngre Former.

405—407 staa hverandre meget nær ved den hele Bygning og ved Arbeidets Art, og de ere nøie sammenknyttede ved foreliggende Mellemformer. Kun 2 Stykker vides at være fundne i Grave; alle de øvrige skrive sig fra Mark eller Mose, hvor det maa antages, at navnlig de parvis fundne Ringe ere nedlagte ifølge en almindelig, religiøs Skik. Mange Stykker af de forskjellige Former bære kjendelige Mærker af Slid. 405 kunde være fremgaaet af de gjennem hele Bronzealderen almindelig forekommende, simpelt vredne Ringe (102). Iøvrigt ere disse Former ikke udviklede i Danmark, idet de forekomme almindelig sydpaa indtil Mellemtydskland.

Nordiske Fortidsminder, Kjøbenhavn 1890, 28. Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 232, 278. Undset, Jernald. Begynd. 66, 245. Congr. Stockholm, 528. Månadsblad, 1880, 100. Annalen d. Vereins f. Nassauische Alterthumskunde, Wiesbaden, 19, 177. Lindenschmit, I, 11, 3. Tröltsch, 22, 49. Meklenburgische Jahrbücher, 51, 23.

408. Halsringe af Bronze, dannede af et $^1/_4$—$^1/_2$ Cm. tykt, skarpt kantet Baand, der ved Midten har en Bredde af $^1/_3$—$1^1/_2$ Cm. og tilspidses mod Enderne, som ere ombøiede til Hager, ved hvilke Ringen lukkes. Baandet er bøiet paa eiendommelig Maade, skraanende udefter, for saaledes at falde bedre om Halsen, og det er omhyggelig afpudset ved Sidefladerne og Kanterne, sandsynligvis fordi flere af disse Ringe, 2—3 Stykker, bares sammen, nøiagtig passende indeni hinanden som et samlet Halssmykke. Det indre Tværmaal er $12^1/_2$—$14^1/_2$ Cm. Der kjendes 10 Stykker, af hvilke 5 i Depotfund med yngre Former.

Nordiske Fortidsminder, Kjøbenhavn 1890, 26.

409.* Bronzeringe, dannede af en indtil $^1/_2$ Cm. tyk, glat Traad, trind eller flad og tilspidset mod Enderne, hvor den er ombøiet til Kroge, som gribe i hinanden. Saadanne simple Ringe, af Størrelse som Halsringe eller Armringe, forekomme undertiden i Depotfundene sammen med yngre Former.

410—411. Halsringe af Bronze med en $^1/_4$—$2^1/_2$ Cm. tyk, trind og skraatriflet Bøile, der ender i aflange, $^3/_4$—$8^1/_2$ Cm. brede Plader, som ere jævnt tilspidsede mod begge Ender. De tyndere Ringe ere massive, vredne, med smalle Endeplader og lukkede ved Hager; de tykkere

Stykker ere hulstøbte, med Riflerne udførte i Støbningen og med brede Endeplader, og Lukket dannes ved indtil 8 Cm. brede Spiraloprulninger, der ere slyngede om hinanden, forenede ved Bronzebaand eller undertiden støbte sammen. De tyndere Ringe ere kredsrunde, de tykkere ovale, med den største Bredde i samme Retning som Pladerne. Ved de større Stykker ere Pladerne rigt ornamenterede i de yngre Formers Stil. Det indre Tværmaal lodret paa Pladerne vexler mellem 11 og 19 Cm. Efter disse Ringes Form og Størrelse og de ofte forekommende, kjendelige Spor af Slid maa det antages, at de have været baarne som Halsringe med Pladerne bagtil og Spiralerne vendende opad. Kun de største Stykker synes ikke at være bestemte til virkeligt Brug. Disse Former turde være fremgaaede af de simplere, almindelig forekommende Ringe 102. Der kjendes fra Danmark mindst 100 Stykker, af hvilke 48 høre til 27 Depotfund af yngre Former og mindst 12 Stykker foreligge i Votivfund.

Nordiske Fortidsminder, Kjøbenhavn 1890, 19.

412. Halsringe af Bronze med en trind Bøile, $^3/_4$—3 Cm. tyk ved Midten og noget smallere mod Enderne, massiv eller hulstøbt og da undertiden aaben paa Bagsiden paa lignende Maade som 373. Imellem Enderne, som ere afsluttede ved mindre og hvælvede eller større, flade Knapper, indtil $5^1/_2$ Cm. brede, er der oftest en Afstand af 2—6 Cm. Den indre Vidde vexler mellem 12 og 15 Cm. Der kjendes ialt 12 Stykker fra Danmark, deraf 5 i 2 Votivfund. Disse Ringe ere sædvanlig af plump Form og af tarveligt Arbeide, og kun enkelte ere ornamenterede med punzlede Tværbaand. Dog kan der, efter deres hele Bygning og deres Forhold til andre Former, næppe være Tvivl om, at de have været anvendte som Smykker for Halsen.

413. Bronzenaale, hvis Hoved dannes af 2 eller 4 flade Spiraloprulninger, der kunne være indtil $14^1/_2$ Cm. brede. Længden er $6^1/_2$—26 Cm. Der foreligger 11 Stykker, alle fundne enkeltvis i Mark eller Mose. De turde være indførte sydfra, da ganske den samme Form forekommer sydpaa indtil Mellemeuropa og beslægtede Former kjendes fra endnu fjærnere Egne.

Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 294. Kohn u. Mehlis, II, 222. Matériaux p. l'hist. de l'homme, XVIII, 524. Chantre, Le Caucase, II, 63. Kunsthistorischer Atlas d. K. K. Centralcommission, Wien 1889, I, 62.

414. Naale af Bronze, 12—16 Cm. lange, men iøvrigt ganske af Form som de mindre Stykker 307, idet Hovedet dannes af en flad Spiraloprulning, som under en stor Bue er bøiet ind imod Stilken. Ved 1 Stykke er Stilken vreden henimod Spidsen. Der foreligger 6 Stykker, af hvilke 5 i 3 Depotfund sammen med yngre Former.

415. Bronzenaale med en indtil 22 Cm. lang Stilk og et paatværs af denne anbragt Hoved, indtil 15 Cm. langt og dannet af en Række af runde Skiver, der paa Forsiden vise concentriske Kredse. Ved disse kan der i Øskener være anbragt aflange Hængeplader. Denne Form skulde siges at være fremkommen paa Grundlag af 301. Der kjendes ialt 5 Stykker, af hvilke 3 høre til 2 Depotfund af yngre Former.

Svenska fornminnesfören. IV, 273.

416. Bronzenaale, hvis Hoved dannes af en stor, rund Plade, 4—$11^1/_2$ Cm. bred, med flad Forside, prydet med concentriske Kredse. Der kjendes 2 Stykker, af hvilke 1 i et Depotfund sammen med yngre Former.

417. Stangnaale af Bronze som 305, med en indtil 15 Cm. lang Stilk, men med en sværere og indtil 15 Cm. lang Tværstang ved Hovedet, der afsluttes i store, skaalformede Udvidelser eller i flade, indtil 6 Cm. brede Skiver, prydede med Kredse om et fremspringende Midtparti. Denne Form, som øiensynlig er udviklet paa Grundlag af 305, foreligger kun i 4 Exemplarer, alle fundne enkeltvis i Vand eller Mose.

418. Bøilenaale af Bronze som 379; men Pladerne ere stærkt hvælvede, Bøilen bredere, navnlig ofte ved Midten, Naalehovedet mangler, og Naalen omfatter Bøilen med en Ombøining eller oftest ved en ikke sluttet Ring. Ornamenterne paa Pladerne dannes af ophøiede Baand ligesom ved 379, ofte ogsaa af fremtrædende, concentriske Kredse eller af Knopper, som kunne være forbundne ved buede Baand. Formen er oftest mere plump og Arbeidet ringere end ved de ældre Bøilenaale. Et enkelt Stykke er guldbelagt. Længden er 9—26 Cm.

Der opbevares i Mus. f. nord. Olds. mindst 20 Stk. fra alle Landsdele, de fleste hørende til 10 Depotfund og 1 Gravfund af yngre Former. Tilsvarende Miniatur-Spænder, 300, forekomme oftere i Grave. Denne Form er nøie knyttet til 379 og danner det sidste Led i Udviklingen af den nordiske Bronzealders Bøilenaale.

Antiqu. Tidskr. f. Sverige, IV, 28. Montelius, Bronsåldern, 218. Aarb. f. nord. Oldk. 1876, 218. Berliner Gesellsch. Verhandl. 1885, 420. Lindenschmit, I, 7, 4. Månadsblad, 1879, 141. Meklenburgische Jahrbücher, 54, 104.

419. Bronzebøiler, dannede af en tyk, oftere delvis vreden og paa eiendommelig Maade bøiet Stang, hvis Ender ere oprullede i Spiralskiver. Længden er indtil 12 Cm. Der kjendes 3 større Stykker, hørende til 2 Depotfund af yngre Former, samt flere mindre Stykker, der ere anvendte som Forbindelser mellem Enderne af Ringe som 411. De større Stykker ere nær beslægtede med 326 og have utvivlsomt ligesom disse været anvendte ved Klædedragten.

420.* Hængeplader af Bronze, aflangt firkantede og tynde, med en kort Stang afsluttet i en Øsken, væsentlig

af samme Art som de Hængeplader, der hyppig forekomme ved 283, 368 og 398 (se Fig. 283). En af Siderne bærer sædvanlig Ornamenter i de yngre Formers Stil. Disse Hængeplader ere øiensynlig Efterligninger i Metal af Tøikvaster. De mindre Stykker, som undertiden forekomme i Gravfund, have sandsynligvis hørt til Gjenstande af de anførte Former. Et Antal af 37 større Stykker, 11 Cm. lange, som ere fundne sammen, maa have udgjort et samlet Stykke, et Bælte el. lign.

421.* Bronzebaand af tyndt drevet Blik, med drevne Ornamenter, Linier, Punkt- og Zikzakrækker. Bredden er 1½—5 Cm. I 3 Depotfund af yngre Former foreligge Brudstykker af saadanne Baand, der sandsynligvis have været anvendte som Smykker. De ere indførte sydfra, hvor tilsvarende Stykker undertiden forekomme indtil Mellemeuropa.

Montelius, Bronsåldern, 264. Undset, Jernald. Begynd. 318. Congr. Stockholm, 508. Lindenschmit, II, 2, 3. v. Sacken, 47.

422.* Kjæder, dannede af sammenstøbte eller sammenbøiede Ringe, c. 1¼ Cm. brede. Et Stykke har en Længde af 55 Cm. De foreligge i 2 Depotfund af yngre Former.

RÉSUMÉ EN FRANÇAIS.

Quelle différence entre l'impression que fait aujourd'hui le mot âge du bronze et l'idée qu'il éveillait en 1836, lorsque pour la première fois C.-J. Thomsen employa cette dénomination pour désigner une partie de l'antiquité danoise! Tout ce qu'on savait alors de cette époque reculée, était contenu dans le terme lui-même et dans la courte explication définissant l'âge du bronze le laps de temps qui suivit l'âge de pierre et durant lequel le bronze servait à fabriquer des armes et des instruments tranchants. Il est vrai que cette notion était, en quelque sorte, l'héritage de l'antiquité même, mais elle ne s'appuyait encore que sur un nombre très minime de monuments abordables. Depuis lors l'amas des matériaux et la liste des constatations concernant et les généralités de cette époque et ses détails les plus minutieux, ont pris des dimensions étonnantes; et l'évidence fait présumer que le droit de comprendre cette longue période sous une dénomination commune est basé plutôt sur l'unité du fondement de la civilisation, sur l'immuabilité des rapports historiques, soit extérieurs, soit intérieurs, et sur le cachet commun que porte le style artistique.

C'est à bon droit qu'on regarde le nom en question comme symbole du fait remarquable que l'unique métal usuel employé durant cette période était le bronze, ordinairement formé par l'alliage du cuivre à l'étain dans des proportions s'écartant peu de 90 % de cuivre et 10 % d'étain. Concurremment on employa souvent l'or au service de l'art et pour les objets de luxe; mais on ne trouve pas que l'argent ait été en usage dans le Nord, et c'est seulement par des fouilles peu nombreuses et datant de la fin de la période qu'on a constaté une connaissance rudimentaire du fer. Quant à la pierre, qui était pendant la période précédente employée pour les armes et les outils, on ne l'employa plus pendant l'âge du bronze.

Ce n'est point non plus dans l'âge de pierre de notre pays qu'il faut chercher le point de départ de cette culture des métaux, la plus ancienne. Émanant des pays orientaux, la première notion métallurgique se répandit au loin sur l'Asie et la majeure partie de l'Europe, la nouvelle ère civilisatrice ainsi inaugurée affectant un cachet original dans les diverses localités. C'est ainsi que l'âge du bronze commun subit une évolution ayant ses phases propres dans les territoires qui, à l'ouest, bordent la mer Baltique, tant l'Allemagne septentrionale que le Sud de la Scandinavie, et c'est de cet âge du bronze du Nord que se détache à son tour l'âge du bronze du Danemark.

Ce dernier groupe ne couvre donc qu'une tache minime sur les confins du vaste territoire où s'épanouit jadis cette industrie métallurgique basée sur l'emploi du bronze, et pourtant c'est en un relief aussi plein peut-être que partout ailleurs qu'apparaissent ici les vestiges de l'âge du bronze. L'état prospère et les relations favorables de la période précédente ont dû fournir une bonne base à la civilisation nouvelle, et quand cette civilisation pénétra dans le Nord, elle n'en était point à son premier début, mais au stage de son plein développement, se continuant en Danemark, bien longtemps après que les nouvelles ondes civilisatrices se furent propagées dans d'autres régions de l'Europe. Puis, il faut admettre qu'à cette époque reculée, en raison de leur situation géographique, les habitants de tous les pays de la Baltique occidentale se trouvaient en contact beaucoup plus immédiat que l'Ouest de l'Europe avec les peuples à civilisation d'ancienne date occupant le Sud-Est, et ce rapprochement, qui au début de l'âge du bronze a pu devenir encore plus intime par l'invasion de nouvelles races, s'est maintenu et n'a fait que s'affermir dans le cours de la période en question, grâce au commerce de l'ambre du Nord, qui joue un rôle si important dans le développement de l'antiquité nordique, le mouvement ayant son premier point de départ au littoral jutlandais et, plus tard, émanant aussi des régions ambrifères de

la Prusse. Une relation de ce genre est seule capable d'expliquer la grandeur et la richesse de l'âge du bronze dans le Nord.

Les milliers d'antiquités qu'on rapporte à l'âge du bronze du Danemark, proviennent d'une foule de découvertes faites, soit dans des sépultures, soit dans les champs et tourbières. Ces deux séries de trouvailles doivent être conçues comme deux groupes essentiellement différents. Le contingent des sépultures doit en outre se subdiviser en deux classes, savoir, la provenance des tombes d'hommes et celle des tombes de femmes. Il faut en outre établir, d'une manière analogue, parmi les fouilles des champs et tourbières, une distinction entre les dépôts, qui contiennent une série plus ou moins nombreuse d'objets hétérogènes, et les trouvailles d'ex-voto, avec des objets d'un seul et même genre.

A cette classification, basée sur les circonstances dans lesquelles on a fait les trouvailles et sur leur composition, vient se rattacher le sous-classement des antiquités par catégories: armes, outils, parures, etc., catégories qui se subdivisent encore d'après les formes particulières. L'ensemble de l'âge du bronze danois présente au moins 422 types différents, non compris plusieurs n'apparaissant que dans un très petit nombre ou qui, pour un autre motif, n'ont qu'une faible importance*).

Cette exubérance de types est principalement due à la longue durée de l'âge du bronze, un nombre restreint de types simples s'étant seul conservé sans altération, tandis que la plupart ont été soumis à un remaniement continu et qu'à côté de cela le territoire nordique a vu de nouveaux types surgir en lui ou importés de l'étranger. Cette sphère d'évolution ne saurait, il est vrai, être sillonnée d'aucune ligne de démarcation; mais, entre l'époque de début de la période en question et son époque de clôture, il y a, soit dans les types des antiquités, soit dans la composition des trouvailles et les usages funéraires, des différences si palpables, que, pour faciliter la vue d'ensemble et rendre la compréhension plus parfaite, on doit établir la division en premier et second âges du bronze. Mais il faut aller plus loin: pour la plupart des types les deux âges présentent d'assez grandes différences entre le commencement et la fin. On doit donc considérer la période entière comme se résolvant en quatre époques, qui sont pourtant intimement combinées, deux à deux, de telle manière que les deux plus anciennes et les deux plus récentes constituent deux grandes sections chronologiques.

Les vestiges de l'âge du bronze recueillis jusqu'ici parlent hautement en faveur de l'hypothèse qui, pour la part du Nord, place l'origine de l'âge du bronze à la fin du second millénaire avant la naissance de J.-C., et ce fut, à ce qu'il semble, dans le cours du IVe siècle av. J.-C. que l'influence de l'âge du fer se fait sentir dans le Nord. Partant, la période en question aurait dû durer environ 800 ans, et comme la transition du premier au second âge du bronze paraît devoir se rattacher au VIIIe siècle, chacune des quatre époques précitées se réduirait à quelques siècles.

C'est tout d'abord à *J.-J.-A. Worsaae* et à *Oscar Montelius* qu'on doit la fondation et le développement du système de l'âge du bronze, la notion exacte, la définition précise de chacune de ses parties.

*) Un astérique indique que le type n'est pas figuré.

PREMIER AGE DU BRONZE.

Il n'est aucune circonstance qui contribue davantage à imprimer un cachet différent aux trouvailles du premier et du second âges du bronze que la diversité des usages funéraires. Au premier âge, surtout dans le début, la coutume générale était d'ensevelir les morts, sans les faire passer par le feu, dans des sépultures vastes et richement ornées d'objets souvent volumineux et de valeur. Mais, même lorsque la crémation augmenta plus spécialement de fréquence, ce qui eut lieu pendant la seconde époque, l'inventaire du tombeau est ordinairement encore riche et considérable en comparaison de ce qu'on trouve déposé dans les tombes de moindres dimensions, appartenant au second âge du bronze et contenant les restes de cadavres calcinés.

Quant aux fouilles des champs et tourbières, c'est le rapport inverse qui prédomine, leur rôle étant beaucoup moins marqué dans le premier que dans le second âge du bronze: nouvel élément important pour la différentiation profonde des vestiges propres à chacune des deux sections chronologiques.

Un coup d'œil jeté sur les divers genres d'antiquités fait reconnaître dans le premier âge du bronze une série de types appartenant exclusivement à ces temps plus reculés, et, de l'une à l'autre de ces périodes, il y a généralement aussi des différences de types, relativement aux genres d'objets encore en usage durant les temps moins éloignés. Les types qui sans altérations trop considérables franchissent la transition d'un âge à l'autre, ne sont qu'en petit nombre et n'ont que peu de cachet. De même, les deux grandes sections de la période présentent aussi des différences relatives, soit à l'ensemble, soit aux éléments détachés, du style artistique et de l'ornementation.

Fouilles funéraires.

Le résultat de ces fouilles constitue la grande majorité de ce qu'on a conservé du premier âge du bronze. Quoique le Musée Royal des antiquités du Nord ne possède qu'environ 280 trouvailles complexes et de provenance certaine, les séries d'objets étant du même genre et attribuables aux tumuli, sont très considérables. Les matériaux dont on dispose, ne doivent sans doute être considérés que comme une minime fraction de la masse totale jadis enfouie dans le sol; mais ils donnent néanmoins, sur une foule de points, de bons éclaircissements, notamment sur l'équipement de l'homme et les atours de la femme, leurs vêtements, les armes et les parures. Il arrive au contraire rarement de trouver des outils et instruments dans les tombes.

Première époque.

Les types usités durant la section la plus ancienne du premier âge du bronze se sont maintenus plus ou moins longtemps. La plupart ne se présentent qu'en compagnie d'autres types de la Ière époque, quelques-uns se trouvent également accompagnés de types de la IIe époque, et certains types simples se sont même conservés sans altération jusqu'à l'expiration de l'âge du bronze.

Cette première époque est caractérisée par un style artistique propre et une ornementation spéciale. Les antiquités affectent ordinairement une forme plus largement traitée qu'ultérieurement. La structure est solide et lourde et le tout est caractérisé par la roideur et la simplicité. L'ornement est de fortes dimensions en comparaison des ornements de la IIe époque. Les enlacements de spirales et de cercles, le plus souvent réunis à l'aide de rubans ondulés, jouent le rôle principal dans l'ornementation, concurremment avec des combinaisons de lignes parallèles, de zigzags et de perles enfilées, et le fond qui porte ces éléments est souvent découpé ou présente des cavités destinées à être remplies de résine ou à une marqueterie d'ambre.

Objets provenant de sépultures d'hommes.

Le Musée Royal conserve au moins 59 trouvailles qu'on doit attribuer à des sépultures d'hommes. Le vêtement de l'homme était différent de celui de la femme, et orné de parures particulières. L'homme était seul armé de l'épée, de la hache et de la lance; seul, il était paré d'un large ou pesant bracelet d'or et muni de certains objets de toilette, rasoir et pincettes. D'autres parures et menus objets étaient, comme aussi le poignard, à l'usage des deux sexes.

Vêtements.

1. Coiffures. On a six bonnets complets provenant de sépultures d'hommes datant de la Ière époque; d'autres, à l'état de restes, ont été trouvés dans plusieurs tombeaux de ce temps-là. — **2.** Vêtements de dessous, couvrant

la poitrine et atteignant le genou. Ce vêtement s'assujétissait à la taille au moyen d'un ceinturon en cuir (voir 13), d'un cordon ou d'une ceinture en laine (représentée fig. 2). On a quatre vêtements de dessous provenant de sépultures d'hommes de la Ière époque. — **3.** Manteaux. On a quatre manteaux entiers appartenant à des vestiges d'hommes de la Ière époque. — **3 a*.** Chaussures, fabriquées de morceaux d'étoffe et de cuir, trouvées dans plusieurs tombes d'hommes à côté des objets 1—3. — **3 b*.** Tapis, trouvés dans deux sépultures d'hommes de la Ière époque et servant à couvrir le cadavre. — **3 c*.** Peaux de bœufs, employées comme couche funéraire ou comme couverture mortuaire, trouvées dans plusieurs sépultures de la Ière époque.

Parures.

4—5. Anneaux en spirale, formés d'un fil d'or doublé, ayant tantôt les dimensions d'un bracelet (4), tantôt celles d'une bague (5), tantôt d'une grandeur intermédiaire. — **6*.** Anneaux en spirale, formés d'un simple fil d'or, de même épaisseur que les précédents. On les trouve des mêmes dimensions que 4—5. — **6 a*.** Fragments d'or étiré, analogues à 4—6, présentant des courbures accidentelles ou la forme annulaire et affectant assez souvent la dimension de bracelet ou de bague. Les objets des catégories 4—6 appartiennent à d'environ 200 trouvailles. Les catégories 4—5 sont représentées par près de 200 spécimens entiers ou à peu près, fournis par une centaine de fouilles. Ces anneaux étaient déjà en usage durant la Ière époque; mais c'est surtout pendant la IIe qu'ils reparaissent fréquemment, tandis qu'ils deviennent de plus en plus rares aux IIIe et IVe époques. Ils se portaient comme parures; les femmes en avaient deux, tandis que les hommes n'en portaient généralement qu'un seul; il paraît qu'ils servaient également aux paiements. Les anneaux simples (6) et les fragments (6a) sont représentés dans 70 trouvailles et plus. Ces anneaux se retrouvent fréquemment vers le Sud, depuis la Scandinavie jusque dans l'Autriche et la Hongrie, tandis que dans l'Europe occidentale ils sont rares ou font défaut. On peut donc admettre que le foyer primitif de l'usage de ces anneaux est la Transylvanie ou les régions alpines de l'Autriche. — **7.** Bracelets d'or; 7 spécimens, dont 3 sont trouvés dans des sépultures d'hommes de la Ière époque et vraisemblablement importés, car ce genre d'objets se trouve dans les régions au Sud du Danemark jusque dans la Hongrie et la Transylvanie. — **7 a*.** Bracelets de bronze, analogues à 7, ne constituant que des spécimens isolés. — **8.** Bracelets d'or; trois spécimens, dont un appartient à des vestiges d'hommes de la Ière époque. — **9.** Bracelets; deux spécimens, l'un de bronze, l'autre d'or. — **10.** Bracelets; trois spécimens d'or et un de bronze. — **11.** Fibules de bronze; ne sont pas d'occurrence commune; cependant on en a recueilli 10 dans des sépultures, soit d'hommes, soit de femmes, de la Ière époque. Pour la part du Nord, elles constituent le plus ancien type de fibule de l'âge du bronze. Des types affiliés apparaissent dans le Nord de l'Allemagne et l'Europe centrale, et l'on a exhumé dans l'Italie septentrionale et la Grèce des fibules paraissant avoir beaucoup d'analogie avec celles du Nord. — **12*.** Épingles en bois, provenant de trois sépultures d'hommes de la Ière époque. — **13.** Boutons de bronze servant d'agrafe au ceinturon; assez rares; cinq spécimens provenant de sépultures d'hommes de la Ière époque. — **13 a*.** Boutons en bois, analogues à 13; trois spécimens; appartenant à des vestiges d'hommes de la Ière époque. — **14*.** Boutons de bronze analogues à 13, mais à face supérieure bombée: deux spécimens provenant de vestiges d'hommes de la Ière époque. — **15.** Appliques en bronze, trouvées le plus souvent par couples. Ce type n'est point rare. On en connaît qui proviennent d'au moins 14 vestiges d'hommes et de femmes de la Ière époque. Leur usage était le même que 59—61.

Instruments.

16. Couteaux de bronze; on n'en connaît que quelques spécimens. — **17.** Rasoirs de bronze. On n'en a que quelques spécimens, dont deux appartiennent à des vestiges d'hommes de la Ière époque. C'est là le plus ancien type nordique du rasoir employé pendant l'âge du bronze; il semble appartenir exclusivement au Nord. — **18.** Pincettes de bronze; peu communes; neuf spécimens appartenant à des vestiges d'hommes de la Ière époque et ayant probablement servi à épiler le visage. C'est là aussi le plus ancien type nordique de pincette. Dans les régions plus au Sud et jusque dans l'Europe centrale, on retrouve rarement des pincettes semblables. — **19*.** Alênes de bronze, semblables à 19 a, mais sans manche. A la longueur de 0m08 et au-dessous, elles constituent les antiquités les plus fréquentes: on en a des spécimens par centaines. Ceux d'une plus grande longueur sont très rares. L'un d'entre eux est en or. Les Ière et IIe époques en fournissent peu, tandis que les IIIe et IVe époques en surabondent. — **19 a.** Alênes à manche de bronze; spécimens des Ière et IIe époques, épars; mais ceux des IIIe et IVe époques, assez communs (v. 200). Les alênes de moindres dimensions et d'occurrence commune, ont été vraisemblablement employées à la toilette; elles se trouvent rarement dans les sépultures de femmes; pour la part des hommes, c'est l'inverse. Les spécimens plus grands et plus rares semblent avoir servi d'outils (v. 145). Les alênes à manche de bronze ne se trouvent apparemment que dans le Nord. — **20.** Peignes de

bronze ou de corne. On les a trouvés mêlés à des objets de la Ière époque dans quatre sépultures d'hommes et deux de femmes.

Armes.

21—22. Poignards; occurrence rare et type peu saillant. On trouve des types qui s'en rapprochent vers le Sud jusque dans le centre de l'Europe. — **23.** Poignards; spécimens d'occurrence rare, probablement importés de l'étranger, car il n'est point rare de rencontrer, plus au Sud et jusque dans l'Europe centrale, des types correspondants. — **24—25.** Épées; environ 30 spécimens, dont trois dans des trouvailles de la Ière époque. Ces épées, pour le moins un certain nombre, étaient importées; car il n'est point rare de rencontrer des types correspondants, quand on procède vers le Sud et qu'on gagne les régions du Danube. On peut les considérer comme la base du développement des types nordiques. — **26—32.** Épées et poignards. Les types 26—28 sont représentés par de nombreux spécimens présentant une foule de variantes; 29—30 apparaissent plus rarement; 31 n'est connu que par des spécimens tout à fait isolés, et l'on n'a que 7 spécimens du type 32. L'Ouest et le Sud de l'Allemagne ont, il est vrai, fourni des armes ayant de l'analogie avec les susdits types, mais ces mêmes types n'en doivent pas moins être considérés tous comme proprement nordiques. Ces types semblent être dérivés de 24—25. En fait d'épées et poignards du type 21—32 ou analogues, le Musée Royal possède plus de 300 spécimens. Il est malaisé de tracer nettement la démarcation entre épée et poignard, les spécimens en main variant de longueur entre 0m16 et 0m86. Toutefois il doit y avoir une différence d'emploi suivant la longueur, car les armes courtes — longueur maximâ 0m 25 — sont les seules trouvées dans les sépultures de femmes, qui ont fourni 14 spécimens, tandis que les épées, aussi bien que les poignards, se trouvent mêlées avec des vestiges d'hommes provenant de 61 sépultures. Les types 21—32 sont représentés dans plus de 70 fouilles de la Ière époque. — **33—34.** Épées et poignards. Plus de 150 spécimens; ce type est représenté dans environ 40 fouilles et datant des Ière et IIe époques. Des types analogues se présentent presque partout dans les contrées de l'Europe marquées par l'âge du bronze, la Grèce comprise, ce qui fait conclure que les pièces trouvées en Danemark ont pu n'être en partie que des importations. — **35.** Bouterolles de bronze pour fourreaux d'épées et de poignards: environ 20 spécimens. Quelques bouterolles de forme semblable sont trouvées vers le Sud et jusque dans l'Europe centrale. On a plusieurs fourreaux complets rappelant le type 33 et faits en bois, et des restes de nombreux fourreaux de cuir. — **36—37.** Crochets servant à suspendre le fourreau à la ceinture. Plus de 30 spécimens, dont 14 trouvés dans des sépultures de la Ière époque. — **38—39.** Haches à talons, élégantes et ornementées, ou simples et dépourvues d'ornements. Variantes du même type, environ 80 spécimens, dont 26 proviennent de fouilles dans des sépultures d'hommes de la Ière époque. — **40.** Haches à bords droits. Trois spécimens en bronze et un en os; deux d'entre elles ont été parmi d'autres objets de la Ière époque. 38—40 ont dû servir de haches d'armes. Le manche de ces haches a affecté, tantôt l'angle droit, comme dans les haches ordinaires, tantôt la forme rectiligne, comme dans les armes d'estoc. Un seul des manches de la première catégorie (angle droit) est conservé. Ces types sont particuliers au Nord. — **41.** Pointes de lance. Dans un dépôt l'on a rencontré 60 spécimens de ce type et des types intermédiaires à 97; l'on a en outre environ 20 autres spécimens, dont deux ont servi à des hommes de la Ière époque.

Objets divers.

42. Boîtes en bois; 7 spécimens provenant d'hommes de la Ière époque. — **43.** Fragments arqués, faits de matériaux d'une composition à part, consistant essentiellement en résine et en écorce de bouleau (167). Ce sont les restes d'un enduit qui cimentait les joints des boîtes (42). — **44.** Écuelles de bois. Huit échantillons, ayant servi à des hommes de la Ière époque. Six d'entre elles sont ornementées de clous d'étain incrustés. — **45*.** Les vases de terre ne se trouvent que dans quelques fouilles de la Ière époque. Ils ne présentent point une façon spécialement caractérisée, et l'on ne peut pas démontrer l'affinité de leurs formes avec les types de l'âge de la pierre ou avec les types plus récents de celui du bronze. — **46*.** Des objets en silex, datant de l'âge de la pierre, se trouvent quelquefois dans les sépultures de l'âge du bronze. Sur 162 trouvailles provenant d'hommes des Ière et IIe époques, il y en a 17 qui contiennent un morceau isolé, parfois deux ou trois, mais petits et insignifiants, des pointes de javelots, des tronçons de poignards, etc. Il est possible que, combinés avec les morceaux de pyrite qui parfois se trouvent dans les sépultures de l'âge du bronze, ces menus objets aient servi de briquets.

Objets provenant de sépultures de femmes.

Les parures de bronze dont la femme était abondamment pourvue, se rencontrent dans au moins 30 découvertes funéraires, que possède le Musée Royal. Aucune de ces découvertes ne porte trace d'épée ou autres objets employés exclusivement par l'homme. Plusieurs parures peu voyantes et de petits objets d'usage divers se retrouvent au contraire uniformément dans les

tombes tant d'hommes que de femmes, et la femme portait souvent un poignard comme l'homme.

47. Filets à cheveux. On en connaît deux spécimens provenant d'un tombeau de la Ière époque. — **48.** Corsage; spécimen unique, trouvé auprès de 47. — **49.** Jupe, assujétie autour de la taille par un gros cordon et par une ceinture ornée, sur laquelle était attachée l'applique 58. Échantillon unique, trouvé auprès de 47 et 48. — **50.** Colliers. Plus de 50 spécimens, dont 19 proviennent de toilettes de femmes, la plupart de la Ière époque. — **51.** Colliers; évolution locale du type 50, représenté seulement par quatre spécimens de l'île Bornholm. — **52.** Colliers tors, trouvés seulement dans deux vestiges de femmes de la Ière époque. Leur forme ne s'écarte que peu du type d'anneau 102, en sorte qu'on peut dire que ce simple type a traversé la période entière, sans changer essentiellement. — **53.** Fils ou rubans de bronze roulés en spirale, employés comme ornements de cou. On les retrouve souvent et sous des formes assez divergentes dans le cours entier de la période. Ce genre de parure se présente presque partout en Europe durant l'âge du bronze. — **54.** Bracelets: type rare, connu de quatre sépultures de femmes de la Ière époque. En procédant vers le Sud, et jusqu'au bassin du Danube, ainsi qu'en allant vers l'Est jusqu'au Caucase, on retrouve des types analogues. — **55.** Bracelets en spirale, se présentant durant la période entière avec de légères différences; très communs et, le plus souvent, par paires; au moins 20 spécimens provenant de sépultures de femmes de la Ière époque; environ 26 autres ont été trouvés en dehors des sépultures dans les vestiges de cette même époque; dans les dépôts de la IIIe et de la IVe époques, au moins 36 spécimens. Des types affiliés se retrouvent en allant au Sud jusqu'en Italie et, vers l'Est, jusque dans le Caucase. — **56.** Bagues en spirale; peu rares; au moins 13 découvertes faites dans des sépultures de femmes des Ière et IIe époques. — **57.** Bagues, rappelant les bracelets 54, 166 et 167 et se retrouvant dans les mêmes limites géographiques que ces types-là. On n'en connaît qu'un spécimen provenant du Danemark. — **58.** Appliques de ceinture, représentées par de nombreux spécimens, dont 17 sont des vestiges ayant servi à des femmes des Ière et IIe époques, tandis que 20 autres proviennent de dépôts des mêmes dates. — **59—61.** Appliques analogues aux types 58, mais moindres; très communes: on en a assez souvent trouvé jusqu'à neuf à la fois parmi les vestiges, soit d'hommes, soit de femmes de la Ière époque; pour la IIe époque, ce cas est rare. Outre leur emploi comme ornements pour les vêtements, ces appliques ont probablement servi de boutons. — **62.** Fibules des Ière et IIe époques. Ce type est connu seulement de l'île Bornholm: 22 spécimens, dont 12 sont des vestiges ayant servi à des femmes. — **63.** Tubes en feuilles de bronze, se présentant le plus souvent en grand nombre, jusqu'à 31 spécimens, et exclusivement dans des sépultures de femmes de la Ière époque. Le second âge du bronze présente un léger écart de ce type; mais les spécimens en sont rares. On les a employés comme franges appliquées aux vêtements. Ce type a été très répandu en Europe durant l'âge du bronze. — **64.** Agrafes, représentées par plusieurs spécimens provenant d'une sépulture de femme de la Ière époque. On connaît des types analogues provenant de l'étranger. — **65*.** Petites perles de verre, d'un bleu verdâtre ou foncé, provenant de quatre vestiges de femmes des Ière et IIe époques. Des perles tout à fait semblables se retrouvent assez souvent dans le Nord et le Centre de l'Allemagne. On peut les considérer toutes comme importées du Sud. — **65 a*.** Perles rondes, en ambre, rares, ne se trouvant que dans les sépultures de femmes. La période entière n'en fournit en tout que dix trouvailles.

Deuxième époque.

La majeure partie des objets qui caractérisent la IIe époque ne constituent point des genres nouveaux, mais les types portent le cachet d'un autre style: le plus beau style de l'âge du bronze du Nord. Tout y est plus svelte et finement travaillé, et l'ornementation est également plus raffinée dans l'élaboration des détails. Ce style est le développement ultérieur du style qui l'a précédé; les types y dérivent de ceux de la Ière époque, et les éléments de l'ornementation y sont les mêmes, à part les spirales qui font défaut; le mode d'emploi est la seule nouveauté.

Objets provenant de sépultures d'hommes.

On trouve au Musée Royal les résultats d'au moins 100 découvertes authentiques qu'on peut rapporter aux tombes d'hommes. Elles comprennent, soit des objets employés exclusivement par l'homme, tels qu'épées, lances, haches, certains articles de toilette et des parures, soit des choses servant également à l'homme et à la femme.

Parures.

66. Bracelets d'or; 25 spécimens, dont au moins 17 proviennent de sépultures d'hommes de la IIe époque. — **66 a*.** Bracelets de bronze, pareils à 66. Spécimens très peu nombreux, dont deux seulement proviennent d'une sépulture d'homme de la IIe époque. — **67*.** Bracelets d'or, semblables à 66, mais dont les extrémités sont recourbées en crochets qui s'agrafent l'un à l'autre; quatre spécimens. — **68.** Bracelet d'or; un spécimen provenant d'une tombe d'homme de la IIe époque. —

68 a*. Bracelets de bronze semblables à 68; deux spécimens. — **69—73.** Fibules dont la forme dérive de 11 et qui représentent le développement progressif de la fibule dans le Nord. 11 ne se trouve qu'associé à des types de la Ière époque; 69 est commun à la Ière époque, très rare à la IIe époque; 70—73 sont exclusivement de la IIe époque. 70 est particulièrement abondant; les autres types sont plus rares. En avançant vers le Sud et jusque dans l'Italie septentrionale, on trouve des fibules de formes analogues, mais qui en diffèrent cependant d'une manière notable. — **74.** Fibules ayant un cachet local, provenant du Jutland et représentées par deux spécimens; résultat de la fusion de la fibule ordinaire et du bouton 75. — **75—77.** Boutons formant une série non interrompue et présentant des formes intermédiaires. Ils appartiennent spécialement à la IIe époque, mais se rencontrent associés à des objets de la IIIe époque. 76 a n'est connu que par deux spécimens; les autres sont communs. Leur grande majorité provient de vestiges d'hommes; ils ont été appliqués à des objets en cuir, baudriers, ceinturons et analogues. — **78.** Boutons; en tout, neuf spécimens provenant de sépultures des IIe et IIIe époques. — **79*.** Bouton formé d'une rondelle large de 0m05, perforée au milieu pour la fixer; on n'en a qu'un spécimen. — **80.** Boutons se rencontrant rarement, mais durant la période entière. Ils ne sont point rares dans les autres groupes de l'âge du bronze.

Instruments.

81—84. Couteaux, essentiellement contemporains des types de la IIe époque, parmi lesquels ils figurent dans au moins 37 découvertes. On les trouve également dans les sépultures d'hommes et de femmes. 82 n'est connu que par un petit nombre de spécimens; les autres types sont communs. — **85.** Rasoirs, très communs, mais seulement dans les sépultures d'hommes. Dans quelques cas, on en a trouvé qui proviennent de la Ière époque; mais ordinairement ils sont de la IIe époque (environ 20 fouilles). — **86—87.** Pincettes. Elles ne figurent point dans les trouvailles de la Ière époque, mais sont tout à fait communes dans la IIe époque (15 trouvailles dans des sépultures d'hommes). Il n'est pas toujours possible de les séparer du type plus récent 198.

Armes.

88—91. Épées et poignards formant un groupe compact par leur forme et le style de leur ornementation. Ces types sont particuliers au Nord et se reproduisent par un remaniement artistique incessant des types 25—30. Le nombre des spécimens d'épées et de poignards appartenant à ces types et que possède le Musée Royal, excède de beaucoup 100, et celui des provenances de sépultures d'hommes dépasse 50. Les poignards proviennent de 17 sépultures de femmes de la IIe époque. — **92.** Épées, caractérisant la transition des types de la IIe époque à ceux de la IIIe. On n'en a que peu de spécimens. — **93—94.** Bouterolles pour fourreaux d'épées et de poignards; se montrent constamment de concert avec les types de la IIe époque. Les petits spécimens (93) sont communs, les grands (94), rares. — **95.** Haches d'armes; cinq spécimens. Ce type se trouve aussi dans la Prusse orientale. — **96.** Hache d'armes, connue par un spécimen unique provenant d'une sépulture d'homme de la IIe époque. — **97.** Pointes de lance; peu communes et par pure exception dans les sépultures. Le Musée Royal en a environ 30 spécimens, dont un provient d'une sépulture d'homme de la IIe époque. Ce type a une intime relation avec 41, grâce aux types intermédiaires.

Objets divers.

98. Hameçons en bronze; 11 spécimens, dont trois provenant de sépultures d'hommes. Ce type a été en usage durant la période entière. — **98 a*.** Hameçons en os: en tout, deux spécimens datant du second âge du bronze. — **99.** Étuis de cuir s'ouvrant latéralement, avec une broche de bronze passée dans des œillets en cuir. Deux spécimens provenant de sépultures d'hommes de la IIe époque. Ils servaient de récipient pour de menus objets. — **100.** Vases en bronze; deux spécimens, vestiges d'hommes, et dix spécimens provenant d'un dépôt, le tout de la IIe époque. Ces vases se retrouvent également en Allemagne, en France et en Suisse et ont, par conséquent, été importés dans le Nord. — **101*.** Vases de terre, rares dans les sépultures de la IIe époque (sept trouvailles seulement). Leurs types se rapprochent de 262, 267 et 244—246.

Objets provenant de sépultures de femmes.

Les types les plus saillants parmi ceux qu'on exhume des sépultures de femmes de la IIe époque, sont les anneaux de bronze servant à la parure: ils sont nombreux, de formes et dimensions variées. A côté d'eux se trouvent d'autres objets, dont quelques-uns sont connus surtout par les sépultures de femmes, tandis que d'autres se trouvent aussi fréquemment dans les tombes d'hommes. Les sépultures en question ne contiennent ni épées, ni lances, ni haches, ni objets servant particulièrement à l'homme; le poignard, au contraire, est d'occurrence fréquente: il est représenté dans 17 fouilles sur 79 que possède le Musée Royal.

102. Colliers tors; voir 52; connus par sept trouvailles (atours de femmes de la IIe époque). — **103.** Colliers; assez communs; six trouvailles (atours de femmes

de la IIe époque). — **104.** Colliers; cinq trouvailles (atours de femmes de la IIe époque). — **105.** Colliers; six spécimens provenant de deux sépultures de femmes et d'un dépôt des IIe et IIIe époques. — **106—108.** Bracelets pour poignets et anneaux pour chevilles; très communs dans les sépultures de femmes et, généralement, par couples. Ils proviennent de cinq fouilles de la Ière époque et de dix-neuf fouilles de la IIe époque. — **109.** Anneaux pour chevilles; deux trouvailles (atours de femmes de la IIe époque). — **110—111.** Bracelets pour poignets et anneaux pour chevilles; très communs; rencontrés dans 13 trouvailles (atours de femmes de la IIe époque). — **112.** Bracelets; représentés par trois trouvailles seulement (Jutland). — **113.** Bracelets d'or; un seul spécimen. — **114.** Bracelets; très communs; trouvés dans les sépultures de femmes, le plus souvent par paires; pour le moins, huit trouvailles de la IIe époque. — **115—116.** Appliques, grandes et petites, de la IIe époque. Les grandes ne se rencontrent que dans les sépultures de femmes et un seul spécimen à la fois (au moins cinq trouvailles). Les petites se trouvent dans les sépultures d'hommes et de femmes; on en trouve plusieurs spécimens à la fois provenant de huit trouvailles au moins. Elles paraissent dérivées des types plus anciens 58—59 et avoir servi au même usage, les grandes à la ceinture des femmes, les petites comme ornement moins voyant, pour les deux sexes. — **117—118.** Perles d'ambre; deux vestiges de femmes (IIe et IIIe époques). — **119—122.** Épingles; très rares et probablement employées dans la IIe époque seulement, mais tant par les hommes que par les femmes. — **123—124.** Boîtes à couvercle; 19 spécimens, dont six appartiennent à des vestiges de femmes, sept à des dépôts; la majeure partie des autres objets de toutes ces trouvailles date de la IIe époque. Ce sont là les plus anciennes des boîtes de bronze de fabrique nordique, d'où émanèrent les types plus récents; elles ont servi de récipients pour de menus objets.

Objets trouvés dans les champs et tourbières.

Les objets provenant de champs et tourbières n'assument point parmi les découvertes du premier âge du bronze une place aussi marquante que ceux apparaissant régulièrement comme parties intégrantes des sépultures. A cet égard on n'a fait que 68 découvertes collectives, dont 31 proviennent de dépôts, 37 d'*ex-voto*. Il faut y joindre des séries d'objets trouvés séparément, mais elles ne sont pas notablement considérables. Toutefois ces découvertes fournissent à la connaissance de l'âge du bronze un contingent important. En effet, on leur doit des outils, instruments et objets analogues, ainsi qu'une série d'armes et parures d'un genre spécial et rare qu'il n'est point ordinaire de rencontrer dans les sépultures.

Il n'est pas impossible d'effectuer pour les types qui caractérisent les découvertes faites en champs et tourbières une démarcation entre la Ière et la IIe époque. Toutefois ces types n'apparaissent point, pour la plupart, dans des trouvailles nombreuses et considérables, ce qui infirme la sûreté des indications relatives à leur ordre chronologique. C'est pourquoi il est préférable de les classer par genres.

Outils et instruments.

Haches.

Haches plates: **125;** neuf spécimens. — **126;** cinq spécimens. — **127*;** ressemblant beaucoup à 128, mais en différant surtout par le manque de bords saillants; dix spécimens. 125—127 sont de cuivre ou d'un bronze pauvre en étain. Toutes ces haches ont été trouvées non associées à d'autres objets, et peuvent être rapportées à une période précédant le début proprement dit de l'âge du bronze en Danemark. Il n'est pas rare de rencontrer des types analogues vers le Sud et jusqu'à la Méditerranée; on les trouve aussi dans l'Europe occidentale, ainsi qu'en Asie et jusqu'en Inde; partout ils représentent l'époque la plus reculée où l'on employât les métaux.

Haches à bords droits: **128.** Le Musée Royal en possède 60 spécimens. — **129;** environ 20 spécimens. — **130;** environ six spécimens. — **131;** environ 40 spécimens. Les types 128—131 ne se trouvent qu'associés à des objets de la Ière époque (cinq dépôts). Des haches semblables ont été découvertes en grand nombre dans les régions plus au Sud, jusqu'en Hongrie et en Italie et partout dans l'Europe occidentale. Il est donc certain que les échantillons trouvés en Danemark y ont été importés en partie.

Haches à talons: **132.** Au Musée Royal on conserve 26 spécimens de cette dénomination, trouvés séparément, et dans un dépôt on en a trouvé 43. — **133;** quatre spécimens provenant de sépultures d'hommes; 65 appartenant à neuf dépôts et trouvailles *d'ex-voto*, et 79 trouvés isolément. 132—133 paraissent essentiellement appartenir à la Ière époque, mais on les trouve aussi parmi des objets de la IIe époque. Ces types et leurs analogues ont été répandus fort au loin en Europe, jusque dans la Hongrie, l'Espagne et l'Irlande. — **134;** 11 spécimens, avec variantes dans les détails. — **135;** deux spécimens indubitablement importés de l'Europe occidentale, où ce type est commun.

Haches à douille: **136—137.** Le Musée Royal en conserve 15 spécimens, dont quatre proviennent de

vestiges d'hommes et de deux dépôts, et ont été trouvés parmi des objets des IIe et IIIe époques. — **138*;** pareil au type 137, mais présentant, au-dessous du bourrelet qui entoure la douille, un emplacement carré qui imite le talon des haches 132. On n'en connaît que deux spécimens.

Haches à trou pour le manche: **139.** Il y a au Musée Royal 27 spécimens, dont neuf proviennent d'une trouvaille d'*ex-voto*. — **140.** Haches en corne de cerf: cinq spécimens trouvés séparément. Leur ornementation les fait rapporter à l'âge du bronze.

Ciseaux.

141; six spécimens au Musée Royal. — **142;** trois spécimens; 141—142 n'ont été trouvés qu'isolément. — **143;** 20 spécimens, dont trois proviennent de sépultures d'hommes et quatre de dépôts (Ière à IIIe époques). — **144.** Sur trois spécimens, deux appartiennent à des dépôts du premier âge du bronze. On retrouve au Sud, jusqu' en Italie et dans l'Europe occidentale, des ciseaux tout à fait semblables à 141—144.

Alênes.

145. Ce type n'est représenté que par quelques spécimens provenant de sépultures, champs et tourbières. Voir 19.

Sceaux.

146—147. Le Musée Royal possède 92 spécimens de ces types et de leurs intermédiaires, qui proviennent de 21 dépôts. C'est surtout dans les sépultures qu'il est rare de trouver des sceaux. Ces types vont ensemble et ont été employés d'un bout à l'autre de l'âge du bronze.

Scies.

148. On n'a que très peu de spécimens des Ier et IIe âges du bronze. Ce même type est connu par les antiquités suisses et sardes. — **149.** On en connaît au moins 30 spécimens, dont la plupart proviennent de trois dépôts et de trois trouvailles d'*ex-voto* du Ier âge du bronze. Ce type est propre au groupe du Nord.

Moules.

150. Pour haches à talons. On en a trois spécimens en bronze et un en pierre, tous trouvés isolément. — **151.** Pour haches à douille: 1 spécimen.

Armes et harnachement.

On a découvert dans les champs et tourbières, soit des armes qui se retrouvent dans les tombeaux, soit une série de types spéciaux qu'on n'a point encore trouvés dans les tombes: **152.** Haches; trois spécimens, dont deux appartiennent à un dépôt de la Ière époque. — **153.** Haches; quatre spécimens trouvés isolément. Les modèles de ce type nordique semblent se retrouver dans les régions du Danube. — **154.** Haches: phase plus récente du développement de 153; deux paires provenant d'*ex-voto* jutlandais et suédois. — **155.** Lames de bronze ressemblant à des poignards: sept spécimens trouvés isolément. Quelques-uns d'entre eux, qui sont de cuivre ou d'un bronze peu riche en étain, semblent devoir remonter au delà de la Ière époque. Comme on retrouve des pièces analogues, jusque dans le Sud et l'Ouest de l'Europe, les susdits objets trouvés en Danemark sont sans doute des importations. Ces armes ont vraisemblablement été munies d'un long manche et servi de haches de guerre. — **156.** Lames de poignards: deux spécimens, dont l'un provient d'un dépôt datant du commencement de l'âge du bronze. Des armes de forme analogue, avec ou sans poignée, se retrouvent jusque dans le Sud et l'Ouest de l'Europe. — **157—158.** Épées: deux spécimens, certainement importés; car les pareils se retrouvent vers le Sud jusque dans l'Europe centrale. — **159.** Pointes de lances, d'occurrence rare et difficiles à discerner des types 41 et 394. Elles gisaient dans un dépôt datant du début de l'âge du bronze. — **160.** Partie inférieure d'un casque de bronze, partiellement recouvert d'une plaque d'or: spécimen unique. — **161.** Crochets de mors. On en a deux paires, l'une en corne de cerf, avec ornements dans le style de la Ière époque; l'autre, en bronze, provenant d'un tombeau de la IIIe époque. L'étranger présente une foule de mors en bronze et en os.

Parures.

Les atours de femmes, tels qu'ils se trouvent ordinairement dans les tombeaux, proviennent de 31 dépôts. Mais l'on a en outre une quantité de types provenant des champs et tourbières et qu'aucune tombe n'a fournis: **162.** Anneau pour la cheville: spécimen unique. On a trouvé à Posen un anneau presque identique. — **163.** Anneaux de bronze, ayant pu servir de monnaie. On en a neuf spécimens provenant d'un dépôt datant de l'époque la plus reculée de l'âge du bronze. Des anneaux semblables ont été trouvés en grand nombre vers le Sud et jusqu'en Hongrie. Il faut donc regarder comme importés les objets de ce genre trouvés en Danemark. — **164.** Parures d'or pour le cou: trois spécimens trouvés isolément; vraisemblablement importés, car on en a constaté la découverte en grand nombre dans les îles britanniques. — **165.** Bracelet d'or: spécimen unique. — **166.** Anneaux pour bras. Spécimens peu nombreux, vraisemblablement importés du Mecklembourg, où ce type est commun. — **167.** Anneaux pour bras; trois spécimens, dont deux proviennent de dépôts datant du premier âge du bronze. Des types

analogues se retrouvent vers le Sud jusque dans l'Europe centrale. — **168.** Anneau d'or pour bras: spécimen unique.

Objets divers.

169. Objets dénommés *gâteaux de résine,* faits d'une masse spéciale, composée de résine et d'écorce de bouleau, employée durant la totalité de l'âge du bronze, soit pour incruster des pièces métalliques, soit pour cimenter et assujétir de diverses manières. Trois découvertes d'*ex-voto* en ont fourni des spécimens. — **170.** Bateaux en miniature, faits de feuilles d'or; environ 100 spécimens provenant d'une découverte d'*ex-voto.*

SECOND AGE DU BRONZE.

Tandis que l'usage primitif de déposer auprès du mort un attirail complet, se propageait sans altération essentielle durant la seconde moitié du premier âge du bronze, quand la crémation devint peu à peu plus commune, le mobilier funéraire dut perdre de son importance après la généralisation complète du nouveau cérémonial funéraire dans le second âge du bronze et se réduire à quelques objets insignifiants. Par contre, les dépôts en dehors des tombes augmentèrent, et en nombre et en richesse, au point d'acquérir beaucoup plus d'importance que les découvertes faites dans les tombes.

C'est encore le mode de sépulture qui, quand il s'agit du second âge du bronze, rend difficile la distinction entre les vestiges d'hommes et les vestiges de femmes, car c'est à peine si, dans le rare mobilier funéraire, on trouve encore assez de points d'appui pour désigner avec plus de précision.

Outre les usages funéraires, ce sont les types mêmes des antiquités du second âge du bronze, le style et l'ornementation de ces objets qui nous autorisent à les rapporter à une période plus récente. Il est vrai que certains types anciens se maintiennent sans modifications notables; mais, pris en bloc, les objets de l'âge récent sont très différents des objets plus anciens: on rencontre, soit l'expression de nouveaux types, soit la marque d'un style différent et plus récent. Le développement incessant du second âge du bronze admet également la subdivision en deux époques.

Fouilles funéraires.

Des milliers de tombeaux remontant au second âge du bronze ont été successivement ouverts, et cependant la connaissance de cette section de la période n'a point fait de progrès considérables. Car la plupart de ces sépultures n'ont fourni qu'un maigre contingent, et leur grande majorité ne contenait aucune antiquité. C'est pourquoi l'on n'a recueilli jusqu'à présent que de rares éclaircissements sur les relations chronologiques mutuelles de nombreux types, même là où ils surabondent. Au Musée Royal on n'a que 200 trouvailles ayant de l'importance sous ce rapport, parce qu'elles comprennent plusieurs objets provenant d'une seule et même tombe. Les armes proprement dites et les parures de fortes dimensions n'apparaissent que très rarement, les outils presque jamais; au contraire, on rencontre très communément certains articles de toilette et de vêtement, ainsi que les modèles en miniature qui remplacent l'ameublement funéraire proprement dit.

Troisième époque.

Plusieurs types de cette époque peuvent bien se désigner sous le nom de nouvelles formations indigènes ou récentes importations; mais d'autres ne sont évidemment que l'évolution ultérieure de types plus anciens. Il en est de même pour le style et l'ornementation, qui ont encore des relations intimes avec le style moins ancien du premier âge du bronze, et plusieurs types précédents surgissent encore à côté des antiquités de ce groupe. De même il n'est pas non plus possible de tracer une limite précise entre les types de la IIIe époque et ceux de la IVe. L'ornementation spéciale qui acquiert tout son relief durant l'époque récente, est déjà reconnaissable alors, et un assez grand nombre de types semblent être communs à la totalité du second âge du bronze.

Armes.

171. Épées, se rapportant à 92, comme développement ultérieur. Le Musée Royal en a environ 13 spécimens, dont trois proviennent de tombes, conjointement avec des objets de la IIIe époque. — **172—173.** Poignards et épées miniatures destinées à être déposées dans la tombe au lieu de l'épée véritable. Sur plus de 30 spécimens, six ont été trouvés parmi des objets de la

IIIe époque. — **174.** Épée; spécimen unique, devant être considéré comme type intermédiaire entre 33 et suiv. et 175 et suiv. — **175.** Épées. Sur environ 21 spécimens, trois appartiennent aux séries trouvées dans les tombes de la IIIe époque. — **176.** Épées; trois spécimens provenant de sépultures de la IIIe époque. — **177—177 a.** Épées et poignards. Plus de 40 spécimens, la plupart exhumés des champs et tourbières, trois seulement provenant de tombes. Ce type a été en usage durant la totalité du second âge du bronze. — **178—178 a.** Poignards et épées miniatures; spécimens assez fréquents. On doit présumer que la plupart ont eu la même destination que 172—173. — **179—179 a.** Pointes de flèches; spécimens très communs dans les tombes du second âge du bronze; se présentant un à un et accompagnant des objets à l'usage de l'homme, tandis que c'est à peine s'ils se trouvent associés à des objets servant à la femme. Plus de 150 spécimens.

Instruments.

180. Couteaux; type tenant le milieu entre 83 et 276. Le Musée Royal en possède plus de 20 spécimens, dont plusieurs appartiennent à des trouvailles de la IIIe époque. — **181.** Couteaux, dans le type desquels on doit indubitablement voir l'évolution plus récente de 82. Il y en a une dizaine de spécimens, dont plusieurs appartiennent à des trouvailles de la IIIe époque. — **182.** Couteaux, se rattachant aux types 84 et 282. Il n'est pas rare de les rencontrer dans les tombes du second âge du bronze, ordinairement associés à des objets de la IIIe époque. On retrouve leurs analogues en dehors des groupes nordiques. — **183.** Couteaux; six spécimens, dont trois proviennent de sépultures de la IIIe époque. Importation certaine, car les formes correspondantes se rencontrent vers le Sud jusque dans l'Europe centrale. — **184—187.** Rasoirs, se ressemblant beaucoup pour la forme et l'ornementation. Plus de 70 spécimens, dont un grand nombre appartiennent à des trouvailles de la IIIe époque. Il faut y voir un développement récent de 85. — **188—190*.** Rasoirs, représentés par centaines et provenant de découvertes qui les rapportent le plus souvent à la IIIe époque, rarement à la IVe. Ils doivent dériver des types 184—187. Le type 190 ressemble à 188, mais son manche se termine en un petit enroulement sans tête d'animal. — **191.** Rasoirs; deux spécimens seulement. — **192*—193*.** Rasoirs, ressemblant aux précédents, mais sans manche et sans type arrêté. Particulièrement commun dans les tombes du second âge du bronze. — **194—199*.** Pincettes, se ressemblant beaucoup pour le type et affectant nombre de variantes intermédiaires. 199* est un type accidentel et mal défini. 194—195 ont été réunis assez souvent à des objets de la IIIe époque; 196—199 appartiennent à l'ensemble du second âge du bronze. On en a plusieurs centaines de spécimens; le plus rare est 194, le plus fréquent 198. 195 et 196 ont fourni un spécimen d'or chacun. Ces pincettes se rencontrent très souvent dans les tombes d'hommes et doivent, comme les types anciens (86—87) et les récents (296), avoir servi à la toilette. Il n'est point rare de retrouver des types analogues vers le Sud jusque dans l'Europe centrale. — **200.** Alênes à manche de bronze, os, ambre ou bois; assez fréquentes dans les tombes du second âge du bronze; voir 19. — **201.** Peignes de bronze ou de corne; ne sont point rares dans les tombes du second âge du bronze; environ 15 spécimens avec quelques variantes de détails. — **202—204.** Aiguilles à coudre, en bronze; communes dans les sépultures du second âge du bronze; on en a plus de 50 spécimens. A l'étranger, l'âge du bronze est représenté par des types de ce genre. — **205*.** Fragments de scies, semblables à 344, souvent transformées en couteaux. Spécimens particulièrement communs dans les tombes du second âge du bronze.

Parures.

206. Fibules. Le Musée Royal en a 18 spécimens, dont un appartient à une trouvaille de la IIe époque, quatre à des trouvailles de la IIIe. Il faut les considérer comme intermédiaires de 73 et 378. — **207—210.** Boutons. 207—209 sont représentés par centaines; 210 ne l'est que par 13 spécimens; très communs dans les trouvailles afférentes à la IIIe époque; de plus, 207—208 apparaissent parfois parmi des objets de la IIe époque, et 208—210 ne sont pas rares parmi ceux de la IVe époque. Du type 208 on a un spécimen en or. — **211—215.** Épingles, types formant la chaîne au moyen d'intermédiaires et présentant les phases d'une évolution incessante, de sorte que 211 est le type le plus antique, selon toute probabilité dérivé lui-même de 119. On a plus de 50 spécimens remontant, la plupart, à la IIIe époque, rarement à la IVe. Du type 213 on a un spécimen en or. — **216.** Épingles d'os; assez fréquentes dans les tombes du second âge du bronze. — **217.** Anneaux, pouvant servir de boucles d'oreilles; spécimens peu nombreux, ce qui laisse planer le doute sur leurs relations chronologiques. On connaît un type analogue provenant d'Angleterre. — **218.** Anneaux. Deux paires trouvées dans des tombes du second âge du bronze. — **219—222.** Petits anneaux, différant de diverses manières et dont la destination est incertaine: occurrence assez fréquente dans les tombes du second âge du bronze. — **223.** Triple anneau combiné en triangle et dont la destination est incertaine; occurrence rare, représentant parfois la IIIe époque. — **224.** Plaques de bronze

bombées, destinées à la marqueterie sur cuir. On en a plusieurs spécimens appartenant à des fouilles isolées du second âge du bronze. Ce type a été trouvé en Allemagne et en France. — **225.** Agrafes, servant de fermoir aux rubans ou courroies. Elles ne sont point rares; on les rencontre parfois dans des fouilles de la IIe époque, mais plus fréquemment dans celles des IIIe et IVe. — **226—227*.** Anneaux et petites perles rondes en ambre; spécimens rares; les tombes du second âge du bronze n'en offrent que peu. — **228*—229.** Anneaux d'os, détachés ou solidaires jusqu'à quatre à la fois. Dans le premier cas, ils ne sont pas rares, et l'on en trouve souvent plusieurs à la fois, jusqu'à 23. Les autres combinaisons sont rares et ne se rencontrent qu'isolées. — **230.** Morceaux d'os en forme de croix, ayant un trou au milieu. On en trouve jusqu'à une cinquantaine à la fois. — **231.** Rondelles d'os; rares et isolées. — **232.** Tuyaux d'os à perforation latérale; deux spécimens seulement. — **233.** Morceaux d'os, oblongs; six spécimens. 228—233 sont représentés par 16 fouilles faites en Jutland et semblent avoir servi à former des parures appareillées, dont 229, 232 et 233 ne donnent qu'un représentant, tandis que 228 et 230 fournissent un grand nombre de spécimens.

Poteries.

Presque toutes les poteries attribuables au second âge du bronze, ont été trouvées dans les sépultures, où elles ont servi de reposoir pour les résidus du bûcher funèbre. La plupart ont également, sans aucun doute, été fabriquées pour servir d'urnes funéraires. Les formes n'offrent pas grande variété. La majeure partie est en forme de pots. Les cruches et les vases plats sont rares. Les ornements sont rares et rudimentaires et les vases sont tantôt bien façonnés, tantôt très pauvrement travaillés. C'est à peine si l'on peut tracer une distinction exacte entre les divers types ou séparer les types de la IIIe époque de ceux de la IVe époque. Toutefois la plupart des types les plus fréquents se rangent en certains groupes (234—242, 243—252, 253—262, 263—266), dans les limites desquels les types les plus fortement accentués et les meilleurs semblent constituer des points de départ, car on les retrouve inaltérés dans leur essence, quand on procède vers le Sud, au moins jusque dans l'Allemagne centrale, tandis que les types plus effacés, qu'on rencontre à peine au delà du Nord de l'Allemagne, ne seraient que des phases ultérieures de l'évolution. Il est vraisemblable que la plupart des types ont été reçus du Sud en même temps que la crémation se propageait vers le Nord: **234—237;** occurrence peu générale, mais variantes nombreuses. — **238—242.** Pots de formes qui paraissent émaner de 234 et suiv. 238—239 sont des types communs, 240—242, rares. — **243.** Vases plats correspondant aux pots 244 et suiv.; rares. — **244—246.** Types communs, avec nombre d'intermédiaires. — **247—252.** Série d'urnes, dans laquelle 247 et 249 sont des types très communs, 248 et 251 fréquents, 250 et 252 rares. Ils semblent tous issus des types tels que 238—242 et 244—246. — **253—260.** Urnes, parmi lesquelles 256—258 apparaissent très communément; 253, 255 et 259 ne sont pas rares; le type 254 n'est connu que par quelques spécimens. — **261—262** ne se rencontrent pas souvent; se relient par des types intermédiaires à 253—260. — **263.** Cruches. Type rare, se rattachant par des intermédiaires tant à 240 qu'à 264—266. — **264—266.** Cruches; occurrence rare. Les mêmes types se retrouvent vers le Sud jusqu'en Hongrie. — **267—268.** Tasses; occurrence rare. — **269.** Urnes; air de parenté avec les urnes qu'on rencontre en traversant l'Allemagne et jusqu'en Italie et qui affectent la forme de hutte; quatre spécimens. — **270.** Boîtes carrées ou ovales et à couvercle; très rares. — **271—275.** Couvercles d'urnes funéraires.

Quatrième époque.

Les types de cette section chronologique sont en grande partie du même genre que leurs antécédents immédiats, et n'en diffèrent que par les modifications suscitées par le remaniement prolongé et artistique des mêmes motifs. Toutefois, plusieurs d'entre eux sont des nouvelles formations de production nordique indigène ou des imitations de nouveaux modèles étrangers. A côté de cela, on trouve un nombre assez considérable d'objets importés. Les ornements de ce temps sont caractérisés par un style propre, qui pouvait, à la vérité, se pressentir déjà à la IIIe époque, mais dont le développement complet ne se manifeste pleinement qu'ici. L'élément principal consiste en des lignes parallèles, finement poinçonnées, qui forment un ruban plié. Le Musée Royal possède les résultats de jusqu'à 70 découvertes faites dans des sépultures, et comprenant plusieurs objets dont la totalité ou la majorité affecte le style de la IVe époque. Dans telle ou telle de ces découvertes, on trouve des objets qui, pour la part du Sud, se rapportent au début de l'âge du fer.

Armes.

276—278. Poignards et épées miniatures, généralement destinés à remplacer l'épée véritable dans la tombe; voir 392—393. Le Musée Royal en possède environ 20 spécimens, dont cinq proviennent de vestiges d'hommes du second âge du bronze. — **279.** Pointes de flèches; environ 10 spécimens, dont plusieurs ont été trouvés parmi des vestiges d'hommes de la IVe époque.

Instruments.

280—281. Couteaux; quatre spécimens seulement, trouvés isolés. On doit les regarder comme importés, car ce type se retrouve fréquemment vers le Sud jusque dans l'Italie septentrionale. — **282.** Couteaux; évolution récente du type 182. Peu communs; connus néanmoins par huit trouvailles de la IVe époque. — **283.** Couteaux; environ 20 spécimens, dont quatre appartenant à des trouvailles de la IVe époque. — **284—286.** Couteaux; peu communs, mais assez souvent trouvés parmi des objets de la IVe époque. — **287.** Couteaux; environ 25 spécimens, dont quatre appartenant à des trouvailles de la IVe époque. — **288.** Rasoirs; occurrence très fréquente; provenant d'au moins 22 trouvailles de la IVe époque; évolution récente des types 186—190. — **289—290.** Rasoirs; environ 50 spécimens, dont 11 au moins appartenant à des trouvailles de la IVe époque. — **291—294.** Rasoirs; occurrence rare; huit au moins appartenant à des trouvailles de la IVe époque. Ceux de 291 doivent être regardés comme importés, car en allant vers le Sud et jusque dans l'Europe centrale, on trouve des spécimens qui y répondent exactement. 292—294, au contraire, semblent porter le cachet d'un travail nordique. — **295.** Pincettes; quelques spécimens seulement. — **296.** Pincettes; occurrence commune; dérivant insensiblement du type 196. 11 spécimens, au moins, provenant de trouvailles de la IVe époque. — **297.** Pincettes; environ huit spécimens, dont plusieurs mêlés à des objets de la IVe époque. — **298.** Cure-oreille; spécimen unique. — **299.** Cure-ongles; six spécimens. 297—299 ont indubitablement servi à la toilette. Des types analogues se retrouvent vers le Sud jusqu'au centre de l'Europe.

Parures.

300. Fibules en miniature, correspondant à 418, à destination probable de servir uniquement à l'ornement des tombes; sept spécimens. — **301.** Épingles; d'occurrence générale; résultat de neuf trouvailles appartenant à la IVe époque; ouvrage nordique, mais semblant dérivé du type étranger 315. — **302*—303*.** Épingles; ressemblant à 301, mais à tête moins grosse ou à tige droite; grossièrement travaillées; occurrence commune; proviennent d'au moins cinq trouvailles de la IVe époque. — **304—305*.** Épingles à courbure (304) et épingles droites (305); les premières, représentées par plus de 30 spécimens, provenant assez souvent de découvertes de la IVe époque; la seconde catégorie, rare. Ces types paraissent dérivés de 318. — **306.** Épingles; peu communes, dues parfois à des découvertes de la IVe époque. — **307*.** Épingles comme celles de 306; mais la tige forme un arc considérable, comme les grands spécimens 414. Longueur: 0^m^02—0^m^11. Occurrence rare; parfois dans les découvertes de la IVe époque. — **308.** Épingles; rares; quelquefois dans les trouvailles de la IVe époque. Ce même type est commun dans la Prusse orientale. — **309—316.** Épingles; provenant de 22 découvertes et accompagnées d'objets de la IVe époque. 309 et 311 sont communs; 314—316 le sont peu; 310* et 312—313, rares. Importation certaine; car des types pareils se retrouvent vers le Sud jusque dans l'Europe centrale. — **317.** Épingles; indubitablement importées; car en Danemark on n'en a trouvé que quatre, tandis que ce type est commun dans l'Ouest et le Sud de l'Allemagne. — **318.** Boutons à taquet; appliqués, comme moyens d'attache, au vêtement ou à la ceinture, ou servant à suspendre divers menus objets; proviennent de neuf découvertes de la IVe époque. Plus de 60 spécimens en bronze et deux en or. — **319.** Boutons à taquet; trois spécimens seulement. — **320*.** Boutons à taquet, comme 318, mais où le taquet et l'œillet sont séparés par une longue pièce intermédiaire; 15 spécimens, dont plusieurs dus à des découvertes de la IVe époque. — **321*.** Boutons à taquet, comme 318, mais à double œillet, placés symétriquement au milieu du taquet; deux spécimens seulement. — **322.** Boutons à taquet; quelques rares spécimens seulement. — **323.** Boutons à taquet; environ 20 spécimens. — **324*.** Boutons à taquet, comme 318, mais à œillet de fortes dimensions; six spécimens, dont plusieurs proviennent de découvertes de la IVe époque. — **325*.** Boutons à double taquet, formé de deux taquets comme 318, reliés au milieu par une traverse; spécimen unique. — **326.** Agrafe; ayant pu servir conjointement avec les boutons à taquet du type 318; on en a six spécimens. — **327.** Chaînes. On en a deux spécimens, dont la longueur atteint 0^m^75. — **328*.** Anneaux d'or pour bras, semblables à 401, mais amincis au marteau et évidés. Sept spécimens, dont quatre proviennent de sépultures d'hommes de la IVe époque. — **329.** Anneaux pour bras, d'occurrence assez fréquente et présentant de nombreuses variantes. Des spécimens de fortes dimensions se trouvent presque exclusivement dans les dépôts; d'autres, moindres, sont fréquents dans les tombes. Les uns et les autres se trouvent parmi des objets des IIIe et IVe époques. — **329 a*.** Anneaux de fer pour bras, comme 329; quatre spécimens dans un dépôt de la IVe époque. — **330.** Anneaux pour bras; occurrence assez fréquente; présentent beaucoup de variantes; appartiennent aux IIIe et IVe époques. On en a deux spécimens en or. — **331.** Anneaux d'or pour bras; sept spécimens, dont deux proviennent de découvertes de la IVe époque. — **332.** Anneaux pour bras; 18 spécimens, la plupart provenant de trois découvertes de la IVe époque. Un spécimen analogue a été trouvé dans la Prusse orientale. —

333. Anneaux pour bras; total de huit spécimens, dont plusieurs dus à des découvertes de la IVe époque. Des anneaux analogues ont été trouvés en Autriche. — **334.** Anneaux pour bras; quelques spécimens seulement, exhumés de tombes du second âge du bronze. — **335*.** Anneaux pour bras; formés d'un bandeau semblable à 334, mais les bouts se retournent en dedans; assez fréquents dans les sépultures du second âge du bronze. — **336*—338*.** Anneaux de bronze en spirale, identiques de forme aux anneaux d'or 4—6. Il n'est pas rare de les rencontrer dans le second âge du bronze. Ils paraissent avoir remplacé les anciens anneaux 4—6. Ces mêmes types se retrouvent vers le Sud jusque dans l'Europe centrale.

Objets en fer.

339*. C'est seulement dans quelques fouilles de l'âge du bronze qu'on a trouvé des objets de fer. Une lame de couteau et quelques anneaux (329 a) ont été trouvés parmi des objets appartenant à la IIe et IVe époques. En outre trois trouvailles de la IVe époque contiennent des objets du plus ancien âge du fer nordique.

Objets trouvés dans les champs et tourbières.

Les découvertes de ce genre relatives au second âge du bronze sont beaucoup plus nombreuses que celles du premier âge, et comprennent aussi un beaucoup plus grand nombre d'objets qu'on n'a jamais trouvés dans les sépultures. Car, outre les outils et instruments, ces découvertes nous ont fait connaître des vases précieux, de magnifiques armes et des parures d'assez grandes dimensions, dont une quantité semblent avoir été destinés à servir d'offrandes aux dieux. En sus d'un certain nombre d'objets trouvés isolément, on a les résultats d'environ 170 découvertes collectives.

Troisième époque.

Une série de 40 dépôts présente un nombre considérable de types qui se trouvent constamment ensemble, mais ne sont jamais associés à des objets des Ière, IIe et IVe époques. Parfois aussi quelques-uns de ces types se retrouvent dans les découvertes funéraires de la IIIe époque; leur style à tous porte le même cachet que celui des objets qui reparaissent toujours dans ces découvertes. Ce groupe semble donc pouvoir être convenablement rapporté à la IIIe époque.

Instruments tranchants.

340—342. Haches à douille. Au Musée Royal, outre de nombreux fragments, on conserve environ 69 spécimens entiers des types 340, 341 et 342 présentant diverses variantes. 341 a n'y est représenté que par cinq échantillons. Nombre de tous ces spécimens se rapportent à 16 dépôts de la IIIe époque et à un seul dépôt de la IVe. Ces types semblent donc avoir remplacé 136—137, plus anciens. — **343.** Haches à ailerons; 28 spécimens, dont un grand nombre provient de quatre dépôts des IIIe et IVe époques. Ce type est commun dans les pays étrangers, vers le Sud jusqu'en Italie et dans l'Europe occidentale. — **344.** Scies. Les fragments sont très communs (205); mais on n'a que 20 spécimens entiers, dont plusieurs proviennent de dépôts du second âge du bronze. On doit les regarder comme ayant remplacé le type 149.

Objets relatifs à la métallurgie.

345. Moules en pierre pour fondre les haches à douille 340—341; deux spécimens. — **346.** Moules en pierre pour couler les scies 344; quatre spécimens. — **347*.** Moules en pierre pour couteaux des types 182 et 186, taillés dans les faces latérales de deux autres moules, servant, l'un pour haches à douille, l'autre pour scies (345 et 346). — **348.** Marteaux; neuf spécimens, dont trois provenant de dépôts du second âge du bronze. Des types analogues se rencontrent vers le Sud jusqu'en Hongrie et en Italie, ainsi que dans l'Europe occidentale. — **349.** Poinçons pour exécuter les ornements sur bronze; sept spécimens, dont trois provenant de découvertes collectives. De pareils spécimens ont été trouvés à l'étranger. — **350*.** Lingots de bronze. — **351*.** Culot de bronze solidifié dans le pochon. — **352*.** Tiges de bronze. — **353*.** Blocs de bronze. — **354*.** Jets de fonte. 350—354 sont assez nombreux; ont été trouvés, soit isolés, soit dans 18 dépôts du second âge du bronze. Des objets tout à fait semblabes ont été trouvés en dehors du groupe nordique.

Vases.

355. Vases à suspendre; 23 spécimens au Musée Royal; 20 d'entre eux appartiennent à des dépôts de la IIIe époque. Ce sont les intermédiaires des types 124 et 388. — **356.** Coupes d'or; huit spécimens provenant de trois *ex-voto*. — **357.** Puisoirs en or; 19 spécimens provenant de trois *ex-voto*, mais dont six ont perdu le manche. — **358.** Gobelets d'or; deux spécimens provenant d'un *ex-voto*. — **359.** Vases en or; deux spécimens provenant d'un *ex-voto*. Des vaisseaux de ce genre reparaissent souvent en dehors du groupe nordique jusque dans le Sud de l'Allemagne et l'Ouest de l'Europe; cependant, il n'est point invraisemblable qu'au moins quelques-uns des 31 vaisseaux danois aient été ouvrés dans le pays. — **360.** Tasses de bronze; six spécimens

venant d'un *ex-voto* et quatre provenant d'un dépôt de la IIIe époque. Ce sont des importations, car des spécimens correspondants se retrouvent vers le Sud jusque dans l'Europe centrale. — **361.** Vaisseaux de bronze; quelques spécimens, découverts dans une sépulture de la IVe époque. — **362 a.** Vases de bronze à anses mobiles; en tout, cinq spécimens, dont un appartient à une trouvaille de la IIIe époque, deux à des découvertes de la IVe époque. Des spécimens analogues se retrouvent vers le Sud jusque dans le Nord de l'Italie. — **362 b.** Vases de bronze à anses fixes. On en a quatre spécimens, dont deux sont en forme de seaux. L'un de ces derniers contenait 11 vases du type 357. Des spécimens correspondants ont été trouvés en Italie. Les types 360—362 doivent tous être regardés comme importés d'Étrurie.

Armes.

363. Boucliers; quatre spécimens au Musée Royal. Des spécimens analogues se trouvent en Allemagne et dans l'Europe occidentale. Ils ont vraisemblablement tous été importés d'Étrurie. — **364.** Pointes de lance; 14 spécimens, dont deux provenant de dépôts de la IIIe époque. Ils servent d'intermédiaires à 97 et 365. — **365.** Pointes de lance; neuf spécimens trouvés séparément; plusieurs provenant de cinq dépôts de la IIIe époque. — **366.** Pointes de lance; quatre spécimens venant d'un dépôt de la IIIe époque. — **367.** Pointes de lance, à nervure médiane taillée àfac ettes; sept spécimens variant un peu de l'un à l'autre, trouvés dans des dépôts de la IIIe époque. — **368.** Trompes, ornementées dans les styles de la IIIe et de la IVe époque; 23 spécimens ont été trouvés en Danemark.

Parures.

369—371. Appliques; 14 spécimens, dont 12 proviennent de dépôts de la IIIe époque. Elles se rattachent comme développements récents à 115—116, et ont vraisemblablement aussi servi aux femmes. — **372.** Boutons; trois spécimens venant d'un dépôt de la IIIe époque. — **373.** Colliers, à considérer comme développements récents de 105; on en portait deux ou trois à la fois. 20 spécimens, dont la plupart appartiennent à sept dépôts de la IIIe époque. — **374.** Colliers, type dérivé de 373; on en a cinq spécimens provenant de dépôts de la IIIe époque. Des parures leur ressemblant beaucoup ont été trouvées dans l'Est de l'Allemagne septentrionale. — **375.** Anneaux pour bras; 44 spécimens provenant de 13 dépôts de la IIIe époque. — **376.** Anneaux pour bras; six spécimens, dont deux trouvés dans un dépôt de la IIIe époque. — **377.** Anneaux pour bras; 11 spécimens, la plupart venant d'*ex-voto*. 375—377 forment une série continue d'évolutions, et le type le plus élémentaire (375) semble être dérivé de 111. — **378.** Fibules; 11 spécimens, dont quelques-uns ont été trouvés dans une tombe et deux dépôts des IIe et IIIe époques. — **379.** Fibules; 23 spécimens, la plupart venant de 13 dépôts de la IIIe époque. 378—379 doivent être regardés comme intermédiaires de 206 à 418.

Quatrième époque.

En fait d'objets trouvés dans les champs et tourbières, le groupe le plus récent de l'âge du bronze se détache encore plus ostensiblement des découvertes faites dans les sépultures du même temps, que n'importe lequel des groupes plus anciens. On doit à ces trouvailles presque tous les outils, les vases de métal et les armes, et encore une foule de parures splendides et précieuses. Toutefois l'on ne saurait douter de le contemporanéité des objets régulièrement exhumés des tombeaux et d'autres lieux, car le style et l'ornementation concordent tout à fait. Toutes ces trouvailles témoignent d'une évolution finale et énergique du goût et de la technique durant l'âge du bronze dans le Nord. Le Musée Royal possède les résultats de 60 découvertes qu'il faut rapporter à ce groupe.

Instruments tranchants et autres.

380. Haches à douille, représentées au Musée Royal par 100 spécimens et bien au delà; 16 d'entre eux se rapportant à 11 trouvailles de la IVe époque. — **381—382.** Haches à douille. De ces types et de leurs intermédiaires on a 44 spécimens, dont trois seulement appartiennent à deux dépôts de la IVe époque, les autres ayant été trouvés isolément. — **383.** Haches à douille; quatre spécimens, dont deux provenant de dépôts de la IVe époque. — **384.** Ciseaux. Sur 13 spécimens, six appartiennent à des dépôts des IIIe et IVe époques. — **385.** Objets de bronze, sans destination connue; six spécimens, dont quatre provenant de deux dépôts de la IVe époque. — **386*.** Moules en pierre pour la coulée de haches à douille du type 380—381; quatre spécimens. — **387*.** Moules en pierre pour ciseaux du type 384; spécimen unique.

Vases.

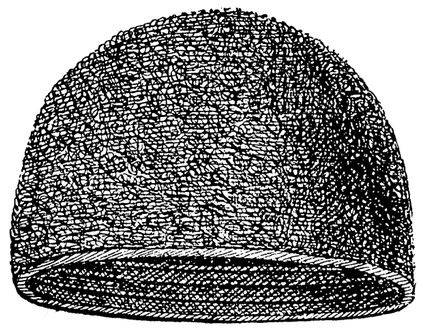
388. Vases de bronze à suspendre; plus de 50 spécimens au Musée Royal, la plupart provenant de 28 dépôts de la IVe époque. Ils se rattachent à 355, comme développements récents. — **389.** Vases de bronze; sur cinq spécimens, trois appartiennent aux dépôts de la IVe époque. 388—389 ont vraisemblablement eu la destination exclusive de servir de récipient à d'autres objets.

Armes.

390. Épées. Le Musée Royal en a trois spécimens provenant de dépôts de la IVe époque et vraisemblablement importés, car la découverte de spécimens semblables n'est point rare vers le Sud jusqu'au centre de l'Europe et dans l'Europe occidentale. — **391.** Épée; spécimen unique, probablement importé de l'Europe occidentale, où un type semblable est de fréquente occurrence. — **392.** Épée; spécimen unique, indubitablement importé du Sud, car des spécimens qui y correspondent exactement, se trouvent souvent jusque dans le Nord de l'Italie. — **393.** Épées; deux spécimens, vraisemblablement importés, car des spécimens analogues ne sont point rares vers le Sud jusque dans l'Europe centrale. — **394.** Pointes de lance; environ 25 spécimens, dont plusieurs proviennent de sept dépôts de la IVe époque. Ce type ne peut pas toujours se distinguer de 159. On a trouvé en France des spécimens qui y correspondent exactement. — **395.** Mors; deux spécimens provenant d'un dépôt de la IVe époque; en outre, plusieurs fragments. Des plaques d'attache, semblables à celles qui se trouvent sur ces mors, ont été trouvés en Allemagne et dans l'Ouest de l'Europe.

Parures.

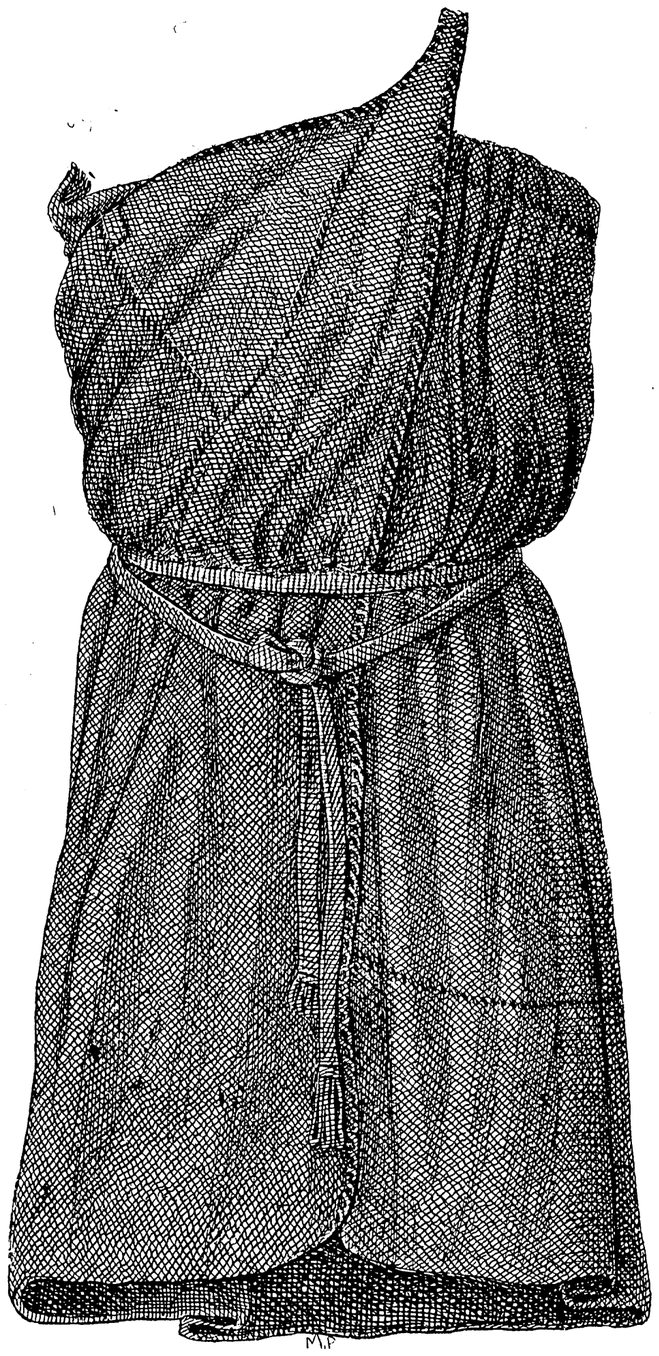
396. Appliques hémisphériques. Le Musée Royal en possède 23 spécimens, dont la plupart proviennent de 15 dépôts de la IVe époque. Ces appliques semblent être des évolutions récentes de 369 et avoir également servi à orner les vêtements. — **397.** Appliques; 22 spécimens provenant de trois *ex-voto* et six spécimens trouvés dans deux dépôts de la IVe époque. Indubitablement importés, car des spécimens correspondants se retrouvent vers le Sud jusque dans l'Europe centrale. Les appliques ont probablement servi d'ornement dans les harnais. — **398—399.** Anneaux pour bras, type dérivé de 375; 24 spécimens, la plupart provenant de deux *ex-voto* et de six dépôts de la IVe époque. — **400.** Anneaux pour bras; deux spécimens en or et deux en bronze, provenant d'un dépôt de la IVe époque. — **401.** Anneaux en or massif pour bras; cinq spécimens provenant de deux *ex-voto*, deux de dépôts de la IIIe époque, et 11 trouvés isolément. Des anneaux semblables ont été trouvés dans l'Allemagne septentrionale. — **402*.** Anneaux pour bras, en bronze, semblables à 403; cinq spécimens; légers écarts de détails; la plupart provenant d'un *ex-voto* et d'un dépôt de la IVe époque. — **403.** Anneaux d'or pour bras; deux spécimens seulement. — **404.** Anneaux de bronze pour bras; 12 spécimens, dont quatre proviennent de deux dépôts de la IVe époque. Des types semblables se retrouvent vers le Sud jusqu'en Bohême. — **405.** Colliers; sur 28 spécimens, 17 se rattachent à trois dépôts de la IVe époque. — **406.** Colliers; 18 spécimens, la plupart provenant de huit dépôts de la IVe époque. — **407.** Colliers portés par paires. On connaît 31 paires de ce genre, outre 20 anneaux simples. Provenance de cinq dépôts de la IVe époque. 405—407 se relient intimement ensemble par des intermédiaires; 405 semble une dérivation de 102. Ces anneaux sont communs vers le Sud jusque dans l'Allemagne centrale. — **408.** Colliers, portés deux à deux ou trois à trois; dix spécimens, dont cinq provenant de dépôts de la IVe époque. — **409*.** Anneaux de bronze pour bras ou cou et formés d'une tige épaisse et recourbée, dont les bouts se replient en crochets. Ces anneaux de forme simple apparaissent quelquefois dans les dépôts de la IVe époque. — **410—411.** Colliers; dérivation de 102. On en connaît au moins 100 spécimens, dont 48 proviennent de 27 dépôts de la IVe époque. — **412.** Colliers; 12 spécimens, dont cinq provenant de deux *ex-voto*. — **413.** Épingles; 11 spécimens, tous trouvés isolément; vraisemblablement importés, car ce type se reproduit vers le Sud jusqu'au centre de l'Europe. — **414.** Épingles; six spécimens, dont cinq proviennent de trois dépôts de la IVe époque. — **415.** Épingles; cinq spécimens, dont trois proviennent de deux dépôts de la IVe époque. — **416.** Épingles; deux spécimens, dont l'un provient d'un dépôt de la IVe époque. — **417.** Épingles; dérivations du type 305; quatre spécimens trouvés isolément. — **418.** Fibules; au moins 20 spécimens, la plupart rattachés à dix dépôts et à une trouvaille funéraire de la IVe époque. Ce type se relie à 379, comme évolution récente. — **419.** Boucles; trois spécimens provenant de deux dépôts de la IVe époque. On a probablement employé ces boucles comme moyens d'ajuster les vêtements.

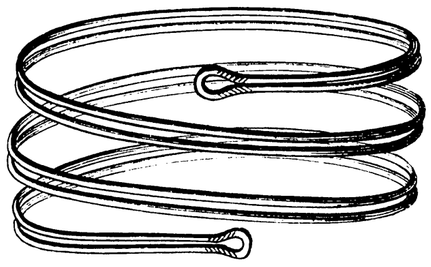
1. 1/5

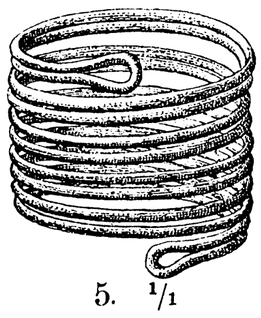
3. 1/9

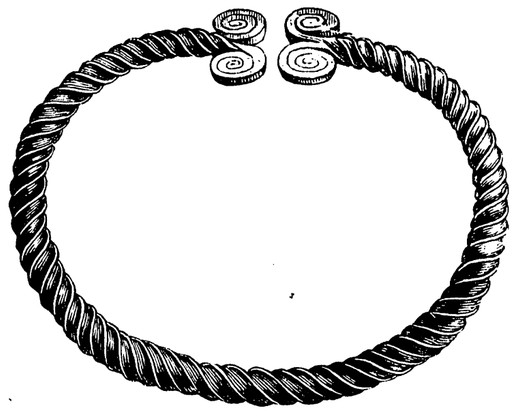
2. 1/9

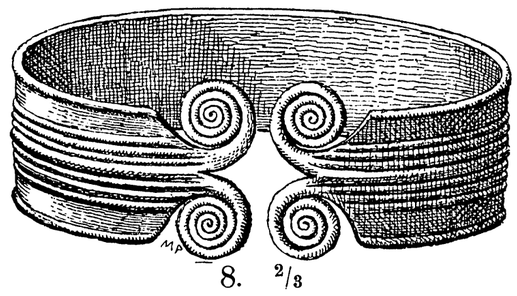
4. 1/2

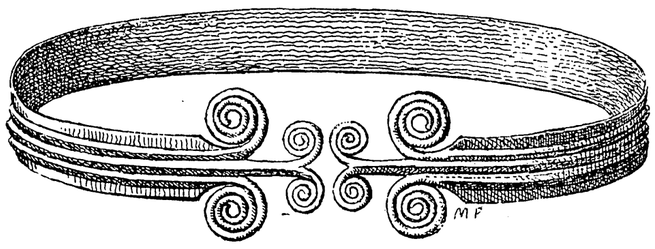
5. 1/1

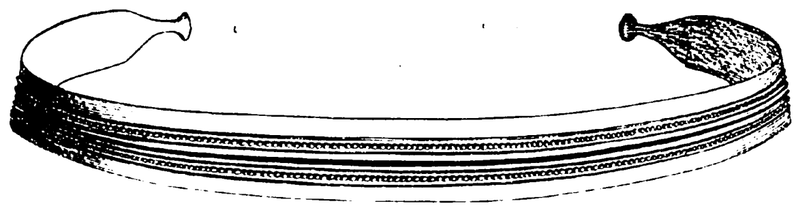
7. 2/3

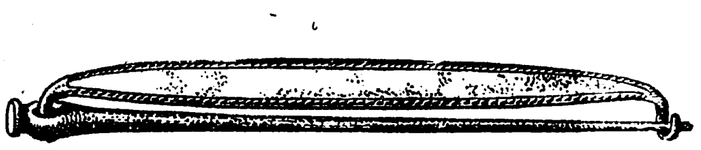
8. 2/3

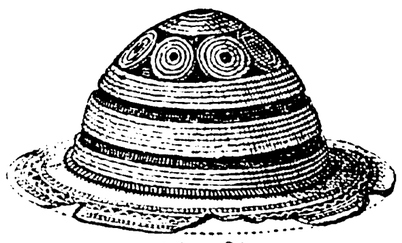
9. 2/3

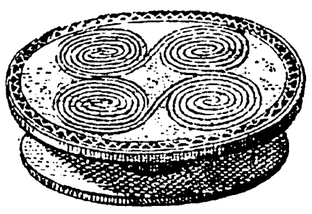
10. 2/3

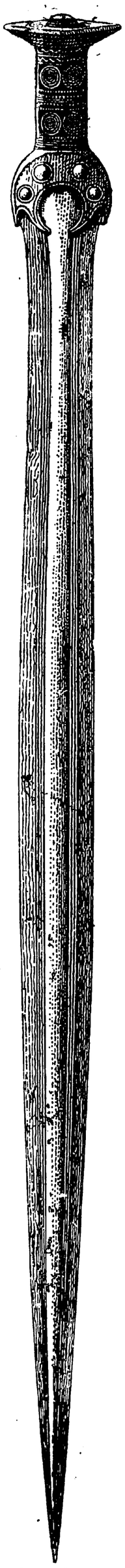
11. 2/3

15. 2/3

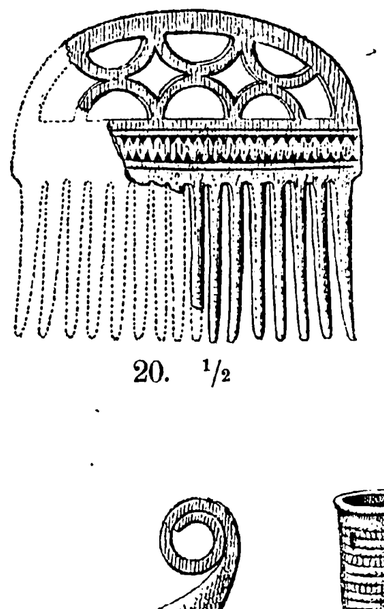

13. 3/4

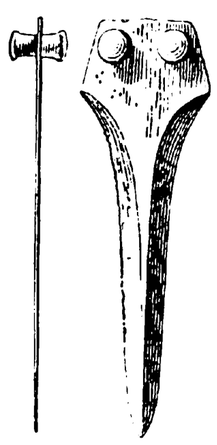

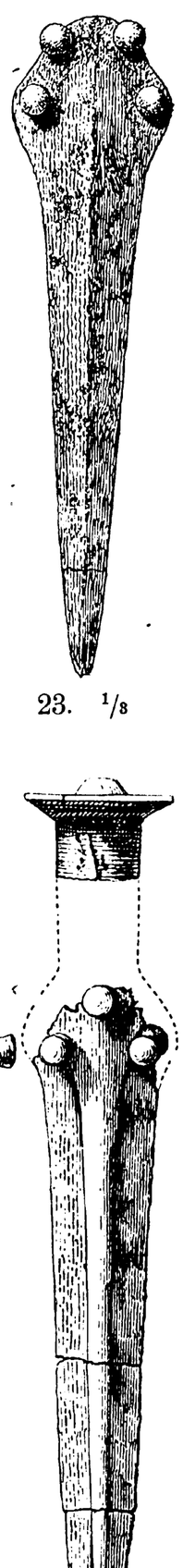
16. 1/2

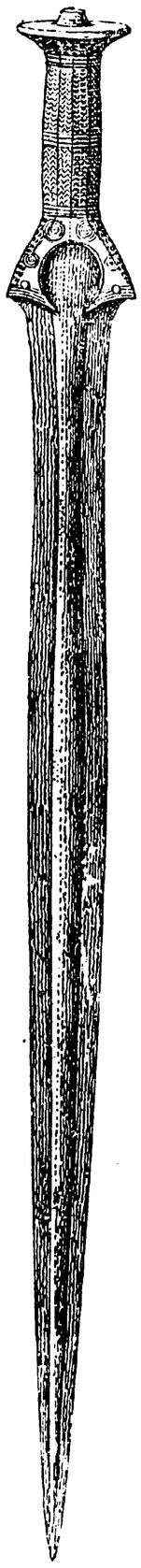
20. 1/2

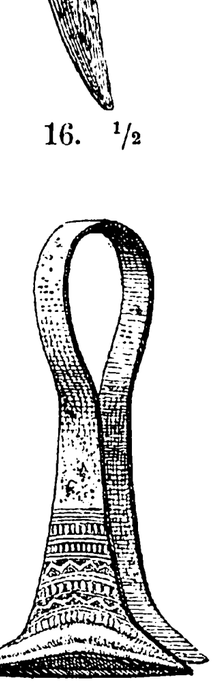

21. 3/4

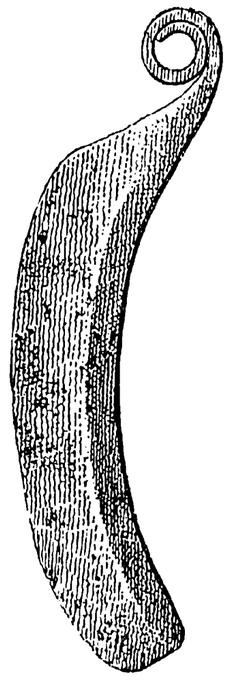

23. 1/8

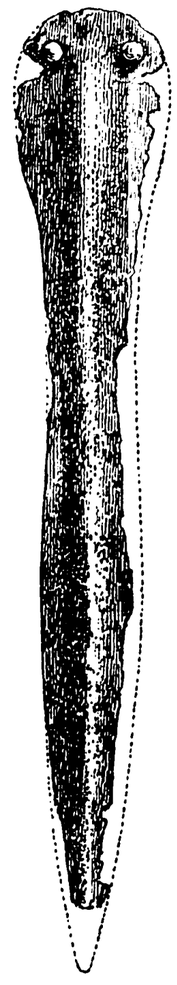
18. 1/1

17. 1/1

19a. 2/3

22. 1/2

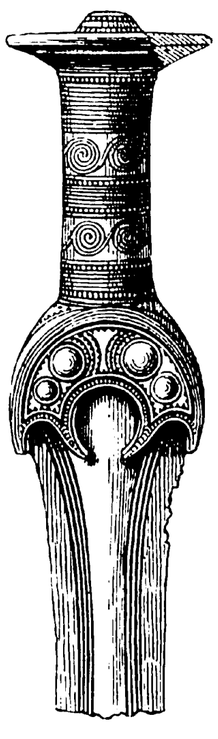
26. 1/3

24. 1/4

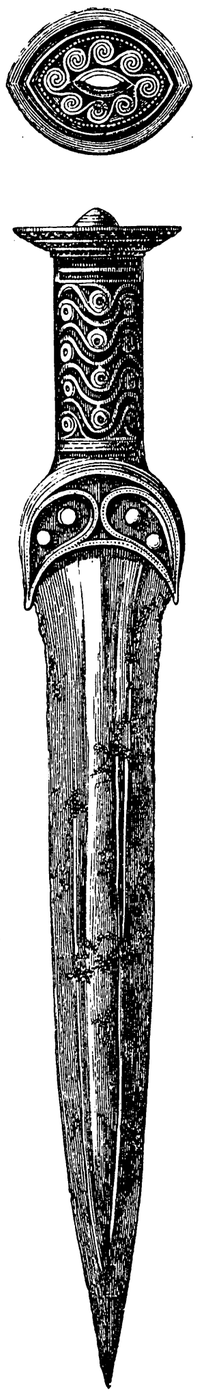
27. 1/4

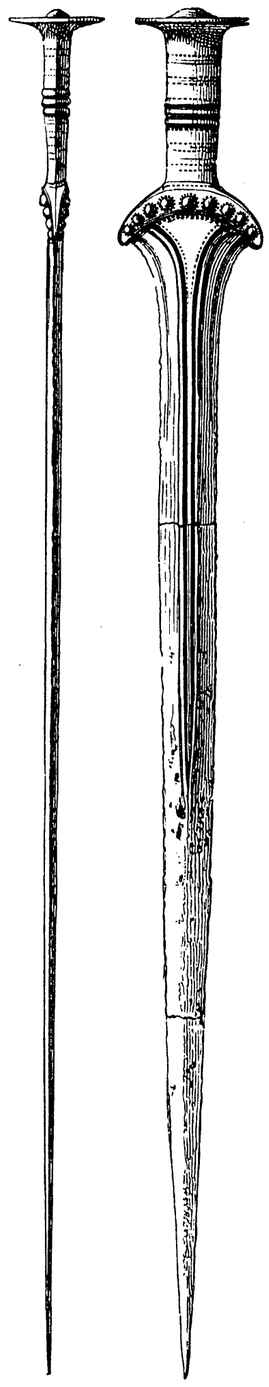
25. 1/3

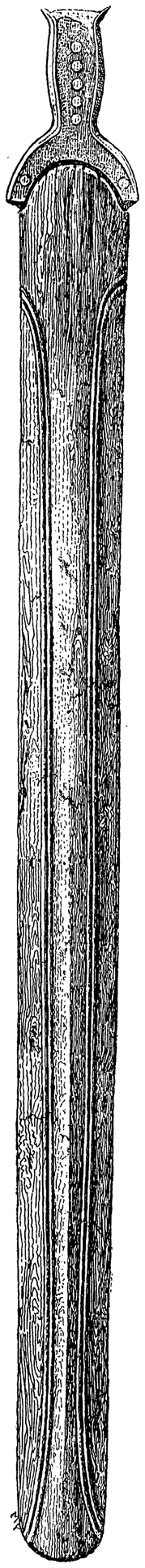
28. 1/3

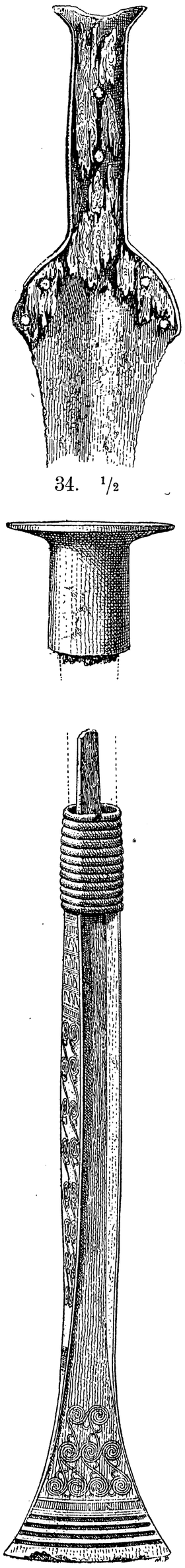
29. 1/3

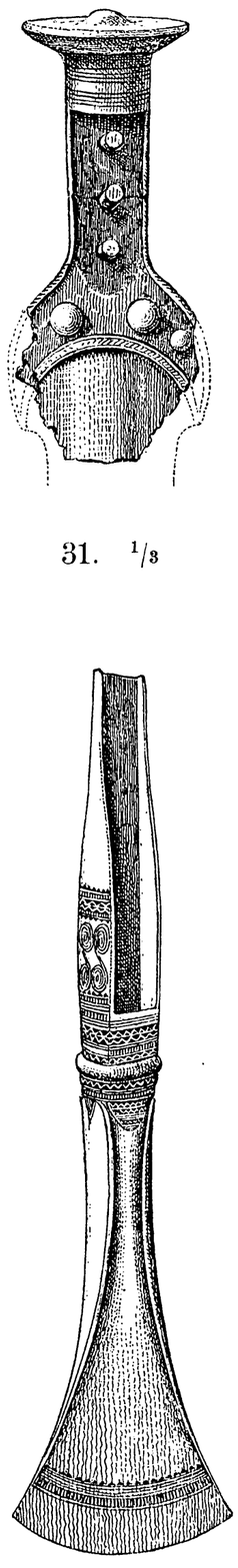
32. 1/3

33. 1/4

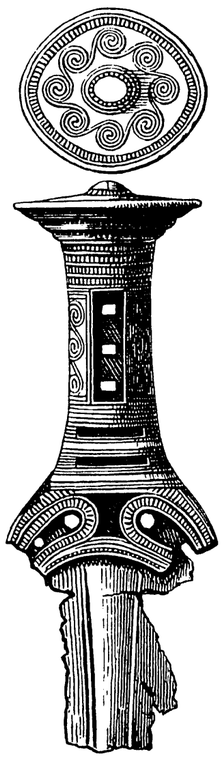

34. 1/2

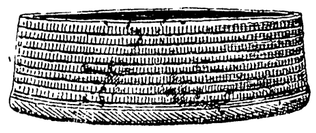

31. 1/3

38. 1/3

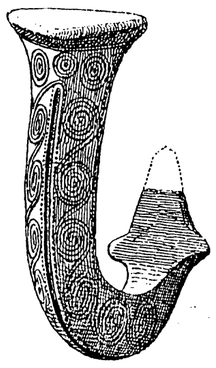
30. 1/3

35 1/2

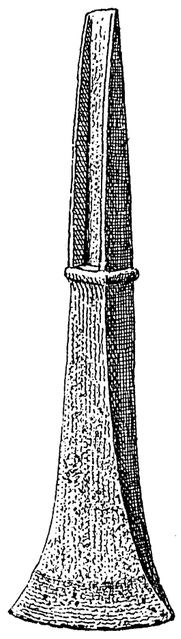

37. 3/4

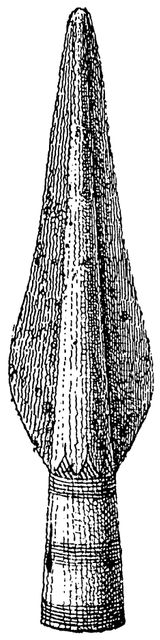

36. 1/2

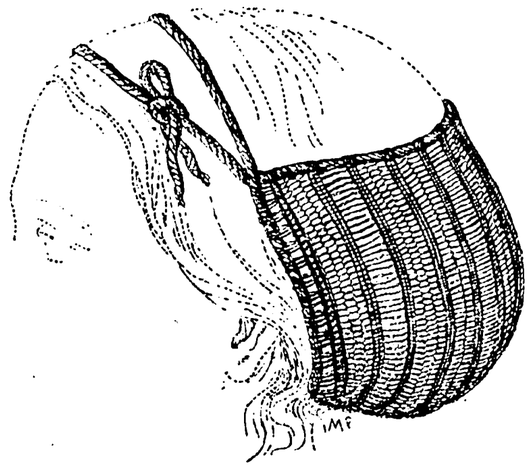
40. 1/2

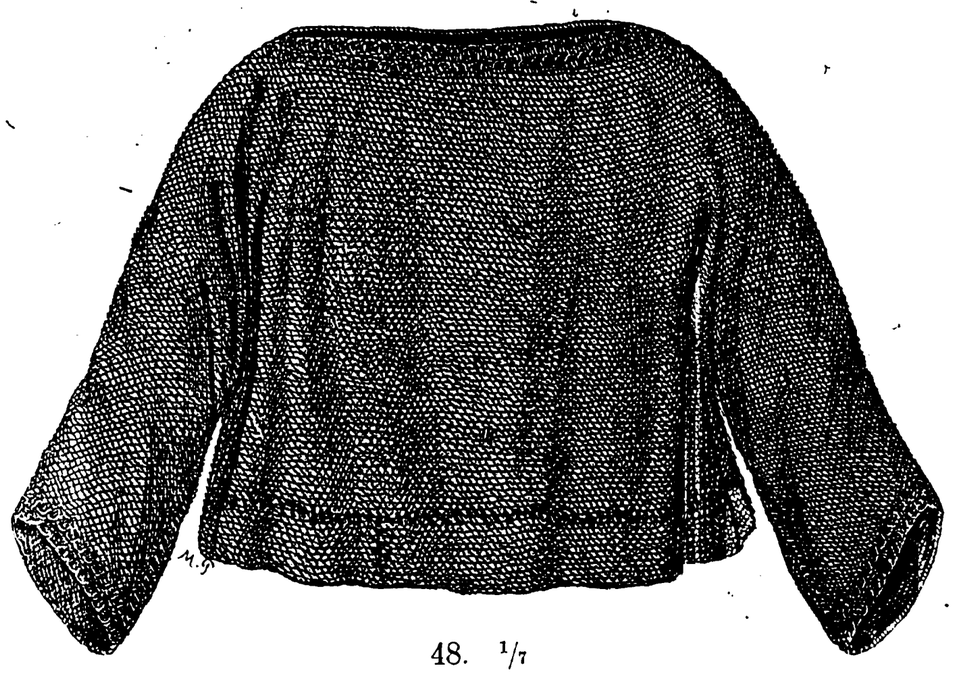
39. 1/3

41. 1/3

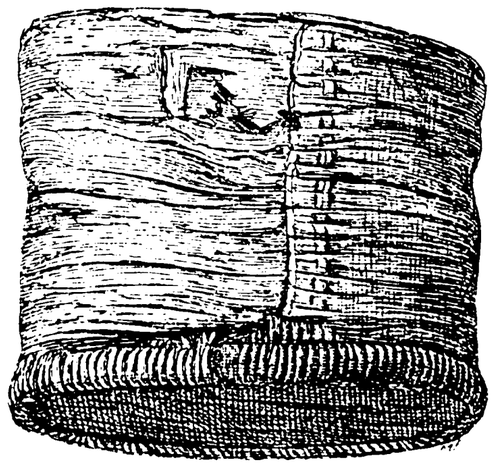
47. 1/4

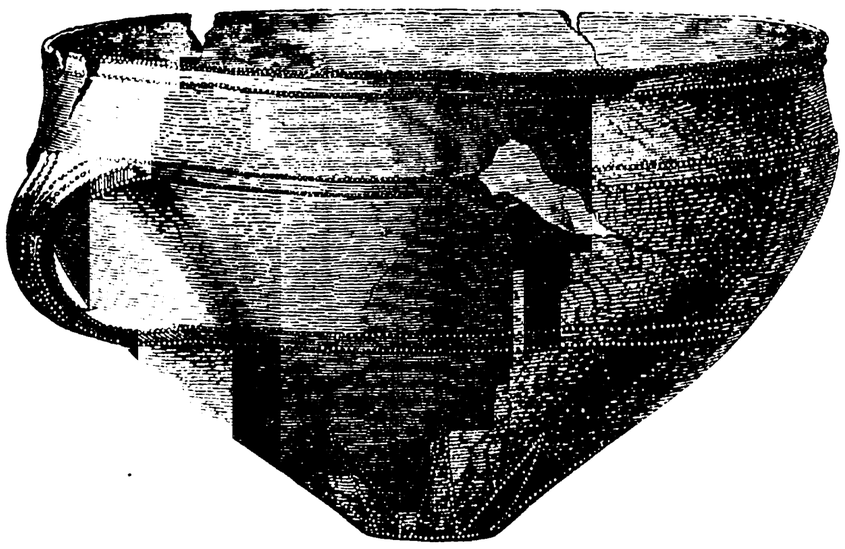
48. 1/7

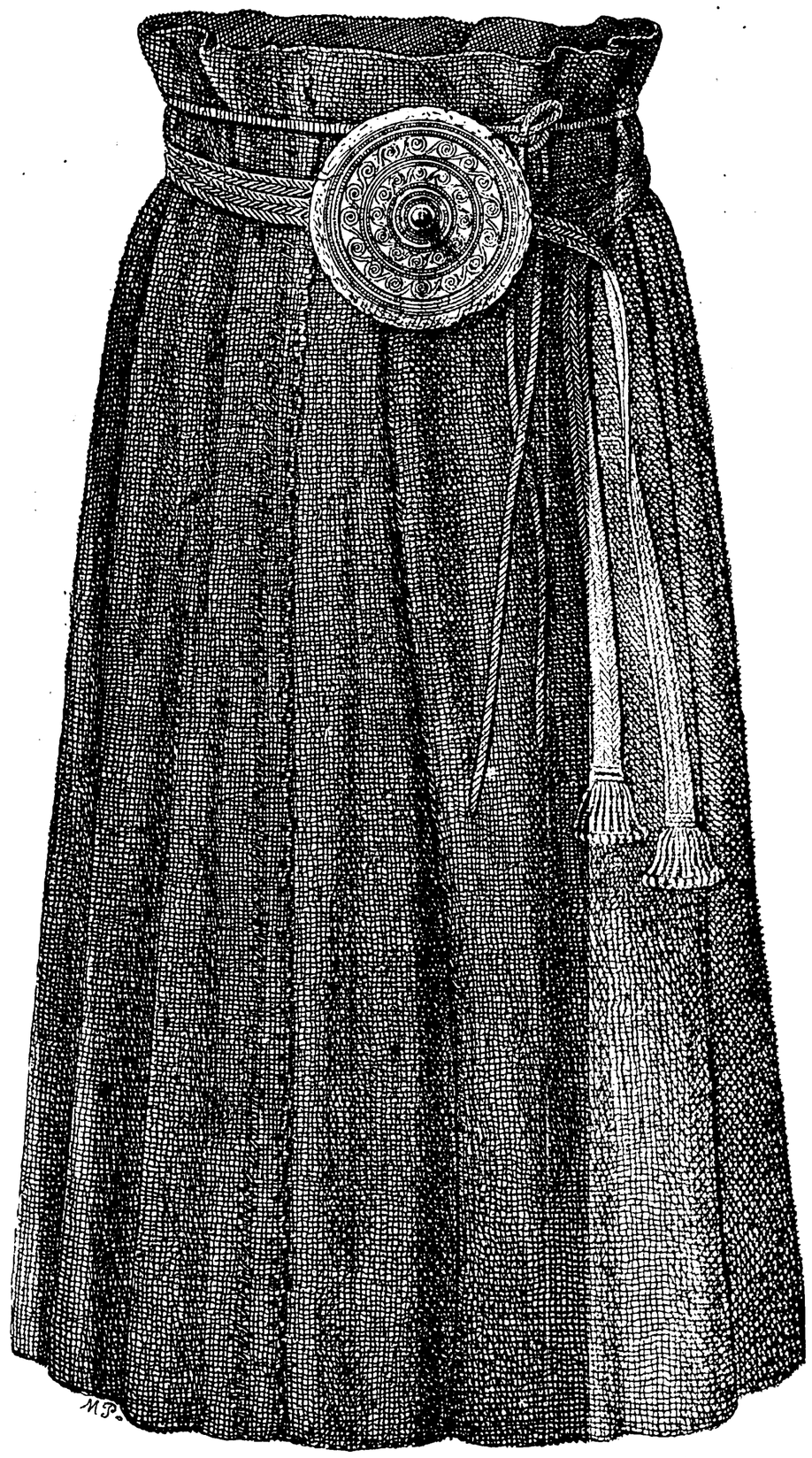
43. 1/1

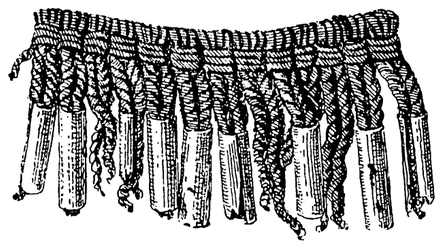
42. 1/2

44. 1/4

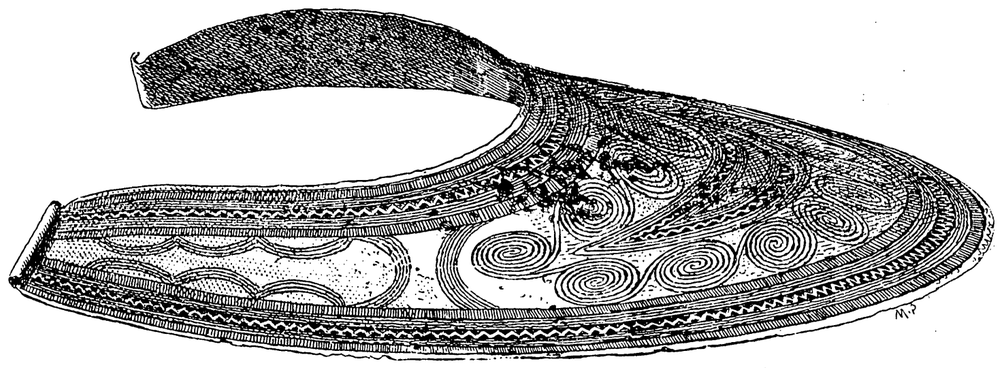
49 1/7

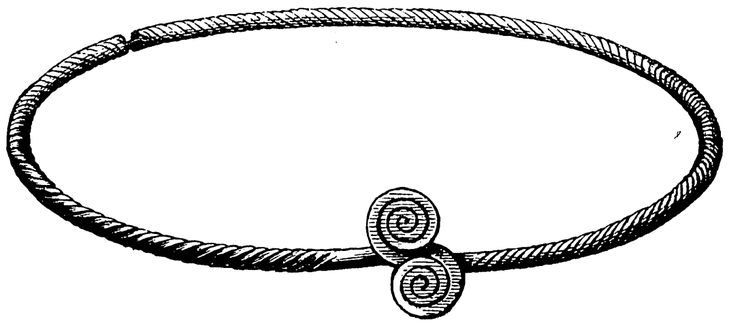
63. 2/3

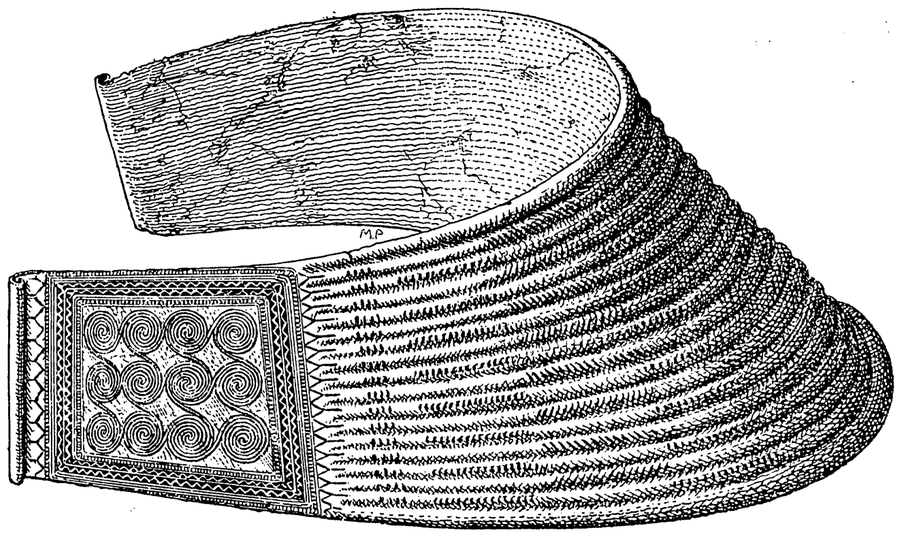
64. 2/3

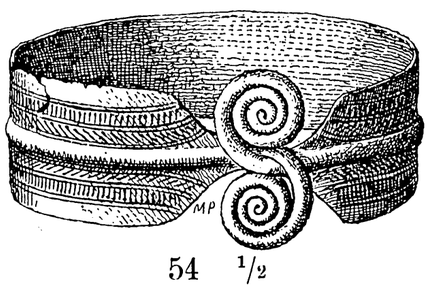
51. 1/2

52. 1/2

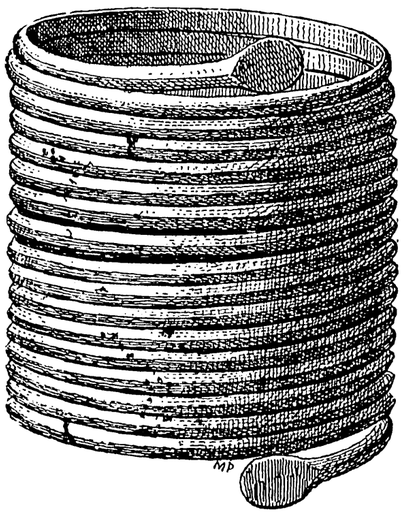
50. 1/2

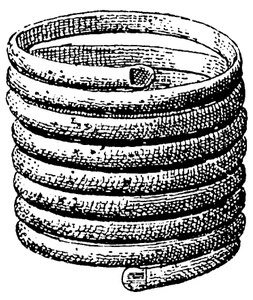
54 1/2

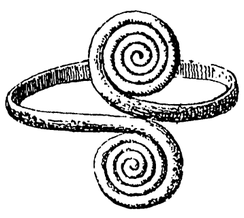
53. 1/1

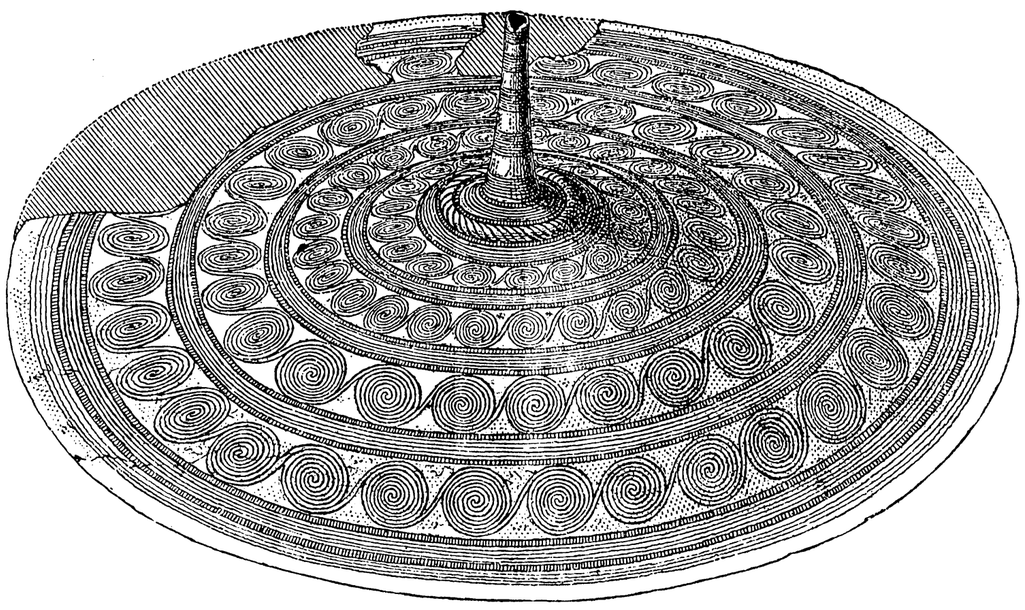
55. 1/2

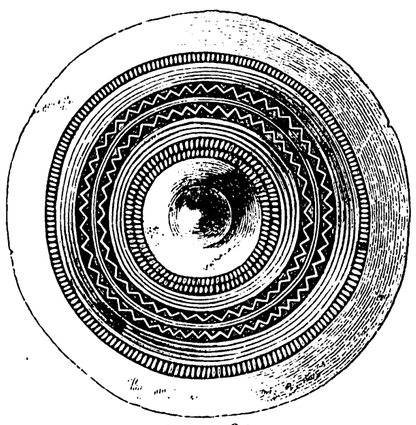
56. 1/1

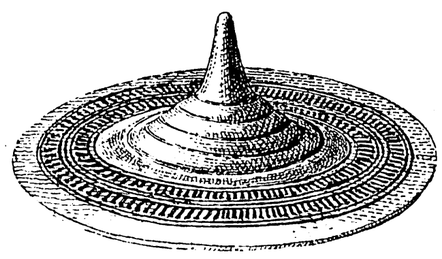
57. 1/1

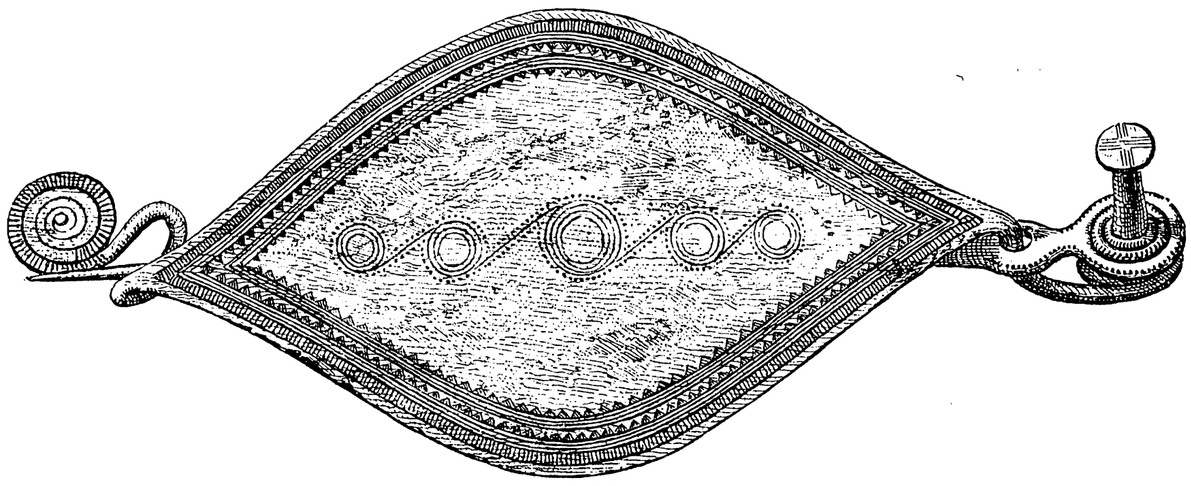
58. 1/3

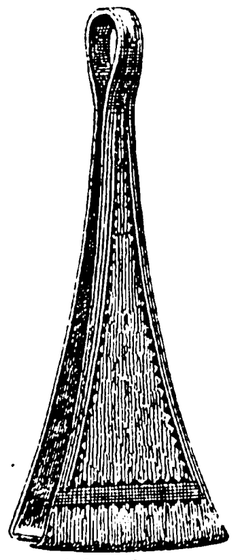
59. 3/4

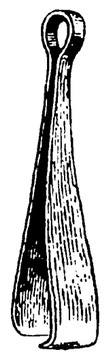
61. 1/1

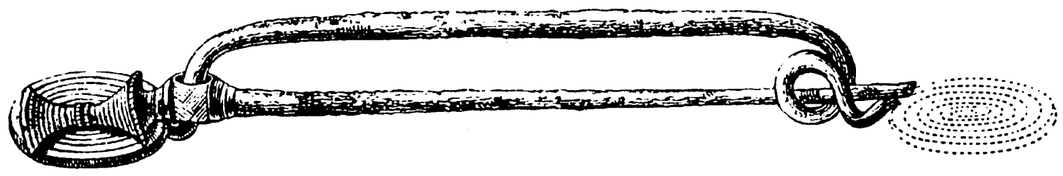
62. 1/2

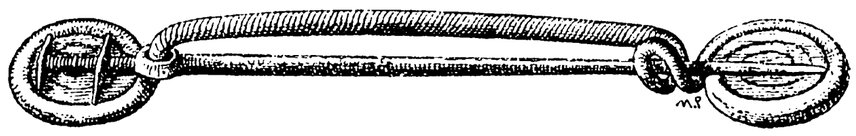
86. 1/1

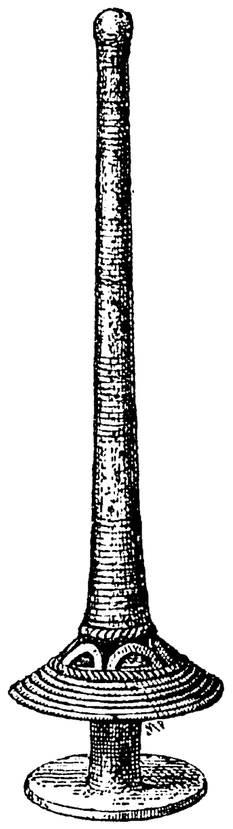
87. 1/1

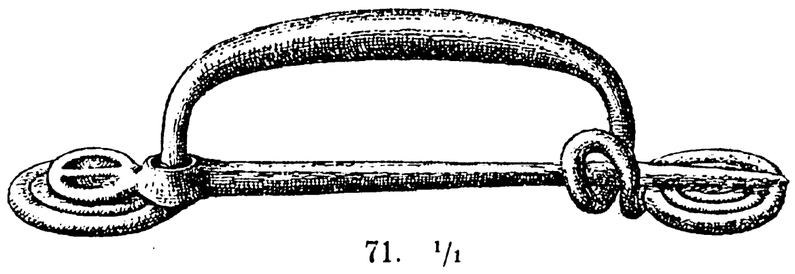
69. 1/1

70. 1/1

77. 1/1

71. 1/1

76. 2/3

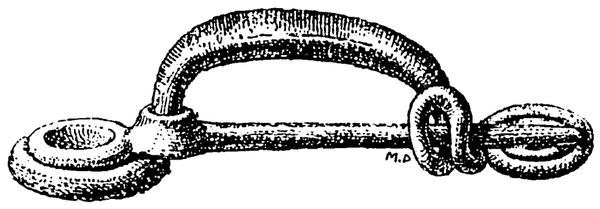
80. 2/3

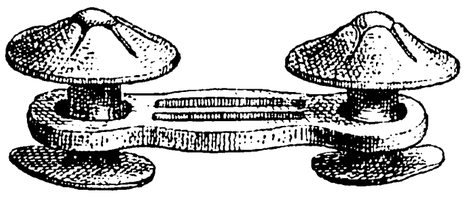
74. 2/3

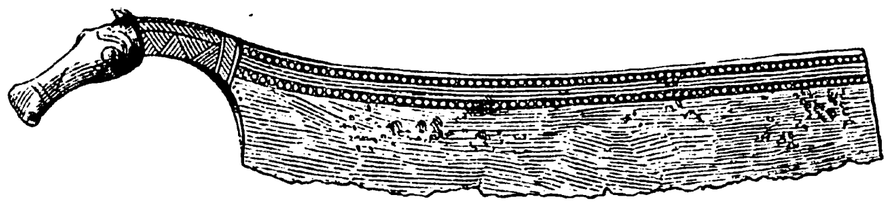
75. 1/1

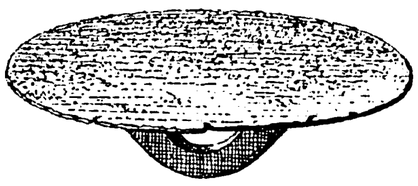
73. 2/3

76a. 1/1

85. 1/1

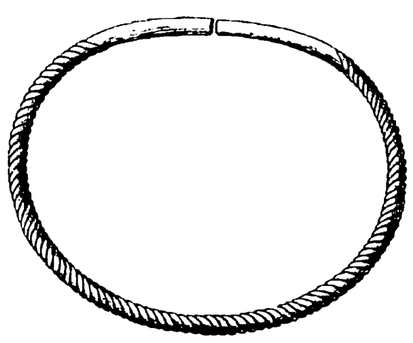
78 2/3

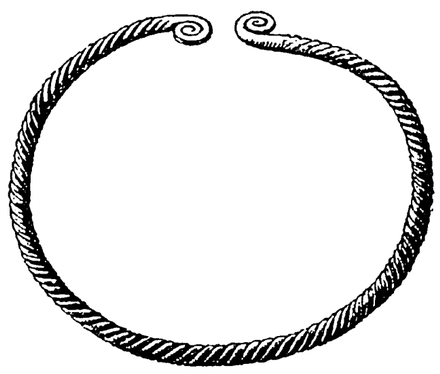
81. 1/1

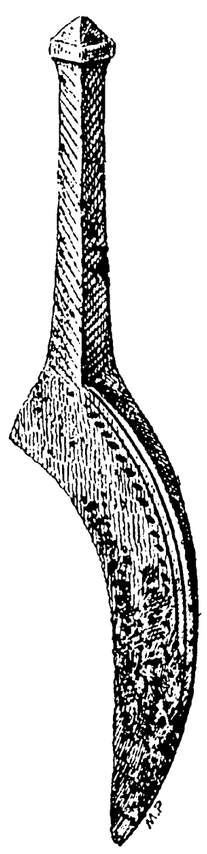
82. 3/4

66. 1/2

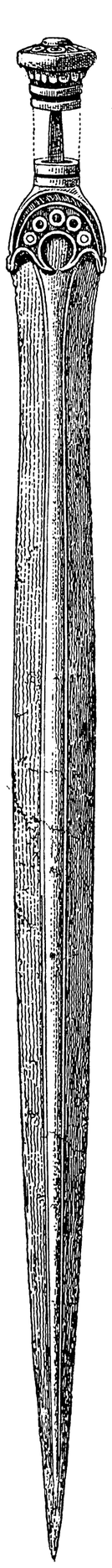
68. 1/2

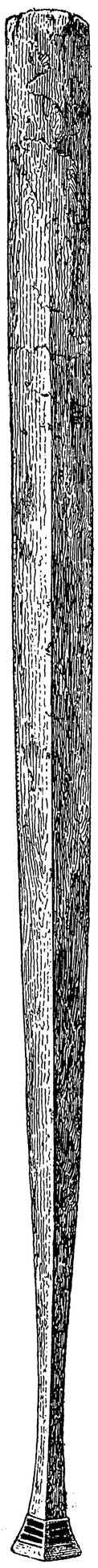
83. 1/1

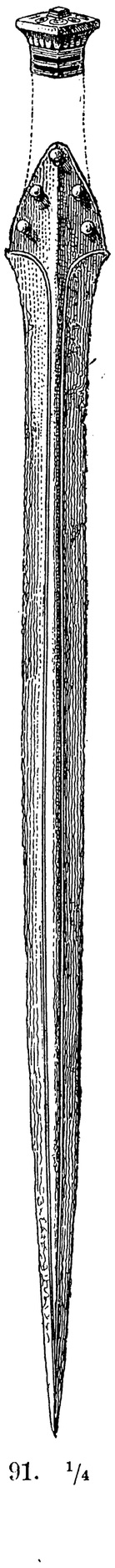
84. 1/1

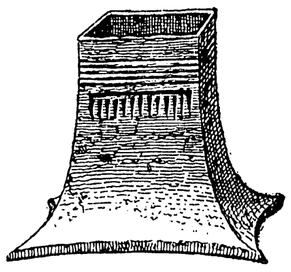
90. 1/4

93. 1/4

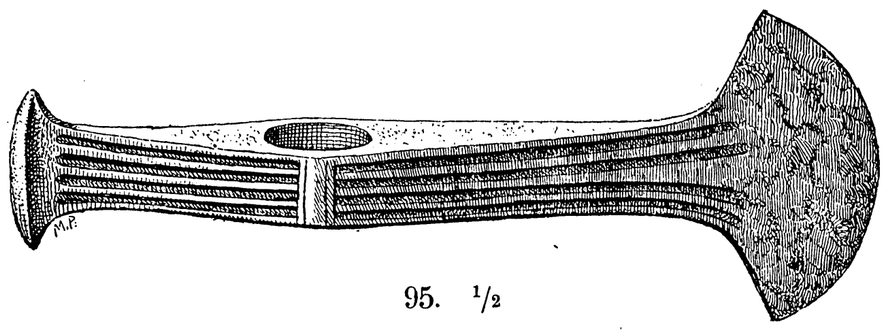
91. 1/4

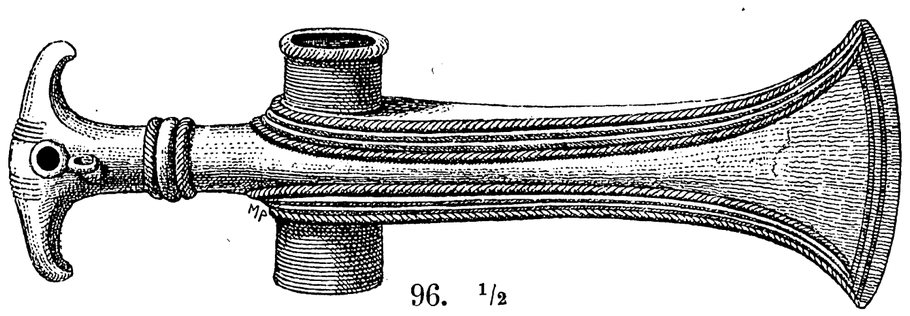
94. 1/3

98. 1/1

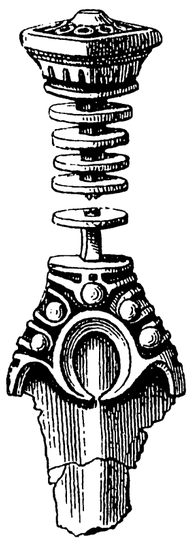

95. 1/2

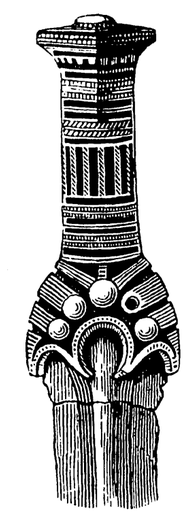

96. 1/2

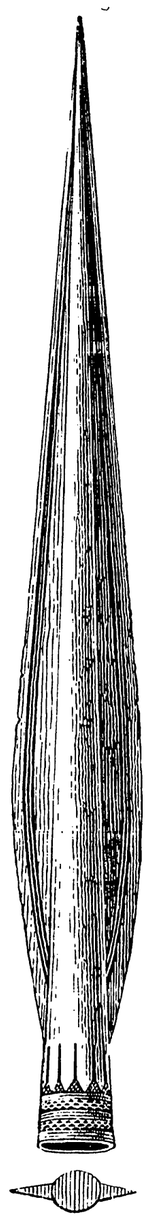

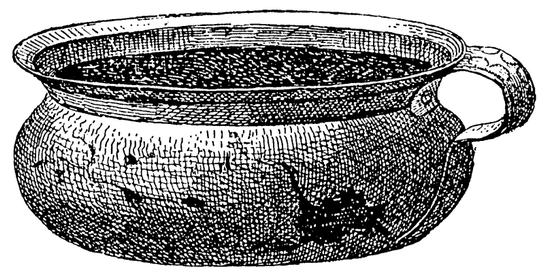
89. 1/3

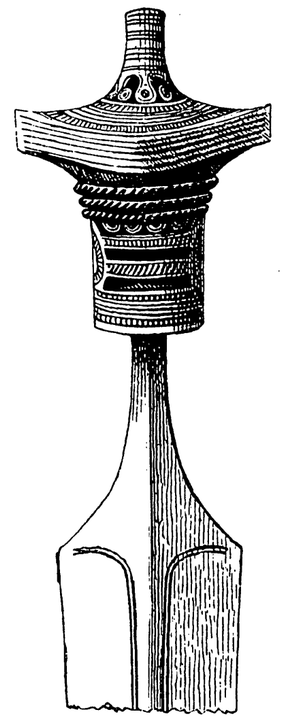
88. 1/3

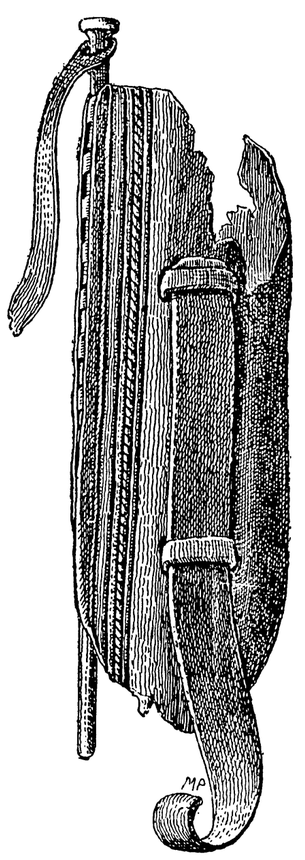
97. 1/3

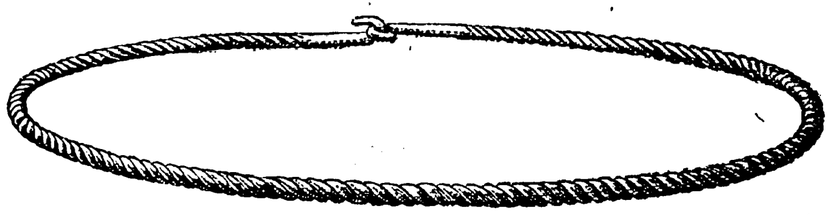
100. 1/3

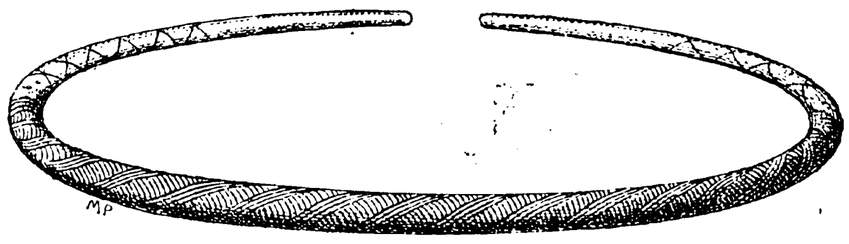
92. 1/3

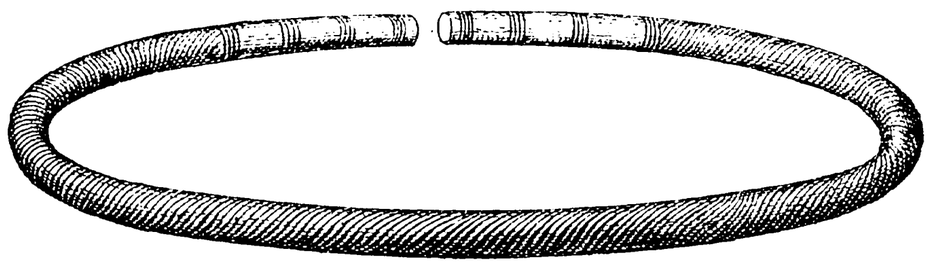
99. 2/3

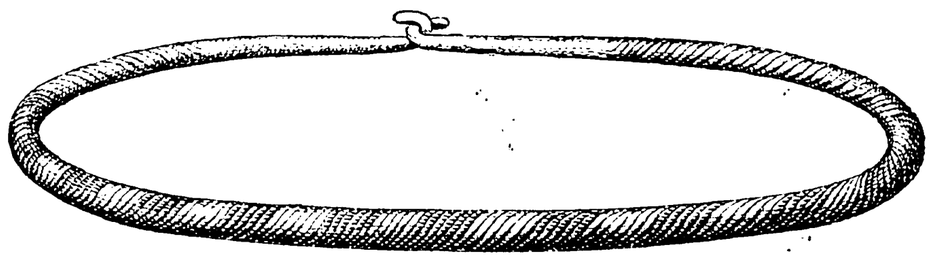
102. 1/2

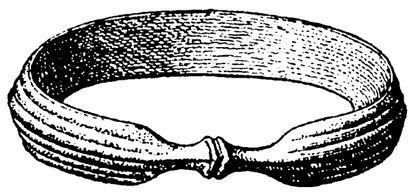
103. 1/2

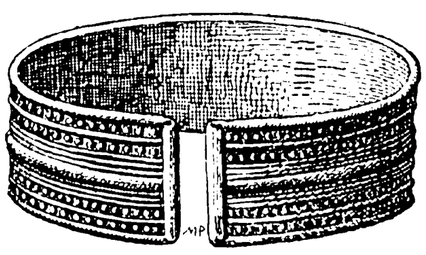
104. 1/2

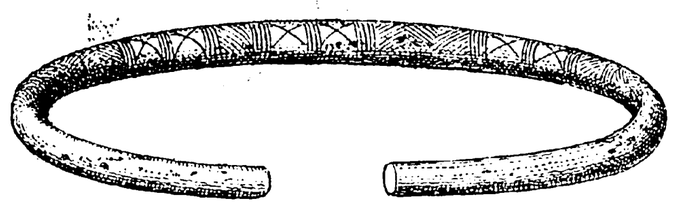
105. 1/2

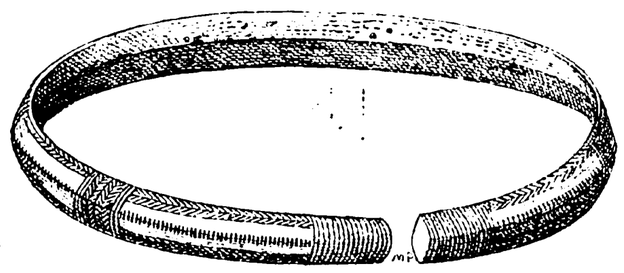
110. 1/2

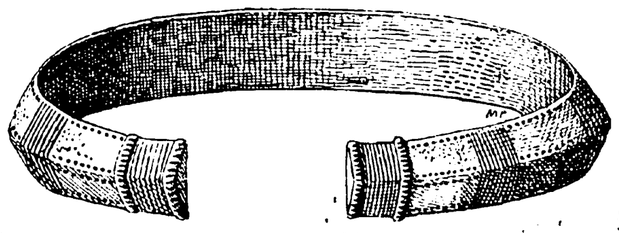
113. 1/2

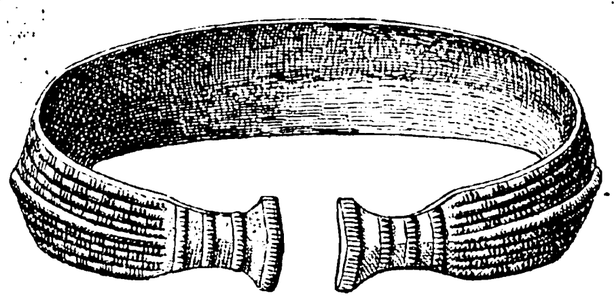
106. 1/2

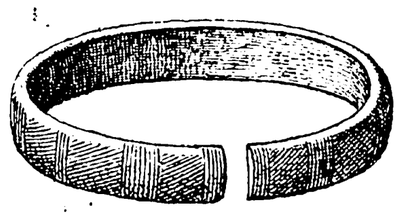
108. 1/2

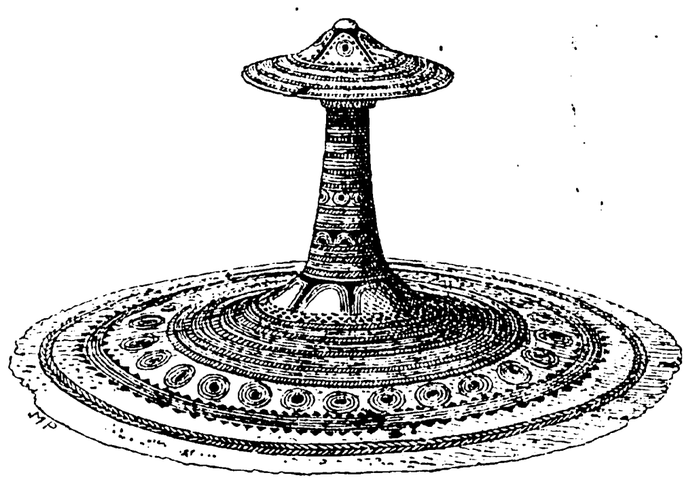
109. 1/2

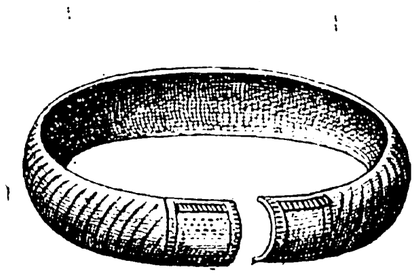
111. 1/2

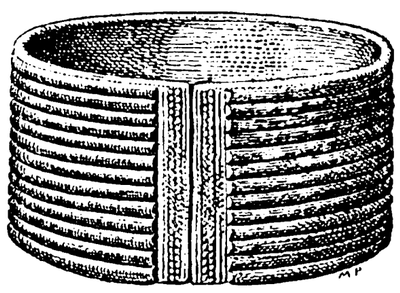
107. 1/2

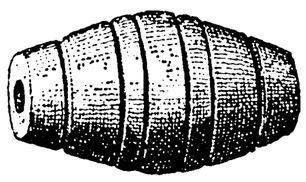
115. 1/3

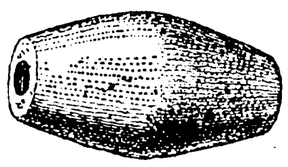
112. 1/2

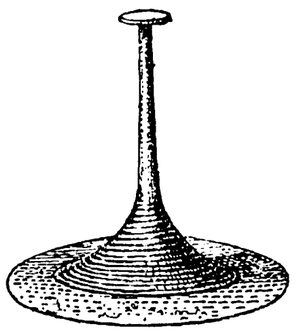
114. 1/2

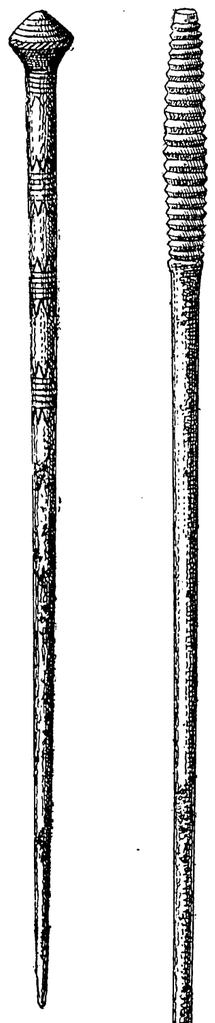
117. 1/1

118. 1/1

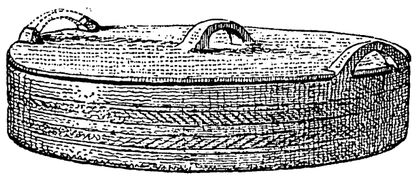

116. 1/2

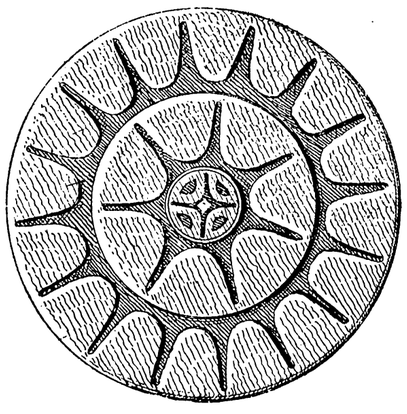

119. 1/1

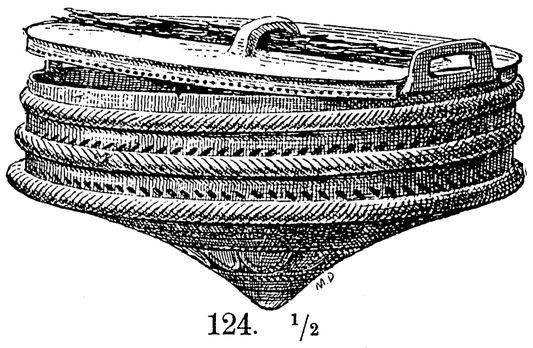
120. 2/3

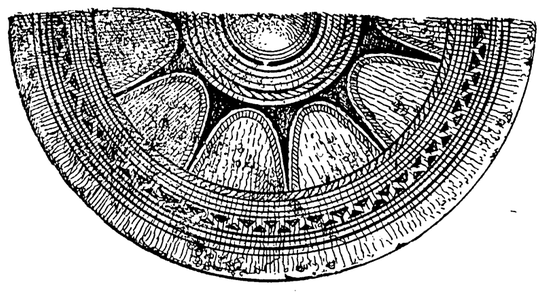
123. 1/2

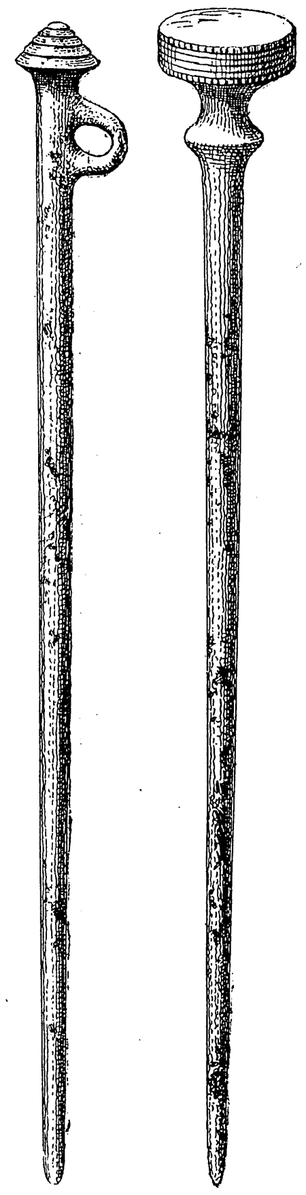
123. 1/2

124. 1/2

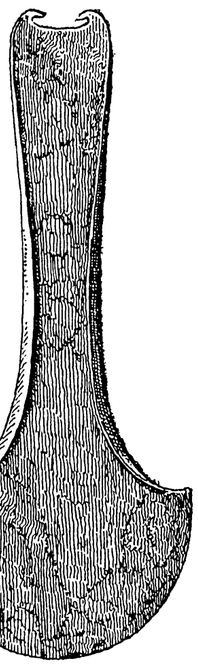
124. 1/2

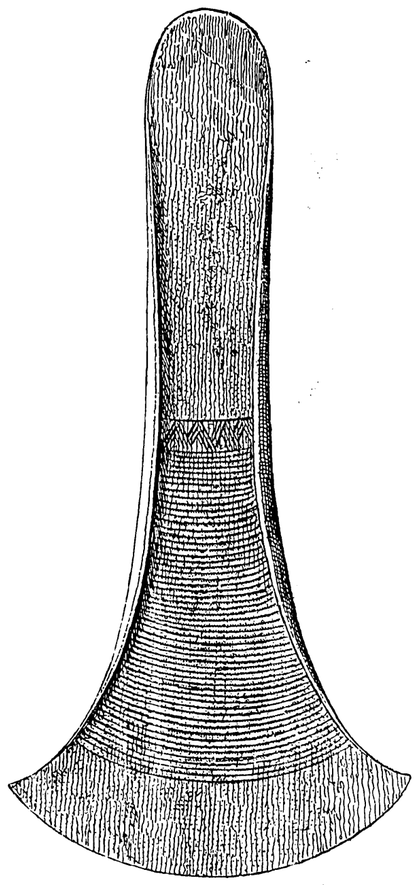
121. 1/1 122. 1/1

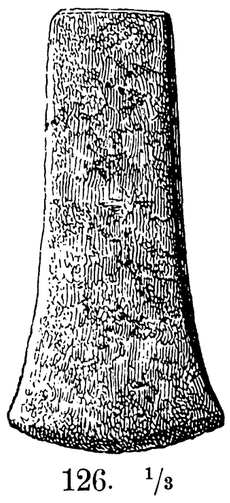
125. 1/3

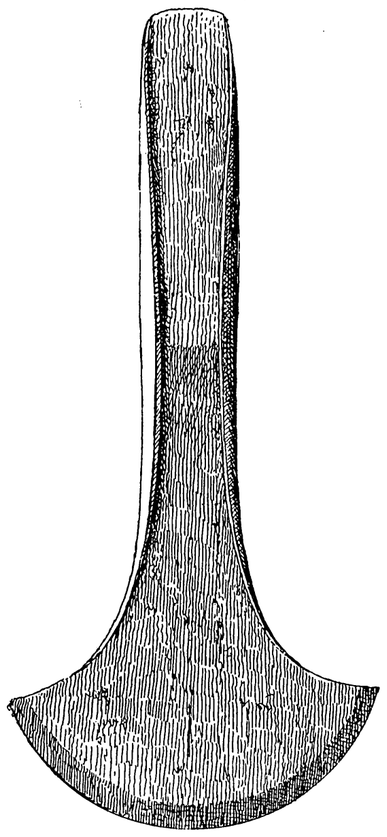
130. 1/3

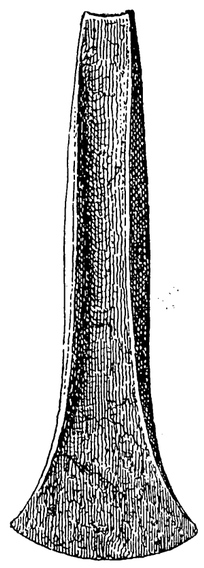
128. 1/3

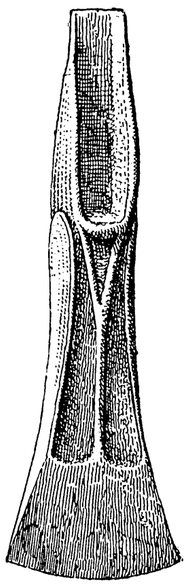
126. 1/3

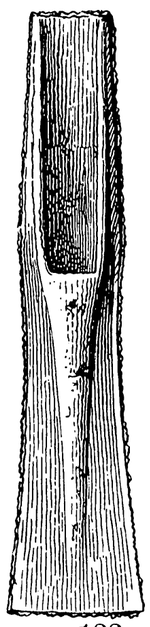
129. 1/3

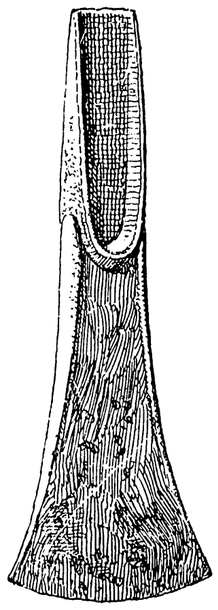
131. 1/3

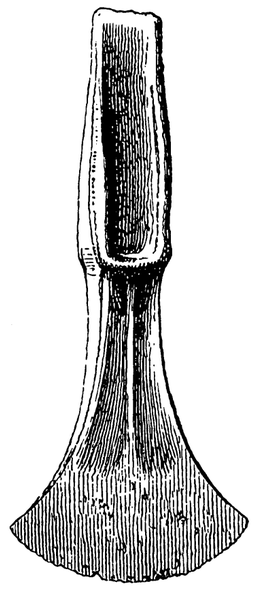
132. 1/3

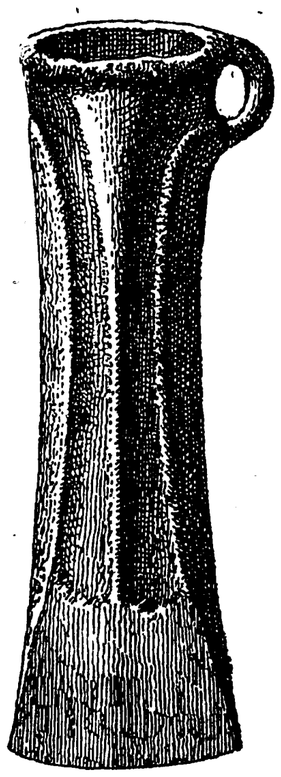
133. 1/3

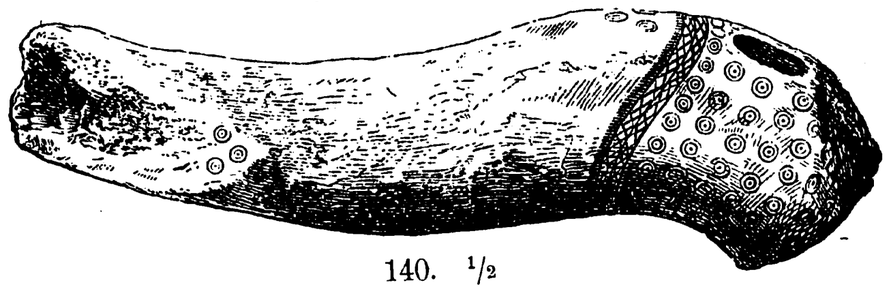
134. 1/3

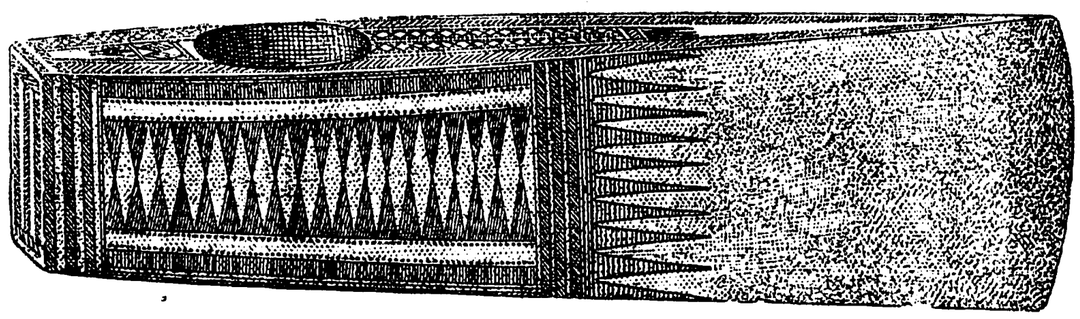
135. 1/3

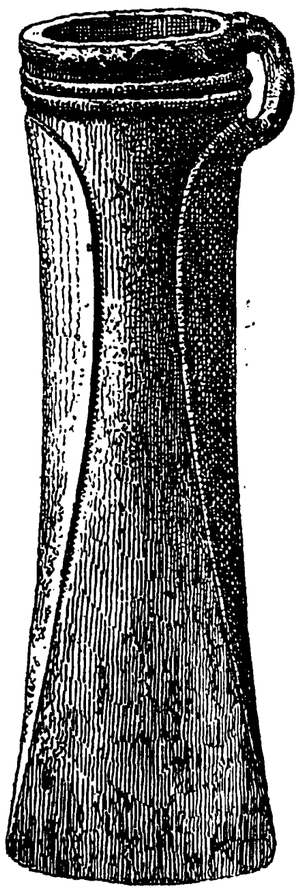
136. 1/2

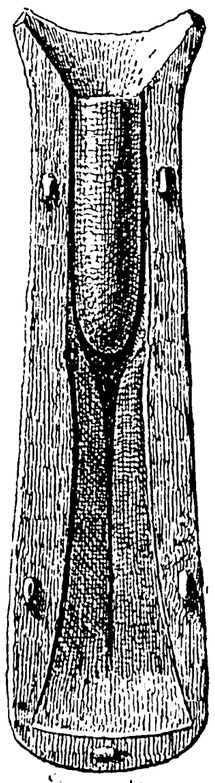
140. 1/2

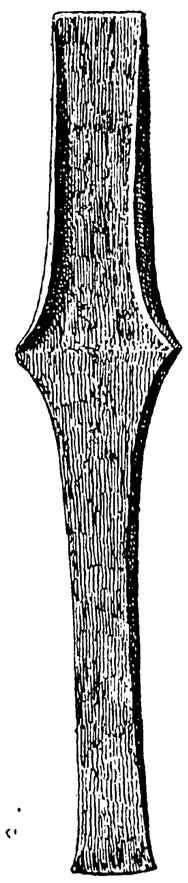
139. 1/2

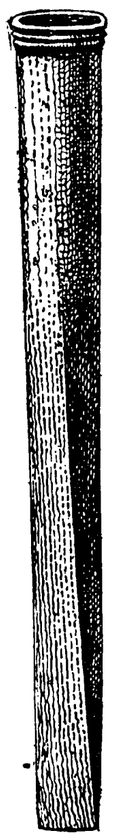
137. 1/2

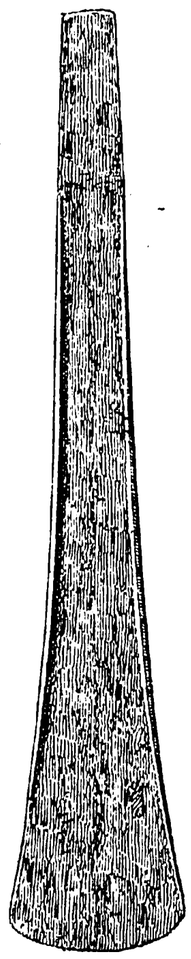
150. 1/3

141. 1/2

143. 1/2

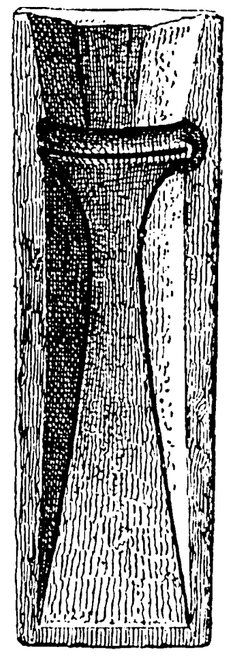
142. 1/2

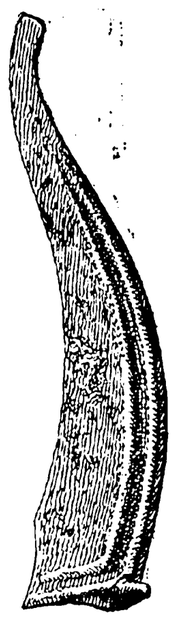
144 1/2

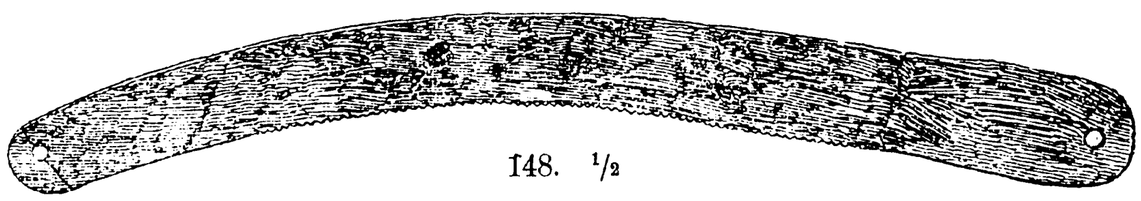
145. 1/2

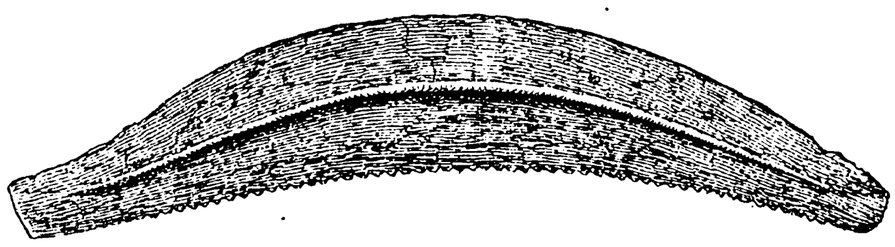
151. 1/3

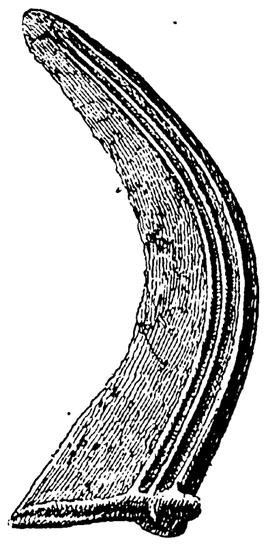
146. 1/3

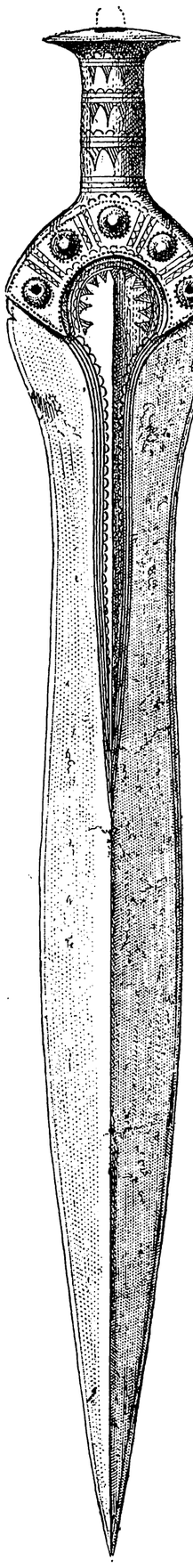
148. 1/2

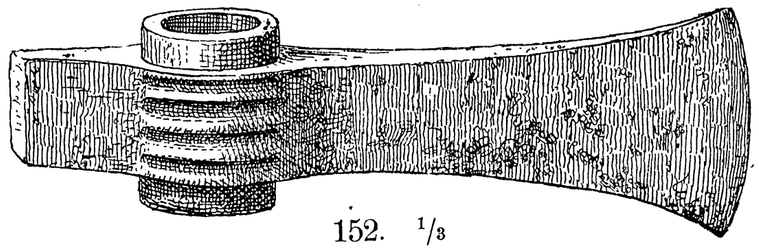
149. 1/2

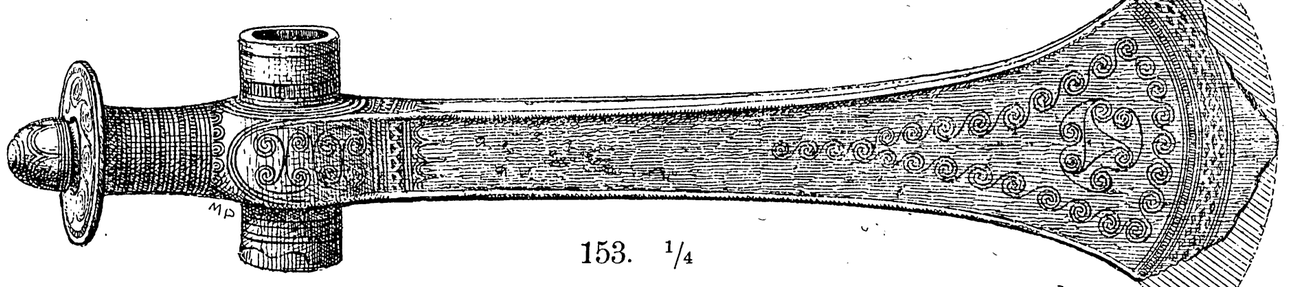
147. 1/3

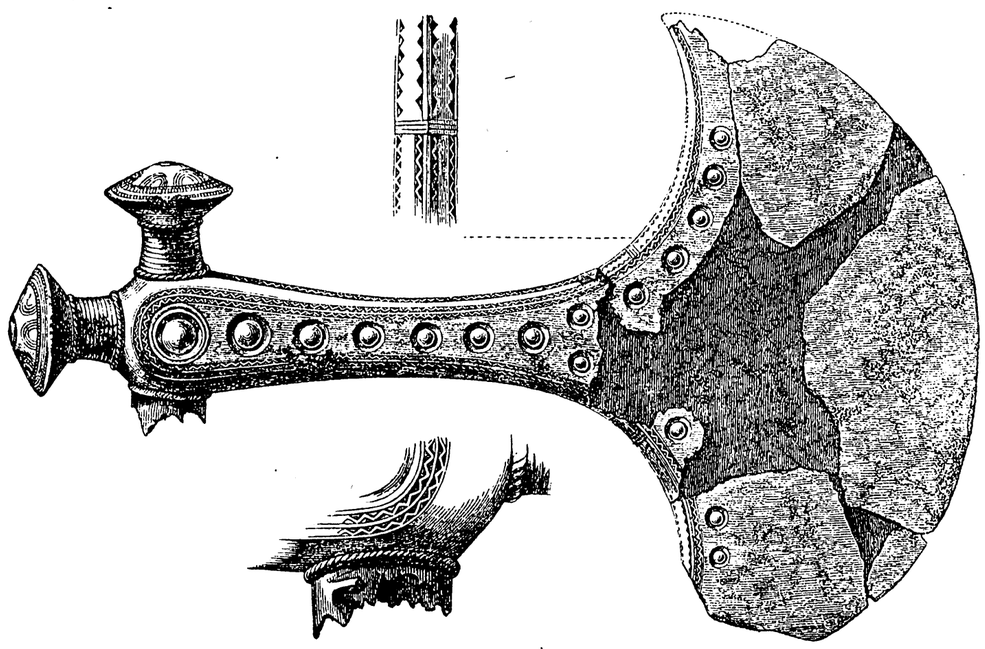
157. 1/4

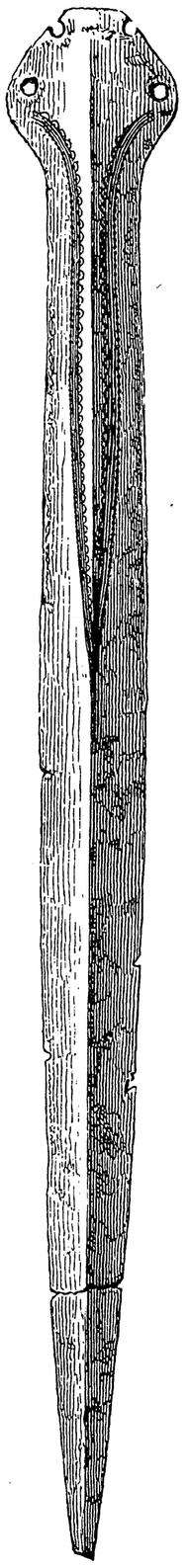
152. 1/3

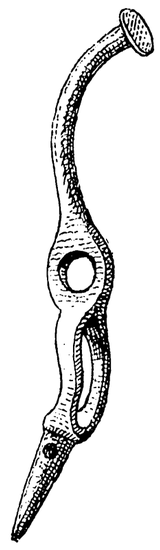
153. 1/4

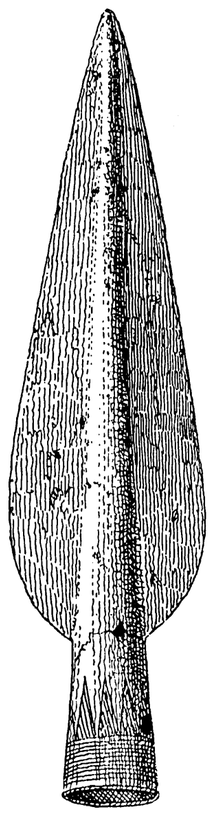
154. 1/4

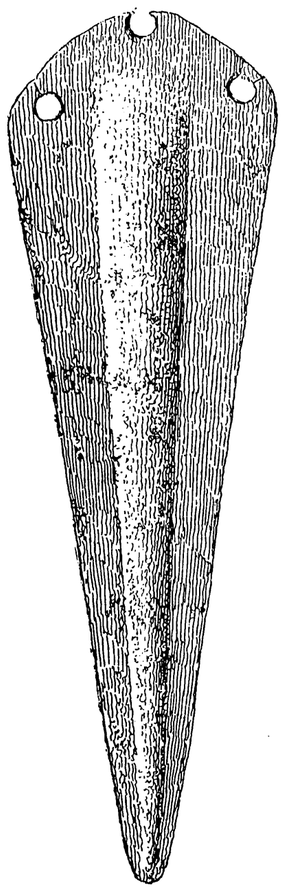
158. 1/4

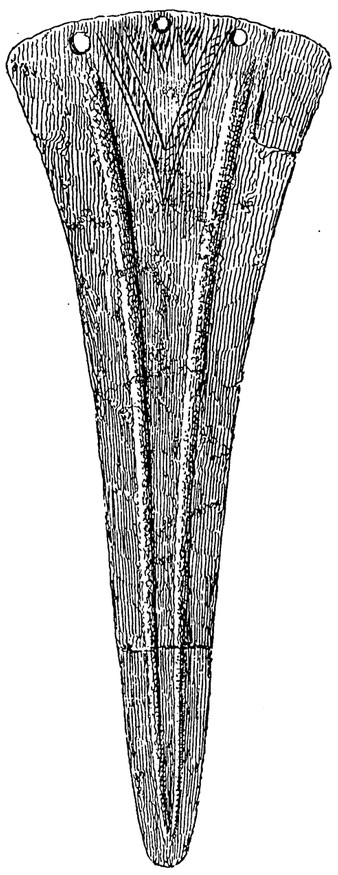
161. 1/3

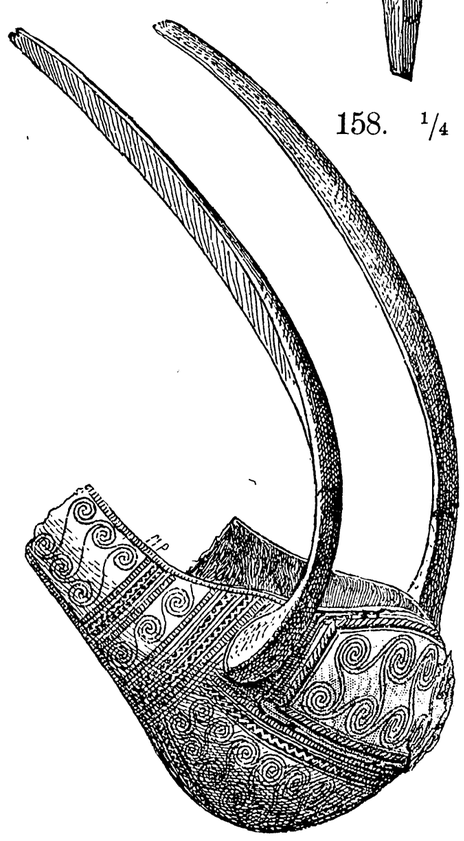
159. 1/3

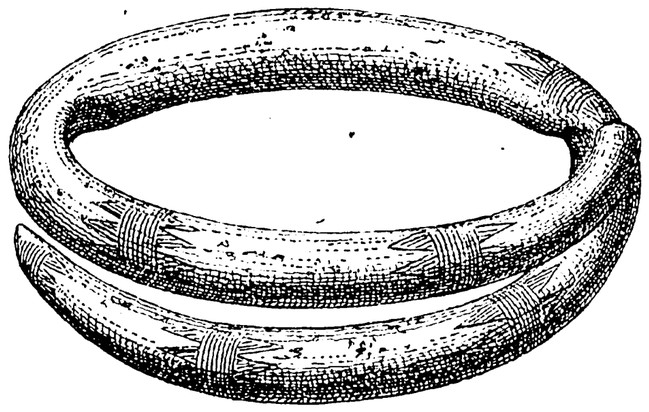
155. 1/4

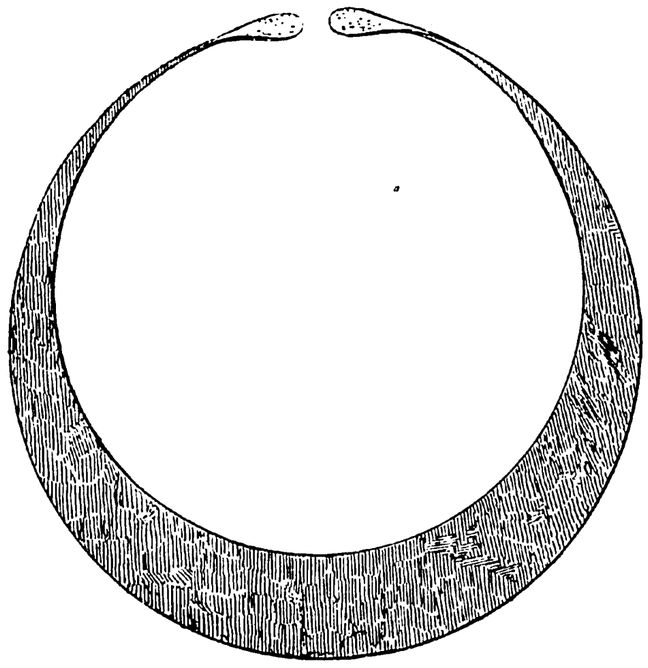
156. 1/4

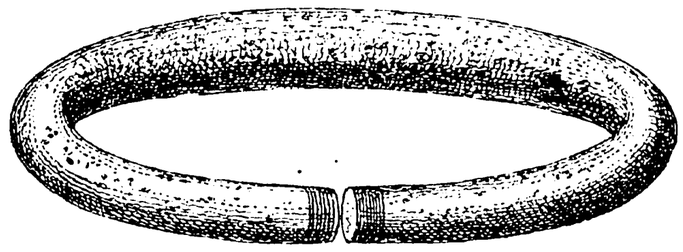
160. 1/3

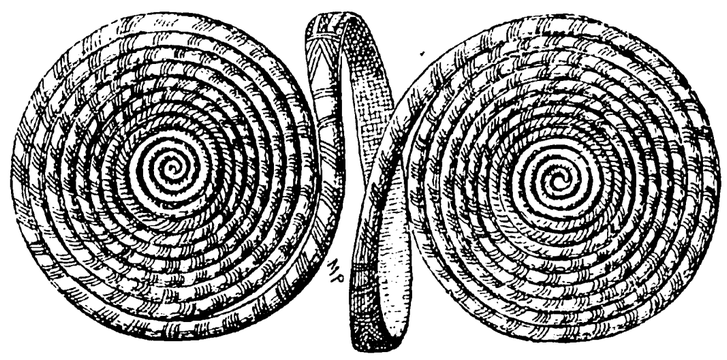
162. 1/2

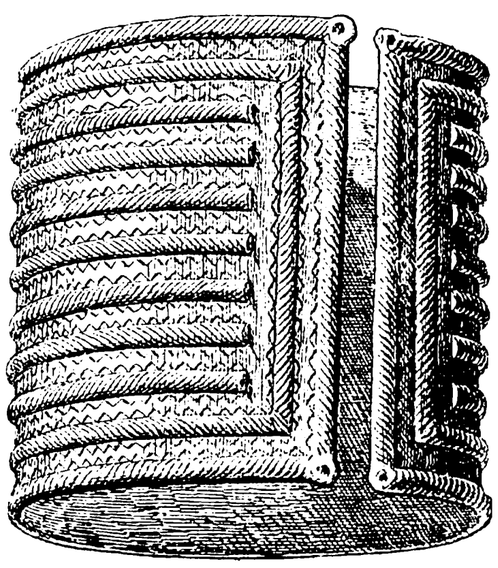
164. 1/3

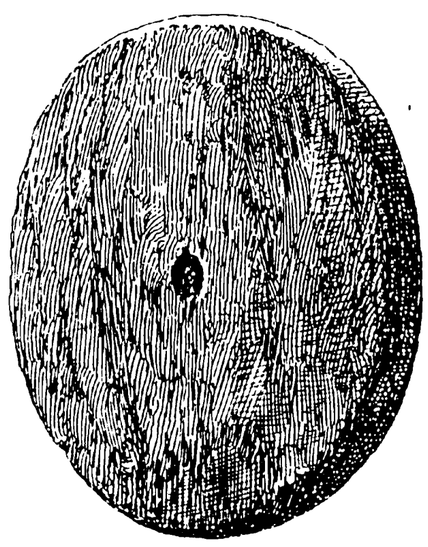
163. 1/3

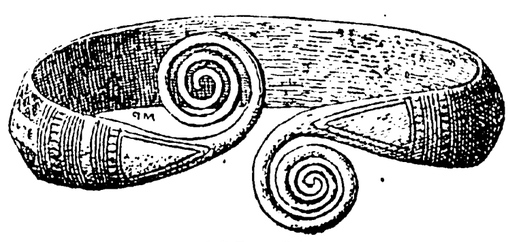
166. 1/3

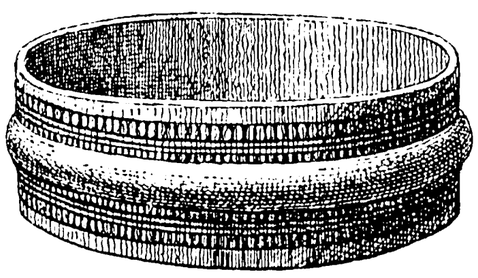
165. 2/3

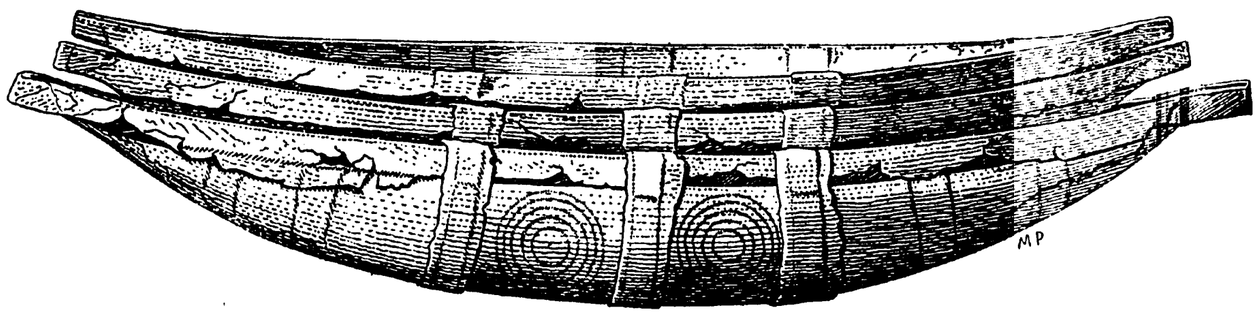
169. 1/6

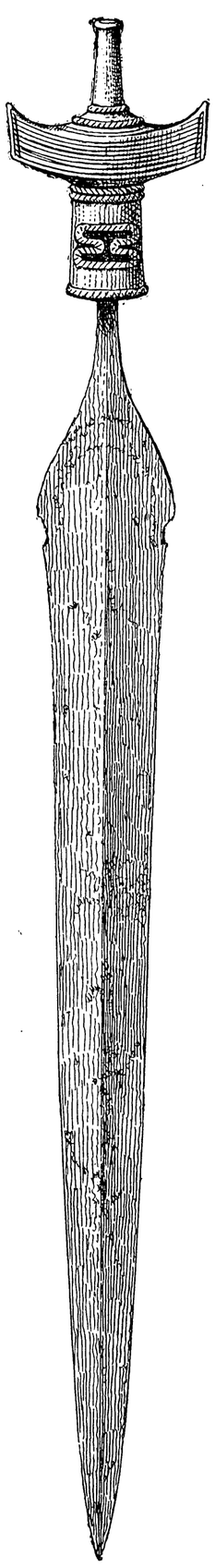
167. 1/2

168. 1/2

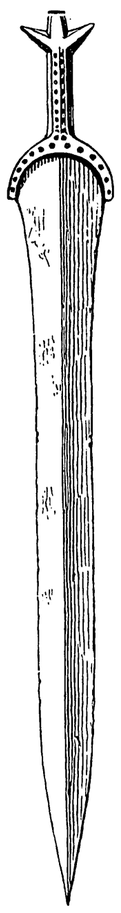
170. 1/1

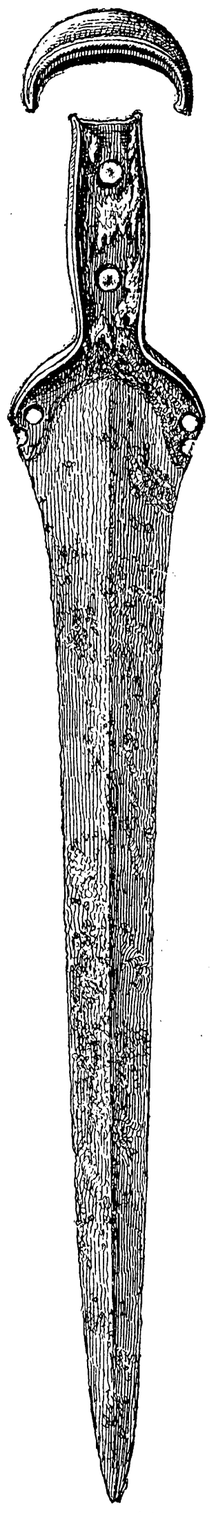
171. 1/3

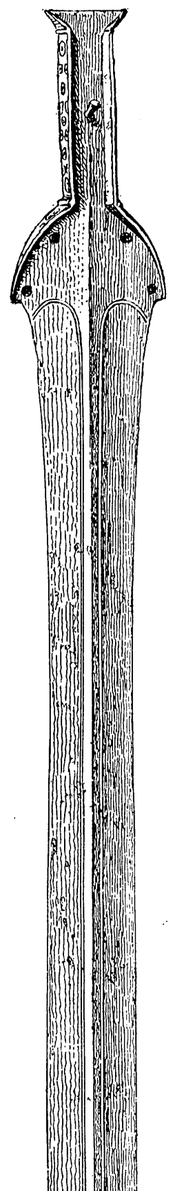
172. 1/2

173. 1/3

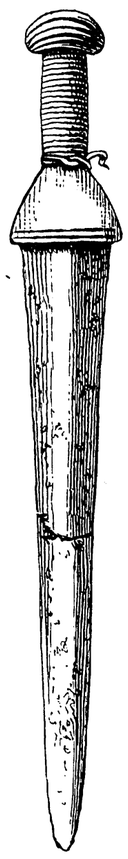
174. 1/3

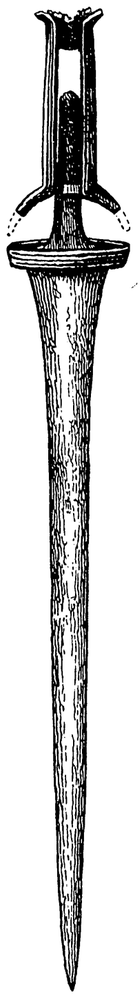
175. 1/4

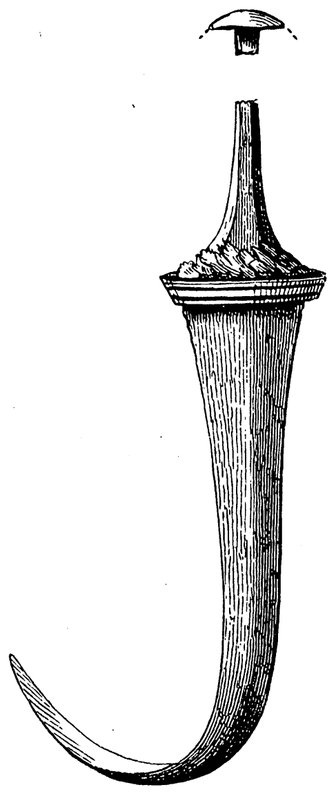
176. 1/3

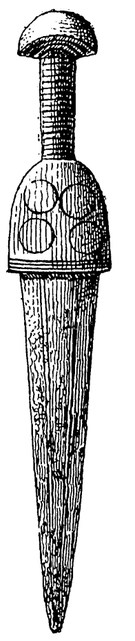
178. 1/3

177. 1/4

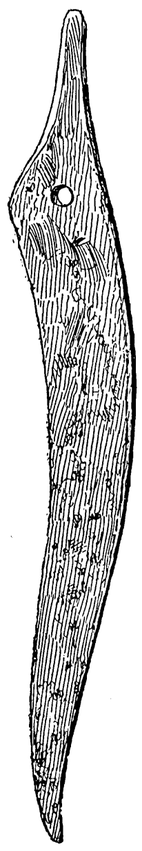

177a. 1/3

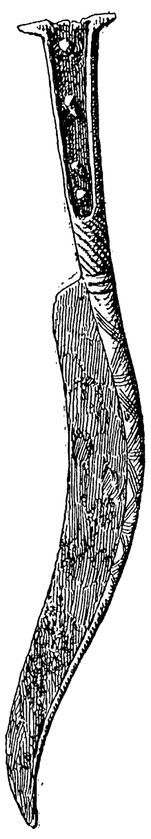

178a. 1/3

180. 1/2

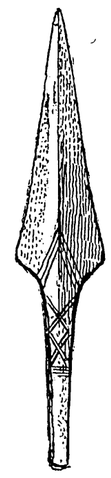
182. 1/3

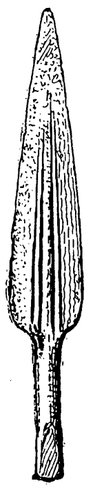
183. 1/3

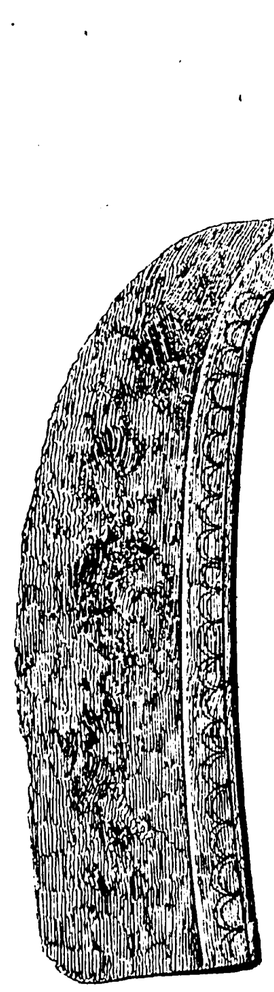
181. 1/2

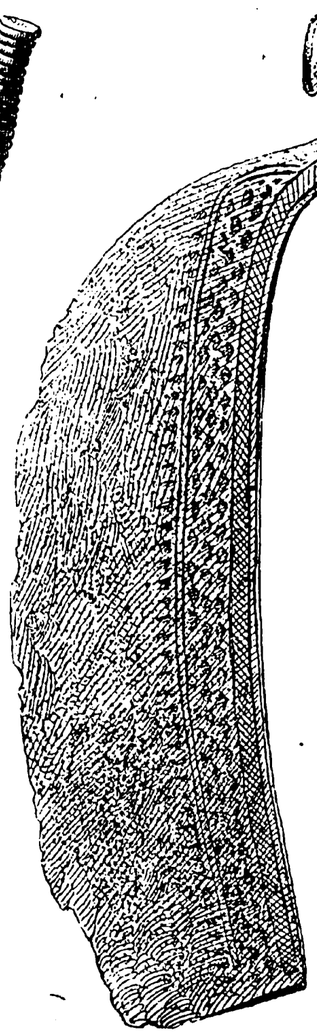
179. 1/3

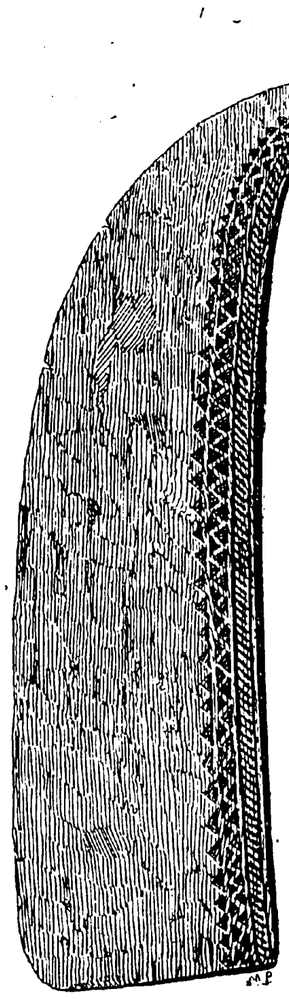
179a. 1/3

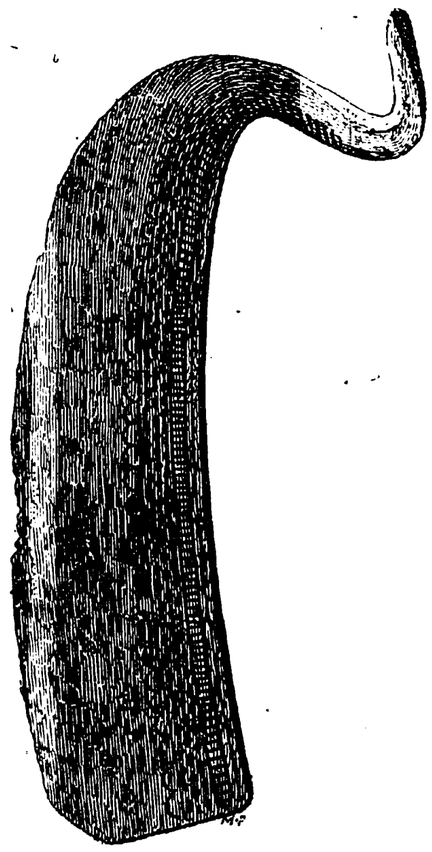
184. 1/1

185. 1/1

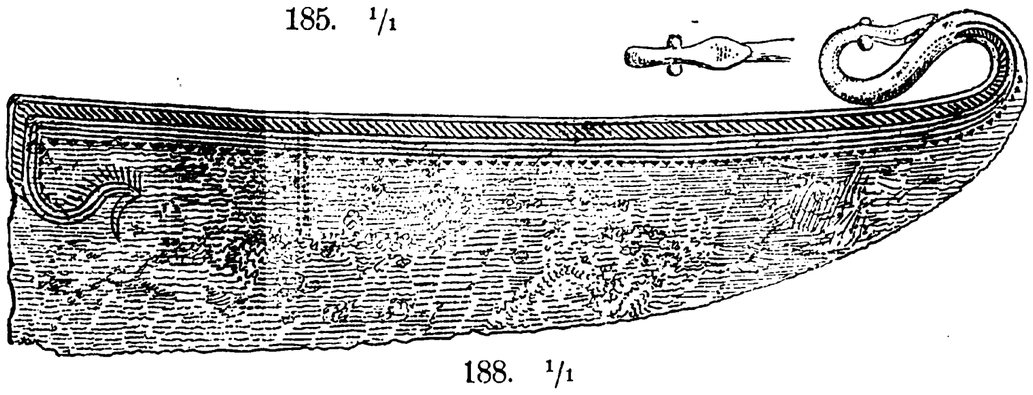
186. 1/1

187. 1/1

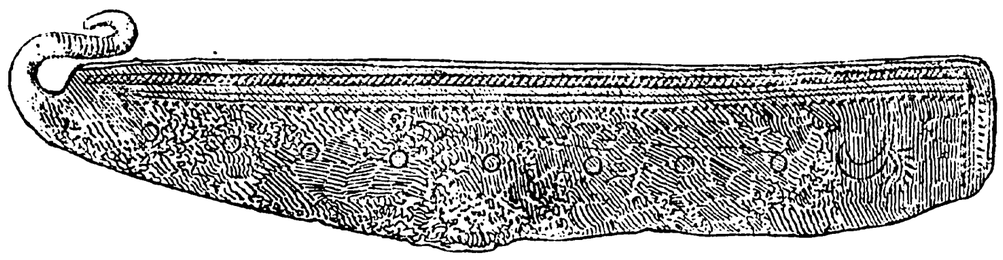
200. 1/1

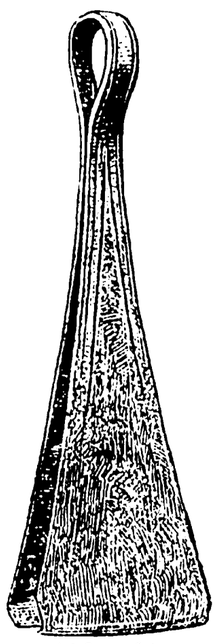
188. 1/1

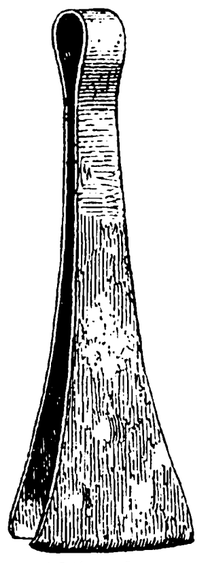
191. 1/1

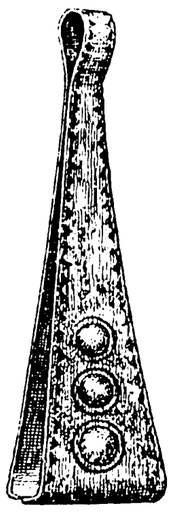
189. 1/1

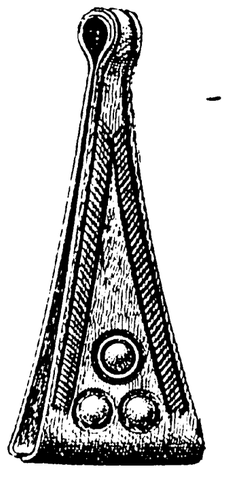
198. 1/1

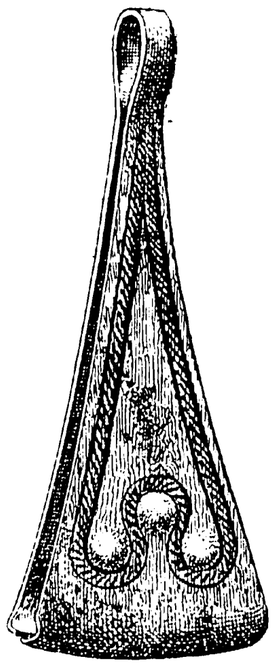
195. 1/1

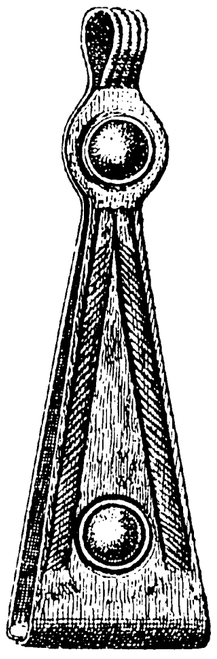
194. 1/1

195a. 1/1

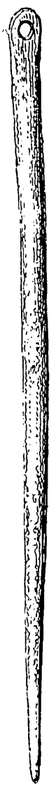
196. 1/1

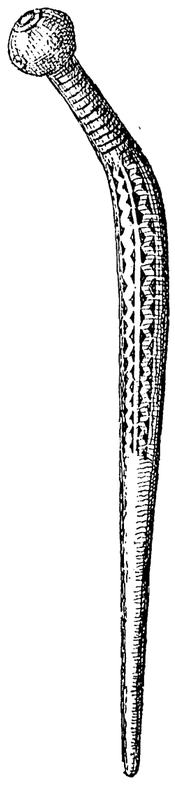

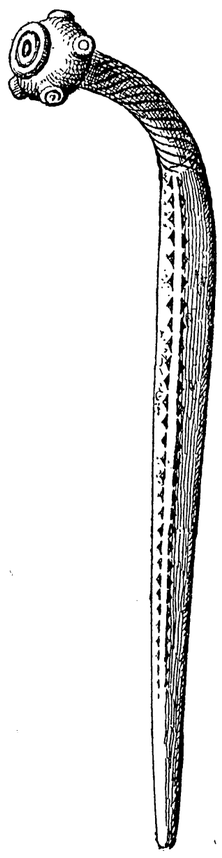
197. 1/1

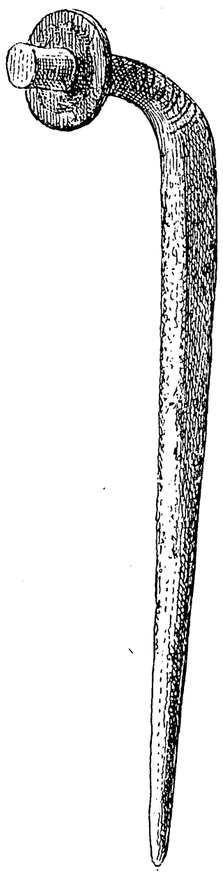

202. 1/1

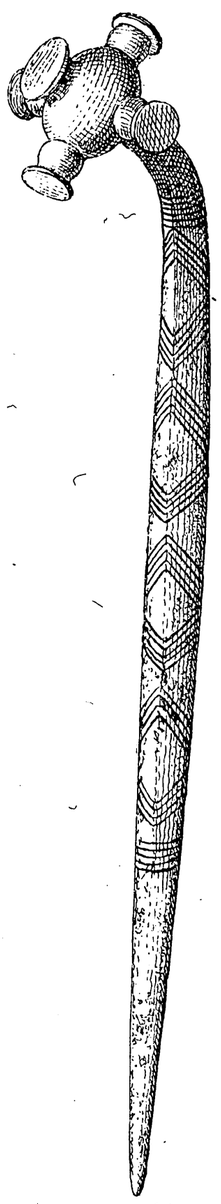

203. 1/1

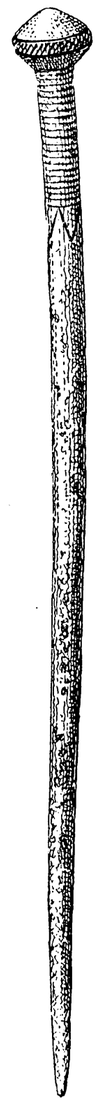

204. 1/1

212. 1/1

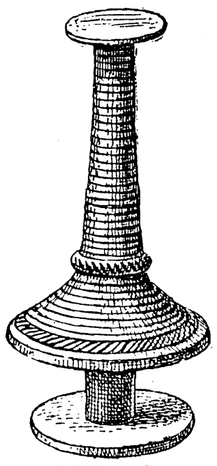

213. 1/1

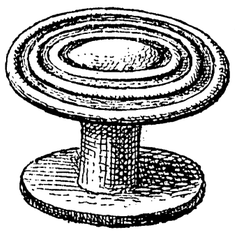

215. 1/1

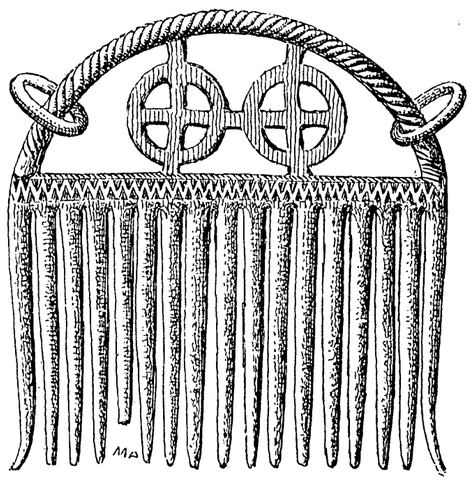

214. 1/1

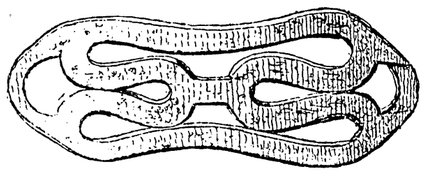

211. 1/1

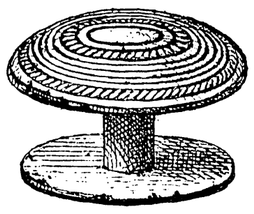

216. 1/1

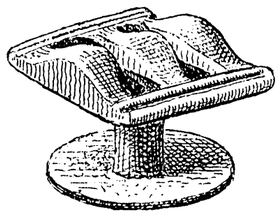

207. 1/1

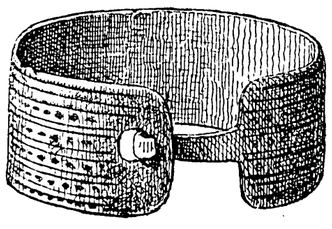

208. 1/1

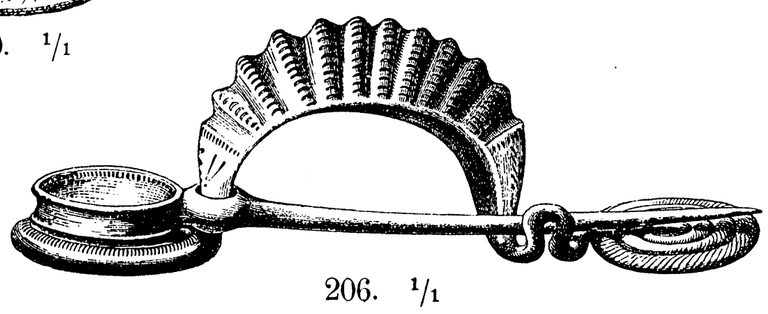

201. 2/3

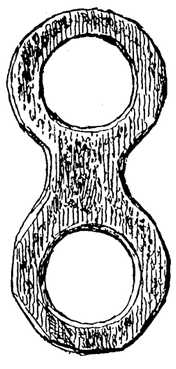

225. 1/1

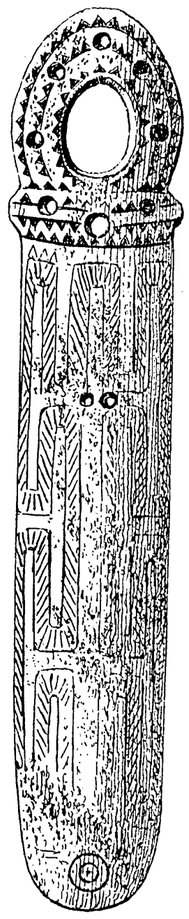

209. 1/1

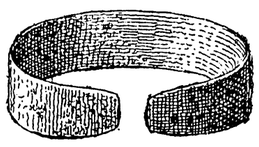

210. 1/1

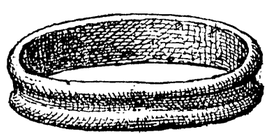

217. 1/1

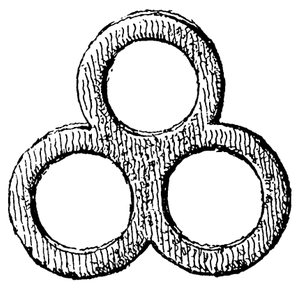

206. 1/1

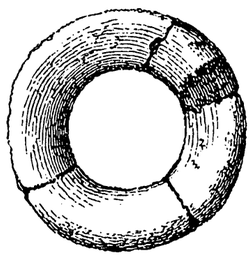

229. 1/1

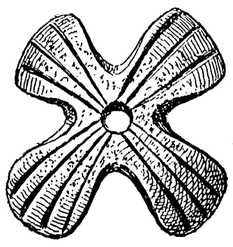

233. 1/2

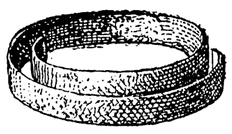

218. 1/1

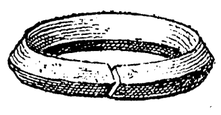

219. 1/1

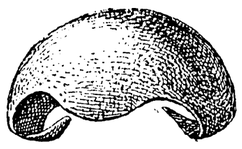

223. 1/1

226. 1/1

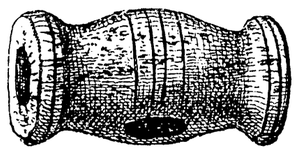

230. 1/1

220. 1/1

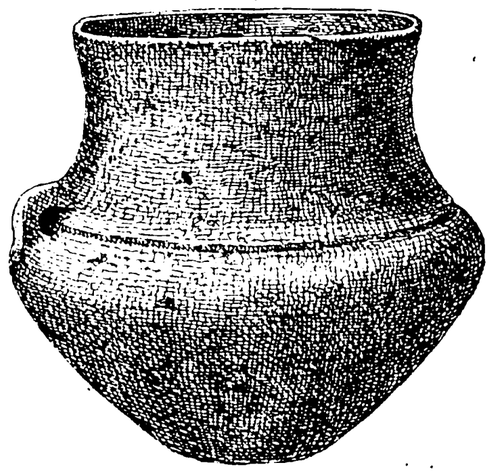

221. 1/1

224. 1/1

222. 1/1

232. 1/1

231. 1/1

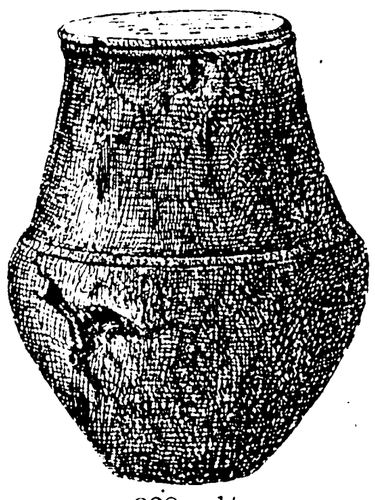
234. 1/5

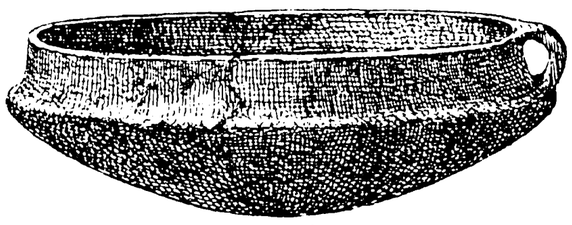
235. 1/5

236. 1/5

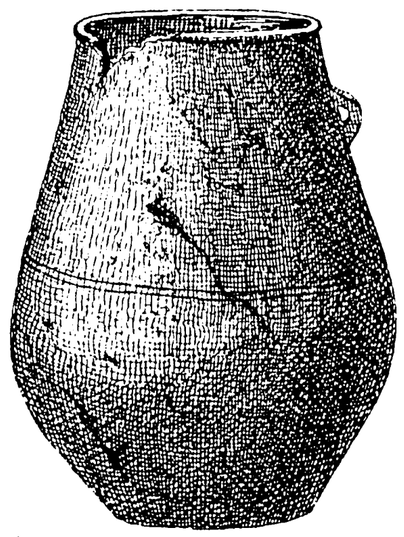
238. 1/6

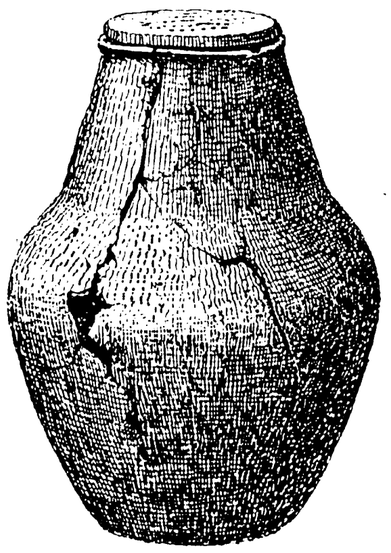
237. 1/5

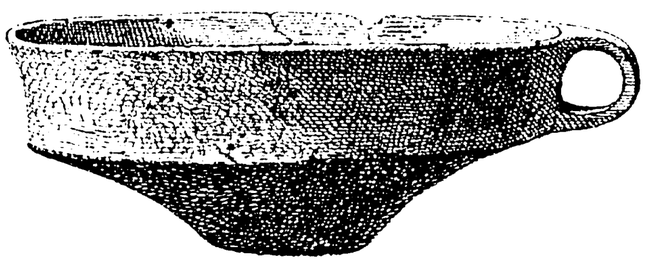
239. 1/6

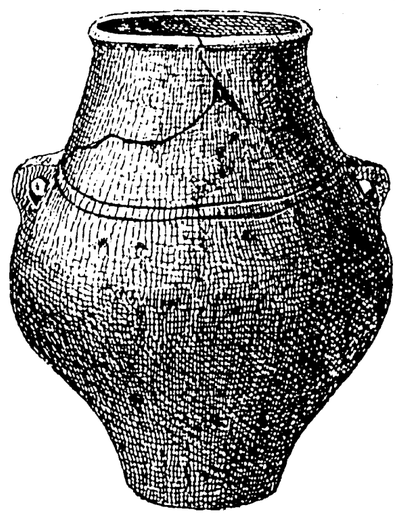
240. 1/6

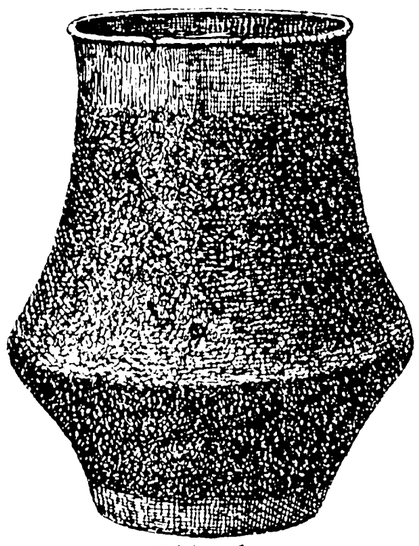
241. 1/5

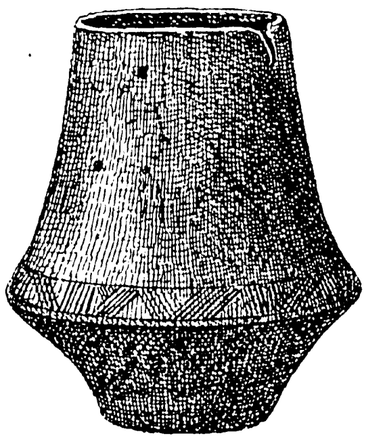
243. 1/8

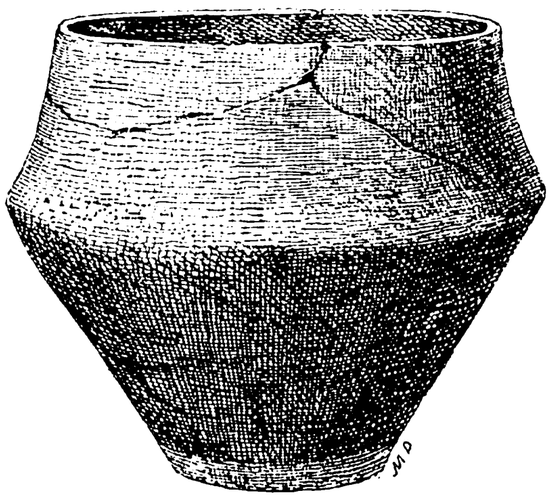
242. 1/5

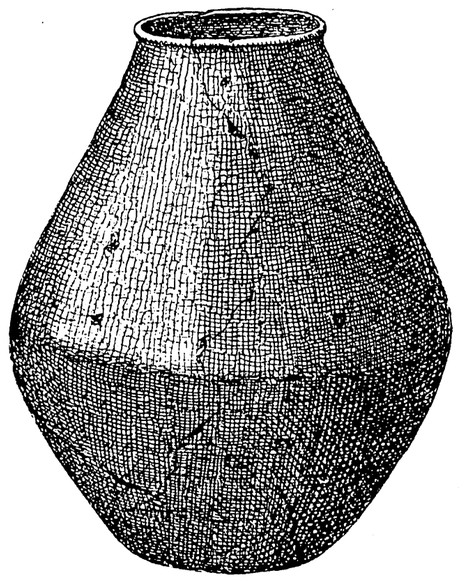
244. 1/6

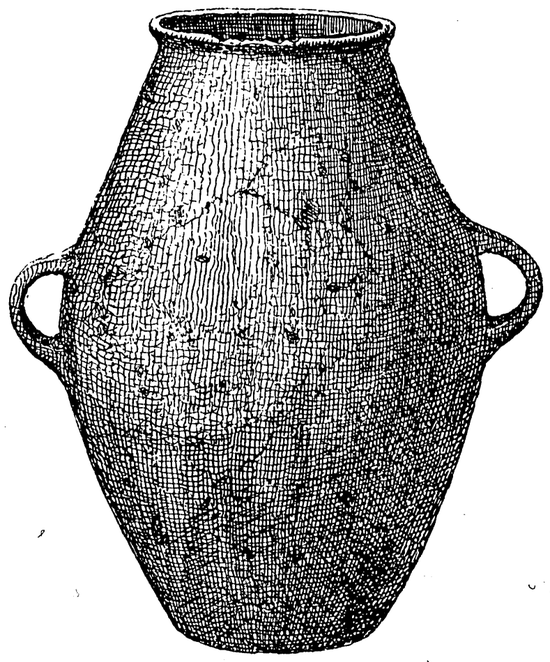
245. 1/5

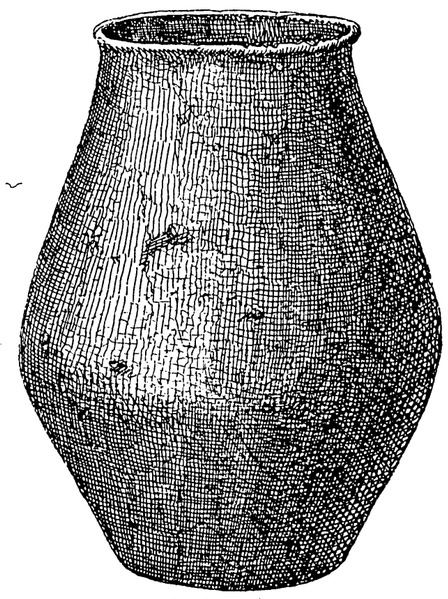
246. 1/5

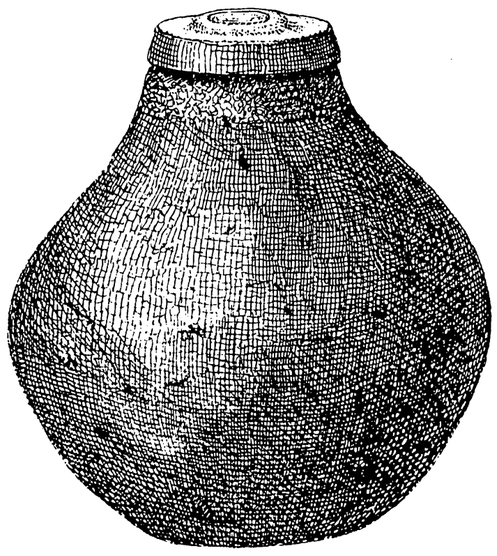
247. 1/6

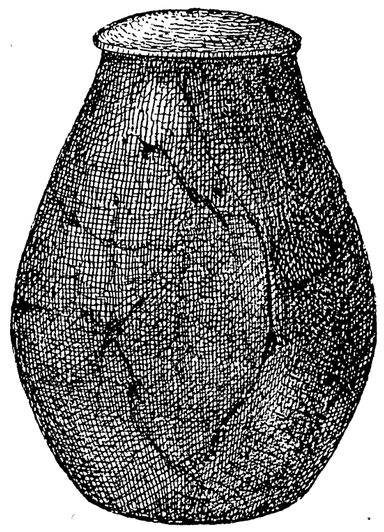
248. 1/6

249. 1/6

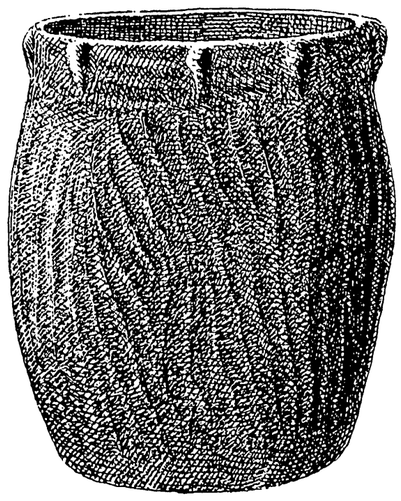
250. 1/5

251. 1/6

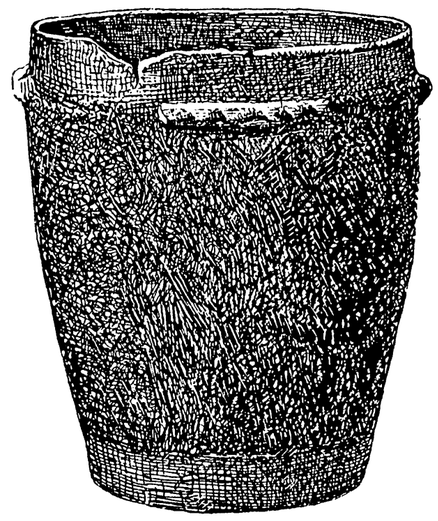
252. 1/5

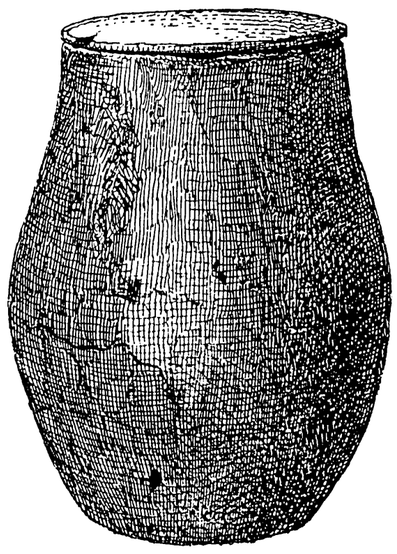
253. 1/5

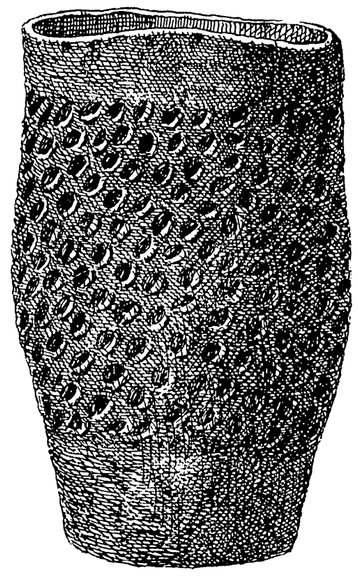
254. 1/5

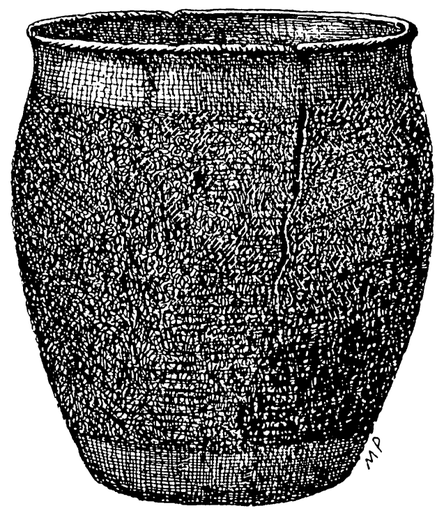
255 1/5

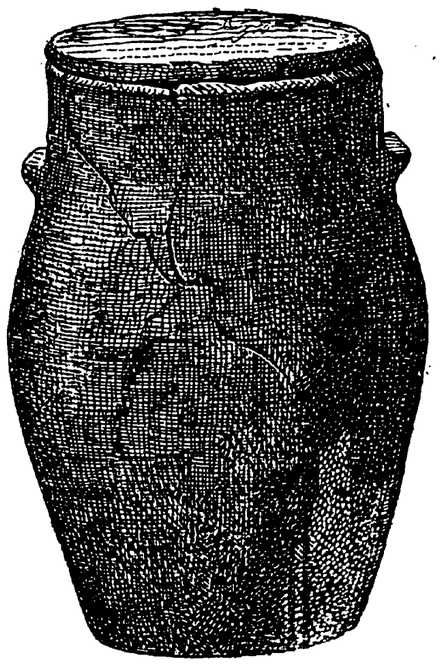
256. 1/6

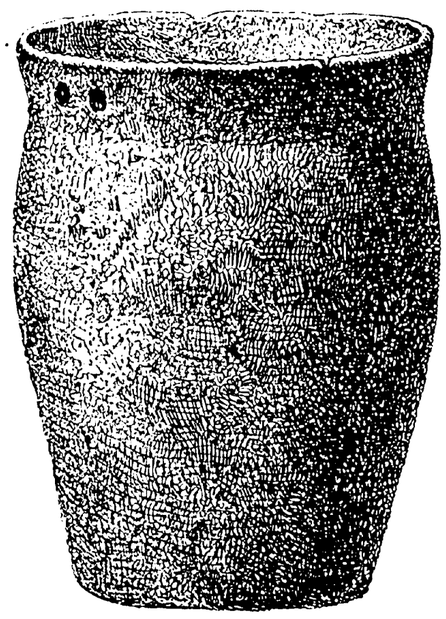
257. 1/5

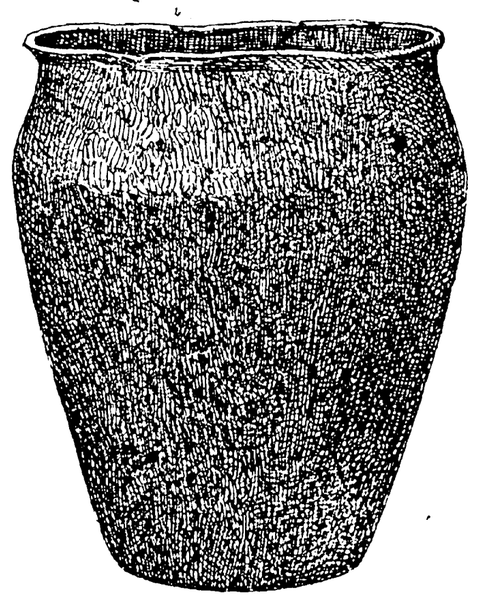
258. 1/5

259. 1/5

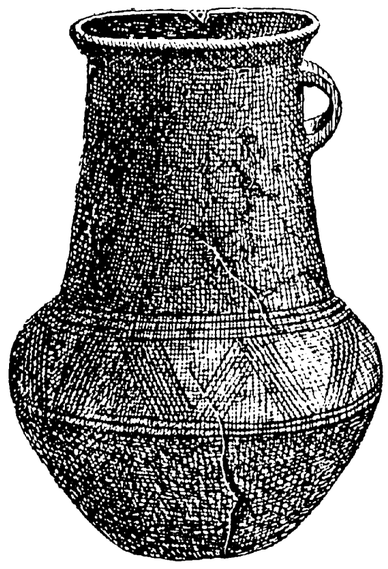
260. 1/3

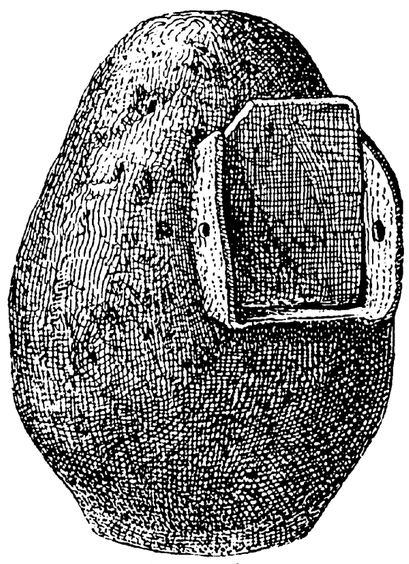
261 1/5

262. 1/5

263. 1/5

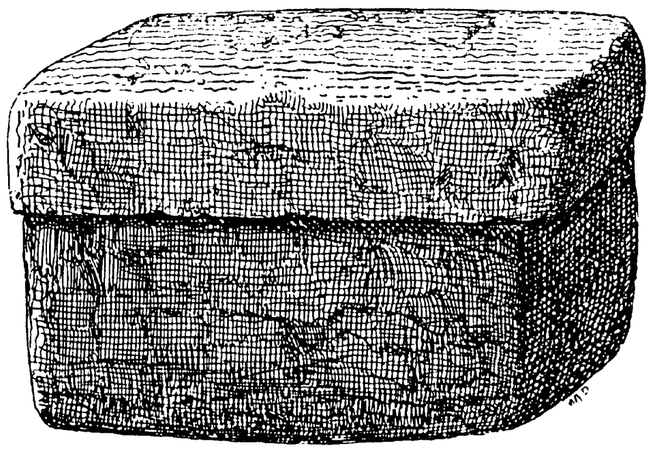
269. 1/5

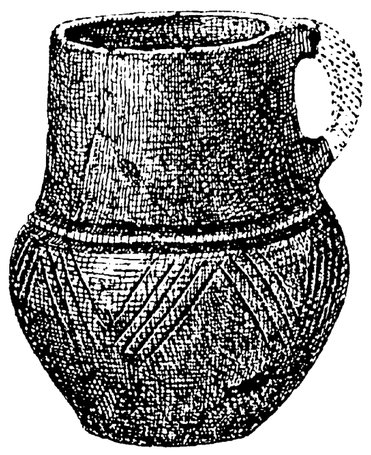
264. 1/5

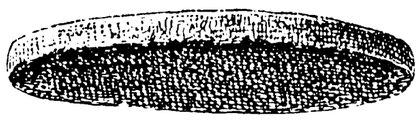
265. 1/5

270. 1/5

266. 1/5

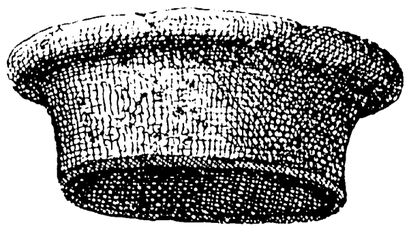
271. 1/4

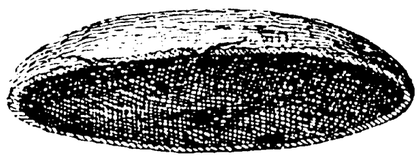
267. 1/4

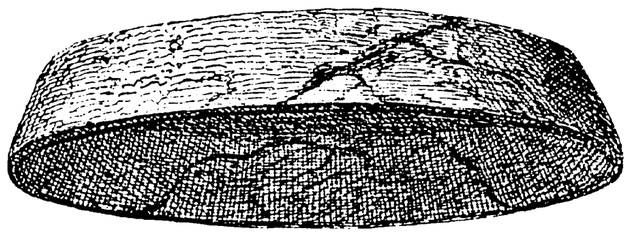
268. 1/4

274 1/4

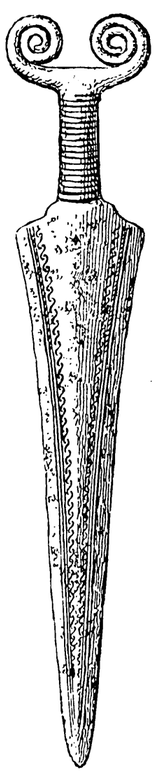
272. 1/4

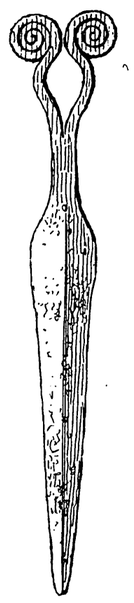
273. 1/4

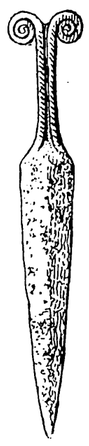
275. 1/4

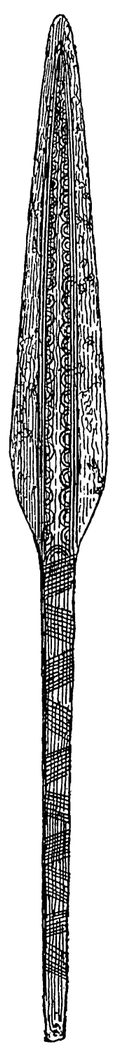
276. 1/2

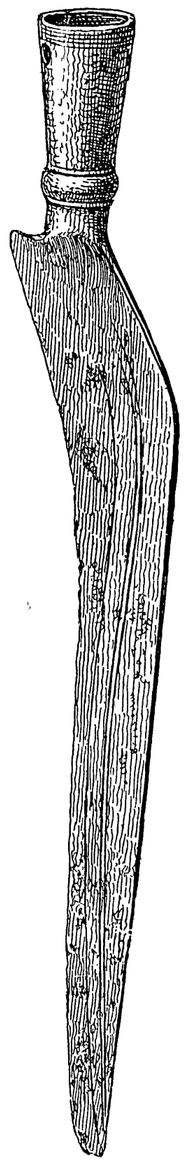
278. 1/2

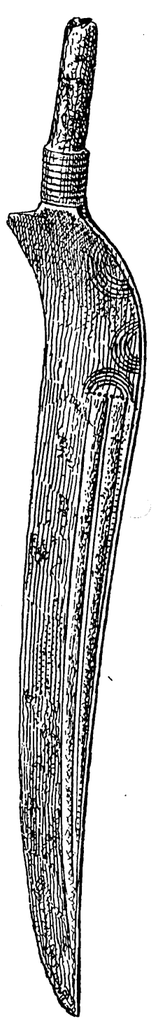
277. 1/2

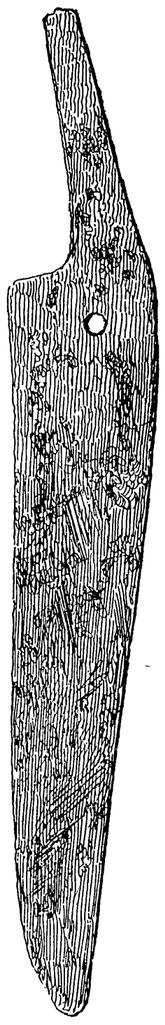
279. 1/2

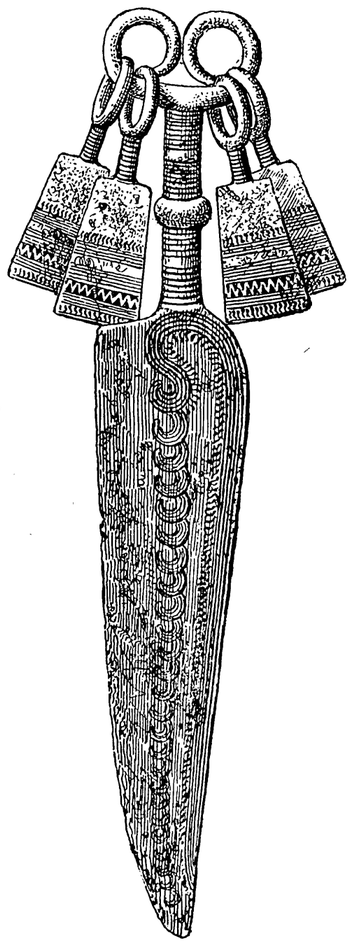
280. 1/2

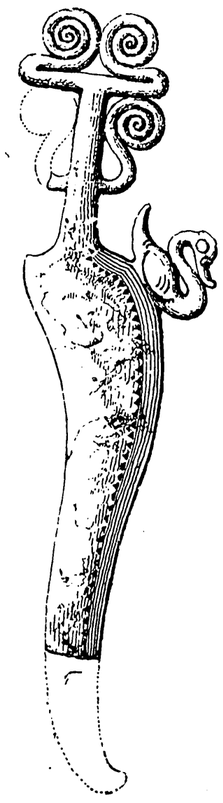
281. 1/2

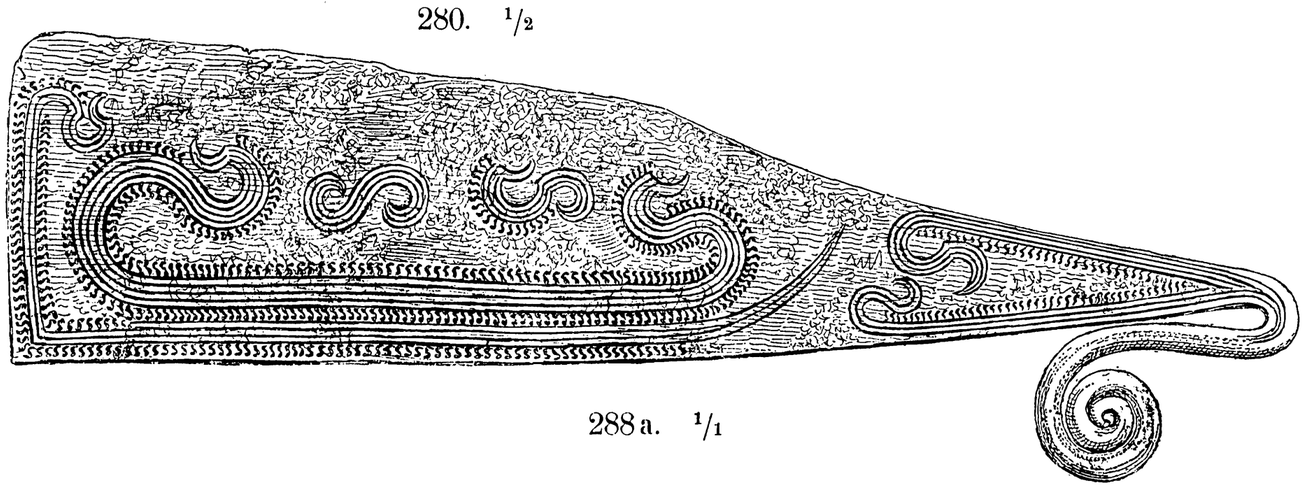
282. 1/2

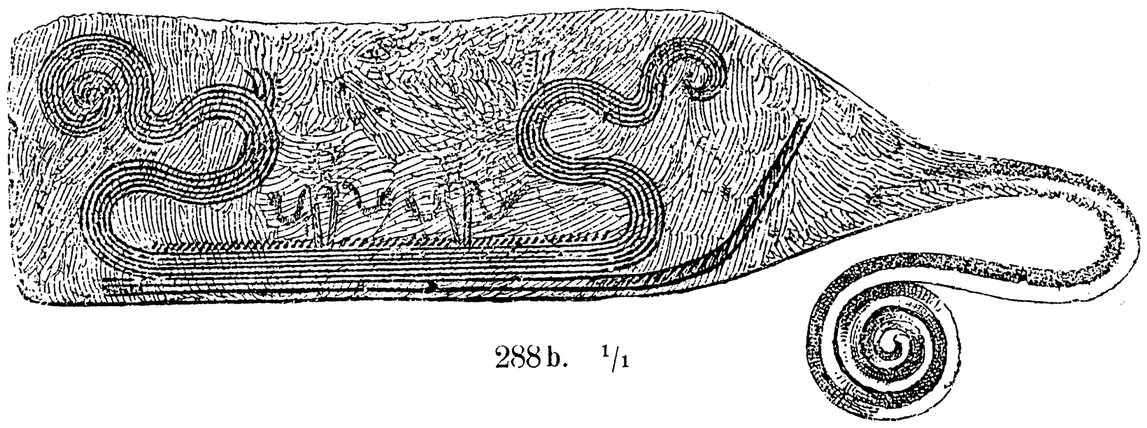
283. 1/2

284. 1/2

288 a. 1/1

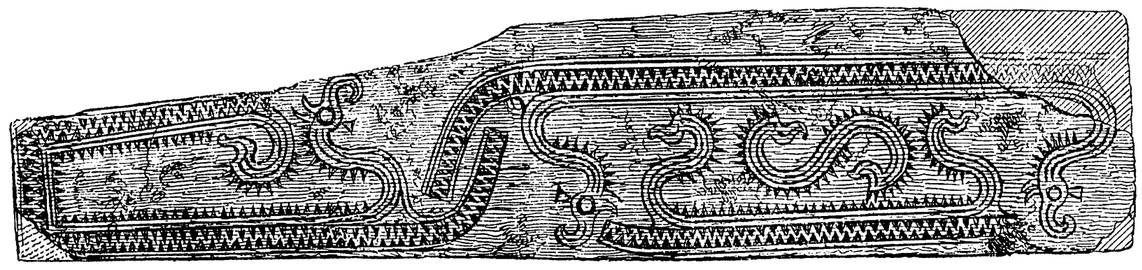
288 b. 1/1

287. 1/2

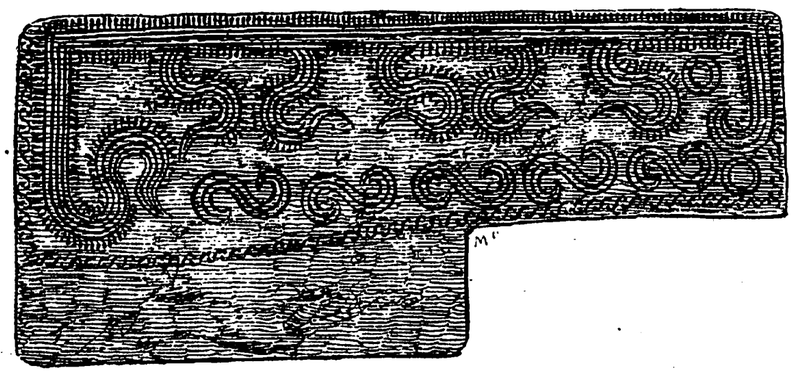

285. 1/2

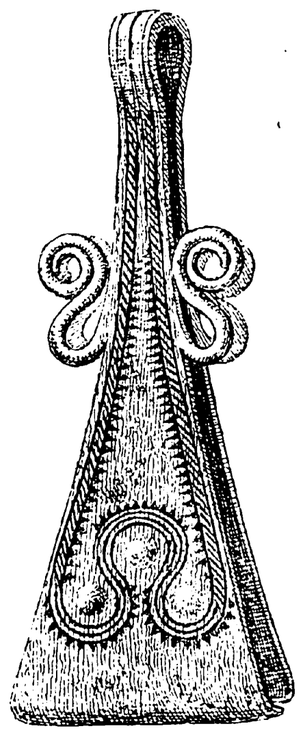

289. 1/1

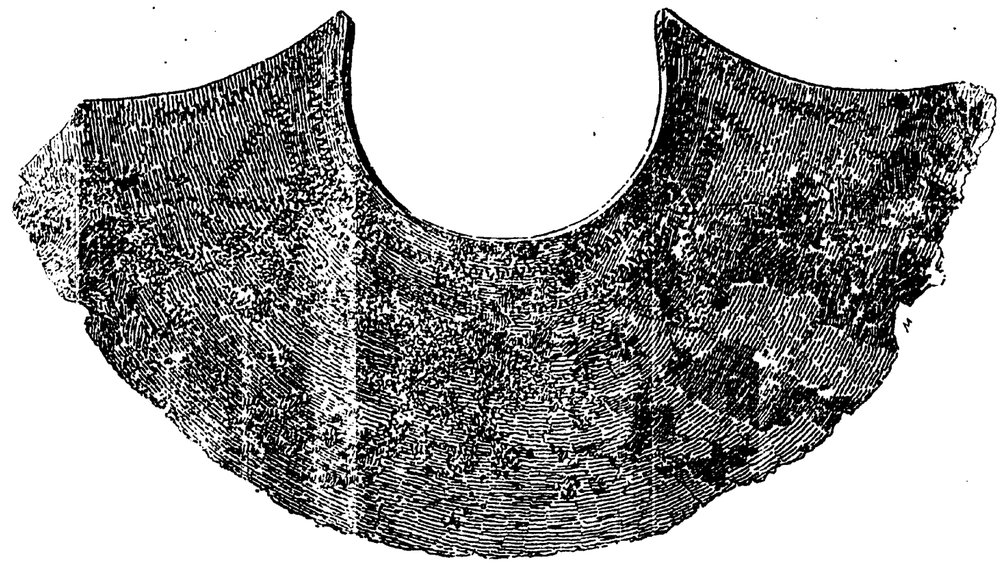
286. 1/2

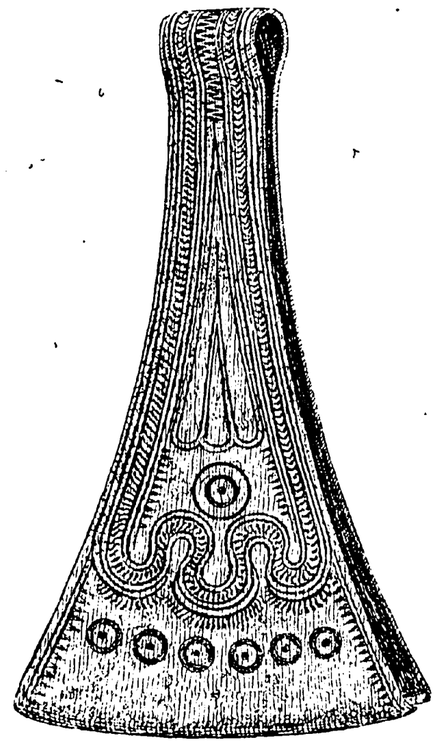
290. 1/1

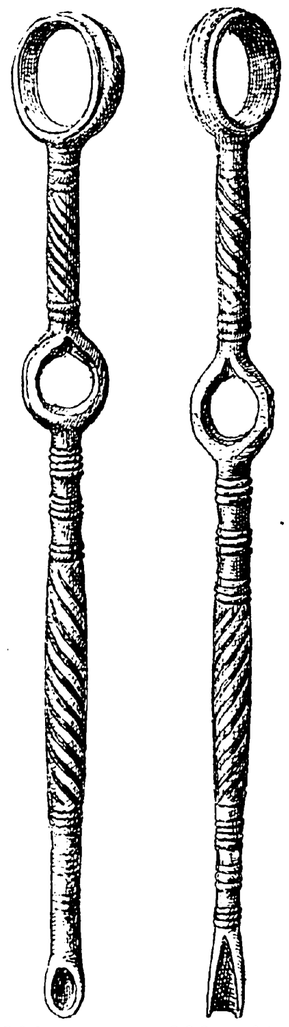
295. 1/1

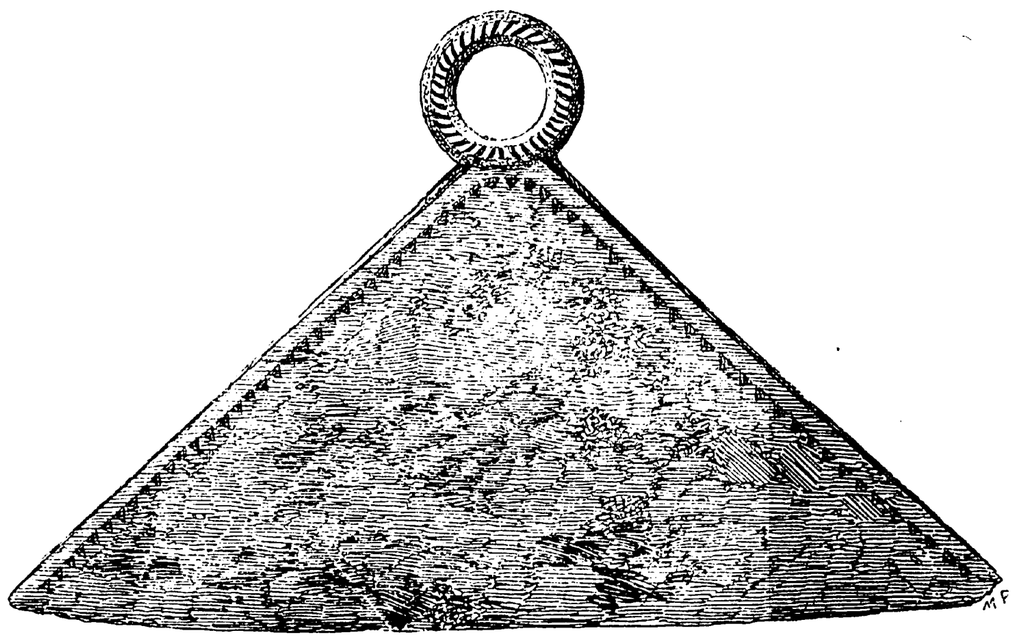
291. 1/1

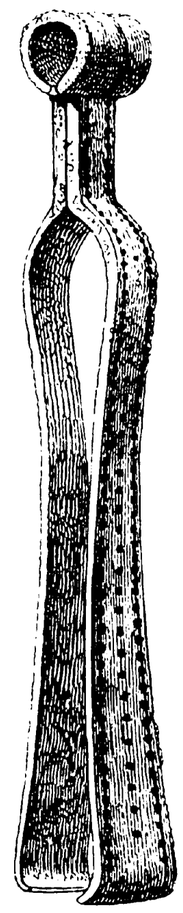
296. 1/1

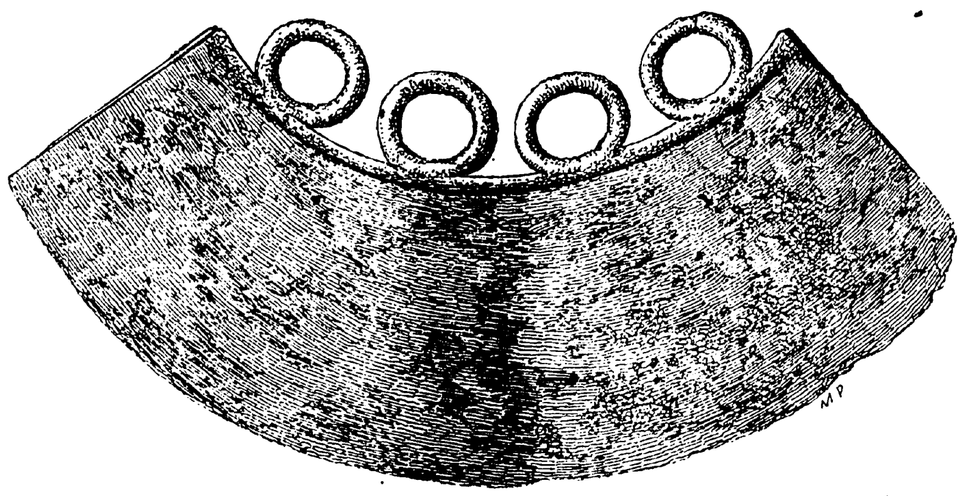
298. 1/1 299. 1/1

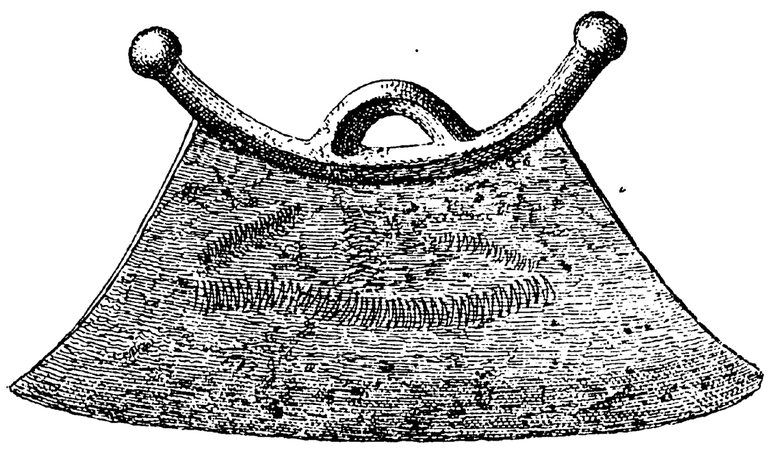
294. 1/1

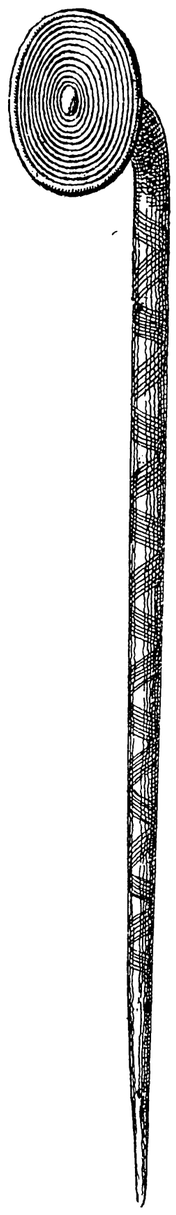
297. 1/1

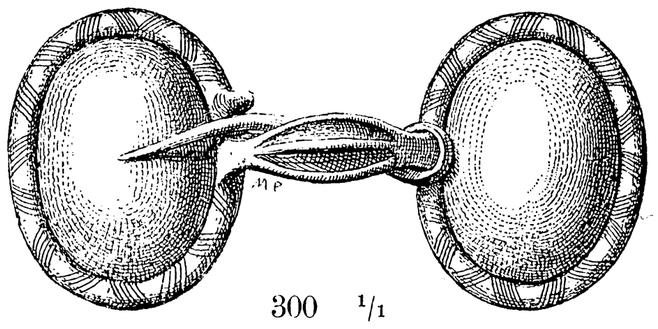
292. 1/1

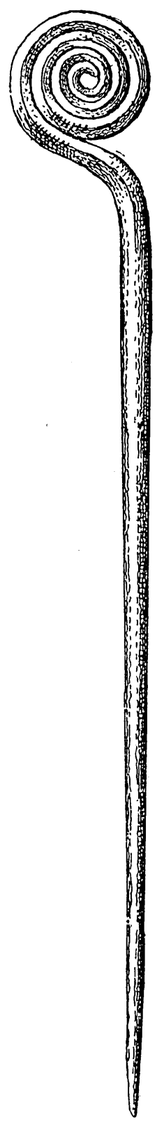
293. 1/1

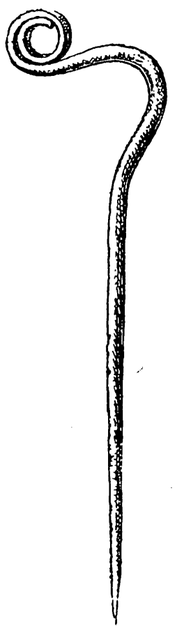
304. 1/1

300 1/1

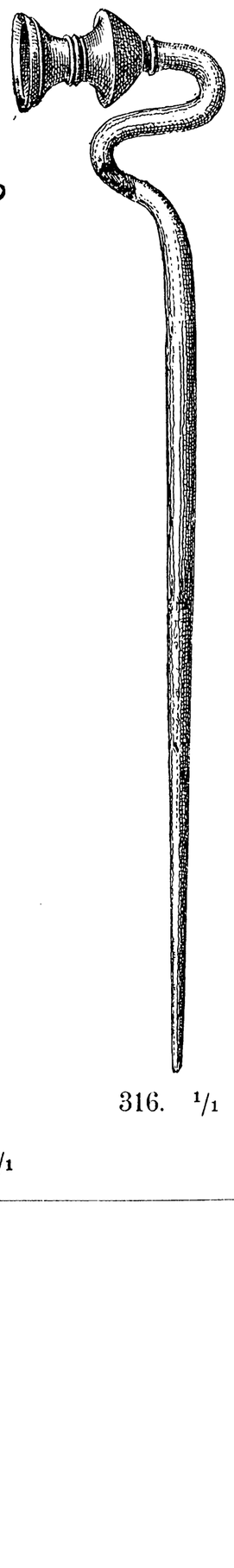

306. 2/3

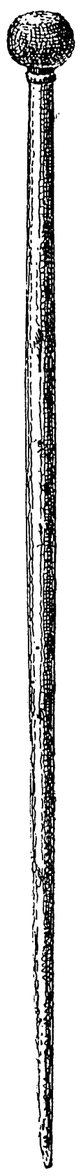

308. 2/3

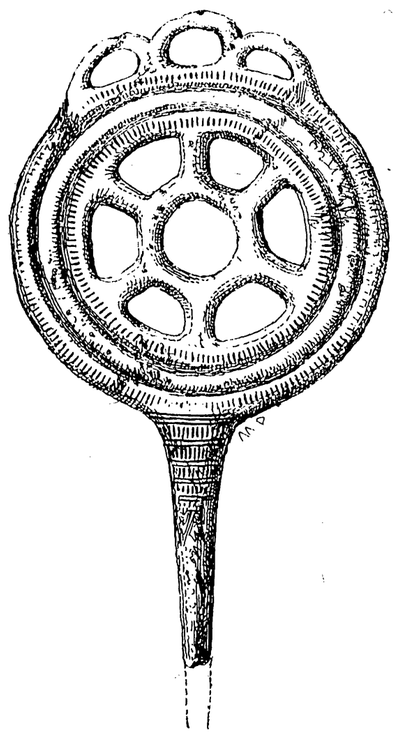
301. 2/3

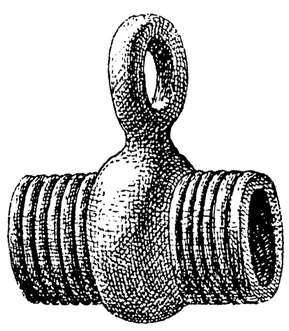
316. 1/1

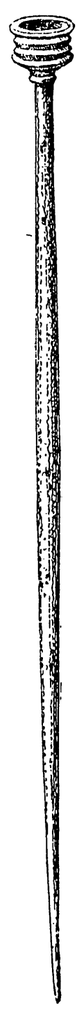
312. 1/1

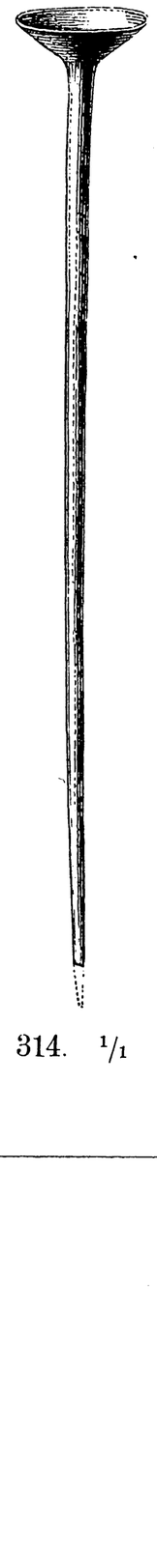
317. 2/3

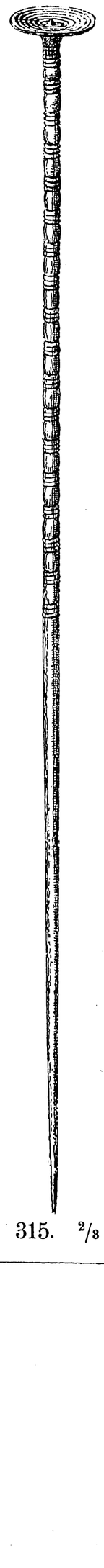
319. 1/1

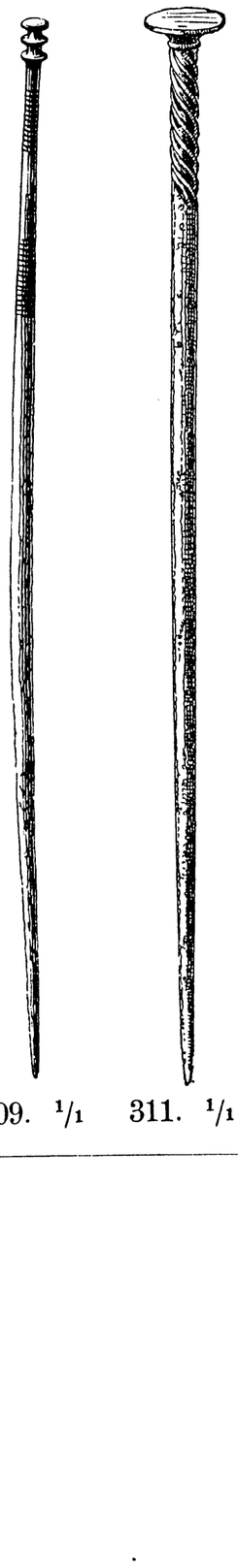
313. 1/1

314. 1/1

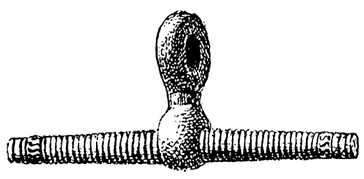

315. 2/3

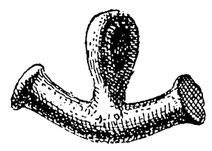

309. 1/1

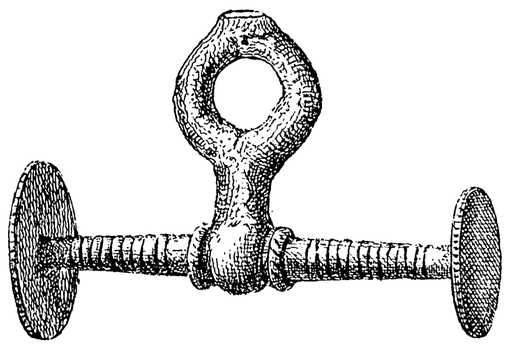
311. 1/1

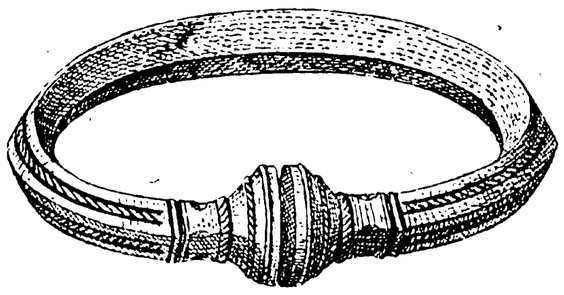
318. 1/1

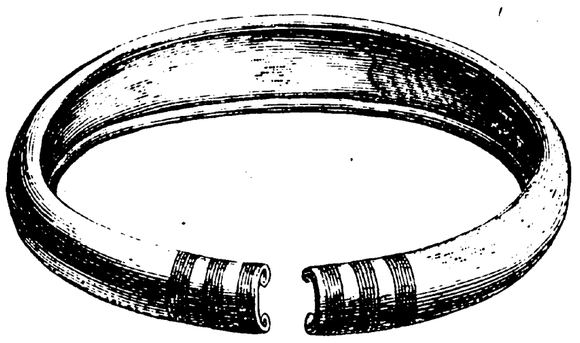
323. 1/1

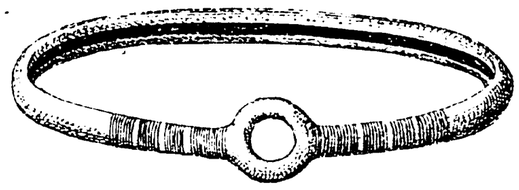
322 1/1

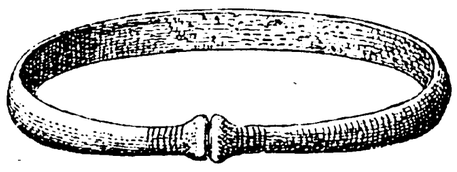
329. 2/3

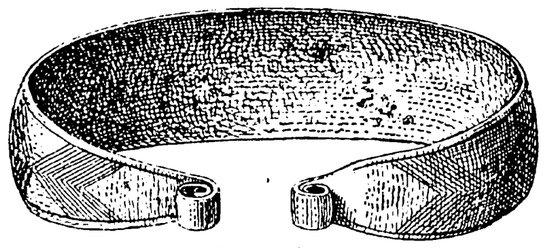
331. 2/3

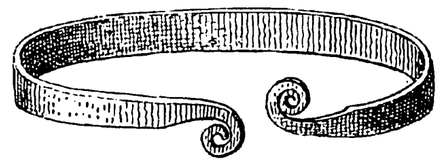
333. 1/2

330. 2/3

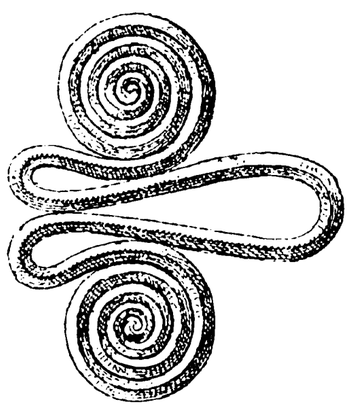
332. 1/1

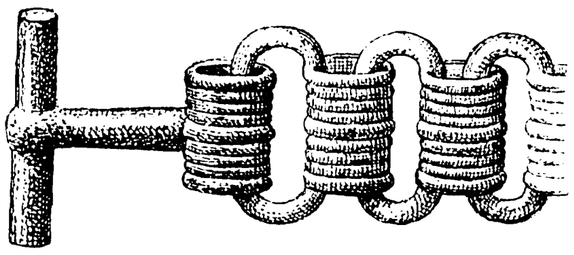
334. 1/1

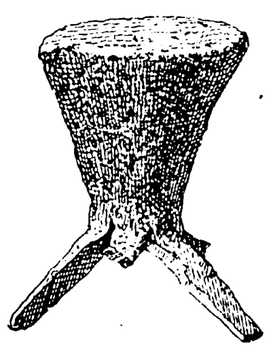
340. 1/3

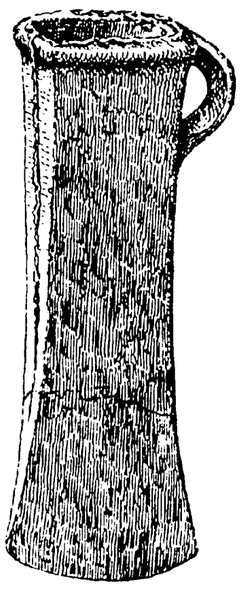
326. 2/3

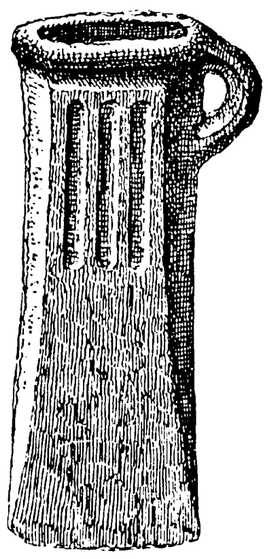
327. 1/1

354. 1/3

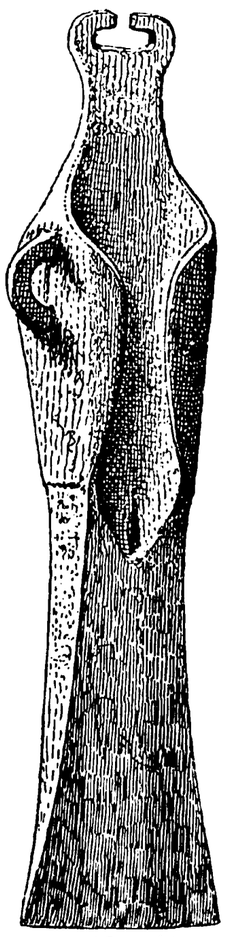
341 a. 1/2

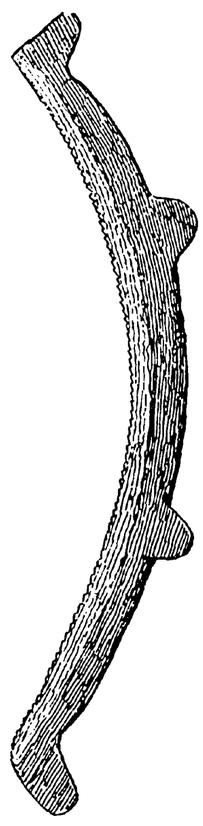
341. 1/2

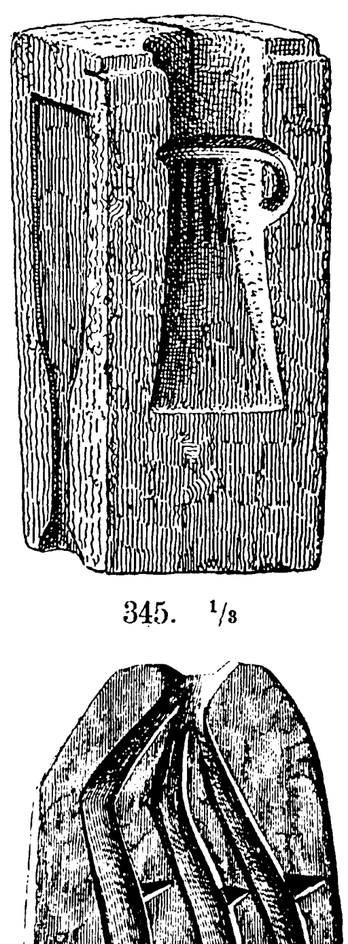
349. 1/1

343. 1/2

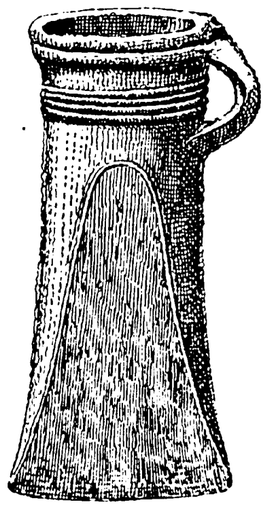
344 1/2

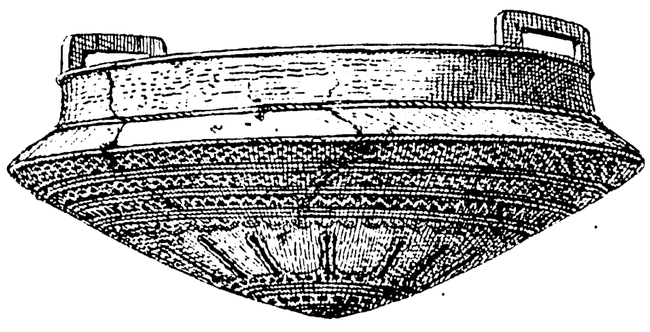
345. 1/3

348. 1/2

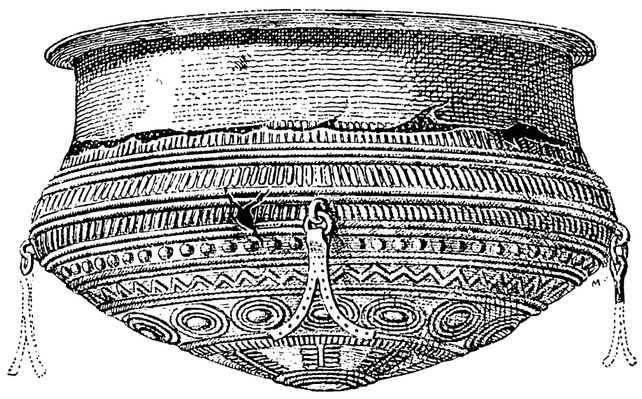
342. 1/2

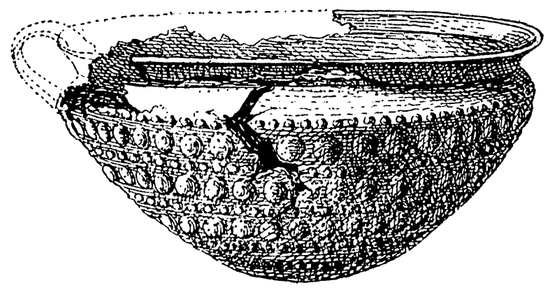
355. 1/2

346. 1/3

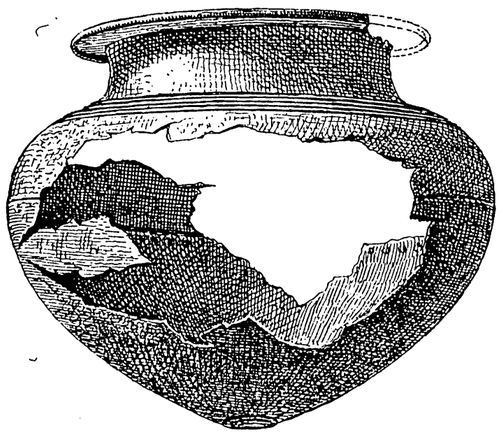
356. 1/2

360. 1/3

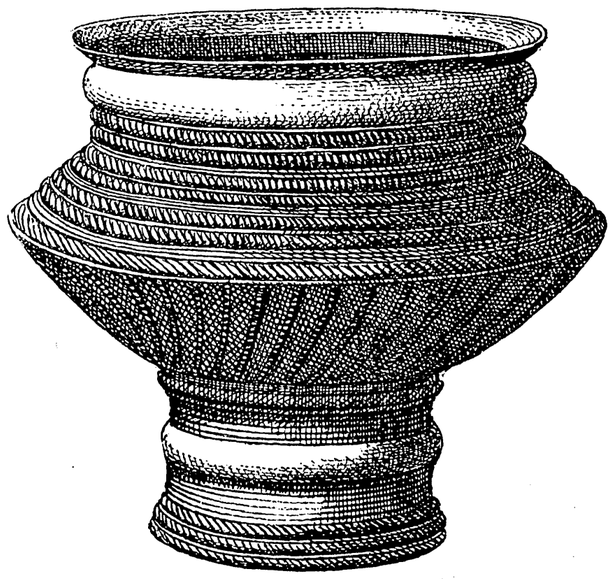

359. 1/3

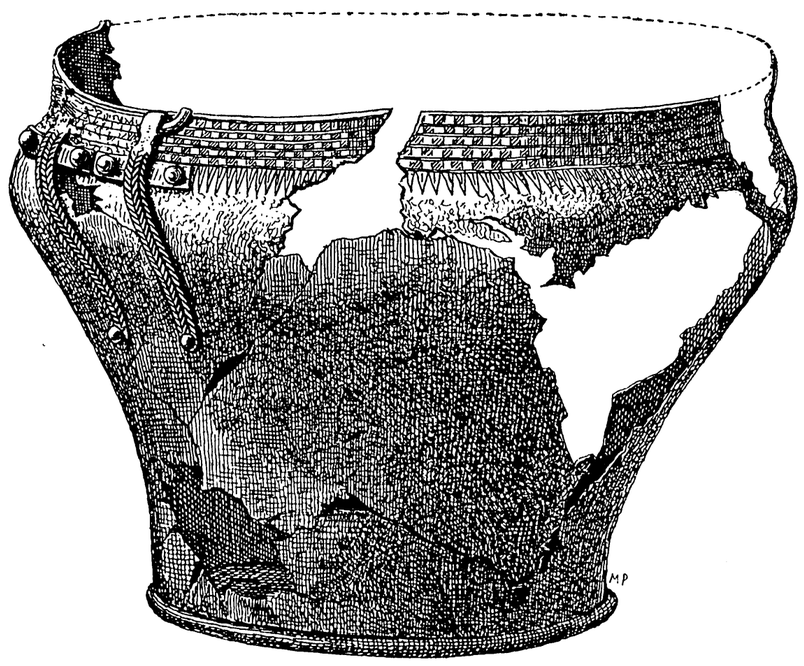

361. 1/2

357. 1/3

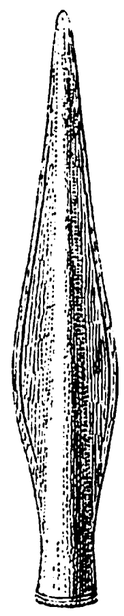
358. 1/3

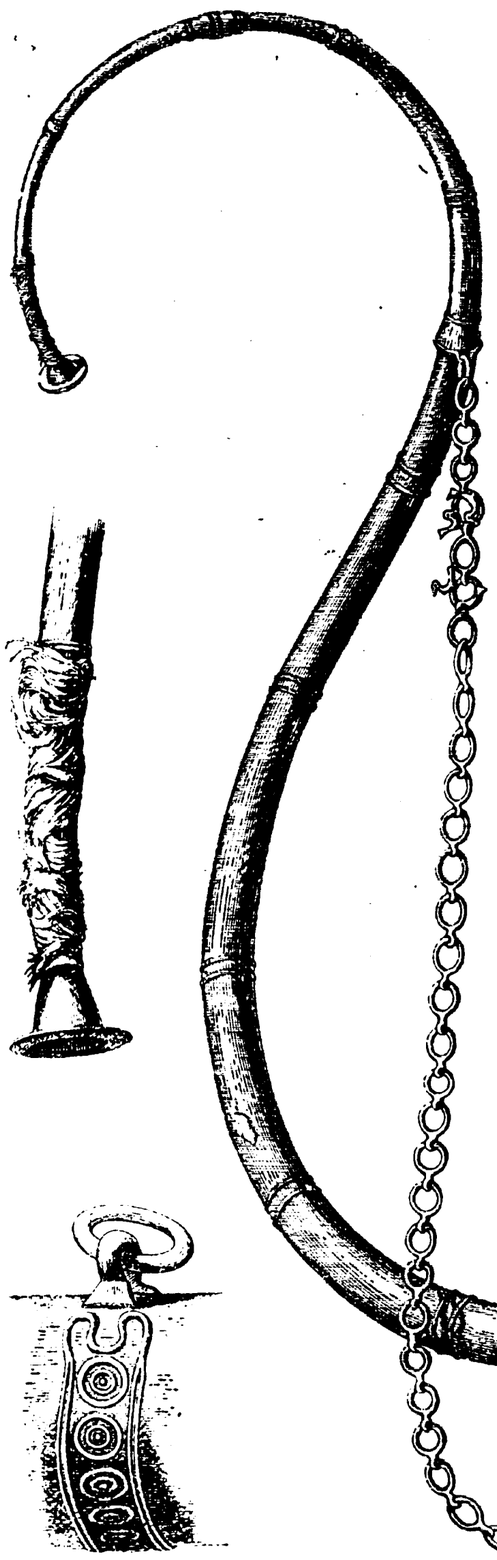
362a. 1/4

362b. 1/5

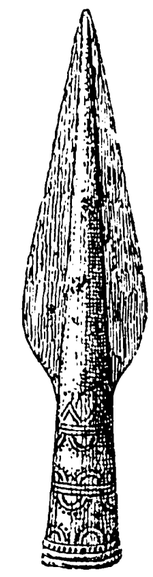

364. 1/3

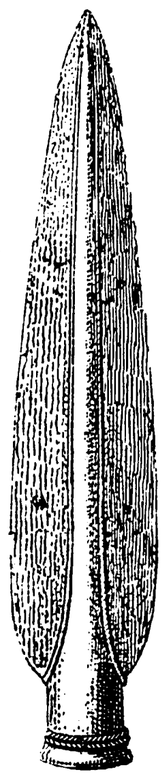

368. 1/6

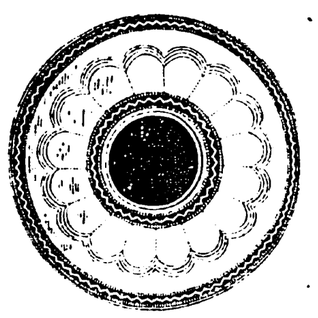

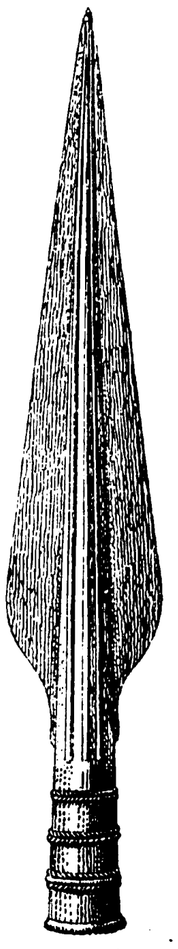

366 1/3

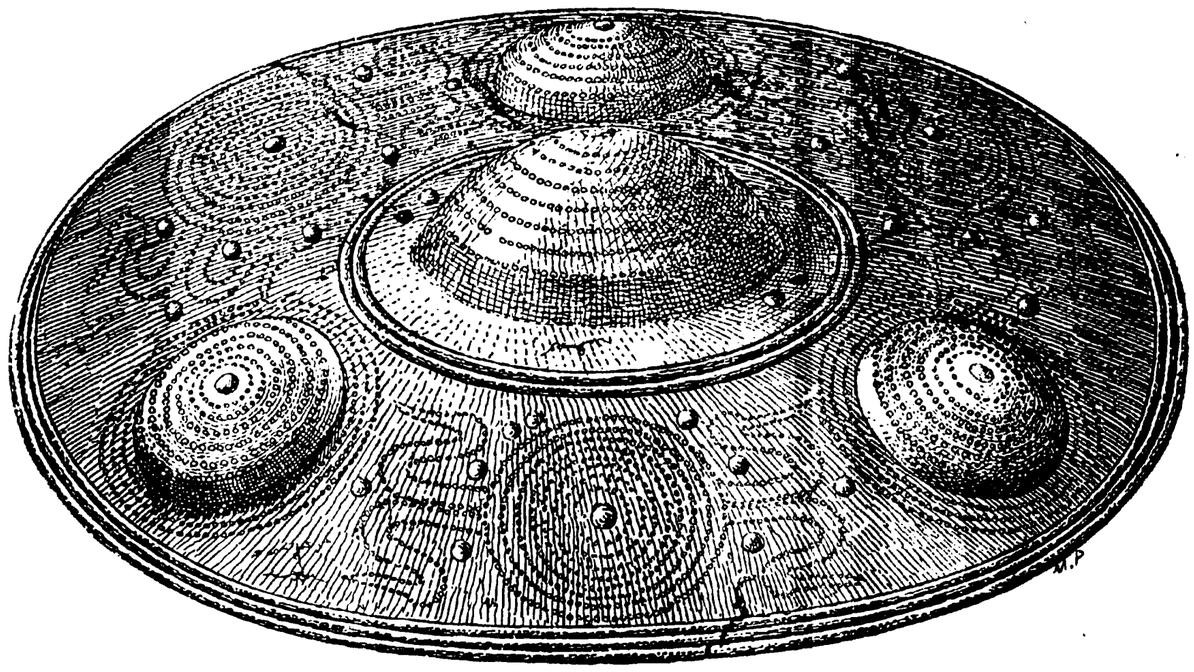

365. 1/3

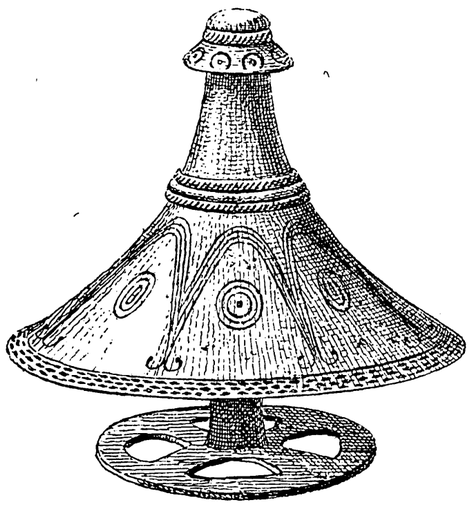

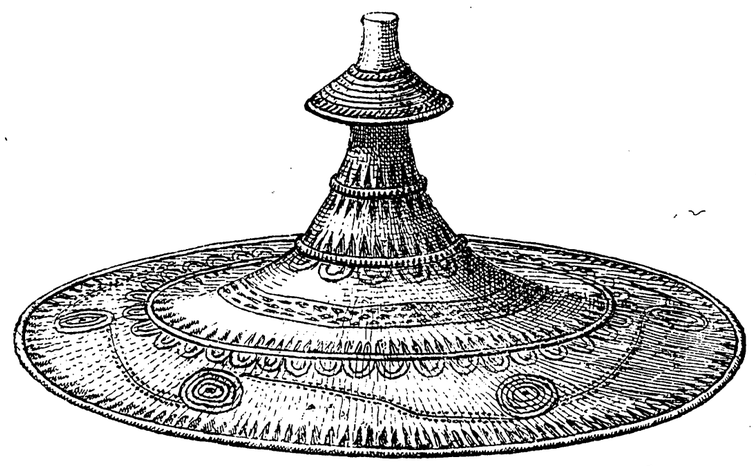
367. 1/3

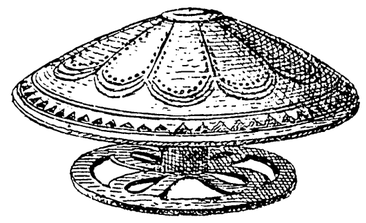
363. 1/4

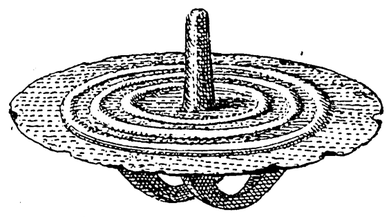
369. 1/2

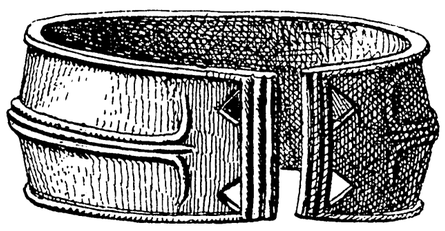
370. 1/2

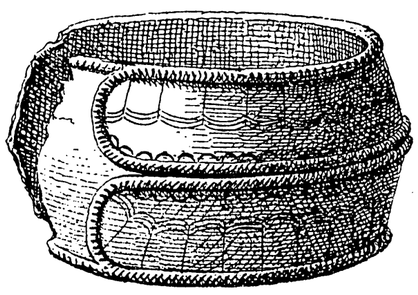
371. 1/2

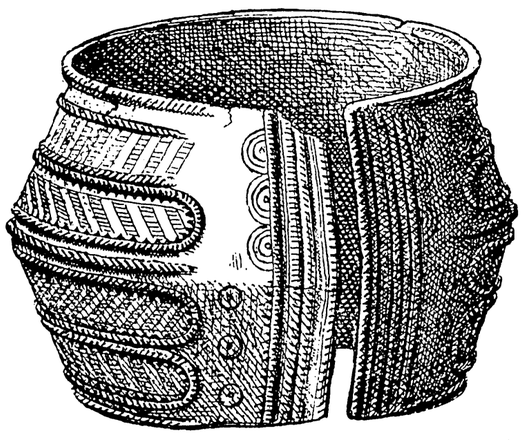
372. 1/2

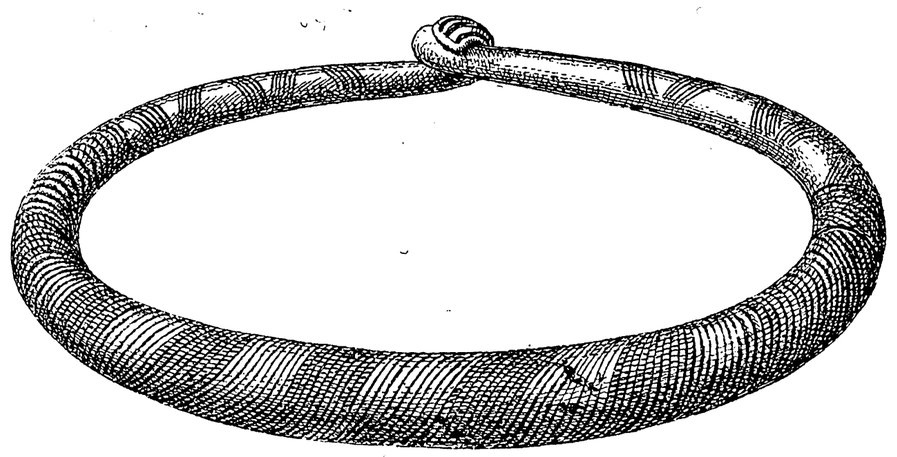
375 1/2

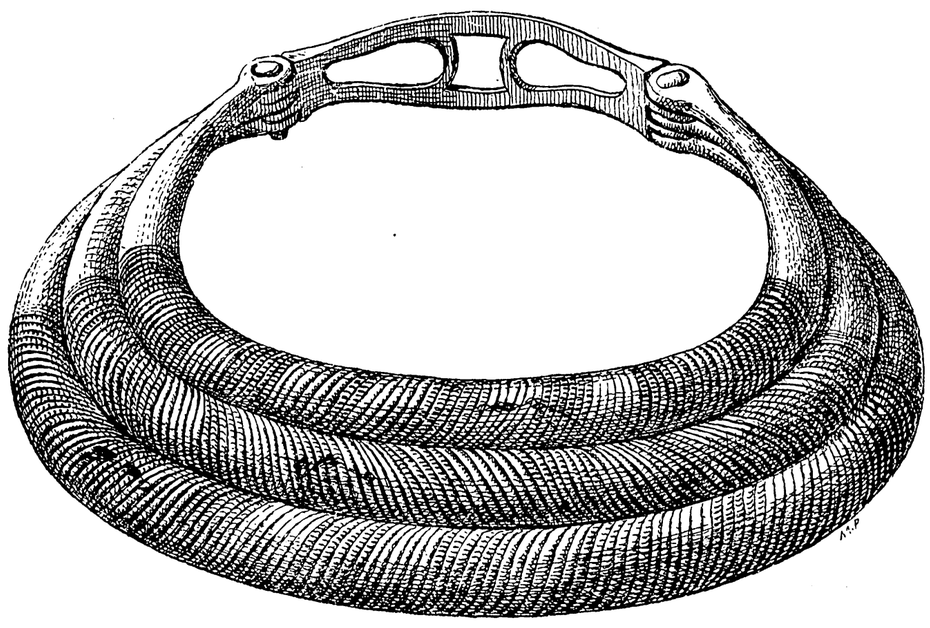
376. 1/2

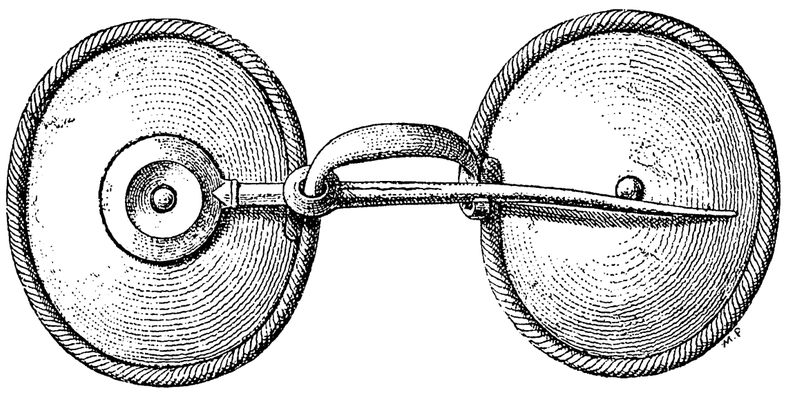
377. 1/3

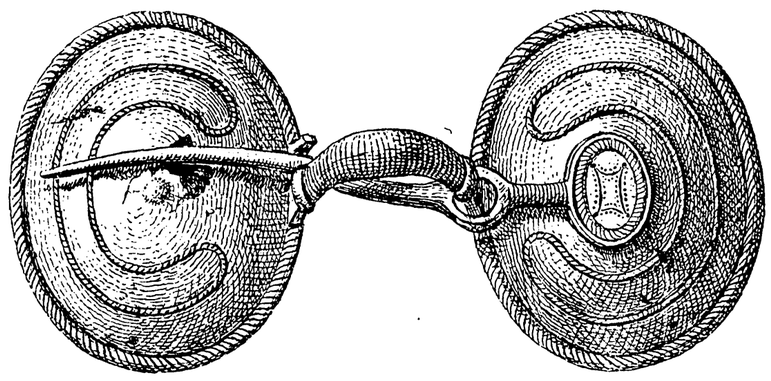
373. 1/2

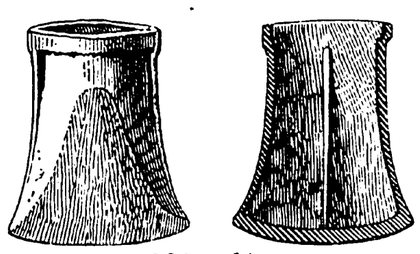
374. 1/2

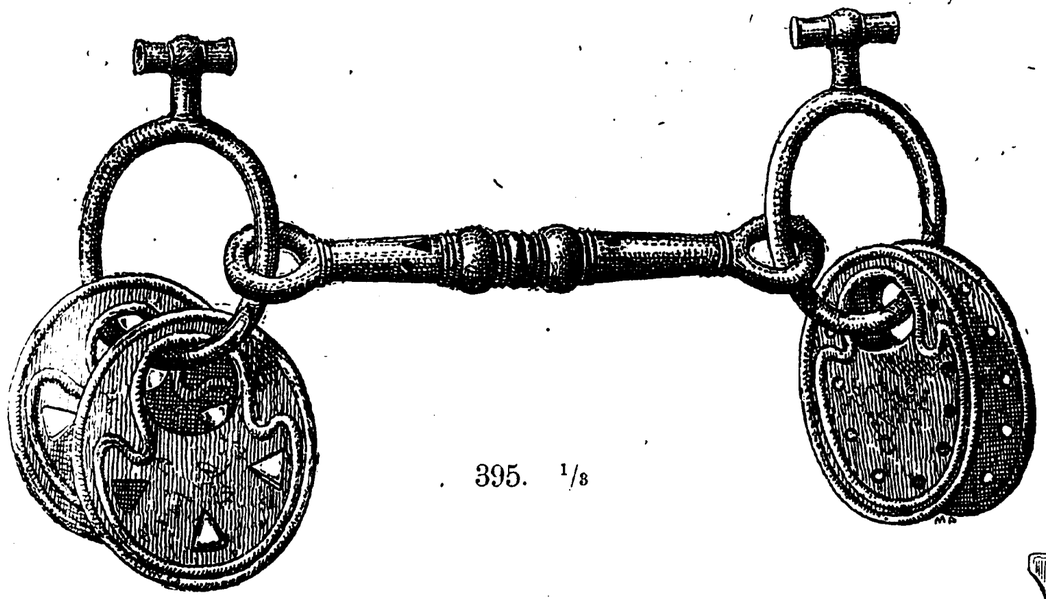
378. 1/2

379. 1/2

380. 1/3

395. 1/8

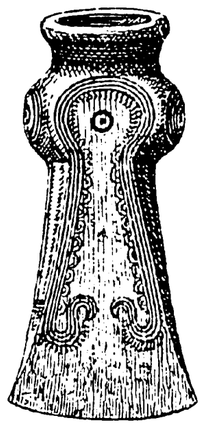
381. 1/2

382. 1/2

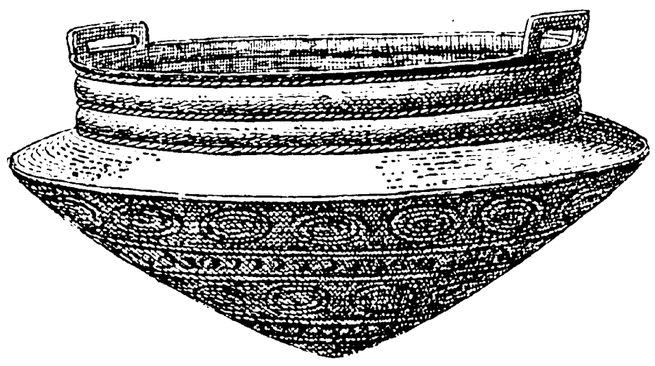
388. 1/4

383. 1/2

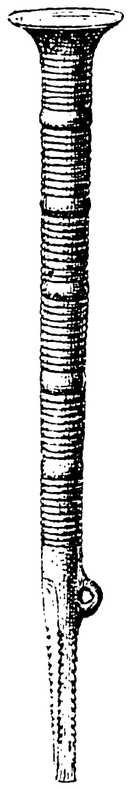
384. 1/2

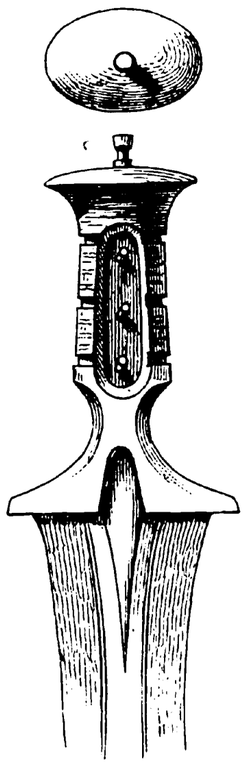
389. 1/8

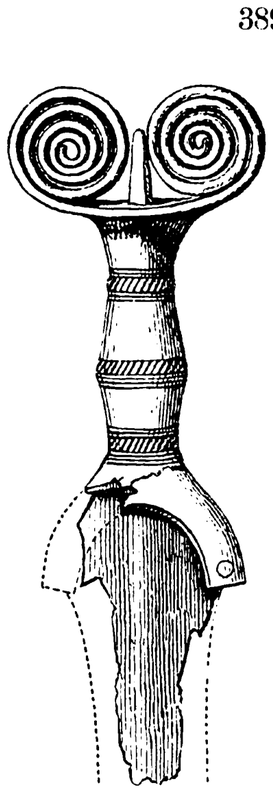
390. 1/4

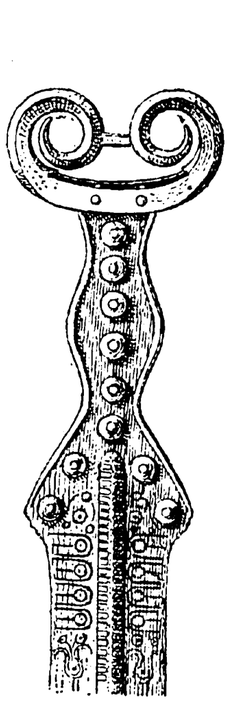
385. 1/3

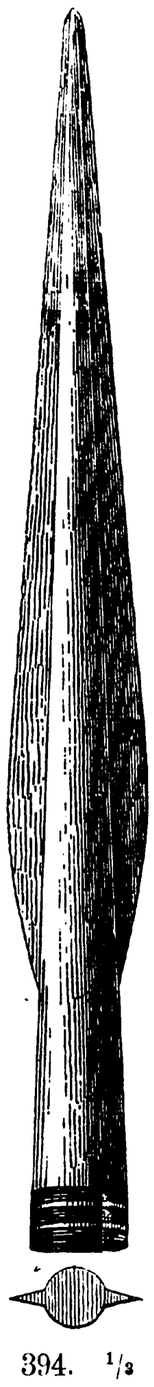
391. 1/3

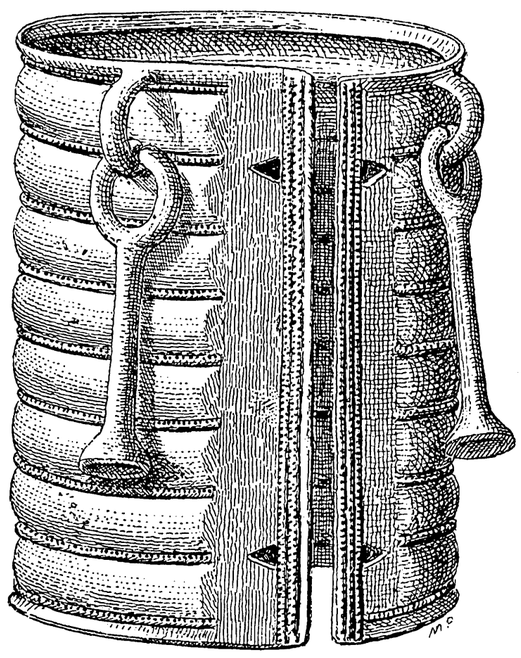
392. 1/3

393. 1/3

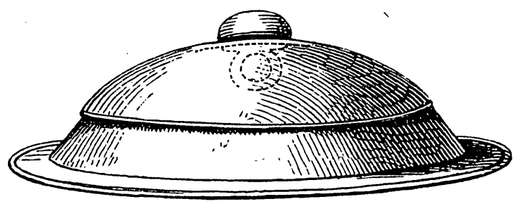
394. 1/3

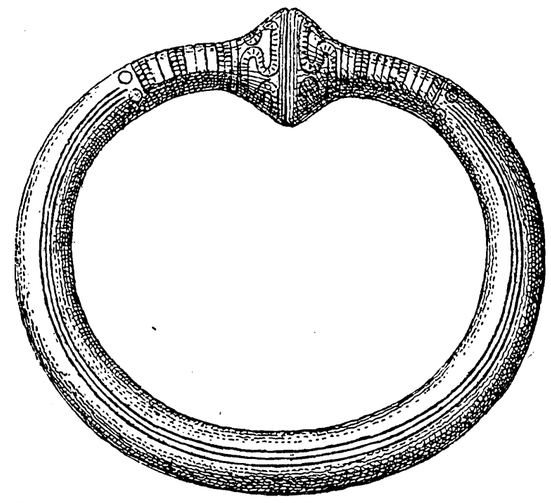
399. 1/2

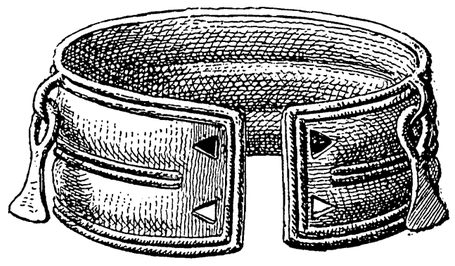
396 1/4

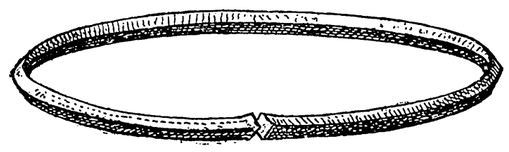
397. 1/3

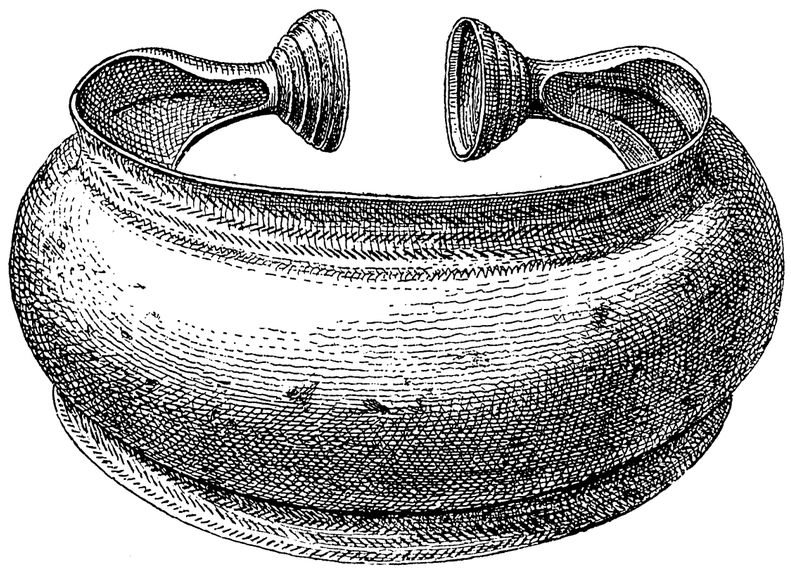
401. 1/2

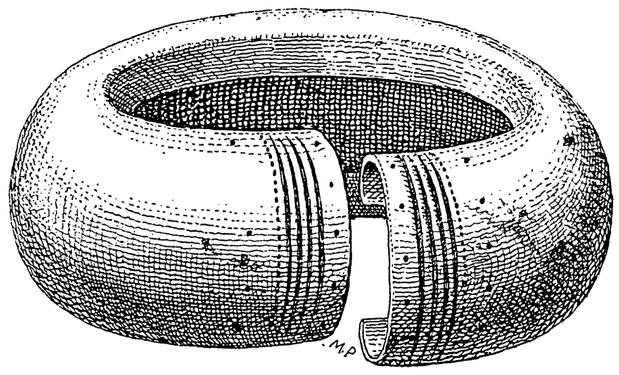
398. 1/2

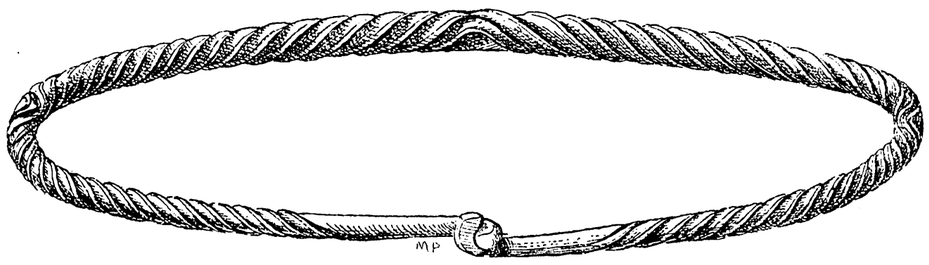
400. 1/2

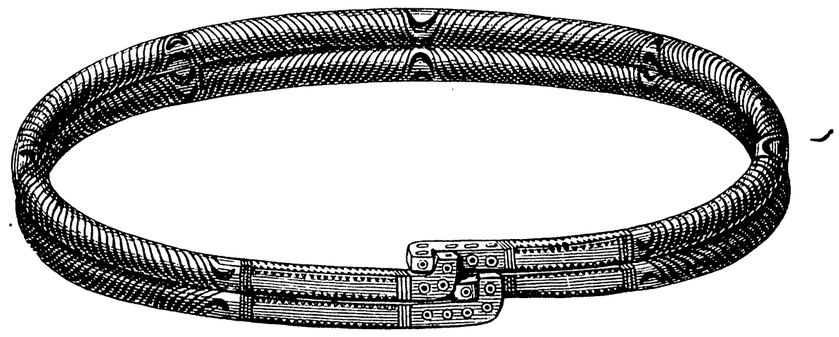
403. 1/2

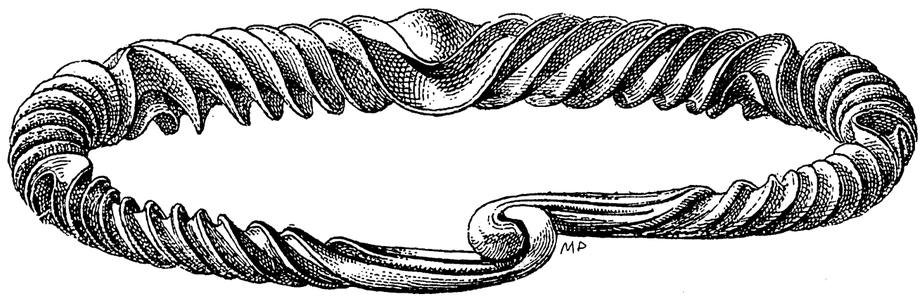
404. 1/3

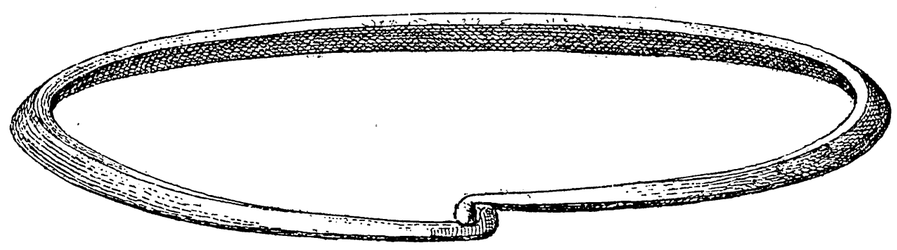
405. 1/2

407. 1/3

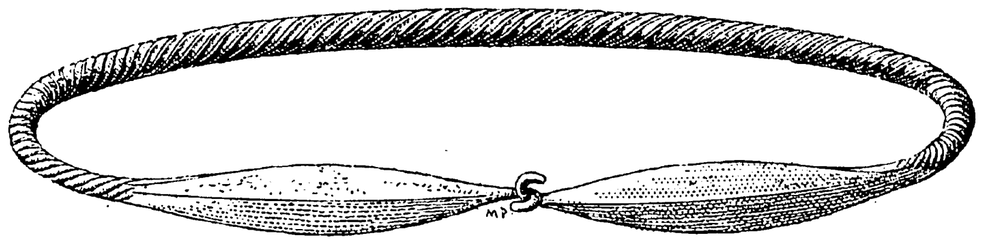

406. 1/2

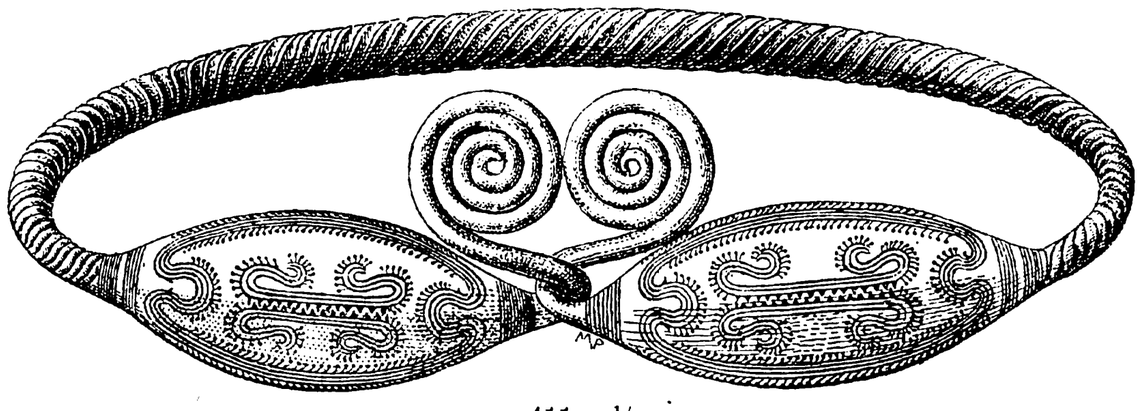

408. 1/2

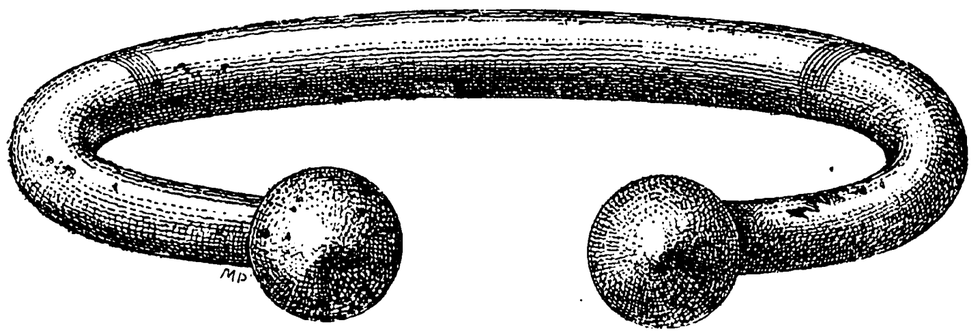
414. 1/3

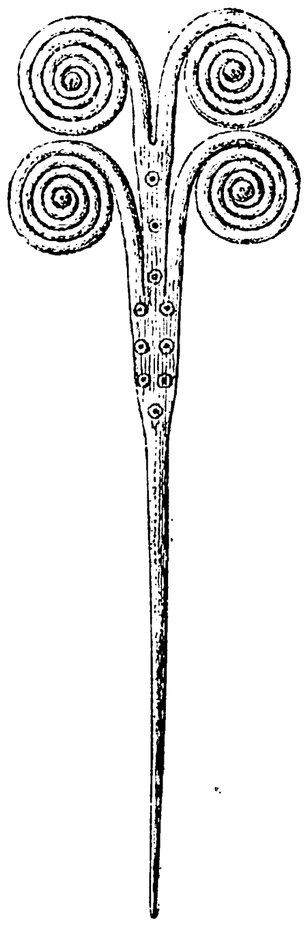
410. 1/2

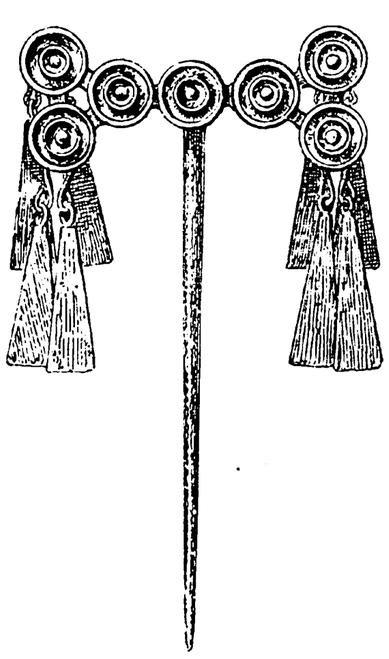
411. 1/2

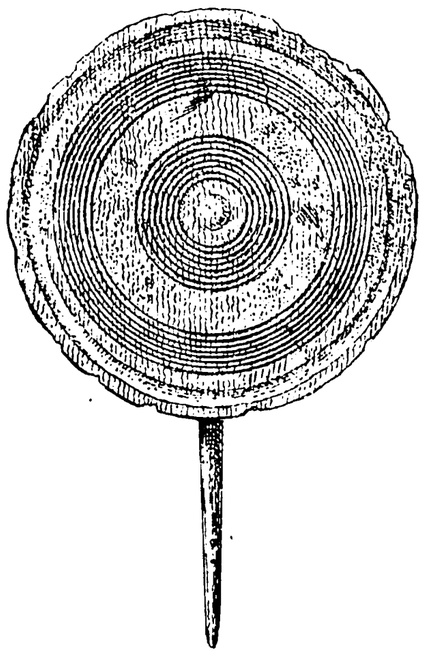
412. 1/2

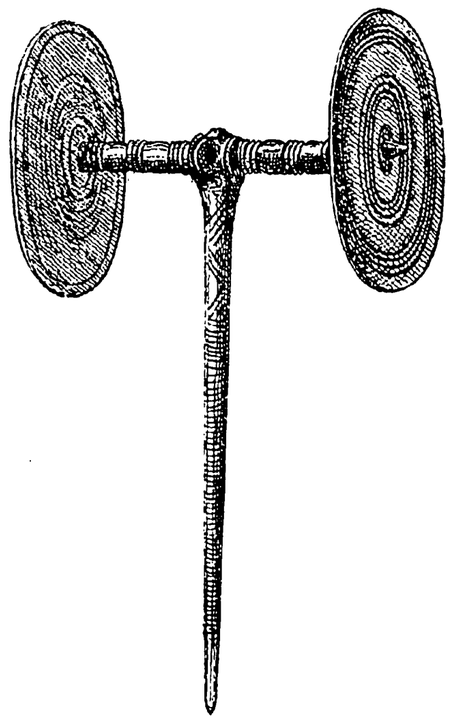
413. 1/3

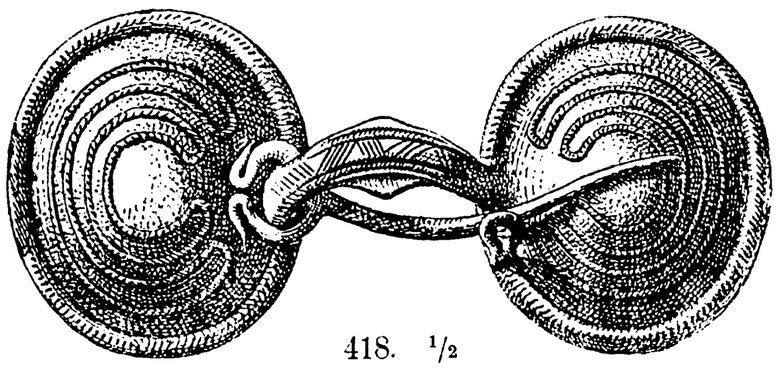
415. 1/3

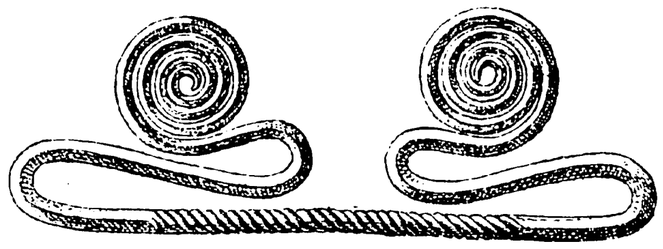
416. 1/3

417. 1/2

418. 1/2

419. 1/2

[redacted]